

DEMOCRAAT

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

D66
DEMOCRATEN

Jaargang 22 / nummer 1 / 31 januari 1989

'Houdt koers', kopte de januari-Democrate van 1980 boven een artikel van de juist gekozen partijvoorzitter Henk Zeevalking. Dat was geen gekke oproep voor het begin van de jaren tachtig. D'66 stoomde omhoog in de opiniepeilingen en had een turbulent na-jaar achter de rug. De hete hangijzers van die maanden waren de inpoldering van de Markerwaard en de modernisering van de kernwapens. Vanwege het kernwapenvraagstuk was zelfs een speciaal congres bijeengeroepen. Een overweldigende meerderheid van het congres schaarde zich achter motie nr. 56 van Tommel c.s. die de modernisering afwees en de Tweede Kamerfractie van D'66 opriep zich afwijzend op te stellen ten aanzien van de aanmaak en opstelling van kernwapens, te beginnen in Nederland.

In sommige opiniepeilingen stond D'66 op 28 zetels en Maurice de Hond zag de partij in dezelfde Democrate de derde partij van Nederland worden. Verder in de Democrate van een decennium geleden: Hans Gruyters geïnstalleerd als burgemeester van Lelystad (6 december 1979). Positieve actie heet nog voorkeursbehandeling en de voorzitter van het PEAC, Carien Evenhuis, bepleit "een tijdelijke voorkeursbehandeling van vrouwen, mits met een duidelijk omschreven doel en

slechts onder bepaalde omstandigheden, om vrouwen een extra stimulans te geven in versneld tempo hun gelijke rechten en kansen te realiseren." Crisis in de Tweede Kamer rond de aangenomen motie van Brinkhorst en Stermerdink over het afwijzen van productie en plaatsing van kernwapens. Rutger Hauer demonstreert op het Binnenhof vanwege de lege bedden van het Academisch Ziekenhuis in Groningen en de 'affaire Penders' in het Europees Parlement. De CDA-Europarlementariër beschuldigde de D'66-fractie ervan te heulen met Italiaanse fascist. D'66-fractievoorzitter Aar de Goede reageerde furieus op de aantijging en riep dat 'soms een CDA-parlementariër het echt verdient een asbak naar zijn hoofd te krijgen.' Het waren roerige tijden begin jaren tachtig en we kennen inmiddels het verloop van de geschiedenis. D'66 ging van 8 naar 17 zetels en terug naar 6, werd D66 en klom omhoog via 9 zetels naar een Tweede kamerfractie van 12 leden. De Markerwaard bleef Markermeer, de kruisraketten werden uiteindelijk niet geplaatst. Van Agt ging, net als Brinkhorst en Terlouw, Lubbers bleef, Van Mierlo kwam terug. De Democrate veranderde om de paar jaargangen van jas en deed kond van komende en gaande partijcoryfeën. Jan van Berkomp volgde Henk Zeevalking op, Jacob Kohnstamm schraapte de partij bijeen als voorzitter in de moeilijkste jaren, Olga Scheltema fungeerde even als interim-voorzitter opge-

volgd door Saskia van der Loo. Michel Jager sloot de jaren tachtig af als D66-voorman. Tien jaar wel en wee van D66, het wordt tijd ze eens te beschrijven. Volgend jaar bestaat D66 25 jaar. Een mooie aanleiding om 'Beeld van een partij' van Vivian Voss eens aan te vullen. Onderwijl lijkt de tijd rijp om de komende jaren geschiedenis te gaan maken. Bij de komende gemeenteraadsverkiezingen op 21 maart, in de Kamer als centrum-linkse oppositiepartij, in Europa dat zo'n essentiële rol zal gaan spelen de komende jaren. De vooruitzichten voor D66 zijn goed, de uitdagingen enorm. Overall in Europa wordt geschiedenis gemaakt en iedereen speelt daarin een rol. 'Ik heb groot vertrouwen in de toekomst van de partij, zolang ze maar die mentale instelling houdt van openheid en tolerantie, het levend houden van de democratie', zei Jan Glastra van Loon 10 jaar geleden in een interview met de Democrate. Ook voor de komende 10 jaar zullen die woorden opgaan.

Voorjaarscongres D66

Op zaterdag 10 februari vindt de 50ste ALV van D66 plaats. Een lustrum-congres over het lokaal bestuur. In Orpheus in Apeldoorn. Meer informatie vanaf pagina 7.

Inhoud

De Basis:
D66 in Raad vaak katalysator
■
Campagnedag D66
■
Interview:
D66 is vergrijsd
■
Agenda
■
Congres:
Begroting
Resolutie Europa
Vacatures
■
Adviesraad
■
PSVI
■
PEAC:
Kinderopvang
■
Reportage:
Roemenen bevrijden zich
■
Binnenhof:
Voorstel staatsrechtelijke
vernieuwingen
VN-bezoek Gelderblom
Nieuws
■
Achterpagina

Colofon

De Democraat is een uitgave van de politieke partij Democraten 66 en verschijnt onder verantwoordelijkheid van een door het Hoofdbestuur benoemde redactieraad.

Redactieraad: Peter van den Besselaar, Bob van den Bos, Kees Dietz, Coosje Fijnt-Van Draat, Eduard Groen, Elmer Klaasen, Lennart van der Meulen, Marie-Louise Tiesinga, Stijn Verbeek, Martin Voorn.

Eindredactie: Lennart van der Meulen.

Correspondentie richten aan:
redactiesecretariaat De Democraat:
t.a.v. Tineke Knaap
Bezuidenhoutseweg 195,
2594 AJ Den Haag.

Verschijningsdata Democraat
februarinummer
verschijnt 23-2-1990
kopij sluit 10-2-1990

aprilnummer
verschijnt 18 april
kopij sluit 4 april

Oplage: 9.500 ex.

Druk: Brouwer Offset BV/Utrecht

Partijsecretariaat D66
Bureau SWB D66
Bureau PSVI D66
Bezuidenhoutseweg 195
2594 AJ Den Haag
Telefoon: 070-3858303
giro 1477777

Secretariaat Tweede Kamerfractie
Telefoon: 070-3183066.

Durven denken en doen

De afgelopen weken waren we getuige van de historische omwentelingen in Oost Europa. Zo onverwacht, dramatisch en vooral snel, we konden er maar niet over uit. Toch is die algemene verbazing achteraf beschouwd eigenlijk verbazingwekkend. Stond het voor ons dan niet al jaren vast dat de onderdrukking voort kon duren door het binnen houden van de eigen bevolking met prikkeldraad en machinepistolen en het binnen halen van de Russen als dat eerste te lastig werd? Met perestroika werden deze twee onderste stenen onder de Oost Europese bolwerken weggetrokken en konden de ineens stortingscènes zich niet meer in slow motion voltrekken. De Breznev-doctrine moest openlijk worden losgelaten. Polen en Hongaren konden daardoor onmiddellijk hun gang gaan, openden hun grenzen en de verkalkte communistische regimes belandden vervolgens in vliegende vaart tegen de Muur, die daar dan ook prompt onder bezweek.

Vermoedelijk van de kook geraakt door de hitte van de revolutionaire strijd verliezen echter veel commentatoren de realiteit uit het oog. Optimisten juichen dat we nauwelijks meer defensie, laat staan nucleaire wapens nodig hebben, nu de dreiging uit het Oosten is weggevallen.

Warschappact en Navo kunnen van hun militaire pantserhuid worden ontdaan en hooguit als politiek geraamte blijven voortbestaan, of zelfs dat niet. Mits we Oost-Europa maar economisch steunen staat ons zonder twijfel voor het eind van de eeuw het economisch paradijs te wachten. Anderen zien het oorlogsgevaar daarentegen juist toenemen. Europa zal volgens hen weer, als vroeger, op zichzelf zijn aangewezen met alle 'historische' risico's van dien. Zij wijzen op de nieuwe instabiliteiten, de ruimte voor opleving van het nationalisme nu de supermogendheden zich terugtrekken en de nucleaire stok achter de deur in onderhandelingen wordt afgebroken. Bovendien is het hoogst onzeker of Gorbatsjov zijn economische en nationalistische tegenstanders de baas kan blijven, bij gebreke waarvan we nog verder van (het gemeenschappelijk Europese) huis zijn.

De werkelijkheid is dat we er uit vredes-oogpunt beter voorstaan dan ooit, maar dat de situatie nog steeds verre van ideaal is. Vele gevaarlijke ideologiën en hun vertolkers zijn nog lang niet uitgeroeid (vergelijk China, Noord-Korea, Iran, Zuid-Afrika). Ernstige regionale en politiek-religieuze conflicten zoals in het Midden-Oosten blijven ontstaan. Angst voor machtsmisbruik zal niet verdwijnen. Daarom blijven landen zich bewapenen en zoeken zwakke landen bescherming bij sterkere. Daarom zullen er bondgenootschappen blijven bestaan, zij het in een andere vorm en samenstelling dan de huidige.

In Europa voltrekt zich 'spontaan' een nieuwe politieke ordening. Deze moet verankerd worden in een super-structuur die eventuele nieuwe conflicten kan neutraliseren. Met de toenadering, vooral tussen de Duitslanden, zal de legitimiteit van NAVO en Warschappact verder worden uitgehold. Daarom komen we er op den duur niet met een geïnstitutionaliseerd overleg tussen deze bondgenootschappen.

Veertig jaar bepaalden de structuren de politieke ontwikkelingen. Deze ontwikkelingen eisen nu op hun beurt nieuwe structuren. Zo valt bijvoorbeeld te denken aan een Europese veiligheidsraad binnen het raamwerk van de VN.

Minstens zo belangrijk als nieuwe instituties is het cultiveren van een nieuwe democratische gezindheid en derhalve ook van een gezonde economische voedingsbodem daarvoor. Is ideologische geborneerdheid op nationale schaal al fnuikend, de internationale verhoudingen zijn er nu decennia lang letterlijk door lam gelegd.

De wederopbouw zal niet gemakkelijk zijn. Maar dat zoveel mensen weer hardop en onbevangen durven denken en doen, dat is de grootste winst van het gedenkwaardige jaar dat we nu hebben afgesloten.

Bob van den Bos

**De redactie wenst u
veel heil en zetels toe
in 1990**

Het politieke handwerk op lokaal niveau

D66 IN RAAD VAAK KATALYSATOR

De druppel holt de steen uit. Deze veelzeggende uitdrukking geeft feilloos beelding aan „de macht van het kleine”. Opwekkend is het perspectief dat vervat is in die zes woorden allerminst. Het gezegde typeert de positie van D66 in sommige gemeenten. In kleine gemeenten kost het moeite om een raadszetel te bevechten. Niet zozeer de aanhang vormt daarbij de kern van het probleem, maar de organisatie van de benodigde actieve achterban. In middelgrote en grote gemeenten staat de uitdaging de continuïteit te waarborgen voortdurend centraal. D66 vervult in de regel een prikkelende katalysator-functie in gemeenteraden. Het uiteindelijke resultaat van het politieke handwerk op lokaal niveau wordt meestal niet toegeschreven aan de initiatiefnemers.

Ommen boekt resultaat met milieu

De afdeling Ommen wist drie jaar geleden de aandacht te trekken met het instellen van een milieuprijs. In de 18.000 inwoners grote gemeenschap heeft het college van B&W nog altijd te weinig aandacht voor het milieu. Bestuurssecretaris Mea Eversteijn: „De meeste raadsleden hebben er de mond vol van. Maar dan wel in de zin van: Ach, Ach, wat is het toch mooi hier...” De gemeenteraad telt 17 leden; 9 CDA-gemeenteraadsleden domineren. De VVD (2 raadsleden) is ook in het college vertegenwoordigd. Ottie Drijber is het D66-raadslid. Eversteijn: „Goed beschouwd is het opvallend hoe vaak er hier uitzonderingen op de regels worden toegestaan. Ommen is een agrarische gemeenschap met een ons-kent-ons cultuur waarin veel onder de tafel wordt gesjoemeld. Milieu valt als aandachtsgebied niet onder een specifieke wethouder; elke bestuurder behandelt milieu als onderdeel van zijn specifieke taak. Het college benoemt milieu niet eens als aandachtsveld in de aanbiedingsbrief bij de algemene beschouwingen. D66 geeft het milieu al jarenlang specifiek aandacht bij de beschouwingen; de andere partijen hebben dit goede voorbeeld beschroomd gevolgd.” De milieuprijs van D66 had geen „knuppel in het hoenderhok” effect? „Nee, wij hadden ons er meer van voorgesteld”, stelt Eversteijn eens eerlijk vast. „De aanhouder wint. Wij hebben enkele weken geleden een milieunota aangeboden. Een heel compleet stuk met aandacht

Als voorbereiding op de gemeenteraadsverkiezingen organiseerde het PSVI een campagnedag. Landelijk publiciteitsmedewerker Tineke Knaap leidde de workshop materialen. Foto D. Sies.

voor onder meer voorwaardenscheppend beleid, communicatie, hinderwet-uitvoeringsprogramma, energiebeleid, verkeer en vervoer, recreatie en milieu, afvalbeheer en landschapsbeheer. Het college heeft – mede dank zij de nota – nu de toezegging gedaan, dat er een milieubeleidsplan komt.” D66 Ommen juicht dat toe. „Onze nota wordt daarin meegenomen”, aldus Mea. „Maar wij beseffen dat het komende beleidsplan zo breed mogelijk gedragen moet worden in de raad.” De bestuurssecretaris ziet ook mogelijkheden om in de toekomst het milieu als onderwerp voor lokale referenda aan bod te laten komen. „Natuurlijk kan dat. Maar ik denk dat er toch eerst nog vreselijk veel aandacht moet worden besteed aan communicatie, voorlichting en educatie. Je moet voor zo’n referendum eerst flinke weerstanden overwinnen.” Bij de komende raadsverkiezingen mikt D66 Ommen („heel brutaal” meent Mea bescheiden) op twee raadszetels.

Baanbrekend werk Groningen

De hoofdpunten van het programma van de afdeling Groningen zijn vastgesteld. „Het programma moet alleen nog aangekleed worden”, stelt gemeenteraadslid Frans Hasselaar. De leefbaarheid van de stad en de lokale democratie staan centraal. Alle stennis rondom de nieuwe plaats voor het Groninger Museum was de directe aanleiding voor D66 om met een referendum-voorstel te komen.

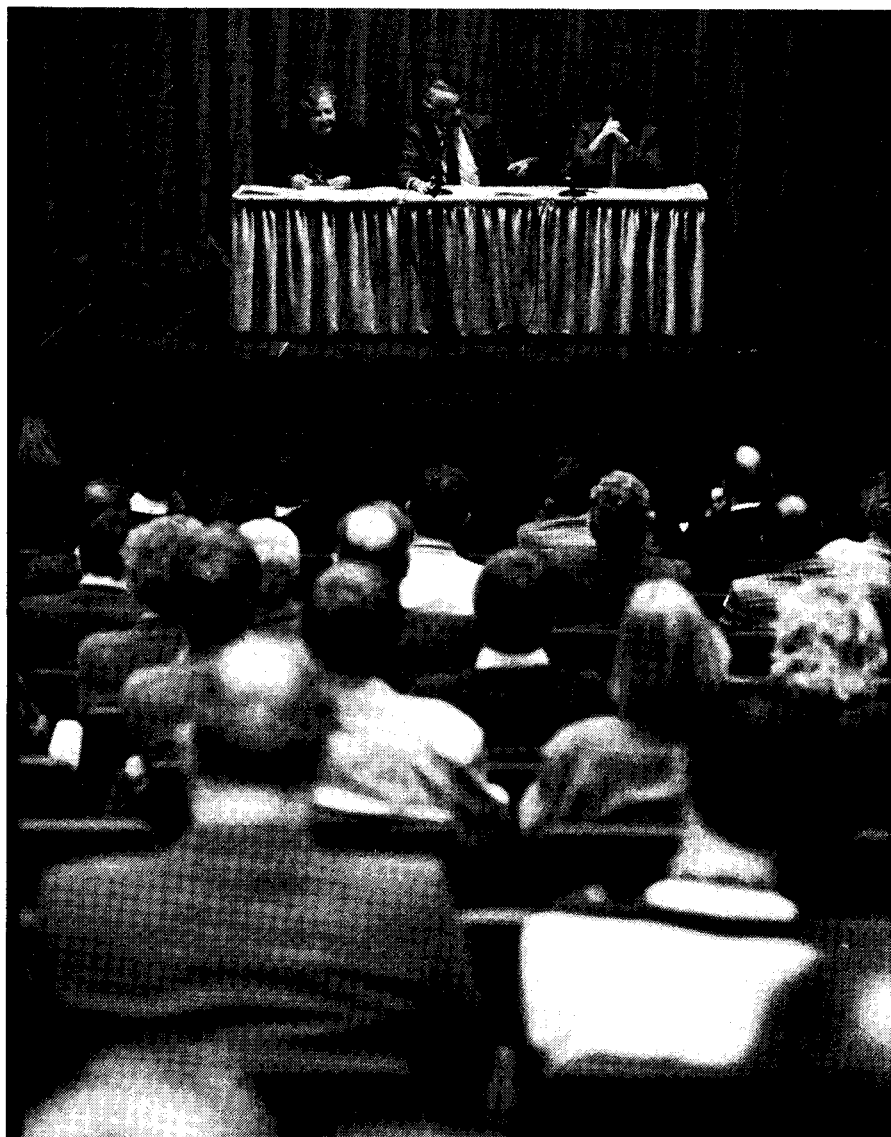
Frans: „Het eerste motief is dat je daardoor de burger een directe stem geeft in het bestuur. Daarnaast zie je in toenemende mate dat inspraak als onvoldoende en vooral onbevredigend wordt ervaren. De gemeente moet zich echt iets aantrekken van de burgers. Wij stellen een referendum voor, dat ook feitelijk effect kan sorteren.” Voor een belangrijk deel is het voorstel gestoeld op het werk van de staatscommissie Biesheuvel. „Ons voorstel is een variant van het veto-referendum. Het is een raadplegend referendum in combinatie met zelfbinding. Vooraf stelt de gemeenteraad de voorwaarden vast, waarbij de raad zich vrijwillig aan de uitslag zal houden.” Het college van B&W heeft het voorstel onheus benaderd: „B&W heeft geen uitspraak gedaan over de wenselijkheid”, aldus Frans Hasselaar. „Zij zeiden simpelweg: het kan gewoon niet. Het is een laffe opstelling om niet inhoudelijk te discussiëren maar vermeende wettelijke obsakels als uitgangspunt te kiezen.” De raadsfractie heeft overigens – met steun van eerste kamerlid Jan Vis – die argumenten kunnen weerleggen. Hasselaar heeft zich ook gestoord aan de argumenten van de PvdA (18 van de 39 zetels) om het voorstel af te wijzen. „Het is een verkeerde manier om burgers bij de politiek te betrekken, meent de PvdA. Ze zijn tegen het voorstel onder het mom dat je daardoor one-issue politiek oproept. De doorsnee-burger zou de grotere verbanden

niet zien. Dan heb je een volstrekt verkeerde mens-visie en gedraag je je paternalistisch", zegt Hasselaar met weezin in zijn stem. Het raadsvoorstel van D66 Groningen is door veel raadsleden uit het land en enkele wetenschappelijke instituten opgevraagd. „Gelukkig hebben we naar de media toe met ons voorstel duidelijk kunnen maken wat onze opvattingen zijn. Wij zijn vóór vestiging van het Groninger Museum op de omstreden lokatie (een nieuw eiland midden in de rivier). Maar wij stellen dat de mening van de burger belangrijker is dan onze opvattingen. Als een referendum een ander resultaat te zien zou geven, leggen wij ons daar bij neer." Hasselaar illustreert tot slot met een voorbeeld dat resultaten tijd vragen: „In 1984 stelden wij de openingstijden van het bureau bevolking aan de orde. In 1989 is gestart met openingstijden tijdens middagpauzes en koopavonden. Dat experiment is een doorslaand succes. Alle aanvankelijke bezwaren ten spijt." D66 heeft twee raadszetels in Groningen. Hasselaar: „Inzet in maart bij de verkiezingen is vier zetels. Maar, de vijfde zetel verliezen we niet uit het oog."

Utrecht: referendum in studie

Het D66 programma in Utrecht is al door de algemene ledenvergadering besproken. Lijsttrekker Nicky van 't Riet krijgt symbolisch het eerste exemplaar aangeboden. Ook in dit programma aandacht voor mogelijkheden om de lokale democratie te versterken. „Bij de laatste algemene beschouwingen heeft de fractie een voorstel gedaan om op lokaal niveau een zogenaamd correctief wetgevings-referendum in te voeren", zegt afdelingsvoorzitter Elmer Klaasen. „Wij hebben dankbaar gebruik kunnen maken van veel voorbereidend werk van de afdelingen Leiden en Groningen. In principe komt het er op neer, dat een referendum zou moeten plaatsvinden als een minderheid in de raad – bijvoorbeeld een derde van de totale raad – daarom verzoekt. Praktisch gezien zijn er enkele obstakels. Zo moet de procedure worden beschreven en vastgelegd in het reglement van orde." Het D66-voorstel is „in studie genomen". Bepaald geen warm onthaal? Klaasen: „Het voorstel is veelomvattend. Zo is ook het stadspanel genoemd. In zo'n panel moet een doorsnee van de bevolking zitting hebben. Periodiek kan het bestuur een beroep doen op het panel om de meningen te polsen. Meer in de zin van: „Gesteld dat... wat is dan uw mening over...". Zo'n panel is een veel flexibeler instrument dan een referendum. Ook dat onderdeel van het voorstel is in eerste instantie niet van de hand gegaan." D66 heeft twee raadsleden in Utrecht. „We verwachten nu op basis van de uitslag van de Tweede Kamer-verkiezingen vier zetels", stelt Klaasen. En voegt daar met het onverbetterlijk optimisme van een bestuurslid – gewend om steeds leden te motiveren – aan toe: „En wie weet vijf?"

Peter van den Besselaar

Tweede Kamerlid Machteld Versnel, partijvoorzitter Michel Jager en publiciteitsman Marcel van der Heuvel sloten de campagnedag van het PSVI plenair af. Foto: D. Sies.

Veel nieuwe gezichten op campagnedag

De campagnedag van 16 december jl. trok een groot aantal bezoekers. Op het hoogtepunt van de dag waren er 180 deelnemers. Opvallend waren de vele nieuwe gezichten in de Reehorst in Ede.

De campagnedag bestond uit workshops en een plenair slotgedeelte. De deelnemers konden drie van de vijf workshops (materialen, mediakeuze, perscontacten, campagnebeheer en campagnestijl) volgen. Het plenaire slotgedeelte werd verzorgd door Michel Jager, Marcel van den Heuvel en Machteld Versnel.

Bij de workshop perscontacten werd de realiteit dicht benaderd. Er moest in een kwartier een persbericht geschreven worden aan de hand van een gegeven situatieschets. Bij de workshop campagnestijl werd er onder leiding van Michel ten Brink gediscussieerd over de houding van D66 tijdens campagnevoeren.

De systematiek van campagnevoeren kwam in de workshop campagnebeheer aan bod. Tijdens deze workshop kregen de deelne-

mers de opdracht een draaiboek voor een spreekbeurt te maken. Aandacht voor de layout en de tekst van een advertentie was er tijdens de workshop mediakeuze. Het belang van de huisstijl van D66 en het schrijven van een folder kwam in de workshop materialen aan bod.

Door het plenaire slotgedeelte kreeg de dag nog een politiek tintje. Naar aanleiding van een vraag uit de zaal riep Machteld Versnel de gemeenteraadsfracties van D66 op gezamenlijk een signaal te geven aan het ministerie van Binnenlandse Zaken. Door de herindeling van de politie dreigen de gemeentes de democratische zeggenschap te verliezen. De D66-fracties zouden het ministerie op moeten roepen de democratische controle over de politie goed te bewaken.

Martijn van Triest

Nieuwe voorzitter Jonge Democraten:

KADER D66 IS VERGRIJSD

De JD heeft een nieuwe voorzitter. Op het laatste JD congres in november gaf Erik Hordijk het vaandel over aan de vierentwintig jaar oude „personeelsconsulent” Roel van der Poort. Reden genoeg voor democraat-redacteur Elmer Klaasen om te gaan praten met deze enthousiaste Jonge Democraat. Het werd een aangenaam gesprek over het nut van de JD („Politieke vorming van jongeren”), de relatie tussen de JD en D66 („D66 zal een faktor in de Nederlandse politiek worden waar niemand omheen kan”) en de JD en de JOVD („De JOVD heeft een probleem met de moederpartij, ze heeft een vervelende moeder”).

De wisseling van de wacht in de JD kwam enigszins onverwacht. Dit voorjaar immers kondigde Erik Hordijk aan dat hij nog wel een jaar voorzitter wilde blijven. Onmiddellijk stonden er uit de vereniging tegenkandidaten op. In de DEMO werd zelfs een vergelijking gemaakt met „De Coup” van drie jaar geleden. Roel van der Poort wil van zo'n vergelijking niets weten. Hij omschrijft Hordijk als een enthousiaste, harde werker, die altijd erg veel inzet voor de JD heeft getoond. Bovendien nam Erik zelf de beslissing te stoppen met het voorzitterschap. Zelf vond hij van alles wat hij tot nu toe gedaan heeft in de JD zijn periode als redacteur van de DEMO het leukst. Toen had hij het meest contact met wat er in de vereniging leefde.

De doelstelling van de JD zal onder Roel van der Poort niet veranderen. „Het gaat om vorming van jongeren, zoveel mogelijk jongeren betrekken bij de politiek. Het gaat daarbij om het bewust en kritisch omgaan met politieke onderwerpen, het tot stand brengen van politieke bewustwording en om meningsvorming.” Uit een onderzoek van M50 blijkt dat veel jongeren die actief zijn in een politieke jongeren organisatie vaak de follow-up van de meningsvorming missen. De meningsvorming is te vrijblijvend, er gebeurt niet genoeg met de ingenomen standpunten. Om deze reden wil de JD dit jaar „confrontatiebijeenkomsten” organiseren. Van der Poort: „De JD wil het eigen standpunt voorleggen aan politici om te toetsen wat deze standpunten waard zijn. Zijn ze goed onderbouwd? Kan de politiek er wat mee? Dit jaar gebeurt dat met het thema „Grenzen aan de groei”. Eén van de onderwerpen die binnen dit thema aan de orde komen is het vraagstuk van de ethische grenzen van de wetenschap.”

Klantvriendelijk

Een gevoelig onderwerp in JD-kringen is de relatie met D66. De JD en D66 mogen dan voordeurdelers zijn, de JD hecht zeer aan de eigen zelfstandigheid. Ondergetekende kreeg ooit een stortvloed van kritiek over zich heen toen hij in de Democraat schreef dat „... D66 eindelijk haar eigen jongerenorganisatie kreeg”. Roel formuleert de relatie met D66 dan ook zeer zorgvuldig. „De JD is een jongerenclub die zich verwant voelt met D66, maar organisatorisch geheel zelfstandig. We zijn bezig met politiek in de geest van D66.”

JD-voorzitter Roel van der Poort.

Dit weerhoudt Van der Poort niet van kritiek op D66. „Het regionale kader van D66 is veelal vergrijsd”, merkt hij op. „Het dateert nog uit de tijd van Jan Terlouw.” De JD en D66 moeten anders omgaan met politiek bewustzijn. „De belangstelling voor de politiek loopt niet terug, kijk maar naar wat er nu voor emoties bovenkomen naar aanleiding van de gebeurtenissen in Roemenië. Ook Greenpeace en de zeehonden trekken volop belangstelling. Mensen moeten dan ook ad hoc betrokken worden als er bepaalde politieke onderwerpen aan de orde zijn.” Zeer belangrijk vindt hij een meer „klantvriendelijke” benadering van nieuwe leden en belangstellenden. „D66 moet zich bekommeren om het nieuwe lid. Ervoor zorgen dat iemand zich thuisvoelt. Ik denk dat de JD dat aardig onder de knie heeft, maar dat D66 nog veel kan leren. Het minste wat je kunt doen is zeggen hallo, ik ben Jan Jansen en iemand een hand geven. D66-ers laten dat vaak na, maar stoppen iemand meteen in de stemcommissie. Dat

is in ieder geval mijn ervaring.” Lovend is Van der Poort over de samenwerking met het PSV. „Maarten Brackel beschouw ik als de tiende LB-er. Hij ondersteunt ons met het opstellen van het operationele Scholings- en Vormingsprogramma van de JD. In één dag zet hij samen met onze Secretaris Scholing en Vorming dat programma op poten. Hij geeft dan zeer nuttige tips over onderdelen van het programma, mensen die je kunt uitnodigen en literatuur die je kunt raadplegen.” Ook wil de JD in de campagne graag samenwerken met D66. JD-ers zullen dan niet als hulptroepen overal gaan plakken en folderen, maar wel wil de JD graag samen met D66 in kramen staan en er komt een gezamenlijke folder.

Goedkope stunt

Pas vier dagen voorzitter, werd Roel van der Poort gebeld door de voorzitter van de JOVD. Het JOVD-congres ging een motie behandelen waarin werd aangedrongen op een fusie tussen de VVD en D66, en daarop vooruitlopend tussen de JOVD en de JD. Wat hij daarvan vond. Over het antwoord hoefde niet lang nagedacht te worden. „De verschillen tussen VVD en D66 zijn te groot om nu serieus over fusie te praten. Het voorstel is niet meer of minder dan een goedkope publiciteitsstunt”, aldus de JD-reactie in het Algemeen Dagblad. Roel van der Poort voegt hier nog aan toe dat één fusie tussen D66 en de VVD niet meer voor de hand ligt dan een fusie tussen D66 en de PvdA. Akkoord, het erfgoed van het liberalisme is bij D66 in betere handen dan bij de VVD, maar daarmee houdt het op. Vrijzinnige Democratie is een houding die ver afstaat van de politieke cultuur van de VVD. Dat in de praktijk de oplossingen van JOVD en JD vaak dicht bij elkaar uitkomen doet daar niets aan af.” De avances van de JOVD om vooruitlopend op de door hen gewenste fusie tussen VVD en D66 te komen tot een zeer nauwe samenwerking met de JD wijst Roel van der Poort dan ook resoluut van de hand. „De JOVD heeft een probleem met de moederpartij. Ze heeft een vervelende moeder. De VVD heeft zich de afgelopen zeven jaar beslist niet van zijn meest liberale kant laten zien, het komt er tenslotte op aan wat je doet als je in de regering zit. In de oppositie kun je zeggen wat je wilt. De JOVD moet zich dan ook afvragen wat zij wil. Het verschil tussen de JOVD en de VVD is wel heel erg groot geworden. De JOVD moet daar zijn consequenties uit trekken. JOVD-ers die dat doen zijn van harte welkom bij de JD.”

Elmer Klaasen

Donderdag 18 januari

In Hotel het Gemeentehuis in **Scheemda** spreekt **Pieter ter Veer** voor de afdelingsvergadering van de Groningse Mij. van Landbouw. Aanvang 20.00 uur, info: 05975 - 1794.

Vrijdag 19 januari

Doeke Eisma bezoekt de afdelingsvergadering van D66 - **Eindhoven**, vanaf 20.00 uur. Info: E. Pateer, 040 - 722642.

De D66-afdeling **Delft** organiseert de traditionele nieuwjaarsbijeenkomst in de Nonnerie, St. Agathaplein 1, vanaf 20.00 uur. Gast-sprekers zijn: **Jan Glastra van Loon** en **Herman Schaper** over de ontwikkelingen in Oost en West Europa.

Zondag 21 januari

Om 14.00 uur begint in **Paradiso** Amsterdam een forumdiscussie met **Doeke Eisma**. Info: M. v. Beek, 020 - 935531.

Woensdag 24 januari

Jacob Kohnstamm is aanwezig op de ver-

gadering van de D66-afdeling **Bilthoven**. Vanaf 20.00 uur. Info: Mw. Limborg, 030-284416.

Donderdag 25 januari

Louise Groenman is aanwezig op de afdelingsvergadering van D66 in **Nieuwkoop**. Aanvang 20.00 uur, Parochiehuis Nieuwkoop, info: Mw. S. Moraal 01725 - 71724.

Dick Tommel bezoekt de **Jonge Democraten Enschede**. Vanaf 20.00 uur. Info: Toeternel, 020 - 330029.

Vrijdag 26 januari

Algemene Regiovergadering Zuid Holland in het zalencentrum 'Het Parlement', Nieuwstraat 45 te **Leiden**. Aanvang 19.30 uur.

Woensdag 31 januari

Olga Scheltema bezoekt AAV van **D66-Rotterdam** vanaf 20.00 uur. Info: W. Sanders, 010 - 4145538.

Donderdag 1 februari

Jacob Kohnstamm is te gast op de **AAV-Naarden**. Aanvang 20.00 uur. Info: Mw. M. Arkesteyn, 02159 - 46721.

Dinsdag 6 februari

De D66-afdeling **Oss** vergadert vanaf 20.00 uur. Gast is **Aad Nuis**. Info: D. den Ridder, 04120 - 31008

Zaterdag 10 februari

D66-congres over het lokaal bestuur. Zie Partijnieuws voor verdere informatie.

Maandag 12 februari

Louise Groenman neemt deel aan een forumdiscussie over emancipatie. Info: Mw. Kuiper 023 - 262421.

Dinsdag 13 februari

Pieter ter Veer is aanwezig op de afdelingsvergadering van D66 in **Laag Keppel**. Vanaf 20.00 uur. Info: W. v. d. Kraan 08334 - 72545.

Ik vind

Naar aanleiding van het commentaar van Bob van den Bos in de Democraat van oktober ontving de redactie de volgende reacties die in ingekorte vorm zijn weergegeven.

De keuze: oppositie of toppositie

D66 zit in een lastig pakket. De stap om niet deel te nemen aan een CDA/PvdA-kabinet heeft weliswaar respect afgedwongen en heeft het morsige begrip politieke zuiverheid weer een verfrissende inhoud gegeven, maar maakt tegelijkertijd een effectief oppositiebeleid tot een Skylla en Charybdis-politiek: laveren tussen de veelkoppige Lubbers en de liberale draaikolk van de VVD. De Lubberiaanse „sociale vernieuwings-strategie” links passeren zal al snel leiden tot de kritiek dat D66 „luxe-politiek” bedrijft, terwijl liberale kongsies met de VVD – hoe „sociaal” onderbouwd ook – door dezelfde critici kan worden uitgelegd als „rancune-strategie”. Hoewel D66 zich niet snel zal laten verleiden om met open ogen op één van beide gevaren af te stevenen – daar is zij m.i. te inventief voor – moet het gevaar van een kleurloze of „paste!” oppositie niet worden onderschat. Al is het alleen maar omdat het vanuit de oppositiebanken moeilijk is om zonder politiek opzienbarende evenementen frequent de publiciteit te halen. Dit laatste lijkt me voor D66 geen vruchtbare weg. Want op spektakelpolitiek – de voorgenomen strategie van Groen Links – bouw je geen evenwichtige politiek en al helemaal geen krachtige onderhandelingspositie voor de toekomst. Wat dan wel? De opzienbarende winst van D66 en de even opzienbarende stellingname tegenover de arrogantie van de CDA-macht biedt een bijzondere uitgangspositie om datgene uit te bouwen wat „analytische” of ook wel beschouwende politiek wordt genoemd. D66 – met name Van Mierlo – heeft bewezen dat het afstand nemen tot het politieke mechanisme zelf, onthullend werkt wat betreft de politieke zelfoverschatting van partijen. Een zelfoverschatting die niet alleen leidt tot machtsmisbruik naar andere partijen toe, maar ook de illusie in stand houdt dat „de” politiek hét beslissingsforum betreft dat *alle* problemen van de maatschappelijke werkelijkheid dient te behandelen. Een beschouwende politiek die deze ontwikkeling

blootlegt betekent geenszins een zich onttrekken aan maatschappelijke verantwoordelijkheid, maar een gericht aansturen op het vorm laten krijgen van de verantwoordelijkheid dáár waar het thuishoort: bij de mensen zelf. Niet een opleggen van solidariteits-scenario's waar de PvdA sterk in is, niet een afschuiven van maatschappelijke zorg zoals het CDA doet en niet een „self-centered” keuzeklimaat van de VVD, maar *zelfregie*. Het samen met andere betrokkenen registreren van problemen, keuzes en verlangens in de situatie waar deze leven of zich manifesteren. We zouden hier kunnen spreken van de sfeer van de „pre-politiek”, de maatschappelijke ruimtes waar het politieke handelen niet partij-gebonden is: denk bijvoorbeeld aan samenwerking en besluitvorming in bedrijven en instellingen, gezin en familie, in woonverbanden, in actiegroepen, op sportverenigingen en andere vrije-tijdsorganisaties. Juist D66 is in staat de partijpolitiek te *ontmythologis*eren en is in staat politiek te vertalen in termen van maatschappelijk handelen. Gezien de aantrekkelijke uitgangspositie die D66 nu inneemt lijkt me het versterken van die kwaliteit voor de hand liggen. Dit betekent het versterken van het *politieke engagement* dat D66 eigen is: de unieke verbintenis met de pre-politieke sfeer en de kritische verbondenheid met de politiek zelf. Op dit kruispunt van verbintenissen gaat het er om het maatschappelijke vertoog te inspireren en het politieke debat te innoveren. Enerzijds door ideeën aan te reiken in de pre-politieke sfeer die bruikbaar zijn om sociale instrumenten te *konstrueren* en te beargumenteren zoals een redelijk basisinkomen, democratisering óók met het oog op milieubeheer, kulturele integratie, eerlijke verdeling van de (markt)arbeid, strategisch aanwenden van bevrijde tijd e.d. Anderzijds in het debat met andere partijen de beperkte werking van de huidige politiek zodanig *re-konstrueren* – zichtbaar maken – dat een functionele aansluiting en een effectieve dialoog met de maatschappelijke pre-politieke ruimtes mogelijk worden. Eén van de voornaamste taken voor D66 in de komende jaren lijkt mij dan ook het aantonen dat „sociale vernieuwing een loze belofte inhoudt als niet ook gewerkt wordt aan *politieke vernieuwing*. Politiek is dan niet het geforceerd vooruit willen lopen op ontwikkelingen en keer op keer tot de konklusie moeten komen dat het blijkbaar „tóch anders gaat”. Ook niet het gedwongen worden achter de ontwikkelingen aan te moeten lopen, maar er alert deel van uitmaken. Om dit laatste in de politiek zelf te benadrukken zal D66

vooral de zelfoverschatting van de huidige politieke structuur in het debat met andere partijen moeten laten zien vanuit haar eigenwillige positie. Hierbij moet de verleiding worden weerstaan om het vanuit de oppositie beter-te-willen-weten. Dat doen andere partijen al. Kortom, de politiek even dynamisch maken als de samenleving die zij zegt te vertegenwoordigen. Een opgave die D66 is toevertrouwd.

Eric Brinkmann
Rotterdam

Overwinningnederlaag

Nu het nieuwe kabinet is aangetreden wordt het voor D66 tijd de balans eens op te maken. Want het lijkt mij dat Van Mierlo onze partij al met al naar een overwinningnederlaag heeft geleid.

Voor een regeringscombinatie van CDA en VVD hadden beide partijen D66 hard nodig, dat is duidelijk gebleken. Evenzeer is gebleken dat in een kabinet van CDA en PvdA D66 *niet* welkom was – zoals men overigens op grond van de verkiezingsuitslag direct voorspellen kon. In een kabinet met CDA en VVD had D66 haar eisen kunnen stellen. Er zaten voor D66 twee, waarschijnlijk drie, ministersposten in. Ook programmatisch had de partij op verscheidene punten – bijvoorbeeld het punt van de euthanasie – waarschijnlijk betere resultaten kunnen bereiken dan het regeerakkoord van het huidige kabinet te bieden heeft. Daar komt bij dat je in een politiek meerstromenland als het onze nu eenmaal beter kunt maken als regeringspartij dan als oppositiepartij. En dit, zich waar maken, is een levensnoodzaak voor een partij met zo'n fluctuerende kiezersaanhang, wil zij zich een blijvende plaats verwerven binnen het politieke spectrum van Nederland.

Er is meer! D66 is een partij die voor de kiezers nog steeds geen duidelijk gezicht heeft, wat haar ideologische inhoud betreft. Daarin duidelijkheid te brengen is in hoge mate urgent geworden, nu partijgenoot Bertens zich in het Europese Parlement bij de liberale fractie heeft aangesloten. Ik vind de keuze van Bertens een prima keuze. Daarmee is het voor de partij echter wel noodzakelijk geworden te laten zien waar ze als liberale partij in Nederland staat. Juist in een kabinet samen met de VVD had D66 kunnen laten zien dat liberalisme en conservatisme niet hetzelfde zijn. Ja, misschien had het perspectief kunnen ontstaan van die ene, echte, ware liberale partij voor Nederland!

Lambert J. Giebels Breda

PARTIJ NIEUWS

D66

DEMOCRATEN

Lokaal bestuur centraal op 50ste ALV

Agenda voorjaarscongres 1990

Het voorjaarscongres dat op 10 februari 1990 wordt gehouden zal voor een belangrijk gedeelte in het teken staan van de naderende raadsverkiezingen op 21 maart 1990.

In het vorige nummer van de Democraat heeft u kunnen lezen welke thema's op dit congres aan de orde gesteld gaan worden.

Op deze pagina vindt u informatie over **Congrescentrum Orpheus**.

De agenda voor deze ledenvergadering is als volgt:

ALV - 50

- 10.00 uur 1. Opening door de partijvoorzitter
- 2. Benoeming notulen- en stemcommissie
- 3. Toelichting op de stemprocedure
- 10.15 uur 4. Financiën
  - begroting 1990
  - regiobijdrage 1991
  - contributieregeling 1991
- 10.45 uur 5. Presentatie kandidaten voor besturen en commissies
  - opening stembussen
- 11.00 uur 6. Europa-resolutie
- 11.30 uur 7. Actuele Politieke Moties
- 12.00 uur 8. Toespraak partijvoorzitter
- 12.20 uur- LUNCHPAUZE
- 13.00 uur - sluiting stembussen
- 13.00 uur 9. Openingspeech 'Lokaal Bestuur' ter voorbereiding op de in de middag te organiseren deelsessies:
  - reorganisatie van het binnenlands bestuur
  - democratie en nieuwe bestuursvormen
  - partijpolitieke samenwerking op lokaal niveau
- 15.00 uur 10. Uitslag stemmingen
- 15.05 uur 11. Toespraak fractievoorzitter Tweede Kamer
- 15.30 uur 12. Campagne-informatie gemeenteraadsverkiezingen
- 15.45 uur 13. Sluiting door de partijvoorzitter

De snelste weg

Congrescentrum Orpheus, Churchillplein 1, ligt aan de rand van het centrum van Apeldoorn en is gemakkelijk per auto of bus bereikbaar. Er is voldoende parkeer-ruimte. Het kaartje wijst u de weg.

De trein

Intercity-treinen uit Amsterdam, Den Haag, Rotterdam, Utrecht en Enschede stoppen in Apeldoorn. Voor vertrektijden vanuit Apeldoorn bellen voor de richting Amersfoort, Utrecht, Rotterdam, Den Haag, Amsterdam 055-215422, richting Deventer, Almelo, Hengelo, Enschede 055-788331, richting Zutphen (Arnhem), Goor, Winterswijk 055-788266.

De bus

Vanaf het NS-station rijdt bus 10 naar het congrescentrum (vertrek kwart voor en kwart over ieder uur). Vanaf Orpheus vertrekken de bussen om 2 over heel en 2 over half (laatste bus om 23.57 uur).

De taxi

Het telefoonnummer van de Taxicentrale in Apeldoorn is (055) 413 413.

Het telefoonnummer van Taxi Klaas Blom in Apeldoorn is (055) 223 223.

De auto

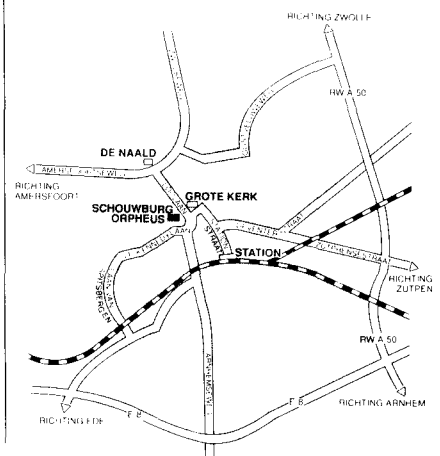
Komend uit Amersfoort: RW A1, afsl. „Harderwijk/Kootwijk”, Paleis 't Loo, Harderwijk r.a. Amersfoortseweg, Loolaan, Churchillplein. **Komend uit Arnhem:** Arnhemseweg, Kon. Stad-

Nog nooit op een congres geweest?

U had al lang eens naar een congres van de partij willen gaan, maar het kwam er maar niet van. Niemand uit uw afdeling had zin om mee te gaan en alleen is ook maar alleen! Je kent er immers geen hond en de hele dag in je eenjje zitten is ook geen aantrekkelijk vooruitzicht. Als u er zó over denkt, dan moet u **juist nu komen**. D66 heet u van harte welkom.

Dat is niet zo maar gezegd. In de hal van Orpheus in Apeldoorn zijn enkele partijgenoten om u te ontvangen. Daar stelt een lid van de commissie van ontvangst u voor aan enkele andere partijleden en maakt u wegwijs in de gang van zaken en de papierwinkel van het congres. Hebt u in de loop van de dag nog vragen, dan kunt u daarmee terecht bij de vrouw of man, die u 's morgens heeft ontvangen. U bent dus echt **van harte welkom** op zaterdag 10 februari a.s. in Orpheus in Apeldoorn.

houderslaan, Wilh. Druckerstraat, Vosselmanstraat, Churchillplein. **Komend uit Zutphen:** Zutphensestraat, Deventerstraat, r.a. Regentesselaan, l.a. Canadal., Churchillplein. **Komend uit Zwolle:** RW A50, afsl. „Apeldoorn-Noord”, Oost-Veluweg, r.a. Edisonlaan, l.a. Zwolseweg, l.a. Loolaan, Churchillplein. **Komend uit Harderwijk:** Amersfoortseweg, Loolaan, Churchillplein.

Congresreglement

Ter uitvoering van art. 25 lid 6 van het Huishoudelijk Reglement heeft het Hoofdbestuur het navolgende congresreglement vastgesteld voor de 50-ste ALV op 10 februari 1990.

ART. 1.

Het congres van 10 februari 1990 te Apeldoorn is een algemene ledenvergadering in de zin van art. 20 van het Huishoudelijk Reglement.

ART. 2

Moties en amendementen met betrekking tot de onderwerpen, vermeld op de congresagenda, dienen:

- a. te zijn vastgesteld door een ARV, ASV, of AAV, hetgeen moet blijken uit ondertekening door twee betrokken bestuursleden, voorzitter en secretaris, òf te zijn voorzien van vijftienving handtekeningen (met vermelding van lidmaatschapsnummer) van leden van D66;
- b. uiterlijk, doch liefst eerder, op 1 februari 1990 om 12.00 uur in de juiste vorm op het landelijk secretariaat van D66 te zijn ontvangen;
- c. te zijn opgesteld op het daartoe in het Huishoudelijk Reglement bijlage G afgedrukte standaardformulier;
- d. voorzover het moties en amendementen betreft die betrekking hebben op de actuele politieke situatie uiterlijk op donderdag 8 februari 1990 vòòr 10.00 uur op het landelijk secretariaat van D66 te zijn ontvangen.

ART. 3

De reglementair ingediende en door de Rapportagecommissie goedgekeurde moties en amendementen worden in één congresboek samengebracht. Dit congresboek is ter vergadering beschikbaar.

ART. 4

De Rapportagecommissie beslist over nummering en volgorde van plaatsing der moties en amendementen in de congresboeken.

ART. 5

- a. Voorstellen tot wijziging van een tekst kunnen uitsluitend per concreet wijzigingsvoorstel (amendement) worden ingediend. Moties die naar het oordeel van de Rapportagecommissie de strekking hebben een tekst te wijzigen worden als amendement in behandeling genomen. Indien echter de tekst van de motie daarvoor onvoldoende aanknopingspunten bevat naar het oordeel van de commissie, kan de commissie de indieners de gelegenheid geven om hun voorstel te herformuleren binnen een door de commissie te stellen termijn.
- b. Voorstellen om agendapunten te

schrappen zijn buiten de orde.

c. Indien de congresvoorstellen beslispunten bevatten, dan zullen voorstellen om deze beslispunten, dan wel afzonderlijke onderdelen daarvan, te schrappen worden beschouwd als een schriftelijk uitgebrachte tegenstem en niet in het congresboek worden opgenomen (n.v.t.).

ART. 6

Wanneer indieners van moties en/of amendementen in overleg met het Hoofdbestuur en/of de Programmacommissie wijzigingen aanbrengen in hun voorstellen, dienen zij de Rapportagecommissie en de Congresleiding hiervan onverwijld in kennis te stellen.

ART. 7

De behandeling van moties en amendementen ten congresse geschiedt als volgt:

- a. de door de indieners aangewezen woordvoerder geeft desgewenst een beknopte toelichting;
- b. de Congresleiding verleent gedurende een door deze te bepalen tijd het woord aan diegenen die zich vòòr een door de leiding te bepalen tijdstip als spreker hebben aangemeld op een bij de Congresleiding berustende sprekerslijst en wel in de volgorde van aanmelding;

c. het Hoofdbestuur en de Programmacommissie brengen desgewenst een advies aan de ALV uit over het aan de orde zijnde voorstel (n.v.t.);

d. de Congresleiding geeft desgewenst de woordvoerder van de indieners de gelegenheid tot een reactie op de sprekers van de sprekerslijst en de adviezen van Hoofdbestuur of Programmacommissie;

e. de Congresleiding brengt de AMENDEMENTEN in stemming in volgorde van hun ingrijpendheid, zoals door de Rapportagecommissie in het congresboek aangegeven en daarna het al dan niet geamendeerde voorstel; indien het voorstel bestaat uit beslispunten, al dan niet opgedeeld in sub-beslispunten, dan worden deze beslispunten en de eventuele sub-beslispunten ieder afzonderlijk in stemming gebracht;

f. de Congresleiding brengt de MOTIES en/of RESOLUTIES met betrekking tot een bepaald agendapunt in de door de Rapportagecommissie in het congresboek vermelde volgorde in stemming, echter niet dan nadat alle moties en/of resoluties bij het betreffende agendapunt zijn toegelicht op de wijze onder a t/m d geregeld;

bij actueel politieke moties dient de vergadering afzonderlijk en zonder toelichting of debat te beslissen òf die motie in behandeling wordt genomen.

ART. 8

Voorstellen van orde kunnen tijdens de ALV uitsluitend worden ingediend om trent:

a. verdeling spreektijd;

b. de volgorde van behandeling van en besluitvorming over agendapunten en daarbinnen de sub-agendapunten, alsmede over beslispunten en daarbinnen de sub-beslispunten;

c. vaststelling of een agendapunt, of een onderdeel daarvan, dan wel een beslispunt, of een onderdeel daarvan voldoende is behandeld en rijp voor besluitvorming is.

ART. 9

In alle gevallen betreffende de gang van zaken tijdens het congres, waarin dit congresreglement niet voorziet, beslist de Congresleiding met inachtneming van de Statuten en het Huishoudelijk Reglement.

Het standaard-formulier voor het indienen van moties en amendementen vindt u op pagina 54 en 55 van het Huishoudelijk Reglement dat in het bezit van iedere afdelingssecretaris is. Het formulier is tevens op te vragen op het landelijk Secretariaat D66, Bezuidenhoutseweg 195, 2594 AJ Den Haag, telefoonnummer 070-3858303.

Engelstalig talent gezocht

D66 organiseert in juni 1990 een Oost-West conferentie, u heeft er in de Democraat al het een en ander over kunnen lezen.

Tijdens deze conferentie, waar de voertaal engels zal zijn, moeten notulen gemaakt worden. Deze verslagen krijgen de deelnemers aan het eind van de conferentie meteen mee naar huis. Om dit mogelijk te maken zoeken wij vrijwilligers die het engels uitstekend beheersen, ervaring hebben met notuleren (niet woordelijk) en die kunnen typen. Wij bieden: kost en inwoning in een bosrijke omgeving en de mogelijkheid om tijdens de sociale programma's kennis te maken met vele mede-Europeanen uit Oost en West! Meer informatie is te verkrijgen bij Tineke Knaap op het landelijk secretariaat 070-3858303

Lokale radio en tv

Het landelijk campagne team biedt aan afdelingen die zich willen profileren op de lokale radio of tv, D66 'leaders' aan. Deze kant en klare spotjes kunt u ook als uitgangspunt voor uw eigen bijdrage gebruiken. Iedere afdeling die hiervoor interesse heeft kan contact opnemen met Tineke Knaap (070-3858303). Voor de aanmaak van vooral de tv spot moet genoeg interesse zijn om de investering lonend te maken. Reageren vòòr 2 februari is daarom noodzakelijk!

Begroting 1990

Tijdens het voorjaarscongres op 10 februari staat de begroting 1990 op de agenda. Hieronder treft u de kerncijfers aan en een korte toelichting. Voor nadere informatie kunt u terecht bij de penningmeesters, 070-3858303.

Ruud van der Steeg
Ruud Hessing
penningmeesters

Toelichting op de begroting 1990

Algemeen

De financiële positie van de partij is beslist niet sterk te noemen. 1989 is een jaar geweest met twee verkiezingen. Verkiezingen met prima resultaten, maar ook een zware last op de partijfinanciën. Het boekjaar 1989 zal hierdoor vermoedelijk een tekort opleveren. Dit tekort wordt vooral veroorzaakt doordat een financiële actie ten behoeve van de partij is komen te vervallen vanwege acties voor de verkiezingscampagnes. Ook is er sprake van een verschuiving van automatiseringslasten uit 1988 naar 1989. Verder is de groei van de partij af te lezen uit zowel de (contributie-)opbrengsten als de kosten.

Beleidskeuzes

Het maken van een begroting dwingt tot het stellen van prioriteiten. In 1990 zal D66 f 70.000 meer baten hebben dan in de begroting 1989 was opgenomen. Deze extra baten komen vooral voort uit een hogere contributie-opbrengst door een groei van het aantal leden.

De lasten van de partij nemen ook toe:

Partij-bureau; personeel en secretariaat	40.000
(uitbreiding financiële administratie, prijscompensatie, periodieken, porti, telefoon e.d.)	
Minder door belastingen aan campagne en emancipatiewerkster	20.000
Autonome groei regiobijdragen	8.000
Inhaaltkort 1989	9.000
Eenmalige automatiseringskosten	10.000
Buitenland: partijbijdrage	
Oost-West conferentie	10.000
Democraat, groei oplage	4.000
Accountantskosten	3.000

In totaal bedraagt de kostentoeename f 105.000. Om het tekort van 35.000 te kunnen dichten, zijn de volgende maatregelen getroffen voor 1990:

Geen reservering groot onderhoud	20.000
Geen ledenwerfactie	5.000
Minder steun aan activiteiten aan de basis	10.000

Begroting 1990

Baten	Jaarrekening 1988	Begroting 1989	Begroting 1990
Contributies	805.944	815.000	880.000
Contributies voorgaande jaren	17.258	15.000	10.000
Diverse bijdragen	9.025	0	2.500
Rente	21.835	4.800	12.500
Speciale actie	25.000	40.000	40.000
Diverse baten	23.080	5.000	5.000
Tekort	15.533		
Totaal baten	917.675	879.800	950.000

Lasten	Jaarrekening 1988	Begroting 1989	Begroting 1990
Personeel	223.236	274.850	268.650
Huisvesting en secretariaat	169.463	108.870	131.400
HB/AR	128.785	110.800	95.950
Democraat	80.067	76.000	80.000
Publiciteit	2.443	3.000	3.000
Standpuntenbrief	7.500	7.500	7.500
Peac	3.076	2.600	2.600
Regio's	78.360	81.400	89.500
Verkiezingsfonds	45.000	75.000	75.000
Subsidie SWB	47.000	51.000	58.000
Subsidie PSVI	45.000	60.000	60.000
Subsidie JD	25.000	25.000	25.000
Subsidie EW	110	3.000	-
Accountant	18.270	17.000	20.000
Ledenwerfactie	23.376	5.000	-
Activiteiten a. d. basis	20.353	20.000	10.000
Diverse lasten	636	0	5.000
Inhaaltkort	-	-	9.400
Onvoorzien	-	8.780	9.000
Doorbelasting fractie	-	- 50.000	-
Totaal lasten	917.675	879.800	950.000

Vooraf de laatste twee bezuinigingen komen hard aan, maar zijn onvermijdelijk.

Technisch

Naast bovengenoemde verschillen zijn er een paar technische verschillen die worden veroorzaakt door een andere rangschikking van de cijfers. Deze betreffen onder andere de doorbelasting fractie en de rentebaten.

Advies van de financiële commissie over de begroting 1990

Volgens artikel 58 lid 2 van het Huishoudelijk Reglement heeft de Financiële Commissie van D66 onder andere tot taak de Algemene Ledenvergadering advies uit te brengen over de goedkeuring en vaststelling van de begroting, de jaarrekening en de overige financiële aangelegenheden.

De Financiële Commissie adviseert de ALV van D66, in vergadering bijeen op 10 februari 1990 te Apeldoorn, de begroting 1990 ongewijzigd goed te keuren en vast te stellen.

Namens de Financiële Commissie
Rick ten Have, voorzitter

Komme, potdomme

In het vorige nummer van Democraat stond op deze pagina een tekst van de secretaris politiek van het HB, Thom de Graaf, onder de kop: **Voorjaarscongres 1990: Lokaal bestuur!!!** Die drie uitroeptekens betekenden hetzelfde als de titel boven dit verhaal. Maar dat had u misschien helemaal niet begrepen en daarom zeggen we dat nu nog maar eens duidelijk: als er óóit een partijcongres op touw is gezet, dat u niet mag laten lopen, dan is het dit.

Kom dus op zaterdag 10 februari a.s. naar Orpheus in Apeldoorn.

En wel hierom:

Dit wordt een echt D66 congres omdat er ruimte is gemaakt voor de ongestructureerde discussie. Iedereen die wil, komt aan het woord, zonder beperking tot spreken over eigen motie of amendement, zonder sprekerslijst.

U moet dus écht gewoon komen!

HB-resolutie Europa

De ALV van Democraten 66, in vergadering bijeen te Apeldoorn op 10 februari 1990,

kennis genomen hebbend van

de toetreding van de D66-vertegenwoordiger in het Europees Parlement tot de ELDR-fractie (European Liberal, Democratic and Reformist group);

constaterende dat

a. de Adviesraad van D66 op 26 november 1988 aan het Hoofdbestuur het advies heeft uitgebracht de vorming van een zelfstandige fractie met alleen geestverwante partijen als eerste optie na te streven, terwijl in het geval dit niet mogelijk zou blijken te zijn aansluiting bij de ELDR een goede tweede optie zou betekenen;

b. dit advies van de Adviesraad door het Hoofdbestuur werd overgenomen en vastgelegd in de HB-rapportage Europese fractievorming die werd voorgelegd aan de ALV van februari 1989, en dat twee moties ter zake waarin een andere koers werd voorgesteld door de ALV van februari 1989 met zeer grote meerderheden werden verworpen;

overwegende dat

a. de eerste voorkeur voor fractievorming met het Spaanse CDS en andere geestverwante partijen niet gerealiseerd kon worden omdat het Spaanse CDS na de Europese verkiezingen besloot toe te treden tot de ELDR-fractie, als gevolg waarvan

de noodzakelijke kwantitatieve basis voor een nieuwe zelfstandige fractie met alleen geestverwanten kwam te vervallen;

b. onder meer als gevolg van het besluit van het Spaanse CDS om toe te treden tot de ELDR-fractie, het aandeel van met D66 verwante partijen in deze fractie na de Europese verkiezingen duidelijk was toegenomen, zodat overeenkomstig de door de ALV van februari 1989 vastgestelde koers de tweede voorkeur voor toetreding tot de ELDR-fractie onderzocht kon worden;

c. dat dit onderzoek heeft opgeleverd dat toetreding van de D66-vertegenwoordiger tot de ELDR-fractie de instemming zou krijgen van deze fractie en goede mogelijkheden zou bieden voor het uitdragen van hoofdpunten van het D66-programma in het Europees Parlement, onder meer vanwege de aan D66 geboden plaatsen in een aantal commissies van het Europees Parlement, zoals de commissie milieubeheer, volksgezondheid en consumentenbescherming (lidmaatschap), de politieke commissie (plaatsvervangend lidmaatschap) en de commissie externe economische betrekkingen (plaatsvervangend lidmaatschap);

betuigt haar steun

aan het besluit van de D66-vertegenwoordiger in het Europees Parlement om toe te treden tot de ELDR-fractie.

Vacatures in besturen en commissies

In Democraat nr. 9 (november 1989) is melding gemaakt van de vacatures in het Dagelijks Bestuur van D66.

Ook bij de vaste commissies zijn plaatsen vacant:

Programmacommissie (PC)

Door verloop van de reguliere termijn treedt Edmond Wellestein uit de PC. Er komt binnen de PC derhalve één plaats vacant.

Inlichtingen bij de voorzitter van de PC: Hans Jeekel - 070 - 35 05 624.

Rapportagecommissie (RC)

Door verloop van de reguliere termijn treedt Pieter Fokkink uit de RC. Omdat er nog een vacature openstond komen er binnen de RC twee plaatsen vrij.

Inlichtingen bij de voorzitter van de RC: Pieter Fokkink - 05737 - 1384.

Financiële commissie (FC)

Door verloop van de reguliere termijn

treden Rick ten Have, Hessel van Dijk, Ada Vermeer en Ruut Nieuwenhuis af. Ada Vermeer en Ruut Nieuwenhuis zijn herkiesbaar.

Kandidaatstellingsformulieren kunt u opvragen bij het landelijk secretariaat van D66 te Den Haag: 070 - 38 58 303 (vraag naar Mieke van den Berg).

De **sluitingstermijn** voor de kandidaatstelling is op **1 februari 1990**.

Landelijke verkiezingscommissie (LVC)

Door verloop van de reguliere termijn treedt Jet de Bussy uit de LVC. Er komt binnen de LVC derhalve één plaats vacant.

Inlichtingen bij de voorzitter van de LVC: Jet de Bussy - 020 - 242 252.

Contributieregeling

1991

1. Wanneer contributie betalen?

U ontvangt uw acceptgirokaart voor contributiebetaling vóór aanvang van het jaar. U wordt verzocht uw betaling per omgaande te verrichten. De contributie dient uiterlijk op 1 februari te zijn voldaan.

2. Basiscontributie

De hoogte van de contributie is afhankelijk van het belastbaar inkomen en wel volgens de volgende schaal (per jaar):

belastbaar inkomen	verschuldigde contributie
tot en met f 25.000,-	f 60,-
boven f 25.000,-	f 85,-
f 30.000,-	f 100,-
f 35.000,-	f 115,-
f 40.000,-	f 130,-
f 45.000,-	f 150,-
f 50.000,-	f 170,-
f 60.000,-	f 210,-
f 70.000,-	f 250,-
f 80.000,-	f 290,-

(per f 10.000,- meer inkomen, f 40,- meer contributie tot f 500,-)

3. Uitzonderingen op de basiscontributie

Wie zich naar zijn/haar oordeel in een moeilijke financiële positie bevindt, kan desnoods een contributie van minimaal f 40,- betalen. Indien ook f 40,- een te hoog bedrag vormt, en de moeilijke financiële positie van tijdelijke aard is, kan op eigen beslissing van het lid een contributie van f 25,- worden betaald. Dit mag maximaal drie jaar achtereen, daarna moet minimaal f 40,- worden betaald. Indien ondanks de minimumcontributie en de uitzonderingen daarop de contributie niet kan worden opgebracht, kan men zich schriftelijk (en vertrouwelijk) wenden tot de penningmeester van het Hoofdbestuur. Deze kan vermindering of ontheffing verlenen voor één of meerdere jaren.

Samenwonende D66-leden kunnen, na hiervan schriftelijk bericht te hebben gestuurd aan D66, f 30,- aftrekken van de basiscontributie van één van de beide leden. Beide leden houden hun volledige rechten als lid. Bij informatie-verzendingen wordt dan volstaan met één exemplaar (bijvoorbeeld de Democraat).

4. Proeflidmaatschap

Er bestaat een proeflidmaatschap. De bijbehorende contributie bedraagt f 25,- (voor een welkomstpakkiet en één jaargang Democraat). Men kan maximaal 12 maanden proeflid zijn. Als proeflid heeft men wel spreekrecht, doch geen stem-

recht op D66-vergaderingen.

5. Nieuwe leden

Nieuwe leden betalen alle nog komende kwartalen van het lopende jaar. Voor elk kwartaal is een kwart van de contributie verschuldigd. Minimaal is men f 20,- verschuldigd.

6. Betaling in termijnen

De betaling van de contributie kan in termijnen plaatsvinden op voorwaarde, dat door het lid een ondertekende verklaring wordt afgegeven dat de contributie zal worden voldaan door een machtiging tot periodieke overboeking van een rekening bij de Postbank of bij een bank.

7. Contributiejaar

Het contributiejaar is gelijk aan het kalenderjaar.

8. Vrijstelling van contributieverplichtingen voor de duur van het lidmaatschap.

Indien een lid in enig jaar f 3.000,- of meer aan contributie betaalt, is het mogelijk om door de penningmeester voor de duur van het lidmaatschap te worden vrijgesteld van contributiebetalingen. Eenmaal betaalde contributie kan niet worden teruggevorderd.

Regiobijdrage 1991

De regeling voor 1991 luidt, na aanname van de motie Friesland op het voorjaarscongres 1989, als volgt:

Het totaal beschikbare bedrag voor de regio's wordt vastgesteld door het aantal leden, dat aan de contributieverplichting heeft voldaan, te vermenigvuldigen met f. 10,-.

Dit totale bedrag wordt als volgt verdeeld:

- Vaste afdracht van f. 2000,- voor elke regio;
- Variabele afdracht naar regio:
  - bedrag beschikbaar voor regio's na aftrek vaste afdrachten
  - delen door het totaal aantal leden
  - dit bedrag maal het aantal leden per regio beschikbaar stellen aan de regio's.

Het Hoofdbestuur stelt voor deze regeling ongewijzigd voor 1991 te laten gelden.

De juiste naam

Het is van groot belang dat D66 overal onder de juiste naam wordt ingeschreven. Onze partij staat bij de kiesraad geregistreerd als 'Democraten 66(D66)'

Adviesraad schrijft profielschets D66

De Adviesraad heeft in zijn vergadering van 27 mei 1989 een stuk aangenomen dat ingaat op de politiek en maatschappelijke plaatsbepaling van D66. Dit stuk is door de Adviesraad aan het Hoofdbestuur aangeboden.

Het Hoofdbestuur heeft met veel waardering kennis genomen van dit stuk, getiteld „Profielschets D66” en meent dat het een helder en interessant beeld geeft van de opvattingen binnen onze partij over de politieke grondhouding van D66 en het maatschappijbeeld dat de leden voor ogen staat.

In zijn vergadering van 16 november jl. heeft het Hoofdbestuur besloten om deze Profielschets van de Adviesraad ter kennis te brengen van de leden en hen uitdrukkelijk uit te nodigen de Profielschets in afdelings- en regiovergaderingen te bespreken en voorzover mogelijk te verspreiden.

D66 heeft in eerdere jaren uitvoerige discussies gevoerd over beginselen en een beginselprogramma. Uitkomst daarvan was dat de partij geen behoefte heeft aan een

'codificering', een formele vaststelling van de grondslagen van ons gedachtengoed. Dat in gedachten, heeft het Hoofdbestuur niet het voornemen om de Profielschets van de Adviesraad op de een of andere wijze ter besluitvorming aan het congres voor te leggen of er een officieel partijdocument van te maken. Dat sluit echter niet uit dat op vele manieren van deze Profielschets zinvol gebruik kan worden gemaakt. Zeker als het in discussie in afdelingen en regio's in verband wordt gebracht met het Verkiezingsprogramma 1989-1993 en de daaraan ten grondslag liggende rapporten van de commissies 2000 en 2001. Bij de opstelling van de inleiding van het Verkiezingsprogramma is overigens door de Stuurgroep Verkiezingsprogramma dankbaar gebruik gemaakt van de Profielschets.

De Profielschets, zoals vastgesteld door de Adviesraad, is op aanvraag van afdelings- en regiobesturen te verkrijgen op het partijsecretariaat (070-3858303) bij Mieke v. d. Berg.

Verkiezingen Adviesraad

Elke twee jaar vindt de verkiezing plaats van de Adviesraad, het orgaan dat gevraagde en ongevraagde adviezen uitbrengt aan de D66 fracties in Eerste en Tweede Kamer en Europees parlement en aan het hoofdbestuur (c.q. DB)

De Adviesraad vergadert 6 tot 8 maal per jaar, terwijl per regio voorvergaderingen plaatsvinden.

Van de leden wordt verwacht, dat ze bereid zijn incidenteel een bijdrage te leveren aan de voorbereidingen van gespreksonderwerpen, die onder leiding van het presidium plaats vindt. Verder wordt van hen verwacht, dat zij terugkoppelen naar regio- en afdelingsvergaderingen.

Voor de verkiezingsprocedure zijn een aantal data van belang.

- februari : bekendmaking van de zetelverdeling over de regio's
- 2 maart : sluiting kandidaatstelling om 17.00 uur
- april : toezending kandidatenlijst en stembiljet met de Democraat
- 11 mei : sluiting inzendtermijn stembiljetten om 17.00 uur
- mei : de uitslag wordt in de Democraat bekend gemaakt
- juni : de nieuwe Adviesraad komt voor het eerst bijeen.

Kandidaatstellingsformulieren kunnen

uitsluitend worden aangevraagd bij het landelijk secretariaat, Bezuidenhoutseweg 195, 2594 AJ Den Haag, telefoon 070-3858303.

Volledig ingevulde formulieren moeten daar ook weer worden ingezonden onder vermelding L.V.C.

Henk Bleumink

Kleine wijzigingen

- Met ingang van december 1989 is bij alle telefoon-aansluitingen te Den Haag een -3- voor het abonneenummer gevoegd. Wilt u telefonisch contact met de partij in Den Haag: kies dan 070 - 38 58 303 !!

- Begin 1990 zal de (leden)administratie van D66 worden overgezet op een nieuw geautomatiseerd systeem.

Wij zullen daarmee in staat zijn ons adressenbestand sneller, beter, wellicht efficiënter te gebruiken.

- De Kieswet is gewijzigd, en daarmee zijn de formele procedures rondom raadsverkiezingen anders dan in 1986. Deelnemende D66- afdelingen zijn hiervan eind 1989 op de hoogte gesteld.

De (nieuwe) H-3-1 formulieren (was G-2-1 verklaring) worden in de eerste week van januari aan de afdelingen toegestuurd.

Eindsprint voor 21 maart

Het PSVI is het Politiek Scholings- & Vormingsinstituut van D66. Een aparte stichting die cursussen, brochures en twee tijdschriften verzorgt. Het actuele werk van het PSVI staat geheel in het teken van de raadsverkiezingen van 21 maart. De

inschrijving voor de cursussen t/m half februari is echter al gesloten bij het uitkomen van dit blad. Wilt u meer informatie over ons algemene aanbod dan we hier kunnen geven, bestel dat dan bij het bureau (adres in de antwoordbon!)!

Nieuw: Inleiding gemeentepolitiek

We hebben er een nieuw standaardwerk bij in onze collectie. In zo'n 75 pagina's A4 en in perfect zetwerk biedt de 'Inleiding Gemeentepolitiek' een goede kennismaking met de belangrijkste terreinen van de gemeentepolitiek. De tekst is speciaal geschreven voor mensen die nog vrijwel geen kennis van gemeentezaken hebben. Aan de orde komen achtereenvolgens: 1) Machtsweb: het netwerk van invloed en relaties in de gemeente 2) Financiën: het systeem van begroten en verantwoorden 3) Ruimtelijke ordening: de verdeling van schaarse ruimte, die op zoveel andere terreinen invloed heeft 4) Verkeer en Vervoer 5) Economie en werkgelegenheid, 6) Onderwijs 7) Welzijn en 8) Milieu.

Elk hoofdstuk geeft een helder beeld van wat er omgaat op dat terrein. De tekst is uitvoerig beproefd, want een vorige versie ervan is dit jaar gebruikt in vier verschillende groepen cursisten van het PSVI die er elk drie zaterdag over hebben gesproken. Op grond van hun evaluatie is de tekst nu geactualiseerd en soms verbeterd: zelden kreeg een voorlichtingstekst zo'n grondige test bij de doelgroep! De hoofdstukken zelf zijn politiek vrij 'neutraal': ze beschrijven de beslissingsruimte die gemeentepolitiek kan hebben. De specifieke D66-optiek is ingebracht door citaten uit lokale D66-verkiezingsprogramma's op te nemen.

Deze Inleiding Gemeentepolitiek is vanaf half december leverbaar en wordt verkocht voor de kostprijs van f 7,50 (in hard omslag). Bestellen kan nu reeds!

17-2: Training college onderhandelingen

Daags na de raadsverkiezingen van 21 maart openen in alle gemeenten de formele én informele onderhandelingen over de vorming van de nieuwe college's van Burgemeester & Wethouders. In veel gemeenten heeft D66 een serieuze kans op deelname aan het college, mits: de vers verkozen raadsleden zijn voorbereid op dit gevecht om de macht. Op zaterdag 17

februari '89 organiseren we een bijeenkomst voor de D66-ers die waarschijnlijk in deze positie terecht komen. Aan de orde komen: soorten B&W-colleges, inzet van onderhandelingen, strategie, bepalen van de eigen speelruimte, ervaringen uit vorige onderhandelingen, relatie tot andere partijen, e.d. 17 Februari is gekozen om eventueel overwegingen uit de ALV van 10-2 mee te kunnen nemen. Plaats: omgeving Utrecht. Prijs: f 25,00 incl. lunch. Aanmelding sluit 1 februari.

3-3: Presentatietraining

Intensieve oefening in het openbaar spreken met video-ondersteuning. De oefeningen bestaan uit het staand achter een kathedraal uitspreken van thuis voorbereide korte toespraken, die met de groep worden nabesproken en op TV worden

bekeken. Een goede manier om een eerlijk beeld te krijgen hoe u op anderen overkomt en hoe u uw spreektechniek kunt verbeteren. Deelname kost f 25,00 exclusief lunch. Datum: zaterdag 3 maart (dus ook geschikt voor wie zich vlak voor de raads campagne wil bijscholen!). Aanmelding sluit maandag 26 februari, of eerder wanneer de groep vol is.

10-3: Kennismakingsdag D66

Een bijeenkomst voor nieuwe leden, waarin u beter kennis kunt maken met de partij. Een ontmoeting met andere nieuwe leden en met enkele ervaren partijgangers, waarin o.a. aan de orde komen: geschiedenis, structuur en politieke positie van de partij, motieven voor lidmaatschap, manieren om actief te worden voor wie dat wil. Deelname kost inclusief documentatie en lunch slechts f 15,00. Het programma duurt van 10.30 tot 16.30 uur op zaterdag 10 maart. Plaats: waarschijnlijk in Utrecht. De aanmelding sluit 28 februari.

ANTWOORDBON PSVI

IK MELD ME AAN:

☐ CURSUS COLLEGEVORMING 17-2,	f 25,—
☐ KENNISMAKINGSDAG D66 10-3,	f 15,—
☐ PRESENTATIETRAINING 3-3,	f 25,—

IK BESTEL: (prijzen excl. porti)

☐ INLEIDING GEMEENTEPOLITIEK nieuw! ±75 pag.	f 7,50
☐ RAAMWERK raadsprogramma '90-'94, ±40 pag.	f 5,00
☐ MAP GEMEENTELIJK MILIEUBELEID, catalogus en volledig verslag van congres 3-6-'89, 130 pag	f 15,00
☐ RAADSWERK; introductie-brochure 20 pag.	f 2,00
☐ OVER BERG EN DAL, D66-historie-brochure, 28 pag.	f 2,00
☐ D66 & DEMOCRATISERING, de concrete ideeën: 20 pag.	f 2,50
☐ PUBLICITEIT in de politiek klapper, 130 pagina's	f 15,00
☐ Uitspraken over INSPRAAK, brochure, 44 pag.	f 3,25

☐ VIDEO '20 jaar optimisme'	
☐ VIDEO 'Reden van bestaan'	

system: VHS/V2000/Betamax, huur f 20 / koop f 60.

☐ VOOR DE D'RAAD, D66-tijdschrift voor lokale/regionale politiek. abonnement f 40 / gratis nummer	
☐ STANDPUNTENBRIEF, periodieke catalogus van D66-opinies. abonnement f 35 / gratis nummer	

NAAM: _____

ADRES: _____

PLAATS: _____

Opsturen naar * PSVI-D66, Bezuidenhoutseweg 195, * 2594 AJ Den Haag, 070-3858303

PSVI Stichting Politiek Scholings-
en Vormingsinstituut D66
Bezuidenhoutseweg 195
2594 AJ Den Haag
Telefoon 070-85 83 03
Postgiro 3909120
tnv PSVI D66 Den Haag

Bestuursleden gezocht

Twee leden van ons bestuur werden door de statuten gedwongen af te treden: Machteld Versnel omdat ze verkozen werd als kamerlid (onverenigbaar) en Monique Terwiel omdat ze het maximum van drie termijnen (6 jaar) heeft volge-maakt. Met spijt in het hart nemen we afscheid van hen. Van onze penning-meester, Erno Maas, loopt de tweede ter-mijn af, maar hij stelt zich met plezier herkiesbaar. Er ontstaan dus drie vacatu-res in het PSVI-bestuur, met een her-kiesbare kandidaat. Op de ALV van 10 februari worden de nieuwe bestuursleden verkozen. Wie zich kandidaat wil stellen kan dat doen tot 1 februari bij het lande-lijk secretariaat. Inlichtingen over het be-stuurswerk? Bel de voorzitter, Magda Be-rndsen (01727-14828 's-avonds) of de di-recteur PSVI, Maarten Brackel (070-3858303 overdag). Het algemeen bestuur vergadert in 1990 op 22-1, 12-3, 23-4, 18-6, 3-9, 8-10, 12-11 en 17-12.

Bijeenkomsten Emancipatie Netwerk 1990

De bijeenkomsten van het Emancipatie Netwerk, dit jaar na een enquête in een nieuw jasje gestoken, zijn druk bezocht. Per keer waren 35 tot 50 vrouwen en man-nen aanwezig. Het PEAC-bestuur wil ook in 1990 graag doorgaan met deze bij-eenkomsten, die deels een informatief, deels een louter ontmoetingskarakter hebben. Voor aanvang van de gezamen-lijke maaltijd (kosten f 10,- tot f 12,-) houdt een gast spreker een inleiding van ca. 20 minuten, gevolgd door een korte discussie. Tijdens en na de maaltijd is er alle ruimte voor verdere discussie over het thema en andere (partij)zaken. De

Wegens het vertrek van de huidige functionaris zoekt de Stichting Wetenschap-pelijk Bureau D66 op korte termijn kandidaten voor de post van

Directeur (v/m)

De SWB D66 is een kleine organisatie, die tot doel heeft goed beargumenteerde adviezen te geven aan de politieke partij D66 en haar fracties. Daartoe houdt de SWB contact met een netwerk van vrijwillige deskundigen, georganiseerd in werk- en projectgroepen. De stichting organiseert verder studiedagen, en verzorgt publikaties.

De directeur heeft als primaire taak het stimulerend en coördinerend optreden bij de ontwikkeling, uitwerking en analyse van nieuwe denkbeelden en beleidslijnen. Daarnaast komt zij/hij met projectvoorstellen en geeft zij/hij in woord en geschrift naar buiten kennis van de ideeën en adviezen van de stichting. De directeur heeft verder de algemene leiding van het bureau.

De functie-eisen zijn als volgt:

- minimum-leeftijd ca. 35 jaar;
- academisch niveau;
- deelt het gedachtengoed van D66;
- zeer goede contactuele eigenschappen;
- goede mondelinge en schriftelijke (aan journalistieke kwaliteit grenzende) uitdrukkingsvaardigheid;
- gevoel voor politieke verhoudingen;
- flexibel inzetbaar, omdat een deel van de werktijd in de avonduren en het weekeinde wordt ingevuld.

Een 40-uurs functie wordt geboden, maar een 32-uursverband behoort tot de mogelijkheden. Het salarisniveau is afhankelijk van ervaring, vergelijkbaar met rang 12 van de Rijksoverheid. Vrouwen worden uitdrukkelijk uitgenodigd te solliciteren.

Inlichtingen worden verstrekt door de voorzitter van de SWB D66, dr. J.P.F. Mulder, tel. 's avonds 050-271432.

Sollicitaties dienen te worden gericht aan de voorzitter van de selectiecommissie SWB, p/a Bezuidenhoutseweg 195, 2594 AJ Den Haag, binnen twee weken na verschijnen van deze advertentie. Ook zij die de aandacht willen vestigen op een geschikte kandidaat kunnen schriftelijk contact opnemen met de voorzitter van de selectiecommissie.

Stichting Wetenschappelijk Bureau D66

bijeenkomsten worden tweemaandelijks gehouden, wisselend in Den Haag en Utrecht, van 18.00 - 20.00 uur. Mocht u dit een weinig emancipatoir tijdstip vinden: de bedoelde enquête heeft uitgewezen dat dit wel het meest gewenste tijdstip is! Ik heb me daarbij neergelegd en beschouw het maar als een van de paradoxen waar het leven rijk aan is. In 1990 worden de netwerk-bijeenkomsten gehouden op: dinsdag 6 februari (Utrecht), donderdag 5 april (Den Haag), dinsdag 5 juni (Utrecht), donderdag 6 september (Den Haag) en dinsdag 6 november (Utrecht). Bijzonderheden vindt u regelmatig in de Democraat; vaste bezoekers ontvangen een aparte convocatie. **De eerstvolgende netwerk-bijeenkomst wordt dus in Utrecht gehouden op dinsdag 6 februari.** De plaats wordt nog bekend

gemaakt. Het thema zal zijn de HER-STRUCTURERING VAN HET PEAC. Gast spreker zal zijn: Mirjam Hommes, voorzitter van het PEAC.

Marie-Louise Tiesinga

Ook bij het PEAC-bestuur bestaan vacatures! Wij zoeken nog 2 à 3 emancipatiegevoelige D66-ers die zich kandidaat willen stellen en/of gewoon een tijdje willen meedraaien om aan den lijve te ondervinden wat functioneren in het PEAC inhoudt. Formulieren voor kandidaatstelling zijn aan te vragen bij het landelijk secretariaat. Inlichtingen: 020-767689.

Kinderopvang

Stel, je hebt kinderen en wilt toch (blijven) werken. Omdat je bezig bent een carrière op te bouwen wil je het liefst full-time werken; met deeltijdwerk bouw je immers geen carrière op. Als je een man bent, betekent het automatisch dat je een vrouw achter de hand hebt, die de moeder van je kroost is, en is er geen vuiltje aan de lucht wat je carrière betreft. Ben je een vrouw, dan gaat het omgekeerde geval helaas niet op, want de vader van je kind(eren) heeft in zijn loopbaanplanning geen tijd uitgetrokken om kinderen te verzorgen en groot te brengen. Dus: „kinderen of geen kinderen?” is een typisch vrouwendilemma. Dit is dubbel oneerlijk omdat voor vrouwen de werkzaam-actieve en de vruchtbare jaren samenvallen, terwijl mannen tot op hoge leeftijd vader kunnen worden, mits ze een vrouw daartoe bereid vinden.

Uitstel blijkt afstel, want steeds meer vrouwen zien af van het moederschap. Het gemiddeld aantal kinderen per vrouw is in ons land in de laatste twintig jaar gedaald van 2,2 naar 1,5. Een privé keus, waar de overheid geen bemoeienis mee heeft? De keus heeft wel maatschappelijke consequenties: vergrijzing van de bevolking, vermindering van het aantal premie- en belastingbetalers, een tekort aan arbeidskrachten etc.

Dus heeft de overheid twee argumenten om kinderopvangvoorzieningen op de agenda te zetten:

1. het principe van gelijke rechten en kansen voor ieder, ongeacht sekse, zoals vastgelegd in onze grondwet en in Europese richtlijnen;

2. het sociaal-economisch belang van a. een nieuwe generatie; b. arbeidsmarktparticipatie en economische zelfstandigheid van vrouwen, zoals ook onlangs nog door de SER onderstrept. Economisch zelfstandige vrouwen brengen immers ook weer premies en belasting op, terwijl zij niet bij echtscheiding of overlijden van hun echtgenoot ten laste van de ABW komen.

Wat kinderopvang betreft, is ons land een achtergebleven gebied. Terwijl in de landen om ons heen voor praktisch alle ouders faciliteiten beschikbaar zijn, is men hier aangewezen op hand- en spandiensten van burens, vrienden, familieleden en ad-hoc-arrangementen, omdat de wachtlijsten van kinderdagverblijven alle zwaar overtekend zijn.

Vanaf 1 januari 1990 komt er via een tijdelijke stimuleringsregeling extra geld beschikbaar voor het creëren van nieuwe kinderopvangplaatsen: 130 miljoen per jaar, verdeeld over de verschillende gemeenten volgens een verdeelsleutel gereleerd aan het aantal woonruimten.

Deze 130 miljoen komt structureel vrij door het afschaffen van de aanvullende arbeidsterziening in het kader van de belastingherziening (Oort) per 1 januari. Het lijkt heel wat, maar dit bedrag zou precies toereikend zijn om in het tekort aan kinderopvang in de provincie Noord-Holland te voorzien. In het regeerakkoord werd gezinspeeld op aanvulling met 160 miljoen per jaar (hoewel de bewoordingen voor velerlei uitleg vatbaar waren), maar de minister van Financiën haastte zich om dit bedrag voor het eerste jaar reeds tot 20 miljoen terug te brengen. De Emancipatieraad had zich in een eerder stadium al uitgesproken voor een minimaal benodigd bedrag van 480 miljoen per jaar, een bedrag dat ook in het D66-verkiezingsprogramma is terug te vinden. De tijdelijke stimuleringsregeling is bedoeld voor een periode van 4 jaar; daarna zullen de gelden bestemd voor kinderopvang zonder oormerking in het gemeente-

fonds worden gestort. Terecht bestaat de angst dat deze gelden dan voor andere zaken bestemd gaan worden, vooral in die gemeenten waar men nog onwennig tegen kinderopvang aankijkt. Het voorstel van de Emancipatieraad en van het Landelijk Platform Kinderopvang is nu om een Kinderopvangfonds te vormen, zodat de gelden hun bestemming kunnen behouden.

In het regeringsvoorstel wordt uitsluitend gesproken van kinderopvang voor de 0-4-jarigen; de toegezegde gelden zijn niet bestemd voor buitenschoolse opvang. Het lijkt me in hoge mate inconsequent om buitenschoolse opvang buiten deze planning te houden, omdat a. bekend is dat vrouwen vaak alsnog met werken stoppen als deze vorm van opvang onvoldoende is, en b. deze vorm van opvang redelijk snel en eenvoudig te verwezenlijken is. Door het teruglopen van het leerlingenaantal staan immers verschillende schoolruimten leeg, die heel wel voor dit

doel zouden kunnen worden omgebouwd. Via terugploegregelingen kunnen werklonen in de jongerenzorg met een aan het werk. Ook herintredende vrouwen zouden hiermee aan een betaalde baan kunnen worden geholpen.

Tenslotte maakt de vrouwenbeweging zich zorgen over de eisen die van overheidswege aan de kwaliteit van de kinderopvang gesteld zullen worden; terwijl voor bijna alles in ons land strenge kwaliteitsnormen gelden, aarzelt men om voor kinderopvang soortgelijke eisen te stellen. In het regeringsvoorstel wordt de gemeenten gesuggereert 'aandacht te besteden aan verordeningen aangaande veiligheid, groeps grootte en een aansprakelijkheidsverzekering'. Er moeten waarschijnlijk eerst ongelukken gebeuren! De FNV heeft deze zomer onderzoek verricht naar controle bij de officiële kinderdagverblijven; de cijfers logen er niet om, slechts uiterst zelden (de brandweer af en toe) werd de ruimte gecontroleerd. Dit overwegende vraagt men zich af hoe ooit een stelsel van gastouderschap (dus opvang bij particulieren thuis) voldoende gecontroleerd zal kunnen worden op zaken als hygiëne, wiebelende vuilnisbakken op balkons etc.

Ook wat arbeidsvoorwaarden betreft lijkt het gastouderschap geen goede keus: wil men deze gastouders serieus betaald werk bieden met een goede rechtspositie, dan zal het systeem niet goedkoper uitkomen dan opvang in kinderdagverblijven. Werkers in de zorgsector worden – zoals inmiddels bekend – in ons land schandalig onderbetaald en werkers in de kinderopvang vertegenwoordigen hiervan het droevig minimum: het is de sector waarin bijna de helft volledig onbetaald functioneert, voornamelijk in de peuterspeelzalen. Dat dit het zelfbeeld en zelfrespect van werkers in de kinderopvang niet ten goede komt, spreekt vanzelf. Het wordt tijd dat het verantwoordelijke werk dat hier verricht wordt, beter wordt gewaardeerd, zowel maatschappelijk als in salariering.

Tenslotte (last but not least) de kinderen zelf: is kinderopvang alleen in het belang van egoïstische ouders (lees moeders) die zich zo nodig zelf moeten ontplooiën? Deskundige kinderopvang in veilige kinderdagverblijven, temidden van andere kinderen, met gemiddeld één leidster op vijf kinderen, geeft het kind optimale ontplooiingskansen en komt zijn socialisatie ten goede. Eventuele problemen in de ontwikkeling worden in een vroeger stadium gesignaleerd en met de ouders doorgesproken. Ouders, die in hun eigen werk bevrediging vinden, zijn voor een kind plezieriger, ontspannen ouders, hetgeen de ouder-kind relatie weer ten goede komt. Eén moeder, die dag en nacht voor 1,5 kind in de weer moet zijn; dat kan te beklemmend werken!

ROEMENEN BEVRIJDEN ZICH VAN CEAUSESCU'S „1984”

De Roemenen hebben zich eindelijk bevrijd van het juk van Ceausescu, die een meedogenloos onderdrukkingssysteem in het leven had geroepen dat doet denken aan het beroemde boek „1984” van George Orwell. In Nederland keerden Roemenen zich ook tegen het regime. Op 22 december was er een grimmige demonstratie voor de Roemeense ambassade in Den Haag. Martin Voorn was erbij en interviewde na afloop de man die als leider van het Roemeense verzet in ons land kan worden beschouwd, Sorin Alexandrescu.

Honderden mensen demonstrieren op de 22e voor de ambassade. Gewapend met spandoeken als „Draculescu” en „kill him” zorgen ze voor een grimmige sfeer. Als de CDA'er De Kok op een beschaafde toon zijn bezorgdheid uitspreekt ontlokt dat slechts boegeroep; „te lauw”, oordelen de Roemenen. Dominee Bleij, die namens de Raad van Kerken spreekt, wordt zelfs voortdurend onderbroken door een man die „te laat, veel te laat” roept. Hij heeft waarschijnlijk gelijk, de kerken liepen niet direct voorop in het verzet.

Alleen Pax Christi roept al jaren tot verzet tegen Ceausescu op. Pax Christi's Jan ter Laak leidt de demonstratie. Ook de VVD'er Dijkstal, de PvdA'er Van Traa en de D66'er Eisma zijn van de partij, maar zij slagen er evenmin in enthousiasme op te roepen. Dat lukt slechts Sorin Alexandrescu. Maar als er berichten komen dat Ceausescu naar China is gevlucht ontstaat er weer boegeroep. „Daar hoort ie ook”, zegt een Roemeen grimmig.

Even lijkt de demonstratie te escaleren, als de demonstranten om ambassadeur Statescu roepen, maar het blijft bij een ingegooide ruit. De ambassadeur zegt dat hij tegen geweld is, maar wil zich niet tegen Ceausescu uitspreken. Het is immers nog niet duidelijk of deze nog in het zadel zit. Vanuit de ambassade worden de demonstranten zekerheidshalve gefilmd. Misschien zou de gevreesde veiligheidsdienst Securitate nog maatregelen tegen hen kunnen nemen... Iets later blijkt dat zelfs de Chinezen Ceausescu niet willen hebben. Het wordt duidelijk dat Ceausescu het niet zal redden. Zijn portretten worden demonstratief verscheurd en verbrand.

Na de demonstratie nemen tientallen Nederlandse Roemenen bezit van het Haagse hotel Corona. De Roemenen zijn blij dat hun landgenoten zich eindelijk van het juk bevrijd heb-

Tijdens de betoging voort de Roemeense ambassade op 22 december wordt het portret van Ceausescu demonstratief verbrand. Foto ANP.

ben. Maar ze denken natuurlijk ook aan de vele duizenden doden. En er heerst op dat moment nog steeds onzekerheid over wat er met Ceausescu is gebeurd. Is hij naar China of niet?

Schoenmaker

„Ceausescu heeft genoeg vrienden in Afrika”, zegt een Roemeen dan. „Zoals ex-dictator Bokassa van de Centraal Afrikaanse Republiek, maar die is nu ter dood gebracht. Ceausescu moet in Roemenië terecht worden. Hij heeft genocide gepleegd ten opzichte van zijn volk. Weet u dat hij op zijn 15e voorbestemd was om schoenmaker te worden? En u kent het spreekwoord: schoenmaker hou je bij je leest. Dat had hij moeten doen!”

„Roemenië was het minst liberale Oostblok-land”, zegt dezelfde man als ik voorzichtig naar voren breng dat het land in het Westen toch als het minst slecht bekendstond. Zo distantieerde Ceausescu zich openlijk van het Russische ingrijpen in Afghanistan. „Het Westen is verkeerd voorgelicht, heeft zich verkeerd voor laten lichten door de propagandamachine van Ceausescu.”

„1984”

„De gehate veiligheidsdienst, Securitate, was de beschermer van een meedogenloze revolutie. Eén op de drie Roemenen was medewerker van Securitate. Iedereen zei iets over

iedereen. Roemenië had het hardste en beste onderdrukkingssysteem van het Oostblok. Het leek op het beroemde boek „1984” van de schrijver George Orwell, waarin „the pigs” de almacht van de partij en de staat symboliseerden.”

Dan komt het nieuws binnen dat Ceausescu in Roemenië is gearresteerd. Waren de Roemenen aanvankelijk nog wat terughoudend, nu ontstaat er ineens een uitgelaten stemming. Applaus klinkt op. En: „Romania libre, Romania libre.” „Champagne, champagne”, roepen de Roemenen dan. De ban is gebroken. „Zelfs de Chinezen wilden hem niet hebben”, wordt er triomfantelijk geroepen.

Middelpunt van de „Nederlands-Roemeense” vreugde is Sorin Alexandrescu, oprichter van het Roemenië-comité in Nederland. Hij is hoogleraar Roemeens en Frans aan de Universiteit van Amsterdam en al sinds 1969 in ons land. Alexandrescu, die D66-sympathisant is, kan beschouwd worden als de leider van het Roemeense verzet in Nederland. Hij zegt „ontzettend blij te zijn, maar wekt een wat verwarde en vermoeide indruk. Niet zo vreemd overigens, want die dag heeft de halve Nederlandse pers zich op hem gestort.

„Ceausescu moet zich voor de Roemeense rechter verantwoorden”, zegt Alexandrescu droog nadat hij zich even heeft kunnen loswe-

Breed draagvlak voor vernieuwing van staatsrechtelijk en bestuurlijk bestel

D66-VOORSTEL VALT GOED

„Kort voor de verkiezingen deed ik een oproep aan de politiek om ernst te maken met de noodzakelijke verbetering van het openbaar bestuur en van de parlementaire democratie. Het stemt tot voldoening dat de regering aan die oproep gehoor heeft gegeven, of liever – laten we de voldoening niet overdrijven – dat zij een houding aanneemt van welwillende afwachting. Het parlement moet het maar zeggen.”

Deze enigszins sceptische woorden aan het adres van de regering sprak Hans van Mierlo uit in zijn bijdrage aan het debat over de regeringsverklaring op 28 november 1989. Of deze scepsis terecht is moet nog blijken, maar in de weken na de regeringsverklaring werd duidelijk dat zowel regering, Tweede Kamer, als het ambtelijk apparaat hoge verwachtingen hebben van het initiatief van D66.

In samenhang en gezamenlijk

Van Mierlo stelde tijdens het debat over de regeringsverklaring dat een vernieuwde aanpak alleen succes kan hebben als aan twee voorwaarden wordt voldaan: het moet in sa-

menhang gebeuren, en het moet gezamenlijk gebeuren. De motie waarin dit staat verwoord werd mede ondertekend door CDA, PvdA, VVD en Groen Links. Bij de stemmingen bleek dat alleen SGP, GPV en RPF tegen waren. De motie draagt het Presidium van de Tweede Kamer op om op korte termijn te

komen met een procedurevoorstel. Daarin moet de weg worden aangegeven waarlangs een grondige bestudering van de problematiek kan plaatsvinden en voorstellen voor oplossingen kunnen worden aangedragen. Naar verwachting zal het Presidium in de loop van januari 1990 met een voorstel komen.

Vervolg van pagina 15

ken van zijn landgenoten. „Hij is een misdadiger, maar Roemenië moet niet afwijken van de normale rechtsprocedure. Hij moet een eerlijke kans krijgen zich te verdedigen. Het moet niet zijn: „kill him”. Later blijkt dat de Roemenen daar anders over besluiten. Ceausescu en zijn vrouw Elena worden in een besloten proces ter dood veroordeeld en direct geëxecuteerd.

Prima wetten

Volgens Alexandrescu had Roemenië prima wetten en ook een prima Grondwet. „Die zijn alleen door Ceausescu nooit gerespecteerd. Vrijheid van meningsuiting, persvrijheid en vrijheid van vergadering. Daar was in Roemenië geen sprake van. In de wet staan namelijk artikelen dat de partij de leidende rol speelde. Straks hoeft het Roemeense volk eigenlijk alleen die artikelen uit de wet te schrappen.”

Ceausescu, die 24 jaar aan de macht was, voerde in de jaren 60 nog een vrij liberaal beleid, aldus Alexandrescu. „Maar tussen 1971 en 1974 is alles veranderd. Toen werd

het Stalinisme officieel ingevoerd. Pas na 1980 werd iedereen wakker geschud. Toen werd duidelijk dat de man een tiran was. Maar toen heeft niemand in 't Westen ook maar iets tegen hem gedaan.”

„Pas de laatste weken zijn de banden met Ceausescu verbroken. En de Oosteuropese landen hebben Roemenië nu meer veroordeeld dan het Westen. Lubbers en Van den Broek wilden Roemenië niet boycotten, omdat het Roemeense volk dan zou worden benadeeld. Maar het volk heeft toch al niks te eten. Al het voedsel wordt geëxporteerd. Als de Westerse landen Roemenië zouden hebben geboycot was het voedsel tenminste in eigen land gebleven”, zo klinkt het bitter. Een Roemeen komt langs het tafeltje waar Alexandrescu en ik zitten. Hij juicht: „Dit is de grootste dag in mijn leven.” Alexandrescu kan niet zeggen of dit ook voor hem geldt. „Ik weet 't niet. Ik ben een beetje bang voor opportunisme. De Roemenen zelf hadden veel eerder actie moeten voeren. Ik heb zelf ook veel te laat (in 1988) het Roemenië-comité opgericht. Ik ben dus ook een beetje schuldig. Maar goed, ik moet niet zo bitter zijn.”

Passiviteit

Alexandrescu zoekt dan naar een verklaring voor de passiviteit van de Roemenen. „De Roemenen waren bang. En ze hadden ook redenen om bang te zijn. De veiligheidspolitiek is wreder geweest dan in welk land dan ook. Tot 1977 dachten de Roemenen dat Ceausescu toch wel een goeie kerel was. Hij was immers tegen te Russen. Maar vooral het beleid in de jaren 80 was incompetent, leugenachtig en beledigend voor het volk, dat nauwelijks iets te eten had.”

„Ik ben uiteraard ontzettend blij”, zegt Alexandrescu nogmaals, in een poging een andere indruk weg te nemen. „Maar toch... duizenden mensen zijn op beestachtige wijze vermoord, 36 kinderen met kaarsen in hun hand zijn neergeschoten. Ik ben een beetje voorzichtig. Roemenië staat op een kruispunt. Alles zal beter zijn dan tot nu toe. Maar ons land is kapot. Dat moet natuurlijk worden rechtgezet, maar dat gaat niet 1,2,3.”

Martin Voorn

Ministeriële verantwoordelijkheid

Hoe lang de lijst van te bestuderen onderwerpen wordt staat nog geenszins vast. Wel is aannemelijk dat de „ministeriële verantwoordelijkheid” hoog op die lijst zal prijken. In het regeerakkoord 1989 is dit één van de twee met name genoemde onderwerpen die de regering suggereert: „verbeteringen op staatkundig en staatsrechtelijk gebied, zoals het functioneren van de ministeriële verantwoordelijkheid en van de uitbreiding van de adviesbevoegdheden van regeringsadviesorganen ten behoeve van de Staten-Generaal”.

Van Mierlo noemde de uitholling van de ministeriële verantwoordelijkheid zelf ook in het debat over de regeringsverklaring: „Dat begrip heeft zich, sinds de tijd dat Thorbecke zijn klerken bij wijze van spreken in één oogopslag kon overzien, met toenemende snelheid van de werkelijkheid verwijderd.” En verder: „De nieuwe informatietechnologie, die in principe de oplossing zou kunnen betekenen van veel problemen op dit terrein, heeft in de overheidspraktijk van de laatste jaren niet alleen een paar spectaculaire valse starts opgeleverd; ze lijkt ook eerder te hebben gewerkt in de richting van centralisme en verstarring dan in die van flexibiliteit en ver-groot aanpassingsvermogen.”

Bij de behandeling van de begroting van Algemene Zaken, op 7 december kwam de kwestie werd aan de orde. De CDA'er Mateman noemde de ministeriële verantwoorde-lijkheid in relatie tot de paspoort-enquête, en erkende dat er duidelijk een probleem lag dat in de nog te vormen commissie bestudeerd zou moeten worden. Hierbij verlangde hij wel dat de Kamer het initiatief bleef houden. „Ik weet dat het parlement deze kwestie in de eerste plaats zelf gaat onderzoeken, naar aanleiding van de initiatieven die het Presidium zal nemen, maar ik zou in ieder geval al graag van de minister-president de toezegging vernemen dat het kabinet, terwijl wij aan het studeren zijn over de paragraaf in het regeerakkoord over staatsrechtelijke vernieuwing, niet zelf initiatieven zal nemen die een en ander zouden kunnen doorkruisen. Minister-president Lubbers herformuleerde de vraag van Mateman als volgt: „In welke mate kan ook het kabinet bij de commissie waarin die vorm krijgt, zelf zaken aanmelden of deponeren, die naar zijn oordeel toch een keer verbeterd moeten worden. Dat moeten wij actief doen. Ik ben van plan dit ook te bepleiten bij mijn collega's... Ik zeg graag toe, dit niet onverhoeds te doen. Ik zal het werk van de Kamer dus niet doorkruisen en dit ordelijk melden.”

Vreugdesprongetje

Het ambtelijk apparaat staat inmiddels in de startblokken om aan de slag te gaan. De secretaris-generaal van het ministerie van Binnenlandse Zaken reageerde enthousiast in zijn rede voor het congres ter gelegenheid van het 175-jarig bestaan van Binnenlandse

Shevardnadze in Brussel

Historische gebeurtenissen volgen elkaar in hoog tempo op.

Eén van die historische gebeurtenissen vond op maandag 18 december in Brussel plaats. Voor het eerst in de geschiedenis was een Sowjet-minister van Buitenlandse Zaken op bezoek bij de Navo. De heer Shevardnadze sprak daar onder meer met de ambassadeurs van de Navo-landen. Maar zijn belangrijkste boodschap bewaarde hij voor zijn inleiding van de gedachtenwisseling met de Politieke Commissie van het Europees Parlement, een dag later.

Duidelijk was, dat de Sowjet-Unie de nodige bedenkingen heeft bij de mogelijkheid van een samengaan van de beide Duitslanden. In het gesprek met de Politieke Commissie ging Shevardnadze echter voor het eerst dieper en uitgebreider op dit vraagstuk in. Hij stelde een aantal pertinente vragen, die voor een deel het karakter van pre-condities leken te hebben: Zal een hypothetische verenigde Duitse staat bereid zijn bestaande grenzen te erkennen en geen territoriale aanspraken maken? Hoe wordt een verenigd Duitsland ingepast in de bestaande structuren? Wat zal het militaire potentiële en de doctrine zijn? Zal men bereid zijn een gedemilitariseerde en neutrale status te aanvaarden?

Zaken. „Toen Hans van Mierlo op de avond van de Tweede Kamerverkiezingen zijn oproep deed tot kwaliteitsverbetering van het openbaar bestuur en de parlementaire democratie had ik bijna een vreugdesprongetje gemaakt. Niet alleen omdat het onderwerp mij persoonlijk zeer na aan het hart ligt. Maar vooral omdat de aspecten die Van Mierlo noemde (de verbanden tussen samenleving en parlement, tussen regering en overheid, tussen regering en overheidsapparaat, tussen overheidsapparaat en samenleving) vrijwel exact de contouren volgen van het beleids-terrein van Binnenlandse Zaken. Juist op dit gebied en deze grensvlakken hebben wij ervaring en know-how, en kennen wij als geen ander de frustraties. Wanneer de persoon van de initiator, de belangwekkendheid van het onderwerp en de toezeggingen van het kabinet een indicatie zijn, dan moet uit wat ik nu gemakshalve maar de commissie-Van Mierlo noem, wel iets bijzonders voortkomen.”

Vraagpuntennota

Inmiddels heeft het presidium van de Kamer als eerste daad in het nieuwe jaar een procedure voorgesteld voor de bestudering van de staatkundige, bestuurlijke en staatsrechtelijke vernieuwingen.

Een bijzondere commissie uit de Tweede Kamer gaat een vraagpuntennota opstellen, waarin de problemen geïnventariseerd wor-

Soortgelijke vragen leven voor een deel ook bij veel Westeuropese politici, in en buiten het Europees Parlement.

De kwestie van de Duitse oostgrens bijvoorbeeld verdeelt m.n. de christen-democratische EVP-fractie. Vele toehoorders zullen Shevardnadze's onrust dan ook hebben kunnen meevoelen.

Voor een onderwerp dat "niet op de agenda staat" (minister Van den Broek) wordt er in ieder geval wel veel aandacht aan geschonken.

Historisch was naar mijn gevoel niet alleen de aanwezigheid van een Sowjet-minister van Buitenlandse Zaken, maar ook de aard van zijn optreden. Zo erkende Shevardnadze zonder meer dat de toestand van het milieu in de Sowjet-Unie erbarmelijk was. "Wij zeggen tegenwoordig niet meer dat bij ons alles beter is; vroeger plachten wij te zeggen dat de Sowjet-vervuiling het schoonst was; vroeger zeiden wij zelfs dat Sowjet-zieken het gezondst waren." De grap was al vaker verteld. Maar hem horen vertellen door een Sowjet-minister is een historische gebeurtenis op zichzelf.

Op zulke momenten vóel je de verandering in het Sowjet-denken pas echt.

Jan-Willem Bertens.

den en het instrumentarium wordt aange-reikt om tot mogelijke oplossingen te komen. De vijf ondertekenaars van de motie hebben zitting in de commissie, aangevuld met vijf leden uit hun fracties en een vertegenwoordiger van klein rechts.

De vraagpuntennota zal rond het zomerreces door de Kamer worden vastgesteld. Dan ook wordt bekeken op welke wijze nadere studie kan worden verricht en eventuele wetgeving kan worden voorbereid.

D66-woordvoerder Olga Scheltema toonde zich in een eerste reactie tevreden met de procedure en de samenstelling van de commissie. Afgesproken is dat er geen vraagpunten zullen worden weggeschoffeld voor de plenaire behandeling van de nota. Scheltema: "De bereidheid om over de staatsrechtelijke problemen te gaan praten is er, in de Kamer en op de Ministeries. Nu is het aan de fracties om de vraagpunten te redigeren, de knelpunten en de problemen te formuleren. In een openbaar debat zullen de verschillende partijen dan later moeten laten zien hoe serieus zij de verbetering van de kwaliteit van het bestuur nemen."

Eduard Groen

Eerste Kamerlid Hanneke Gelderblom bezoekt VN

DIPLOMATIE OF HYPOCRISIE?

Nederlandse parlementariërs krijgen van tijd tot tijd de kans om een kijkje te nemen bij de Verenigde Naties. Bij voorkeur komen daarvoor in aanmerking de volksvertegenwoordigers, die buitenlandse zaken, ontwikkelingssamenwerking of defensie in hun portefeuille hebben. Zij zijn geen gast, maar 'special adviser' van de permanente missie van hun land. Hoewel zij niet officieel het woord voeren, kunnen zij wel alle vergaderingen bijwonen en hebben toegang tot alle stukken. Zo kunnen zij wel degelijk invloed uitoefenen op de standpunten van de beroepsdiplomaten.

Hanneke Gelderblom, voor D66 lid van de Eerste Kamer, was in het najaar van 1989 op die manier zes weken actief in New-York. Op de agenda stond onder meer de 'jaarlijkse' Cambodja-resolutie. De VN spreekt namelijk elk jaar zijn afschuw uit over wat daar gebeurt en gebeurd is, maar dat moet in teksten, die door zoveel mogelijk landen kunnen worden onderschreven. Er staat dus nooit een uitspraak in.

Na de mislukte Cambodja-conferentie in Parijs, die de basis voor een democratie had moeten terugbrengen, was er hoop dat er dit jaar een duidelijke veroordeling van het regime van de Rode Khmer in de tekst van de resolutie zou komen.

"Bijna iedereen, die je spreekt," zegt Hanneke, "is het er over eens dat het 'beleid' dat van 1975 tot 1979 door Pol Pot in Cambodja is gevoerd en waarbij méér dan een miljoen inwoners werden vermoord, met naam en toenaam veroordeeld moet worden. Vooral omdat iedereen beseft dat, nu de Vietnamese troepen zich terugtrekken, het gevaar voor een nieuwe 'volkerenmoord' dreigend aanwezig is."

Paniek

Hanneke Gelderblom weet waar ze over praat. In het voorjaar van 1989 was zij op uitnodiging van de NOVIB tien dagen in Cambodja. "Je ziet de paniek in de ogen van die mensen. En je begrijpt die paniek als je de concentratiekampen, de martelwerktuigen en de stapels doodshoofden hebt gezien. Het wereldgeweten moet zich er tegen verzetten dat de Rode Khmer nog zo'n kans krijgt." Het terugtrekken van het leger van Vietnam uit Cambodja is door vrijwel iedereen altijd als eerste voorwaarde voor een herstel van de democratie genoemd. Het huidige regime

D66-senator Hanneke Gelderblom als special adviser bij de VN: „Uitspraken VN over Cambodja vaag.”

wordt noch door het Westen, noch door China erkend en premier Hun Sen wordt beschouwd als een marionet van Vietnam. De oppositie is een coalitie van drie partijen: de Rode Khmer, de Witte Khmer en de volgelingen van Prins Norodom Sihanouk. Er zou een nationale verzoening moeten komen, waaraan alle vier de partijen deelnemen, maar Parijs heeft laten zien hoe moeilijk dat is. Hanneke Gelderblom vindt de 'rechtse' opportunist Sihanouk een even grote bedreiging voor de democratie als Pol Pot. Zij vindt ook dat het Westen te weinig vertrouwen heeft in premier Hun Sen. "We moeten erkennen dat het Hun Sen-regime bestaat, dat dat de kern van een nieuwe democratische regering moet worden omdat het alternatief de terugkeer is van de Rode Khmer."

En wat staat er in de VN-resolutie, die met overgrote meerderheid – zelfs door China – is aanvaard? Dezelfde zin als in 1988: "het niet terugkeren van de universeel veroordeelde politiek en praktijk van een recent verleden." Die tekst kan volgens Hanneke Gelderblom de massamoordenaar Pol Pot niet tegenhouden.

Hanneke was onder meer ook betrokken bij overleg over het Midden-Oosten (de opwaardering van de status van de PLO van 'representative of the PLO' tot 'observer of Palestine' en in sommige speeches zelfs 'the ambassador of Palestine' genoemd) en bij de voorbereiding van een resolutie, die China

veroordeelt in diens afwijzen van het recht op vrijheid van demonstratie.

Wie er méér over wil weten, spreke haar daarover aan, eventueel op 10 februari op het congres in Apeldoorn.

Stijn Verbeek

Huishoudelijke mededelingen Eurofractie

1. Er is een wijziging opgetreden in de commissielidmaatschappen van Jan-Willem Bertens. Bertens is niet langer lid van de Commissie Jeugd, Cultuur, Onderwijs, Media en Sport. In plaats daarvan is hij plv. lid geworden van de Politieke Commissie, alsmede van de Subcommissie Veiligheid en Ontwapening.

2. Op onderstaande data vergadert het Europees Parlement in Straatsburg. Voor activiteiten in Nederland zijn Jan-Willem Bertens en zijn medewerker gedurende die weken niet beschikbaar.

15 t/m 19 januari 1990	9 t/m 13 juli
12 t/m 16 februari	10 t/m 14 september
12 t/m 16 maart	8 t/m 12 oktober
2 t/m 6 april	22 t/m 26 oktober
14 t/m 18 mei	19 t/m 23 november
11 t/m 15 juni	10 t/m 14 december

De laatste weken voor het kerstreces werd er hard gewerkt in Den Haag. Weinig politiek gevoelige onderwerpen weliswaar, maar de bevolking zal wel degelijke merken dat het het land weer een volwaardig kabinet kent. Dat geldt natuurlijk ook voor de kamerleden van D66, die hun eerste confrontatie met de nieuwe bewindslieden beleefden. Een selectie:

Huurwaardeforfait: Ordinaire belastingverhoging

Zowel voor- als tegenstanders van de verhoging van het huurwaardeforfait gebruikten de term ordinaar ter illustratie van hun betoog. De woordvoerder van het CDA in de betekenis van gewoon, de woordvoerder van de VVD om zijn afkeer van de maatregel tot uitdrukking te brengen. Ook de D66-fractie kon weinig waardering opbrengen voor het regeringsvoorstel het forfait te verhogen tot 2,3 procent, onder gelijktijdige verlaging van de overdrachtsbelasting. De toon van de woordvoerders Versnel en Ybema was echter duidelijk anders dan die van Rudolf de Korte, de nieuwe volkshuisvestingspecialist van de VVD.

Het beoogde effect van de gelijktijdige verhoging van het huurwaardeforfait en verlaging van de overdrachtsbelasting, minder mobiliteit omdat iedereen gestimuleerd wordt dichter bij het werk te gaan wonen, zal volgens de D66-woordvoerders niet bereikt worden. Daarvoor zet de voorgestelde verlaging van de overdrachtsbelasting te weinig zoden aan de dijk. Bovendien lijkt de overheid achter de ontwikkeling aan te sukkelen, want in de Randstad – waar de meeste mensen werken – is zo langzamerhand geen huis meer te krijgen.

• Machteld Versnel

Met D66 viel best te praten over het huurwaardeforfait of over de overdrachtsbelasting, maar niet over de appels- en perenvergelijking die het kabinet nu presenteerde. Machteld Versnel zei het zo: "Soms kan uit een verbinding van twee verschillende elementen iets moois opbloeien. Ze gaan een chemische reactie aan en dan wordt het nieuwe materiaal iets steviger, glanzender, mooier en bruikbaar. Soms lukt dat niet en wordt het een vieze drab."

voorstel over het zwangerschapsverlof werd op twee belangrijke punten door de Kamer gewijzigd. De totale duur werd met twee weken verlengd tot zestien weken en de flexibele periode werd met twee weken beperkt. Zes weken voor de vermoedelijke bevallingsdatum begint het verlof, maar de vrouw mag ook nog twee weken doorwerken. Het verlof na de bevalling wordt dan met veertien dagen verlengd. In het oorspronkelijke voorstel bedroeg de flexibele periode vier weken.

En dan de kinderopvang. Er komt meer geld en dat is een goede zaak, maar Arthie Schimmel vroeg de regering meer. Het gebrek aan algemene criteria waaraan de kinderopvang moeten voldoen vraagt om een meer structurele regeling, betoogde zij.

Nu kan iedereen nog een kinderopvang beginnen, zonder dat er eisen worden gesteld aan opleiding of behuizing. Zonder iets af te willen doen aan de decentrale bevoegdheden van de lokale overheden op dit terrein, wil Arthie Schimmel de mogelijkheid van landelijke richtlijnen daarover niet uitsluiten.

• Arthie Schimmel

Verlof en opvang

De laatste week voor kerst stond - hoe symbolisch - het kind centraal. De Tweede Kamer besprak zowel het verlof bij zwangerschap als de kinderopvang. Beide onderwerpen zitten in de portefeuille van Arthie Schimmel, die ook in haar vorige werkkring in het bedrijfsleven met deze materie omging. Het regerings-

Kabinet dreigt Eerste Kamer

'Dat is snel', was een veel gehoorde reactie nadat Minister Kok namens het kabinet het onaanvaardbaar had uitgesproken over het voornemen van de Eerste Kamer tegen de AAW-plannen te stemmen. Nog geen maand na de regeringsverklaring moest het kabinet al het ultieme machtsmiddel uit de kast halen om de Kamer in het gareel te houden. Geen sterk nummer, ook niet van de CDA-fractie, die haar stemgedrag volledig liet bepalen door het wapengekletter van Kok. De Eerste Kamerfractie van D66 stemde geheel in lijn met de eerder geventileerde opvattingen van Louise Groenman in de Tweede Kamer tegen het voorstel.

Waar gaat het om? In het kader van de nieuwe belastingwetgeving zouden ook 65-plussers premie gaan betalen voor de Algemene Arbeidsongeschiktheidswet, de AAW. Een rare situatie omdat deze groep geen recht heeft op een uitkering, noch op de zogeheten voorzieningen, die getroffen kunnen worden om de levensomstandigheden te verbeteren.

Na het Oort-debat in de Kamer en raadpleging van juristen wijzigde het kabinet het oorspronkelijke voorstel. Geen premie, besloot de vorige staatssecretaris De Graaf, we noemen het belating. Een juridisch foefje dat de verzekeringsgedachte doorbrak en eventuele aanspraken kansloos moest maken. Louise Groenman kon zich daar niet mee verenigen en vroeg de inmiddels aangetreden Elske Ter Veld 65-plussers alsnog het recht op voorzieningen te geven.

Een logische gedachte, zeker omdat veel van dergelijke voorzieningen nu ook door de overheid betaald worden, maar dan bijvoorbeeld via de bijzondere bijstand. Het kabinet hield echter het been stijf, al wilde Ter Veld wel een onderzoek toezeggen. In de Eerste Kamer zette Hanneke Gelderblom de D66-lijn voort en in eerste instantie leek de regering een nederlaag tegemoet te gaan, maar toen kwam Kok, sprak het onaanvaardbaar uit en overwon.

Het is overigens interessant om te zien hoe de standpunten en meningen van de VVD en de PvdA verschoven. Elske Ter Veld pleitte als kamerlid nog voor voorzieningen en was nu afhoudend; de VVD was als regeringspartij medeverantwoordelijk voor het kabinetsvoorstel, maar stemde er nu niet meer mee in.

Geesten bestaan!

"Ik denk niet dat er ooit een minister van ontwikkelingssamenwerking is geweest die echt schade heeft veroorzaakt in de derde wereld..." Een tekst van iemand met vermogen tot relativeren, van iemand die zelf vier jaar ontwikkelingswerk heeft gedaan en daar een alleraardigst boekje over schreef. Bij het horen van de naam (Leen Schotel) begint bij mensen die al wat langer meelopen in D66 het geheugen te werken. Precies, fractievoorzitter in de Staten van Friesland, altijd van de partij op congressen, vooral als het ging om vrede en veiligheid, maar de laatste tijd...? Dat klopt, want eind 1983 liet hij zich met vrouw en twee kinderen (via Dienst over Grenzen) uitzenden naar Zimbabwe om les te gaan geven aan een school voor exguerrilla-strijders. Een project van het Humanistisch Instituut voor Ontwikkelingssamenwerking (HIVOS), waarin de Zimbabweanse overheid haar onderdanen, als dank voor jarenlange strijd, de kans geeft om nog iets te maken van een bestaan in vrijheid. Over dat werk gedurende vier jaar gaat het boekje. Na alle rapporten, verhandelingen, memo's en weet ik al niet wat, over hoe het wel of niet moet en wat er wel of niet kan in het ontwikkelingsbeleid, vertelt dit boekje hoe

Gerrit Jan Wolffensperger neemt het boekje „Bandengeesten en andere Zimbabweanse verhalen in ontvangst". Foto: Tummers

het ontwikkelingswerk is. Maar dan wel met een losse pen, met een knipoog naar de lezer als het gaat over de bobo's en met dat heerlijke relativeren van alles wat zogenaamd belangrijk is. Zijn het niet altijd de op het eerste oog onbenullige details, die het leven de moeite waard maken? Zij maken dit boekje het lezen waard. Dick Tommel schreef een

voorwoord, vice D66-fractievoorzitter Gerrit Jan Wolffensperger nam het in ontvangst. Uitgeverij Xenon in Groningen gaf het uit in samenwerking met het HIVOS. Voor fl 17,50 ligt het in de boekhandel (ISBN 90 6208 112 6) en het heet **Bandengeesten en andere Zimbabweanse verhalen**. Kostelijk en leerzaam tegelijk. Waar vind je dat nog?

— advertentie —

Yes Minister

We konden geen krant opslaan of er was wel een berichtje te lezen over het duo Ritzen-Wallage, de nieuwe mannen van onderwijs. Dat irriteerde, niet omdat bewindslieden geen gebruik zouden mogen maken van de media om luchtballonnen, oud nieuws of een eigen boekwerkje te presenteren, maar je wilt ze dan ook wel eens in de Kamer zien. Dat Ritzen van mening is dat er straks geen Nederlanders meer zijn en dat het blanke ras op den duur uitsterft, soit. Maar toen hij een paar dagen daarna voorstelde om het Nederlands op de universiteit te vervangen door het Engels, toen werd Aad Nuis boos. Ritzen ontkende deze boude uitspraak, maar ja, dat is het nadeel van deze manier van communiceren. Met professor Ritzen had Nuis nog wel een boom willen opzetten, aan een minister vraag je verantwoording. Schriftelijke vragen dus, waarop Ritzen antwoordde dat hij van het Engels niet "de" maar "een" voertaal wilde maken.

Het is een oplossing: academici worden steeds minder begrepen omdat zij of hun bezigheden niet kunnen uitleggen of omdat hun studieterrein erg specialistisch is. En wat doe je dan?

Dan voer je een andere taal in. Misschien ook een aardig idee om de groeiende afstand tussen politici en het volk te overbruggen.

*Met Radio Veronica
in Pulchri is de Haagse bluf
weer terug!*

VERONICA

POLITIEKE REDACTIE
P/A PULCHRI LANGE VOORHOUT 15
2514 EA DEN HAAG
TEL: 070-3561007 3561962 3561963
3561027 FAX: 070-3560988

DEMOCRAAT

D66
DEMOCRATENDOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

D66-congres in teken van Europa en gemeenteraadsverkiezingen

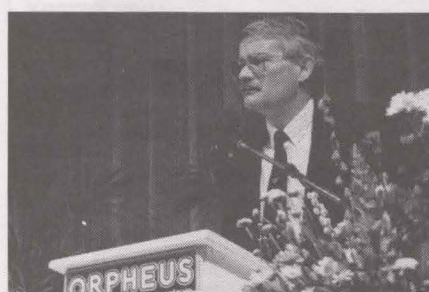
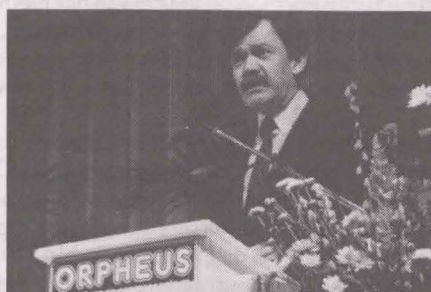
VERDUBBELING RAADSZETELS MOGELIJK

Geen overspannen verwachtingen of euforie, wel goede vooruitzichten en vertrouwen in een goede uitslag bij de komende gemeenteraadsverkiezingen. Dat was de overheersende stemming onder de ruim 800 bezoekers die het D66-congres zaterdag 10 februari in Apeldoorn trok.

Dat aantal overtrof de stoutmoedigste verwachtingen en had chaotische taferelen tot gevolg in de congreszaal, de wandelgangen en bij de koffie en de broodjes. Ook voor de stapels campagnematerialen was het dringen. Veel afdelingen maakten van de gelegenheid gebruik om posters, folders en campagnekranten voor de komende gemeenteraadsverkiezingen op te halen.

Vanwege die verkiezingen was het congres voor een belangrijk deel gewijd aan het lokale bestuur. In drie deelsessies werd aandacht besteed aan de inrichting van het gemeentebestuur, de vergroting en bewaking van de democratie binnen de gemeente en aan politieke machtsvorming. De sessies werden ingeleid door een rede over de rol van de gemeenten bij de sociale vernieuwing door gastspreker en geestelijk vader van het begrip Prof. Philip Idenburg.

Behalve voor de lokale politiek was er ook ruimschoots aandacht voor de internationale ontwikkelingen. Euro-parlementariër Jan Willem Bertens verdedigde het besluit zich aan te sluiten bij de ELDR, de liberale fractie in het Europees Parlement. Hij hield het congres de schaduwzijde voor van het actieve beleid van de Europese Gemeenschap ten aanzien van de ontwikkelingen in Oost Europa. Bertens: "Door alle akkoorden tussen de EG en de Oost-Europese landen verandert het aanzicht van heel Europa, verandert zelfs de lijn van de

Drie sprekers op het D66-congres. Van Mierlo (boven), Euro-parlementariër Bertens (links) en partij-voorzitter Jager.

geschiedenis. Maar het Europees Parlement is niet betrokken bij het sluiten van die akkoorden. De overeenkomsten die nu met de Sowjet-Unie en de Oosteuropese landen zijn of worden gesloten, en die van het allergrootste belang zijn voor de Gemeenschap en heel Europa, worden buiten iedere volksvertegenwoordiging om gesloten. Dat is onaanvaardbaar."

Partij-voorzitter Michel Jager gaf een overzicht van de activiteiten die D66 ten aanzien van Oost Europa ontplooit en de contacten die worden gezocht met 'partijen die democratisch zijn naar karakter en doeleinden en dus bijdragen aan de opbouw van een democratische rechtsorde zonder een nationalistische ideologie aan te hangen.' In juni organi-

seert D66 een grote Oost-West conferentie over de samenwerking op de terreinen van landbouw en milieu en over een nieuw veiligheidsconcept.

Terug bij het thema van het congres, de gemeentepolitiek, vroeg Jager de lokale bestuurders specifieke aandacht voor de reorganisatie van de politie in Nederland. Hij wees op het gevaar dat de daadwerkelijke betrokkenheid bij medezeggenschap over de politie van de gemeenteraden overal op afstand wordt gezet: "Het is vanuit de wens van een door een direkt gekozen orgaan gecontroleerde politie dat D66 principieel kiest voor gemeentelijk georganiseerde politie", hield hij het congres voor.

Inhoud

- Congres:
Gouden congres
gouden greep
-
- Deellessies succes
-
- Wegbestuur
-
- Interview:
Olga Scheltema
-
- Partijnieuws:
Nieuwe bestuursleden
- Adviesraad
SWB
PSVI
-
- Reportage:
De D66-kandidaten
-
- Binnenhof
-
- Campagne-agenda

Colofon

De **Democraat** is een uitgave van de politieke partij **Democraten 66** en verschijnt onder verantwoordelijkheid van een door het Hoofdbestuur benoemde redactieraad.

Redactieraad: Peter van den Besselaar, Bob van den Bos, Kees Dietz, Eduard Groen, Elmer Kloasen, Lennart van der Meulen, Alexander Osten, Marie-Louise Tiesinga, Stijn Verbeek, Martin Voorn.

Eindredactie: Lennart van der Meulen, Alexander Osten.

Foto's: Dennis Sies

Correspondentie richten aan:
redactiesecretariaat De Democraat:
c.a.v. Tineke Knaap
Bezuidenhoutseweg 195,
2594 AJ Den Haag.

Verschijningsdata **Democraat**
verkiezingskrant
wordt verspreid
tijdens campagne

aprilnummer
verschijnt 18 april
kopij sluit 4 april

Oplage: 11.000 ex.

Druk: Brouwer Offset BV/Utrecht

Partijsecretariaat D66
Bureau SWB D66
Bureau PSVI D66
Bezuidenhoutseweg 195
2594 AJ Den Haag
Telefoon: 070-3858303
giro 147777

Secretariaat Tweede Kamerfractie
Telefoon: 070-3183066.

Waar de vooruitgang achterbleef

Het is bijna niet te geloven: de politieke vernieuwing zet door. Niet in ons eigen land – was dat maar waar. Hier is het kabinet te druk doende om de sociale vernieuwing de politieke vernieling in te helpen.

Nee, de dramatische veranderingen voltrekken zich bij voortduring in het buitenland. Er zijn grote vorderingen bij de ontwapeningsbesprekingen. Zelfs in de Sovjetunie zal eerdaags de alleenheerschappij van de communisten verdwijnen. In Midden-Europa staan ons democratische verkiezingen te wachten. Ook elders kiezen verderfelijke regimes eieren voor hun geld. President De Klerk van Zuid-Afrika verrast de wereld en vooral zijn eigen achterban door het ANC te legaliseren en Mandela vrij te laten. De dagen van de Apartheid lijken geteld.

We worden meegesleept door het fascinerende nieuws. Er is nauwelijks tijd voor bezinning. Door de vreugde over de nieuwe situatie verstomt de verontwaardiging over de oude. De Klerk is ineens een held in plaats van een schurk die medeverantwoordelijk was voor de langdurige, puur politieke gevangenschap van Mandela. Het is natuurlijk schitterend dat Ceausescu ten val is gebracht. Maar hoe was het in hemelsnaam mogelijk dat één man een heel volk jarenlang kon terroriseren? Sommigen hebben dat hier in hun ideologische blindheid nog goed gepraat ook. Anderen hebben ertegen geprotesteerd, maar daar bleef het dan ook bij. En er echt iets aan doen kon niemand.

De historische omwentelingen nopen daarom eens te meer tot herbezinning op de wijze waarop de wereldsamenleving is georganiseerd. De enorme technologische en wetenschappelijke vooruitgang in onze eeuw heeft niet kunnen voorkomen dat weinigen zeer velen kunnen laten lijden en zelfs bijna uitroeien. Een kleine groep maakt zich meester van de staat, die per definitie een geweldsmonopolie heeft en – minstens zo belangrijk – soeverein is: het buitenland mag zich niet mengen in „binnenlandse aangelegenheden”. De nu gevallen regimes waren bovendien alle voorzien van een geheime dienst om elke oppositie te elimineren en van een ideologie om het machtsmisbruik te legitimeren. Met de mensenrechten-verdragen en de Akkoorden van Helsinki kunnen landen worden *aangesproken* schendingen van mensenrechten maar er klaarblijkelijk niet van worden *afgehouden*: er ontbreekt een bovenationale autoriteit die effectief kan ingrijpen. De vraag dringt zich op of ons huidige beschavingsniveau geen *fundamentele herziening* van het begrip „nationale soevereiniteit” vereist.

Behalve een gezonde economische basis voor democratische ontwikkeling zijn „ingebouwde” garanties tegen machtsmisbruik essentieel voor het nieuwe Europa. Het moet onmogelijk worden dat (kleine minderheden in) staten ongebreideld hun gang kunnen gaan. Internationalisering, inbedding in blok-doorbrekende internationale structuren vormen de sleutel van het nieuwe „gemeenschappelijke Europese Huis”. Iemand's privacy wordt daar geëerbiedigd, tenzij hij zich ernstig misdraagt. Naar voorbeeld van de EG zullen de staten steeds meer van hun soevereiniteit moeten afstaan om er zo gezamenlijk beter van te worden.

De democratisering van Oost-Europa betekent niet dat de strijd om invloedsferen op ons continent nu voorgoed gestreden is. De discussies over de Duitse vereniging tonen dit aan. Het Westen is nu, 45 jaar na de oorlog, principieel voor het zelfbeschikkingsrecht van de Duitsers. Nou ja, principieel, het nieuwe Duitsland moet natuurlijk wel lid blijven van de EG en van de NAVO, desnoods met een gedemilitariseerde Oost-zone. Een neutraal Groot-Duitsland dat Europa mag domineren is inderdaad een weinig aantrekkelijke optie. Maar zouden wij ook zo voor het zelfbeschikkingsrecht zijn geweest als het nieuwe Duitse Rijk lid was geworden van het Warschau Pact met, desnoods, een gedemilitariseerde West-zone? De voorwaarden voor de Duitse vereniging moeten ook voor de Sovjetunie acceptabel zijn, anders wordt die de kiem voor een blijvende instabiliteit in Europa. Hetzelfde geldt uiteraard voor de Verenigde Staten en de „buurlanden” die bijzonder slechte herinneringen aan een Duits eenheids-Rijk hebben.

Uitgangspunt voor de nieuwe constructies is de onvermijdelijke lotsverbondenheid van alle Europese staten in dit nucleaire tijdperk. Het gedrag van het ene land kan niet meer los gezien worden van de veiligheid van het andere. NAVO en Warschau Pact zullen met het wegvallen van een *externe vijand interne cohesie* inboeten. Vooral het voortbestaan van het Warschau Pact wordt hoogst twijfelachtig nu het communistische bindmiddel is weggefallen.

Er moeten nieuwe structuren komen en oude concepties moeten worden bijgesteld. Zo dienen begrippen als zelfbeschikking en soevereiniteit hoognodig te worden ontdaan van hun absolute betekenis. Pas dan zal er sprake zijn van een vooruitgang waar ook de wereldvrede mee is gediend.

Bob van den Bos

Hans van Mierlo tijdens 50ste ALV:

D66 HEEFT KLEINE VOORSPRONG

"Als het een beetje meezit lukt het opnieuw onze electorale basis weer een beetje te verbreden bij de gemeenteraadsverkiezingen. We kunnen constateren dat onze ideeën over democratisering bij de lagere overheden in steeds meer plaatsen weerklank vinden. De roep om plaatselijke referenda neemt allerwege toe. Ik hoop dat de verkiezingscampagne zelf van die democratisering getuigenis aflegt door de strijd niet te vervalsen tot een landelijke. Ik wens U daarbij succes toe. In alle vertrouwen, want het gaat goed met de partij."

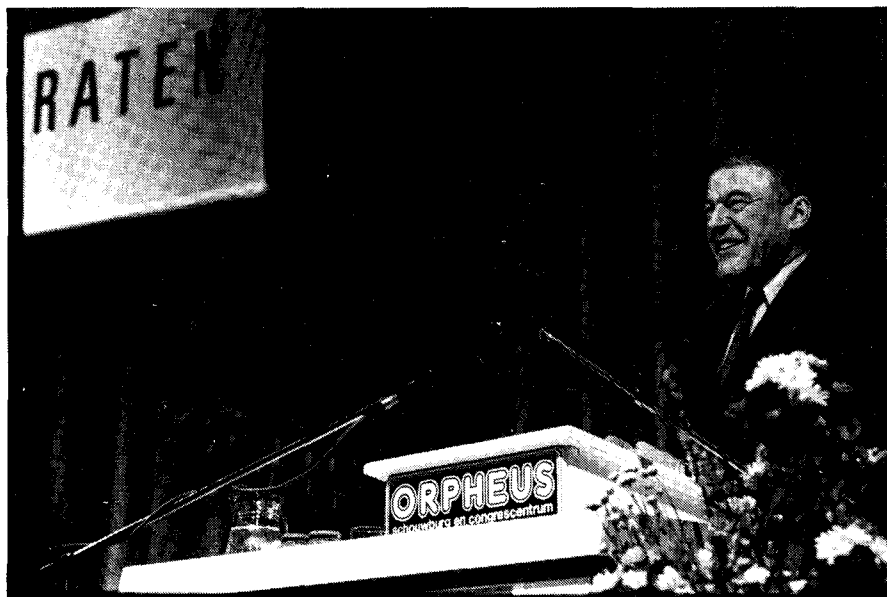
Hans van Mierlo begon en eindigde zijn congresrede, voor de derde achtereenvolgende keer voorafgaand aan verkiezingen, met een optimistische vooruitblik op de komende campagne. "Het electoraat van D66 bouwt zich constant uit. Ook wanneer daarin een onderbreking zou komen hoeft het beeld niet worden bijgesteld dat het D66 electoraat zich ook kwalitatief uitbouwt. Het vormt een steeds groter substraat van meer permanent bewuste kiezers."

Uitgebreed stond de D66-voorman stil bij de ondenkbare ontwikkelingen in Oost Europa. Een hommage aan Gorbatsjov, de man die alles ontketent heeft, werd door het congres met groot enthousiasme onderschreven met een langdurig applaus.

Specifieke aandacht vroeg Van Mierlo voor de Duitse kwestie, waarover op pagina 15 meer, voordat hij terugkeerde bij de binnenlandse politiek.

Helemaal voorbijgaan aan de politieke ontwikkelingen in het najaar wilde Van Mierlo niet. In zijn congresrede van juli 1989 bepleit hij als D66-lijsttrekker immers nog de totstandkoming van een centrum-links kabinet. Een korte verantwoording voor het besluit van de fractie uit de formatie te stappen leek hem daarom op zijn plaats. "De fractie neemt alle verantwoordelijkheid voor het feit dat we niet in het kabinet zitten geheel voor eigen rekening. Want we hadden in dit kabinet kunnen zitten. Alleen tegen een prijs, die toevallig net op de achterkant stond van ons identiteitskaartje. En die wensten we niet te betalen", aldus Van Mierlo.

De ervaringen opgedaan in de formatie, met 'het CDA dat D66 niet in het kabinet wilde en voor die houding net iets te gemakkelijk ruimte kreeg van de Partij van de Arbeid', werken niet door in de houding van de fractie tegenover het kabinet. "Als toetssteen nemen we dat beleid dat ons globaal voor ogen stond, toen wij het hadden over de wenselijkheid van een centrum-links kabinetsbeleid."

Daarmee gaf de D66-fractievoorzitter meteen ook het grootste verschil aan tussen de oppositiepartijen D66 en de VVD: "De VVD bestrijdt per definitie het regeringsbeleid en voert oppositie tégen een centrum-links beleid, terwijl wij oppositie voeren vóór een centrum-links beleid."

"Door het wegvallen van D66 uit de formatie zou volgens de theorie van de grote partijen de overbodigheid van de partij worden vastgesteld. Ruim vier maanden na de formatie bewegen de polls voor D66 zich nog steeds in stijgende lijn. Voorlopig stel ik vast dat de feiten zich niet aan die theorie houden."

Hoofdnnummer

Voor een oordeel over het beleid van het kabinet achtte Van Mierlo de tijd nog niet rijp. Een belangrijk deel van de beleidsintenties hebben de instemming van de fractie, maar het concrete beleid moet nog in de komende maanden zichtbaar worden. De start van het kabinet is niet hartveroverend geweest, concludeerde hij ironisch, 'hetgeen bij de aantreding van een nieuwe coalitie toch tot de mogelijkheden behoort.' Ter illustratie noemde Van Mierlo de halvering van het nieuwe beleid, direct bij aantreding van het kabinet, door tegenvallers in de erfenis van het CDA, het vrijwel onmiddellijk stellen van de kabinetskwestie in de Eerste Kamer en de perikelen rond het 'hoofdnnummer van het kabinet', de sociale vernieuwing. "Ook wij zien dat mensen die materieel misschien net op een minimum rond kunnen komen geïsoleerd raken. Het doorbreken van dat isolement hebben wij de emancipatie van de afhankelijkken genoemd. Daarvoor is een stimulans onontbeerlijk en daar is de overheid op aanspreek-

baar. Maar dat vraagt dan wel om een beleid op maat, niet verkokerd, concreet, met voldoende middelen en decentraal. En die invulling ontbreekt nog steeds." "De Partij van de Arbeid heeft een meldingspost ingericht, om erachter te komen wat het begrip zou kunnen inhouden. Als ze niet oppassen wordt dat het absolute loket voor menselijk ongeluk."

Voorsprong

Verwijzend naar het failliet van het communisme meende Van Mierlo, dat iedere partij in toenemende mate geconfronteerd zal worden met de vraag hoe doelstellingen en idealen in de politiek zichtbaar gemaakt kunnen worden zonder eenvoudig te kunnen verwijzen naar een ideologie. Het verschil tussen D66 en de andere partijen is echter dat D66 al 24 jaar met dit vraagstuk zit. "Al 24 jaar hebben we idealen zonder ideologie, onder het misprijzende oordeel van de andere partijen, die nu zelf met dat probleem zitten, dat we dus geen visie hebben en dat ons pragmatisme gewoon opportunisme is. Maar de geschiedenis gaat ons meer gelijk geven dan hen. Door de programma's van D66 loopt een groene draad die de programmapunten verbindt, die getuigen van een visie die zich in de praktijk van de politiek uitbouwt. Democratisering, individualisering, Europeanisering, staatsrechtelijke vernieuwing, politieke vernieuwing, vormen ons politiek bindweefsel. Zij zijn onze idealen zonder ideologie en misschien wordt dat in de komende jaren een kleine voorsprong op anderen."

Van Mierlo besloot zijn verhaal met het antwoord op de door het weekblad De Tijd gestelde vraag 'Is er nog leven na Van Mierlo?': „Voor mij niet. Voor jullie wel."

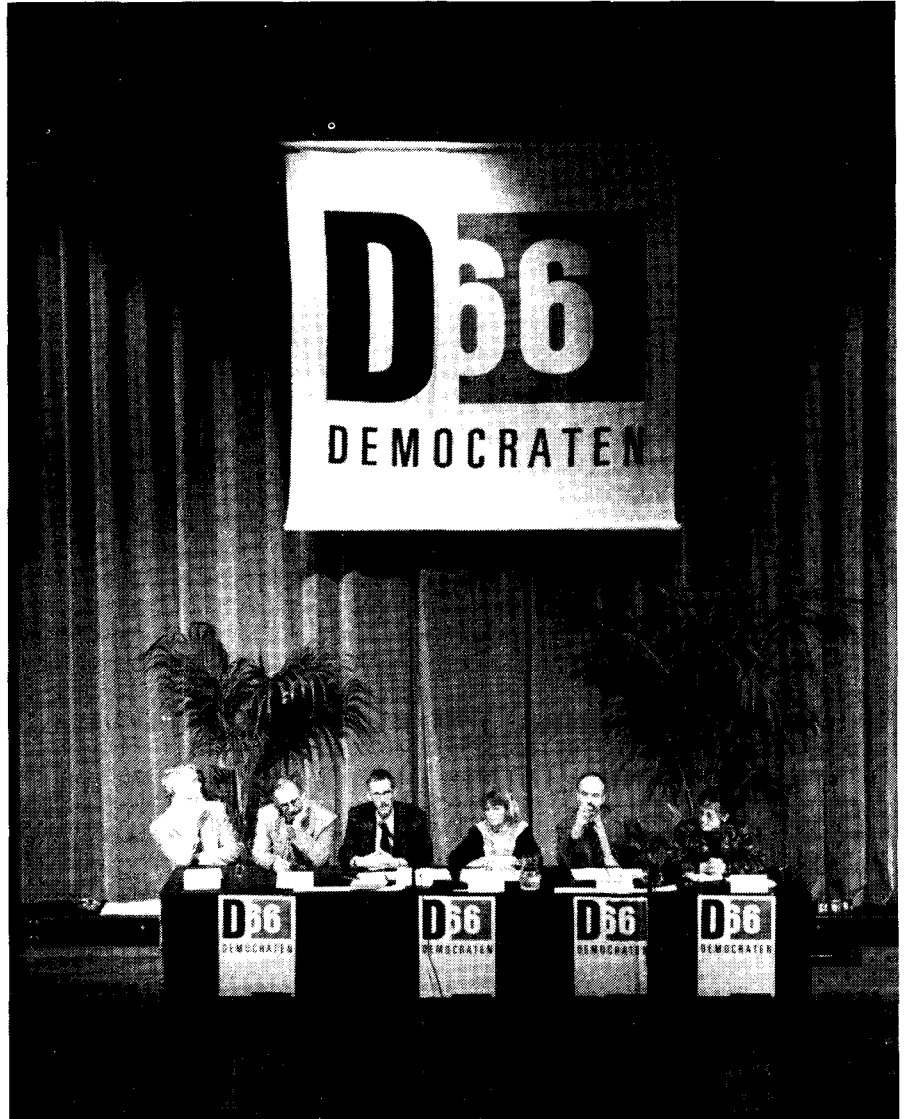
GOUDEN CONGRES GOUDEN GREEP

De vijftigste Algemene Leden Vergadering van D66 in Apeldoorn was er een met een gouden randje. Ik had ook goudgekleurde stemkaarten verwacht, maar die waren blauw. Eigenlijk had het hoofdbestuur ze blauw-blauw gedrukt, want aan het eind van de morgen waren ze op en werd er snel bijgedrukt. "Waar in een kleine partij groot kan zijn!" aldus congresvoorzitter Ewout Cassé. Waarom kwamen er 821 leden naar dit congres? Die vraag zal wel nooit iemand exact kunnen beantwoorden.

Met circa vierhonderd leden gaven we onze goedkeuring aan de begroting 1990, aan de regiobijdrage 1991 en, met één stem tegen, ook aan de contributieregeling 1991. Om die financiën was het hele congres begonnen. Verder viel er ook niet veel te besluiten. Er was nog een HB-resolutie Europa, waarin het hoofdbestuur met veel omhaal van woorden duidelijk probeerde te maken dat de toetreding van Jan-Willem Bertens tot de ELDR-fractie (European Liberal Democratic and Reformist group) geheel in de lijn lag van de besluitvorming van de ALV van februari 1989. Er werd nog wel wat gesputterd, maar D66 heeft enige maanden na dato een besluit zonder echte alternatieven gesanctioneerd. Bertens zelf was niet erg op dreef. Hij stond er meer als diplomaat dan als volksvertegenwoordiger, maar het werd hem ook niet echt moeilijk gemaakt.

Actuele politiek

Van de zes actuele politieke moties kon er één op reglementaire gronden niet in behandeling worden genomen. Drie hadden de ontwikkelingen in Oost-Europa en de rol van D66 daarin tot onderwerp. Het hoofdbestuur vond ze alle drie sympathiek, achtte het niet uitvoerbaar om staande de vergadering een inhoudelijke discussie over dit onderwerp te voeren, maakte duidelijk hoe intensief en hoe lang het bestuur zelf al met deze zaak bezig was en wilde er tijdens de lunchpauze in het kader van de deze zomer te houden Oost-Westconferentie best met belanghebbenden over van gedachten wisselen. Een motie over individualisering werd als "herformulering van bestaand beleid" met grote meerderheid verworpen. De laatste motie vroeg om ernstige bestudering van de mogelijkheid tot ontkoppelen van het lidmaatschap van het college van B&W en dat van de gemeenteraad in het kader van ons streven naar onderscheid tussen het uitvoe-

Het discussieforum van de deelsessie over partijpolitieke samenwerking op lokaal niveau: 'Het gaat wel degelijk om macht.'

nen van macht en de controle daarop. De motie werd bij acclamatie aangenomen.

Veel opinies en één advies

Marijke Augustijn uit Emmen: "Die opkomst is volgens mij vooral te danken aan het feit dat het nu over de raadsverkiezingen ging. Ik heb zo enorm veel collega-raadsleden en raadskandidaten gezien. Daar kwamen ze op af!"

Grace Cottarel: "Gezellig, maar ook een beetje gesetteld. Stijl van de mensen is rustig, gedisciplineerd, niet fanatiek, genuanceerd, gevoel voor humor, ik voel me steeds beter thuis in die partij van ons."

Simon van Tricht uit Odijk: "Zo'n congres met weinig of geen besluitvorming, maar met

louter discussie is toch veel boeiender dan dat op maat en tijd aan de hand van het hoofdbestuur lopen."

Mariette Hoekstra uit Peize: "Ben pas een paar jaar lid van de partij. Ik bezoek wel altijd de afdelingsvergadering - wij hebben trouwens een heel enthousiaste afdeling - en ook de regionale vergaderingen, maar het onderwerp van dit congres sprak mij zeer aan."

Francien Deken en **Jaap van Slooten**, beiden kandidaat voor een deelraad in Amsterdam woonden voor het eerst een congres bij. "Je merkt wel dat je in vergelijking met andere partijen veel minder 'kennis' krijgt aangereikt van de partij en dat was hier juist wél het geval." Toen heb ik toch nog

Vervolg op pagina 5

Deelsessies over lokaal bestuur succes

Verdeeld over drie zalen besprak het D66-congres gedurende de middaguren verschillende aspecten van de lokale politiek. De thema's van de deelsessies waren de reorganisatie van het binnenslands bestuur; democratie en nieuwe bestuursvormen en partijpolitieke samenwerking op lokaal niveau. Een impressie.

Democraat Philip Idenburg (hoogleraar bestuurskunde aan de Rijksuniversiteit Utrecht) verzorgde de „kick-off” speech van de middagsessies over lokaal bestuur. „De maakbaarheidseuforie van de jaren zeventig ligt ver, ver achter ons”, oordeelt Idenburg. „In de jaren tachtig hebben we de verzorgingsstaat ten grave gedragen. Als toekomstscenario is het een Toren van Babel gebleken.” Eind jaren tachtig geven een kentering in het denken te zien. Idenburg: „Het kabinet valt over het milieu. En nu zien we dat „sociale vernieuwing” de facade is voor het beleid: een wollig, verbazingwekkend begrip. Het begrip als zodanig is de beste illustratie voor de verwarring in de politieke cultuur. Vernieuwing is immers kenmerkend voor het leven, het denken erover. Sociale vernieuwing is een uitdaging, die het politieke debat weer aan moet maken. Een uitdaging van alle tijden.”

„Het is een taak van de overheid in te spelen op vernieuwingen die op maatschappelijk ni-

Vervolg van pagina 4

maar eens voorzichtig de letters P.S.V.I. gefluisterd.

Bob van den Bos vond het inhoudelijk maar slap. Maar dat kwam ook door losse steken in de organisatie. Geen geluidswaergeving in de wandelgangen, een slecht toegankelijke vergaderzaal. „Zeg alsjeblief dat ik adviseer hier nooit meer een congres te houden. Tot in de eeuwen der eeuwen gaan we naar De Flint in Amersfoort.”

Tineke Knaap somt op wat er allemaal is uitgedeeld aan propagandamateriaal: 350.000 folders, 175.000 kranten, 30.000 ballonnen, 16.000 affiches, 3000 pennen en nog allerhande klein materiaal als notitiebloccs, stickers, pepermuntjes en noem het maar op. Dat ontlokte **Tom Kok** de uitspraak: „Bij D66 mag je een verre reis maken en dan vijftien gulden betalen om materiaal te mogen kopen dat je vervolgens met veel moeite naar huis mag slepen om het in je eigen woonplaats voor niks uit te delen”.

Michel Jager, een tevreden voorzitter: „We hadden op vijf à zeshonderd mensen gerekend, er kwamen er ruim achthonderd. Ik constateer met vreugde een nieuw elan in de partij en wat blijkt is dat het onderwerp lokaal bestuur ontzettend leeft!”

De zaal pulde uit bij de discussie over democratie en nieuwe bestuursvormen.

veau plaats vinden. Maar er is nauwelijks nog sprake van collectieve problemen. We worden geconfronteerd met een samenhang van individualistische problemen”, aldus Idenburg. „Participatie is essentieel. Iedereen dient bij dat vernieuwingsproces betrokken te zijn. Ook het bedrijfsleven, dat zich altijd beroept op creativiteit. Het maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef is bij de bedrijven in ons land – in vergelijking met het buitenland – absoluut onvoldoende ontwikkeld.” Het begrip sociale vernieuwing is voor het eerst gebruikt in Rotterdam. Gemeentes kunnen een natuurlijk primaat in dat vernieuwingsproces vervullen. Idenburg: „Gemeentes zijn beter dan de rijksoverheid in staat maatschappelijke ontwikkelingen te duiden en er op te reageren. Er zijn nog maar weinig onderwerpen die een louter landelijke, provinciale of plaatselijke schaal hebben. Burgers voelen zich wereldburgers, mede dank zij de media. En jij wilt in jouw directe omgeving ook bijdragen aan het oplossen van milieu-, rassen- of vrijheidsvraagstukken.”

Pleidooi

Boodschap aan de congresgangers: „Apparaten en instituties missen verbeeldingskracht. De politieke energie moet je niet op apparaten fixeren!” Het betoog van Idenburg is een pleidooi voor daadwerkelijk politiek debat. „Als je uiting wilt geven aan de gevoelde verantwoordelijkheid, dan loop je aan tegen de hardheid van instituties: de raad met klemmende procedures, het college met zijn programma. Vraag jezelf eens af: waarom kan het college van B&W niet zonder programma werken?”

Openbaarheid bij college-onderhandelingen moet!

Partijpolitiek samenwerking op lokaal niveau. Oftewel: „doen we mee aan het machtsspel?”

Volgens Hanneke Gelderblom, lid voor D66 in de Eerste Kamer en oud-raadslid van Den Haag, heeft D66 op lokaal niveau het machtsspel ontdekt en is daardoor „sadder en wiser” geworden. „Het gaat naast de inhoud wel degelijk om de macht.”

Hoe dat machtsspel in zijn werk gaat werd uiteengezet door Wim Vrijhoef, oud-wethouder in Nijmegen. Vrij onverwachts kon D66 in 1978 een wethouder leveren. Bij aanvang van de college-onderhandelingen wilde de PvdA de VVD uit de zaal hebben, maar moest door die tactiek juist zelf vertrekken. Daardoor kwam in Nijmegen een CDA-VVD-D66 coalitie tot stand. De periode 1982-1986 werd de PvdA er weer bijgehaald en kon D66 een „brugfunctie vervullen tussen CDA en PvdA. Na 1986 zit D66 niet meer in het college in Nijmegen.

P. Oudega, PvdA-wethouder in Koog a/d Zaan verkondigde dat de machtsvraag bij de PvdA in Koog a/d Zaan geen rol speelt. Zijn partij is daar namelijk verreweg de grootste partij (hilariteit in de zaal). Hij haaste zich er aan toe te voegen dat machtsdiscussie bij de PvdA juist geen vies woord is. De PvdA kan de collegepartner in Koog a/d Zaan echter vrijelijk kiezen. Er is toch wel een collegeprogramma. En: „om de partner in het gaeel te houden: vastpinnen!” K. de Vries, CDA-wethouder in Delft, onderschreef die stelling en tevens een contract met andere partijen.”

De discussie met de zaal ging voornamelijk over de openbaarheid bij de college-onderhandelingen. Volgens De Vries spelen de onderhandelingen in Delft zich immer in de openbaarheid af. Alleen de laatste keer niet. „Om een aantal redenen was dat toen niet nodig.” R. Ronteltrap, VVD-raadslid in Amsterdam had daarover een duidelijke mening: „Openbaarheid moet. Dat het eventueel niet ▶

Vijf bestuursleden traden af

WEGBESTUUR

Olga Scheltema, Thom de Graaf, Herman Kernkamp, Marcel van den Heuvel en Herman van Ommen vertrekken, om uiteenlopende redenen, uit Hoofdbestuur of Dagelijks Bestuur. Soms met frustraties over dingen die anders gelopen zijn dan ze gewild hadden. Maar in de meeste gevallen omdat ze een andere functie gekregen hebben of gaan krijgen. Een korte terugblik.

„Ik ben ontzettend blij dat ik 't vier jaar gedaan heb”, zegt de voormalige vice-voorzitter van D66, Olga Scheltema, nu Tweede-Kamerlid. „Het werd echt steeds leuker naarmate ik de partij beter leerde kennen, ik voelde me steeds meer als een vis in het water.”

„Het leuke van mijn functie was vooral om de politieke besluitvorming in de partij en het gedachtegoed van D66 een stapje verder te helpen. Het was stimulerend om inhoud te geven aan congressen, zoals aan het congres over het referendum. Stimulerend was ook het werk als voorzitter van de commissie-2000, waarin we hebben geprobeerd verder

► nodig is kan juist pas blijken als de onderhandelingen openbaar zijn geweest. De argumenten moeten duidelijk over tafel komen.” Dat de achterkamertjes-politiek helemaal zal verdwijnen is volgens Oudega echter een illusie. Wat zich buiten de vergaderzaal afspeelt, bijvoorbeeld telefonisch, is nooit te controleren.

Voorzitter Magda Bernds en, D66-gemeenteraadslid in Boskoop, vatte de themasessie aldus samen: wees alert op het feit dat D66 opeens een wethouderskandidaat moet leveren, loop niet weg uit de college-onderhandelingen en wees zelfbewust.

Ver van m'n bed show

Een forumdiscussie over de reorganisatie van het binnenlands bestuur brengt D66-ers geen nieuwe boodschap. Ruim tweehonderd mensen hoorden op het congres vier sprekers een soortgelijke mening verkondigen: bestuurlijke reorganisatie is noodzakelijk om de problemen van de toekomst het hoofd te kunnen bieden. De agglomeratie-gemeente zal opgang doen, de rol van de provincie neemt evenredig af. De vraag is of het ooit zover komt. Een discussie over bestuurlijke reorganisatie is voor D66-ers vooral een discussie over politieke acceptatie: hoe bereiken we ons doel?

te kijken naar de toekomst.”

„D66 heeft de wind en misschien ook de toekomst mee. Natuurlijk, deze periode van relatieve stabiliteit straalt toch op de partij af. Meer goede mensen zijn bereid, meer tijd in de partij te steken. 't Bruist weer een beetje

binnen D66, de mensen hebben er zin in. Dat is nodig ook, want 't is goed dat D66, nu het wat groter is, zich beraadt op de interne organisatie. Want anders blijven we toch politieke amateurs.”

„D66 heeft tot nu toe moeten werken met een kleine bezetting en minimale middelen. Daar zal wel iets aan veranderen. En de organisatie van kennis, daar moet echt iets aan gebeuren. De samenwerking in SWB, PSVI, Adviesraad en de werkgroepen bijvoorbeeld. Soms werken ze langs elkaar heen, en dat leidde tot frustraties. Nu loop iedereen in de politiek natuurlijk frustraties op, en daar moet je niet bij stil blijven staan. Wat mij betreft hadden de leuke dingen in elk geval de overhand.”

Gelukkig viel er in de wandelgangen ook te zitten.

De meningen van de panelleden waren daarover verdeeld. Professor A. Kreukels ging van de panelleden het minst ver in zijn visie op de reorganisatie van het binnenlands bestuur. Vanuit de huidige structuren kan vooralsnog gewerkt worden, aldus Kreukels. Pas op den duur zal de structuur van het bestuur aangepast moeten worden. De noodzaak in te gaan op de politieke haalbaarheid bestond voor Kreukels dan ook nauwelijks. Dat kan niet gezegd worden van de drie politiek actieve D66-panelleden. Ries Jansen stelde de gemeenten voor zelf tot verdergaande samenwerking over te gaan. Geslaagde samenwerkingsactiviteiten moeten vanuit het Rijk financieel ondersteund worden. De reorganisatie kan op deze wijze van onderaf opbloeien, waardoor de nieuwe structuren beter geaccepteerd worden.

Van de vier sprekers ging Ed Schuyer het verst in zijn visie op de reorganisatie van het bestuur. Hij pleitte voor slechts twee bestuurslagen (landsbestuur en agglomeratiegemeenten) met een bijbehorende verdeling van de wettelijke taken. Mooie ideeën, maar voorlopig niet realiseerbaar, zo zag hij zelf in. Zijn voorstel was dan ook om vanuit de vier grote steden en met streekgewesten als bijvoorbeeld Flevoland tot een langzame opbouw van de bestuursorganisatie te komen.

Dat is ook de visie van Olga Scheltema. De D66-fractie heeft meerdere malen gewezen op de problemen met de Wet Gemeenschappelijke Regelingen. Het integrale gemeentelijke beleid wordt erdoor ondergraven en zelfs voor politici is deze wijze van politiek bedrijven een 'ver van m'n bed show'.

De noodzaak tot bestuurlijke reorganisatie staat dan wel al lang buiten kijf, maar tot nu toe was een politieke meerderheid absoluut niet aanwezig. Omdat bij andere partijen nu een begin van de noodzaak tot reorganisatie te beluisteren is, heeft de fractie een 'experimenteer motie' ingediend. Een proef met een agglomeratiegebied door een van de grote steden met randgemeenten kan inzicht bieden in de praktijk van een agglomeratiebestuur.

Misschien dat met deze motie de reorganisatie van het binnenlands bestuur eindelijk verder komt dan de ontwerptafel. Aan D66 zal het niet liggen.

Peter van der Besselaar
Eduard Groen
Alexander Osten

► Coming man?

Thom de Graaf is 3,5 jaar lang secretaris politiek geweest. „Ik heb 't vrij lang gedaan”, zegt hij daarover. „Het is niet zo dat de spirit weg is of dat ik vertrek uit teleurstelling over het niet deelnemen in het kabinet (De Graaf stond 14e op de D66-lijst en zou dan in de fractie zijn gekomen).”

„Nee, het grootste bezwaar van de functie was dat ik op vaak onplezierige tijden moest vergaderen. Ik heb een vrouw en twee jonge kinderen. Een tweede aspect is dat ik kandidaat sta op de D66-lijst voor de gemeenteraad van Leiden. Een hele mooie tweede plaats, ik ben een beetje geparachteerd.” De 14e plaats op de kandidatenlijst voor de Tweede Kamer was voor De Graaf een flinke teleurstelling, zo erkent hij. „In 1986 was ik 12e, de coming man. Nu slechts 14e. Maar dat was geen reden om op te stappen.” De adviescommissie had De Graaf slecht in de derde tranche gezet en de D66-leden hebben de commissie naadloos gevolgd.

„Wat mij wel een beetje steekt is dat de adviescommissie mij niet heeft uitgenodigd voor een gesprek. Het is ook jammer dat de leeftijd van de fractie niet is gedaald. Arthie Schimmel is de jongste en die is ook al 37. Ironisch is dat de opvolgers, Pex Langenberg en ik, slechts 30 en 32 jaar oud zijn.” Toch kijkt De Graaf bepaald niet met spijt terug. „Olga en ik hebben een gouden tijd gehad in het DB, al waren er ook moeilijke tijden. De laatste 1,5 jaar, sinds Michel Jager partijvoorzitter is, is het echter belangrijk beter geworden. Daarvoort was er een situatie waarin mensen elkaar niet vertrouwden. Besturen moet leuk zijn, dan komen de resultaten vanzelf.”

„Er is nu binnen D66 grondig nagedacht over de partijcultuur, al heeft dat helaas niet tot grote veranderingen geleid. Ik heb de commissie 2001 voorgezet, die moest nadenken over „de toekomst”. En ik zit nu in een D66-clubje waarin gebrainstormd wordt over politieke vernieuwing. Geen sociale vernieuwing, nee spaar me. Ik heb veel leuke contacten aan deze periode overgehouden. Ik heb het met veel plezier gedaan en ik ga nu met veel plezier in de gemeenteraad zitten.”

Moordkuil

Herman Kernkamp was drie jaar lang vicevoorzitter organisatie. „Ik vind 't wel mooi zo”, zegt Kernkamp, „ik voel me meer aangehouden tot de praktische politiek. Ik ga straks dan ook in de gemeenteraad van Utrecht zitten, sta tweede op de D66-lijst.” Hij maakt van zijn hart geen moordkuil. „Op het congres in Maastricht zijn twee besluiten genomen waar ik het niet mee eens was. Zo stemde het congres tegen mijn zin voor een advies over de kandidaatstelling. Ik vind dat de leden heel goed zelf kunnen bepalen wie ze kiezen. Dat vond de meerderheid van HB en DB ook, maar het congres besliste anders.” „Ik had het idee gekregen dat het vertrouwen in mij terugliep, mijn ster daalde. Er ontstond ook een verandering in stijl en sfeer die niet

GEVRAAGD: DIRECTEUR VOOR PSVI

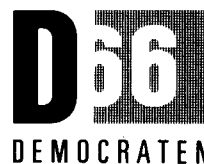
Soms tref je een functie, die in geen enkel straatje past. Bij D66 komt zo'n baan vrij, nu de huidige directeur van het Politiek Scholings- & Vormingsinstituut (het PSVI) afscheid gaat nemen.

De politieke positie van D66 is u bekend, maar de interne kracht van deze vereniging misschien niet. Stel u voor: een vrijwilligersorganisatie met 12 regio's, zo'n 300 afdelingen, ruim 220 gemeenteraadsfracties, een groot netwerk van werkgroepen en commissies; dit alles ondersteund door ± 15 betaalde medewerkers. Het aantal leden groeit sinds 1985 onafgebroken, met een scherpe stijging vorig jaar. Het gemiddelde lid is zeer actief voor D66. Een voorbeeld: liefst 25% is nu gemeenteraadskandidaat.

Deze vrijwilligers hebben professionele begeleiding nodig. Daarvoor is de directeur van het PSVI verantwoordelijk. Deze ziet zichzelf als **TRAINER**: zelf werken met groepen, andere cursusleiders werven en programma's opzetten. Zij of hij voelt zich **VOORLICHTER**: eindredactie verzorgen van twee tijdschriften, allerlei brochures uitgeven, campagnes opzetten om het D66-kader te informeren. En tegelijk is de PSVI-directeur **MANAGER**: met enkele medewerkers zorgen voor de uitvoering van allerlei praktisch werk, nieuw beleid ontwikkelen.

Deze directeur werkt voor een aparte stichting met zelfstandige inkomsten. Het budget zal bovendien in 1991 stijgen, en in 1992 opnieuw! De omzet bedroeg in 1989 ongeveer f 300.000,-. Het PSVI werkt nauw samen met de Stichting Wetenschappelijk Bureau D66, het partijsecretariaat en met de medewerkers van de Tweede Kamerfractie.

De man of vrouw die in 38 uur per week het optimale rendement weet te halen uit deze middelen, kan zelf rekenen op een salaris volgens ambtenarenschaal 10 of 11; maximaal f 5300 of f 6100 per maand. Enkele van de eisen zijn: bereidheid tot onregelmatig werk, vertrouwdschap met D66-ideeën, relevante werkervaring, HBO/WO-kennisniveau. De volledige profielschets is met een sollicitatie-formulier opgenomen in het uitvoerige informatiepakket, dat u kunt opvragen bij: PSVI-D66, Bezuidenhoutseweg 195, 2594 AJ Den Haag. Bel voor overige inlichtingen de huidige directeur, Maarten Brackel (overdag: 070-385.83.03) of de voorzitter van het bestuur: Magda Berndsens ('s-avonds: 01727-14828). Uw sollicitatie moet uiterlijk 7 maart zijn ontvangen bij het PSVI.

de mijne is. Vergeet vooral niet te melden dat ik het laatste half jaar niet veel gepresenteerd heb, Gebrek aan motivatie, ja.”

„Maar! No hard feelings. Ik ben tevreden dat er in mijn periode geen ongelukken zijn gebeurd. Er zijn weinig echte conflicten in de partij geweest, dat moet ook gezegd worden. Het kader is versterkt, evenals het regionale niveau. Er is nu minder afstand tot het Haagse circuit, en daar ben ik niet ongelukkig mee.” „Het laatste congres was een hoogtepunt. Daar bloeide de organisatiecultuur van D66 op! Bijna 1000 mensen die komen, terwijl het geen besluitvormend congres was. Een Ernst Bakker die zegt jullie gaan 't bepalen, wij voeren geen eigen campagne. Fantastisch dat die hele zaal dan klap.”

Ritselaar

Marcel van den Heuvel gaat werken voor de Brusselse vestiging van een Nederlands organisatie-adviesbureau. Hij doet dat met Peter Kramer, de voormalige partijvoorlichter van de PvdA. „Dat werk kost ontzettend veel tijd”, aldus Van den Heuvel, „en mede daarom heb ik mijn publiciteitswerk voor D66 eraan gegeven. Als je jong bent en je wilt carrière maken gaat dat nauwelijks samen met het werk in het Dagelijks Bestuur.”

„De 2,5 jaar die ik heb besteed aan mijn werk als publiciteitscoördinator is één van de meest leerzame en boeiende periodes uit mijn leven geweest”, zegt de 28-jarige Van den Heuvel. „Je leert veel van andere mensen, je leert ook met mensen om te gaan. En ik zou deze Brusselse baan ook niet gekregen hebben als ik niet zoveel ervaring in het publiciteitswerk voor D66 had opgedaan.” Partijvoorzitter Michel Jager noemde Van den Heuvel op het congres „een ritselaar.” Dat woord heeft een wat negatieve bijklank, maar de aangesprokene ziet dat anders.: „Ach waar zit mijn interesse? In het campagnewerk. Het bedenken van campagneplannen, het onderhandelen over kortingen voor advertenties, het lobbyen, dat soort dingen; ritselen, ja.”

„Als ik het minder druk heb meld ik meld ik me meteen weer aan, alhoewel het campagnewerk ontzetten veel tijd en moeite kost. Ed Groen zal er een hele dobber aan hebben, te meer daar de partijorganisatie toch de zwakste schakel binnen het niet zo draagkrachtige D66 is. Het zijn vooral goedwillende amateurs tenslotte, die het er maar eventjes bijdoen.”

Martin Voorn

Kamercommissie start inventarisatie bestuurlijke en politieke problemen

SAMEN HARDOP DENKEN

Op de avond vóór de kamerverkiezingen van 1989 zat Nederland voor de buis en zag een ontspannen Hans van Mierlo de andere lijsttrekkers toespreken. "Hoe de samenstelling van de nieuwe regering er ook zal uitzien", zei hij, "we moeten nou maar eens beginnen om met alle partijen om de tafel te gaan zitten en, niet onder druk van welke omstandigheden dan ook, gaan praten over de vraag hoe wij dit land de komende decennia moeten gaan besturen." Enkele weken later werd de noodzaak van dit voorstel pijnlijk duidelijk. Hans van Mierlo bleef in de Tweede Kamer en diende bij het debat over de regeringsverklaring een motie in, die concreet op zo'n overleg aanstuurde. Tot vreugde van D66 werd de motie door CDA, PvdA, VVD en Groen Links gesteund.

Het resultaat kwam voor velen als een verrassing: op voorstel van het presidium stelde de Kamer een brede commissie in bestaande uit de fractievoorzitters van de vijf grootste partijen, plus één lid van elk van die Kamerfracties én een vertegenwoordiger van klein rechts, die zich onder voorzitterschap van kamervoorzitter Deetman gaat beraden op staatsrechtelijke vernieuwingen. Het gezelschap is geen staatscommissie. Het heet inmiddels "vraagpuntencommissie" en is ad hoc samengesteld. Tot groot genoegen van de fractievoorzitter van D66 betekent dat dat er geen reglementen voor zijn. Dat laatste brengt overigens ook problemen met zich mee: elke fractie zal proberen er alles in te stoppen, waarvan zij vindt dat het nu aan de orde moet komen.

Breed draagvlak

Eind januari is de commissie door de Kamer ingesteld en voor het eerst bijeen geweest. De bedoeling is dat de commissie te geleger tijd met een serie vraagpunten naar de Kamer komt, waar de Kamer zich dan over zal moeten uitspreken. Waarschijnlijk is dat het belangrijkste verschil met vorige gelegenheden als bijvoorbeeld het rapport Biesheuvel of de commissie Vonhoff. Die leverden aan het eind van hun werkzaamheden een rapport, waarin allerlei behartigenswaardige zaken stonden, maar niemand voelde zich verplicht om daar iets mee te doen. Deze commissie heeft een zo breed draagvlak dat zij wel een vervolg moet krijgen. De conclusie kan nooit zijn: het gaat zo goed in dit land, we laten alles maar bij het oude.

Olga Scheltema aan het woord over lokale bestuurlijke vernieuwing tijdens het laatste D66-congres.

De Democraat sprak over een en ander met Olga Scheltema, die voor D66 naast Hans van Mierlo deel uitmaakt van het gezelschap.

Waar haal je de moed vandaan om 24 jaar na dato nog eens opnieuw over staatsrechtelijke vernieuwingen te beginnen?, vroegen we haar. "Zonder optimisme moet je nooit aan politiek beginnen", grinnikt Olga, "maar er zijn wel lichtpunten. Er is duidelijk de bereidheid om over een aantal dingen samen na te denken: de Eerste Kamer, het kiesrecht voor buitenlanders, de gekozen burgemeester, het zijn allemaal zaken die op een of andere manier in discussie zijn. Het zal erg belangrijk zijn om binnen de commissie begrip voor elkaars probleemstellingen te vinden. Wij hebben natuurlijk onze specifieke ideeën over het functioneren van ons democratisch bestel. Het interessante van deze commissie is dat zij geen oplossingen hoeft te presenteren. Daarom wordt zij ook commissie voor de vraagpunten genoemd. Die vraagpunten zullen naar alle waarschijnlijkheid worden voorgelegd aan de vaste kamercommissie voor Binnenlandse Zaken, die dan met concrete voorstellen naar de Kamer moet komen. Misschien zal het gevolg zijn dat er alsnog een staatscommissie wordt ingesteld, die met het resultaat van deze commissie verder gaat werken. Maar nu dit gezelschap, gedragen door alle kamerfracties, eenmaal op gang is, kan ik mij niet voorstellen dat de zaak zonder enig resultaat zal doodbloeden."

Ministeriële verantwoordelijkheid

"Natuurlijk is er sprake van een bestuurlijk conservatisme. Velen huldigen het standpunt: je weet wat je hebt, maar je weet niet wat er voor in de plaats zal komen. Nu ingenomen machtsposities staan op het spel. Maar je moet wel stekeblind zijn als je niet ziet dat er

iets mis is in de relatie tussen de kiezer en het bestuur op welk niveau dan ook. Een ander punt is de ministeriële verantwoordelijkheid. Hoe dikwijls hebben we in de afgelopen jaren niet geconstateerd: eigenlijk is de minister verantwoordelijk en eigenlijk moet hij dus de consequentie trekken uit het feit dat het fout is gegaan, maar kun je het hem eigenlijk kwalijk nemen? We hebben het gezien bij de studiefinanciering, bij de visvangstfraude, bij de bouwsubsidies. Hans van Mierlo noemde het ooit "algemene verontwaardiging per incident". Hoe het precies geregeld moet worden is mij ook nog niet duidelijk, maar dat het anders moet dan we het nu doen, wordt steeds duidelijker. Door buitenlandse ontwikkelingen, maar ook door sommige incidenten en natuurlijk ook door het aantal jaren waarin hij de functie vervult, wordt de rol van de premier steeds belangrijker. Op de keuze van de minister-president heeft de kiezer nauwelijks invloed, op de uitbreiding van diens macht geen enkele.

Een gekozen premier of president zal ontegenzeggelijk nog meer macht hebben, maar die zal kritischer door het parlement gecontroleerd kunnen worden. Een gekozen premier zal ook gemakkelijker in staat zijn een minder goed functionerende minister uit zijn kabinet te ontslaan. Het is nog te vroeg om te zeggen dat we met deze club iets bereiken, maar er is wel hoop. Deze kans hebben we nog nooit gehad. We hoeven ook niet bang te zijn dat we te snel gaan en daardoor misschien ons doel voorbij schieten, want het gaat om een inventarisering van de problemen en pas daarna gaan we over de oplossingen praten. Ik ben optimistisch, ik wil er veel energie in steken en ik beloof je dat we de partij op de hoogte houden."

Stijn Verbeeck

PARTIJ NIEUWS

DEMOCRATEN

De nieuwe bestuurders

Op de 50ste Algemene Leden Vergadering van 10 februari zijn de volgende bestuurs- en commissieleden gekozen:

Dagelijks bestuur:	vice-voorzitter politiek	: Frits Herman de Groot
	vice-voorzitter organisatie	: Ruud Hessing
	secretaris politiek	: Hans Jeekel
	secretaris organisatie	: Jet de Bussy
	secretaris buitenland	: Michel Groothuizen
	1e publiciteitscoördinator	: Eduard Groen
	2e penningmeester	: Linze Schaap
Programmacommissie:	lid	: Meine Henk Klijnsma
	lid	: Nicky van 't Riet
Land. Verkiezingsc:	lid/kand.vz	: Arno van de Avort
	lid	: Carin Mulié-Velgersdijk
Rapportage:	lid/kand.vz	: Wim Letschert
Financiële commissie:	lid	: Ewout Cassee
	lid	: Tom Kok
	lid	: Ada Vermeer
SWB-bestuur:	lid	: Dick Bresters
	lid	: Jeroen Jansen
	lid/kand.peningmeester	: Wim van Offenbeek
	lid	: Jeroen Schoot
PSVI-bestuur:	lid	: Christine van Kooten
	lid	: Erno Maas
	lid	: Annelies Koningsveld-den Ouden

Verkiezingsprogramma

Op het congres in Apeldoorn beweerde Ernst Bakker alle 243 D66 gemeenteraadsprogramma's gelezen te hebben. Geloofd u hem niet: we hebben op het secretariaat nog niet eens al die programma's. En dat is wel wat we zouden willen. Het Documentatie en Informatie Centrum van D66 zou ook van uw afdeling graag het verkiezingsprogramma voor de komende periode willen ontvangen. Adres: DIC, Bezuidenhoutseweg 195, 2594 AJ Den Haag. (Ernst heeft binnenkort vakantie. Red.)

Deelname Gemeenteraadsverkiezingen

Bij de komende gemeenteraadsverkiezingen zal de naam van D66 in 243 gemeenten op de lijsten voorkomen. In totaal komen 2132 kandidaten voor D66 op; ruim een vijfde van ons totale leden-

bestand. Ter vergelijking: nu zitten we met 233 raadsleden in 171 gemeenten.

Oost-Europa-moties

De betrokkenheid van D66 bij de ontwikkelingen in Midden- en Oost-Europa bleek niet alleen uit de toespraken van de voorzitters van partij, Tweede Kamerfractie en Euro-fractie, maar ook uit een drietal actuele politieke moties.

Het congres stemde in met de moties waarin het Hoofdbestuur, D66-parlementariërs en het SWB gevraagd werden te onderzoeken hoe gelijkgezinde politieke groeperingen in Midden- en Oost-Europa gesteund zouden kunnen worden.

Het Hoofdbestuur zal over dit onderzoek rapporteren in de april-Democraat en tijdens het najaarscongres. Het najaarscongres zal over de rapportage van gedachten wisselen en in een fringemeeting discussiëren over het Oost-Europabeleid.

Verkiezingen Adviesraad

In het januarinummer van de Democraat werden de verkiezingen van dit jaar voor de nieuwe Adviesraad gemeld.

Hierbij wordt de verdeelsleutel voor het aantal zetels per regio afgedrukt, zoals geregeld in het Huishoudelijk Reglement art. 111, lid 4.

De Adviesraad bestaat uit 50 zetels. Elke regio heeft tenminste twee zetels. De resterende 26 zetels zijn naar evenredigheid verdeeld. Daarmee wordt de verdeling:

regio	aantal leden	totaal zetels
Groningen	313	3
Friesland	205	2
Drenthe	236	3
Overijssel	421	4
Gelderland	862	5
Utrecht	846	5
N-Holland	1589	7
Z-Holland	1990	9
Zeeland	136	2
N-Brabant	742	5
Limburg	282	3
Flevoland	123	2

Op vrijdag 2 maart sluit om 17.00 uur de kandidaatstellingstermijn voor de Adviesraad. Op dat moment moet uw volledig ingevulde en ondertekende kandidaatstellingsformulier op het Landelijk Secretariaat ingeleverd zijn.

In de daarop volgende Democraat wordt een kandidatenlijst gepubliceerd en krijgen alle leden die aan hun contributieplichting hebben voldaan een stembiljet toegezonden. De sluitingsdatum voor de Adviesraadsverkiezingen is vastgesteld op vrijdag 11 mei.

De samenstelling van de nieuwe Raad zal in de mei-Democraat gepubliceerd worden. In juni zal de eerste vergadering een nieuwe zittingsperiode van twee jaar inluiden.

Als u zich wilt kandideren voor de Adviesraad kunt u daarvoor een formulier aanvragen op het Landelijk Secretariaat van D66, op werkdagen van 9.00 tot 17.00 uur te bereiken op 070-3858303.

Voor meer informatie kunt u zich wenden tot Cees van Spierenburg, tel. 04186 - 2074.

Het PSVI als uitgeverij

Het PSVI is het Politiek Scholings- & Vormingsinstituut van D66; een aparte stichting waar vele vrijwilligers en totaal zo'n 70 uur betaald personeel voor actief zijn. Het eerste kwartaal van dit jaar stond voor het PSVI zwaar in het teken van de gemeenteraadsverkiezingen met diverse cursussen. Op cursusgebied is het PSVI nu even iets minder actief, omdat de directeur van het bureau eind maart vertrekt. Elders in deze Democraat vindt u de advertentie voor een opvolger! Overigens: de eerder aangekondigde cursussen gaan gewoon door, en we kunnen ook al de eerste bijeenkomsten voor het najaar melden. Alleen voor het tweede kwartaal biedt het PSVI geen nieuwe cursussen aan. In dit nummer van de Democraat willen we eens wat meer aandacht geven aan het PSVI als uitgeverij. Die activiteiten gaan namelijk onverminderd voort!

Antwoordbon PSVI

IK MELD ME AAN:

- GEMEENTE-FINANCIEN 15-9, f 25.
- GPO-CONGRES 29-9, f 25.

IK BESTEL: (prijzen excl. porti)

- INLEIDING GEMEENTEPOLITIEK ± 70 pag. f 7,50.
- MAP GEMEENTELIJK MILIEUBELEID, catalogus en volledig verslag van congres 3-6-'89, 130 pag f 15,00.
- RAADSWERK; introductie-brochure ± 20 pag. f 2,00.
- OVER BERG EN DAL, D66-historiebrochure, 28 pag. f 2,00.
- D66 & DEMOCRATISERING, de concrete ideeën: 20 pag. f 2,00.
- PUBLICITEIT in de politiek klapper, 130 pagina's f 15,00.
- Uitspraken over INSPRAAK brochure, 44 pag. f 3,00.
- VIDEO "20 jaar optimisme"
- VIDEO "Reden van bestaan" systeem: VHS/V2000/Betamax, huur f 20 / koop f 60. Geef uw keus aan
- VOOR DE D'RAAD, D66-tijdschrift oor lokale/regionale politiek. Abonnement f 40 / gratis nummer
- STANDPUNTENBRIEF, periodieke catalogus van D66-opinies. Abonnement f 35 / gratis nummer.

NAAM: _____

ADRES: _____

PC/PLAATS: _____

Opsturen naar:

PSVI-D66, Bezuidenhoutseweg 195,
2594 AJ Den Haag,
070-385.83.03

PSVI

Stichting Politiek Scholings-
en Vormingsinstituut D66

Bezuidenhoutseweg 195
2594 AJ Den Haag
Telefoon 070-85 83 03

Postgiro 3909120
tnv PSVI D66 Den Haag

Voor de D'Raad

bijvoorbeeld; ons tijdschrift voor raads- en statenpolitiek. Het verschijnt vijf maal per jaar met gemiddeld 18 pagina's A4, en het biedt verreweg de belangrijkste manier binnen D66 om informatie op dit terrein uit te wisselen. Praktische tips, achtergronden, interviews, aankondigingen: wie actief wordt in lokale of regionale politiek hoeft de meeste wielen niet meer uit te vinden. Ze staan al beschreven in Voor de D'Raad! Met een goede trefwoorden-index worden vorige jaargangen ook voor nieuwe abonnees ontsloten. Alle afdelingen die meedoen aan de raadsverkiezingen ontvingen begin februari kennismakingsnummers; u kunt er zelf ook gratis een aanvragen bij het PSVI. Een abonnement kost f 40,00 per kalenderjaar.

De standpuntenbrief

is een ander voorbeeld. Om de paar weken (afhankelijk van de drukte op het Binnenhof) verschijnt deze nieuwsbrief, die haar abonnees het mogelijk maakt de complete teksten van kamerinbrengen, nota's, redevoeringen e.d. te bestellen. In beginsel worden alle standpunten die de Tweede Kamerleden van D66 schriftelijk innemen opgenomen, samengevat in een of twee alinea's. Via een aparte bestel-service kiest u zelf welke teksten u (tegen kostprijs-betaling) thuis wilt krijgen. Verder wordt er veel materiaal verwerkt uit de Eerste Kamer, statenfracties en raadsfracties. (Met name de algemene beschouwingen). Vraag eens een gratis kennismakings-exemplaar aan. Een abonnement kost f 35 van augustus tot juli.

Publiciteit in de politiek

is een standaard-werk geworden, dat bij vele geroutineerde D66ers voor het grijpen staat. Een klapper van 130 pagina's A4, die zowel de theorie als de praktijk bij D66 beschrijft van professionele politieke communicatie. Soorten media, persocontacten, organisatorische zaken, taalgebruik, ledenwerving, fondsenwerving: negen hoofdstukken voor de kopieerkostprijs van f 15,00.

Video-films over D66

daar hebben we er twee van. "Twintig jaar optimisme" behandelt de D66-geschiedenis van '66 tot '86: fragmenten uit journaals, oude films e.d. gelardeerd met verbindende interviews. "Een reden bestaan" brengt Hans van Mierlo in beeld die een toespraak onder die titel uitspreekt in 1985, bij de herleving van de partij. Ook na vijf jaar is die band nog actueel, omdat hij de essenties, de grote lijnen van het politiek bestaansrecht van D66 goed weergeeft. Beide banden duren 50 minuten en zijn te huur voor f 20 of te koop voor f 60 op drie video-systemen: zie de bestelbon.

Inleiding gemeentepolitiek

In zo'n 70 pagina's A4 en in perfect zetwerk biedt de "Inleiding Gemeentepolitiek" een goede kennismaking met gemeentepolitiek. De tekst is speciaal geschreven voor mensen die nog vrijwel geen kennis van gemeentezaken hebben. Aan de orde komen achtereenvolgens: 1) Machtsweb: het netwerk van invloed en relaties in de gemeente, 2) Financiën: het systeem van begroten en verantwoorden, 3) Ruimtelijke ordening: de verdeling van schaarse ruimte, die op zoveel andere terreinen invloed heeft, 4) Verkeer en Vervoer, 5) Economie en werkgelegenheid, 6) Onderwijs, 7) Welzijn, en 8) Milieu. Prijs f 7,50 (in hard omslag).

Diverse brochures

heeft het PSVI uitgebracht; we hebben geen ruimte meer ze hier goed te beschrijven. Vraag onze fondslijst aan voor een volledige beschrijving van PSVI-uitgaven!

Najaars-bijeenkomsten

Twee data kunt u alvast in uw agenda zetten; aanmelden kan desgewenst ook reeds. Ten eerste: zaterdag 15 september, een CURSUS GEMEENTE-FINANCIEN.

Hoe lees je de begroting, de jaarrekening, hoe komt het financiële beleid tot stand: een intensieve dag werken met ervaren begeleiders. Deelnemers hebben een exemplaar nodig van de eigen gemeentebegroting waar ze vragen bij voorbereiden aan de hand van de uitvoerige documentatie die ze van het PSVI ontvangen. Deelname kost f 25,00 exclusief lunch. Ten tweede: zaterdag 29 september, het GPO-congres. Dit is het jaarlijkse D66-congres over Raads- en Statenpolitiek. Deelnemers kunnen kiezen uit 2 x 4 verschillende werkgroepen. Plaats: Reehorst, Ede, toegang f 25,-.

Adviesraad voor invoering van educatieplicht

In de vergadering van zaterdag 27 januari besprak de Adviesraad de nota Alloctonenbeleid van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. Deze nota wordt binnenkort in de Tweede Kamer behandeld.

De AR spreekt zich uit voor een uitbreiding van de basiseducatie. Om in de Nederlandse samenleving te kunnen integreren is kennis van de Nederlandse taal en cultuur immers noodzakelijk. De drempels van vele soorten volwasseneneducatie dienen te worden verlaagd om de toegankelijkheid voor alloctonen te vergroten.

De Adviesraad koppelt aan de basiseducatie voor bepaalde groepen een recht en een plicht. De AR is voor de invoering van een leerrecht, dat kosteloos deelname biedt aan cursussen op het niveau van basiseducatie voor alle volwassen leden van minderheden. Daarnaast vindt de AR, dat een basiseducatieplicht moet worden ingevoerd.

Deze verplichting om van het leerrecht gebruik te maken zal moeten gelden voor uitkeringsgerechtigden, waarvan het opleidingsniveau beneden het eindniveau van het Nederlandse Basisonderwijs ligt. Aan deze basiseducatieplicht zal een maximum leeftijd van 50 jaar zijn verbonden.

De AR is evenwel tegen kortingen op de werkloosheidsuitkering bij het zich onttrekken aan geboden scholings- of werkervaringsplaatsen door werklozen, indien deze geen garantie bieden voor passende arbeid.

Ten aanzien van de opvang van alloctonen leerlingen in het Nederlandse onderwijs vindt de AR:

- dat voorschoolse opvang en opvangonderwijs moeten worden verbeterd door nieuwe lesmethoden en speciale scholing en nascholing van docenten;
- dat een taalttest moet worden ingevoerd voor toelating tot het reguliere onderwijs.

Bij onvoldoende kennis is een aanvullende cursus Nederlands verplicht.

- dat het onderwijs in eigen taal en cultuur moet worden gehandhaafd buiten het reguliere circulatie. Tevens dient intercultureel onderwijs perspectief te zijn voor het hele onderwijs en geen apart vak.

De AR van D66 vindt, dat de kansen voor alloctonen op de arbeidsmarkt moeten worden vergroot. Dit kan worden bereikt door de economische groei weer te richten op arbeidsintensieve dienstverlening; door „Contract Compliance” in te voeren waarbij overheidsopdrachten alleen bij bedrijven worden geplaatst, die serieuze pogingen doen om alloctonen in dienst te nemen en door het stimuleren van etnische ondernemerschap.

Volgende vergadering

Het alloctonenbeleid was een van de vele onderwerpen waarover de AR diskussieerde. De eerstvolgende vergadering van de AR zal zijn op 31 maart in de Jaarbeurs te Utrecht. Onderwerpen: kinderopvang en het stemadvies.

Henk Bleumink

Veranderingen bij de SWB

Per 1 maart vertrekt Erik van der Hoeven als directeur SWB; de sollicitatieprocedure voor een opvolger is nog in volle gang. Het SWB-bestuur heeft inmiddels een interim-directeur benoemd, te weten *Jeroen Schoot*. Jeroen Schoot is zelfstandig onderzoeker in Den Haag, en recent onder meer actief bij de campagne voor de raadsverkiezingen in Den Haag en op het laatste congres ook verkozen tot SWB-bestuurslid. Zijn taak is om het bureau draaiende te houden.

Het bureau van de SWB blijft verder bestaan uit Margreet van Son en Carla Esser.

SWB-medewerkster Carla Esser past op de kraam.

Verslag discussiedag milieu

Op 9 december kwam voor het eerst de Kerngroep Milieu van het SWB bijeen. Voor de 30 aanwezigen stond het Nationaal Milieubeleidsplan vanzelfsprekend centraal. Maar niet de inhoud. Dat wordt gezien als uitgangspunt.

Centraal stond de wijze waarop het NMP tot uitvoering kan worden gebracht. Moeilijke dilemma's werden gesignaleerd, zoals de wens van een gezamenlijke aanpak naast de roep om scherpere maatregelen van de overheid.

Tijdens de discussie kwamen enige interessante aangrijpingspunten naar voren.

Een veel duidelijker onderscheid tussen zeer risicovolle activiteiten en stoffen enerzijds en de overgrote meerderheid van de andere activiteiten en stoffen anderzijds kan een handvat zijn voor de inzet van een instrumentarium. De eerste categorie is iets voor verbods- en gebodsbepalingen en een zaak voor rijksoverheid. De andere kan met een mix aan instrumenten als financiële stimulering, voorlichting en overleg met branches uit het bedrijfsleven worden opgepakt. Dat voorkomt overregulering en legt verantwoordelijkheden waar deze horen. Behoeft bestaat aan een verder uitwerking van regulerende heffingen en mogelijke fiscale maatregelen.

Binnen de Kerngroep wordt bezien op welke wijze het punt van milieurendement en het samenspel tussen de verschillende overheden opgepakt kan worden. De Kerngroep Milieu neemt het initiatief tot een drietal werkgroepen: *Internationaal milieubeleid*, uitwerking van financiële *Instrumenten* en combinaties van instrumenten en *Milieukeur*.

Het idee is deze werkgroepen binnen een half jaar met een uitgewerkt standpunt te laten komen. Korte inzet van buiten de Kerngroep is daardoor onmisbaar. Meldt u bij de SWB.

Kerngroep Milieu, Ernst Ford

D66-afdelingen maken zich op voor gemeenteraadsverkiezingen

2132 OPVALLENDE D66-KANDIDATEN

Bij de komende gemeenteraadsverkiezingen doet D66 in 243 gemeenten mee. In totaal staan 2132 D66-ers op de kandidatenlijsten. Zij (maar niet alleen zij) zullen de komende maanden veel van hun tijd aan de partij geven, terwijl slechts enkele van de lijst de inzet beloofd zien met een plaats in een gemeenteraad.

De Democraat sprak met een aantal kandidaten die op een of andere manier opgevalen waren. Opvallend vreemd, opvallend D66, opvallend jong of opvallend gewoon: een portret van partijgenoten door Alexander Osten.

Jongste kandidaat van Nederland op D66-lijst Roosendaal

Er is altijd wel een afdeling die opvalt omdat ze écht anders is. De kandidatenlijst die Roosendaal indiende bewijst de stelling dat Roosendaal wat dat betreft een goed voorbeeld is. Met een opvallende lijsttrekker en een opvallende lijst gaat D66 er de verkiezingen in.

Anton de Man zit al 12 jaar alleen in de Raad. Dat vraagt een bepaalde werkwijze. „Je moet de krenten uit de pap nemen. Ik richt me op specifieke onderwerpen waarvan ik denk dat ze belangrijk worden, geef mezelf 10 dagen om meer te weten te komen dan alle andere Raadsleden.” Aan die eenzame positie in de raad moest nu maar eens een einde komen, zo vond hij. Niet dat D66 nou echt groot zal worden. „De overmacht van de CDA is groot. De lantaarnpalen van Roosendaal hangen volgende week weer vol met CDA-groen. De invloed van meneer pastoor.” Maar toch: Anton heeft een speciaal wapen ingezet. „De laatste drie keer hadden we twee zetels verwacht. Dat is steeds tegengevallen. Nu is het anders aangepakt. Net als de plaatselijke partijen hebben we veel kandidaten. Want zet je bij wijze van spreken de voorzitter van de hengelclub op de lijst, dan heb je weer 30 stemmen erbij. Daarom hebben we nu 18 kandidaten op de lijst, waar er eerst 7 of 8 waren. De meeste zijn gevraagd op de lijst te staan. Neem bijvoorbeeld Ad Eikhout, een geboren en getogen Roosendaler. Die zal ze-

ker stemmen trekken. En we hebben Stefan Brouwers. Hij is pas 16 jaar oud.”

De verbazing op het D66-secretariaat was groot toen bleek dat een zestienjarige op de kieslijst stond, maar volgens de Kieswet mag het. Hij mag niet stemmen, maar men mag wel op hem stemmen. Daarmee heeft D66 ongetwijfeld de jongste kandidaat van Nederland in haar midden. Op de meest opvallende lijst van Nederland.

D66-Brummen: gevraagd voor raad

Het is rustig in de raad van Brummen. Van politieke discussie is geen sprake. Niemand gaat er voor z'n plezier een uurtje op de publieke tribune zitten. Maar met de rust lijkt het gedaan. D66 maakt zich op in de raad terug te komen. De andere partijen hebben zich bij voorbaat al neergelegd bij de verkiezingsoverwinning van Greetje Verver en consorten.

Het is vreemd gegaan in Brummen. De rust speelde enkele politici zo parten, dat men – strikt informeel natuurlijk – liet weten het geen slechte zaak te vinden als D66 weer mee zou doen. Zo'n invitatie kan je niet naast je neerleggen, en dus doet D66 weer mee. De andere partijen twifelen er niet aan dat D66 in de raad terugkeert en houden openlijk rekening met zetelverlies. De PvdA kan haar meerderheid daardoor wel eens verliezen. Dat D66 vier jaar lang niet vertegenwoordigd was, is het gevolg van een typische D66-kwaal. Het zittende raadslid wilde na acht jaar

weer eens wat anders. Natuurlijk waren er goede kandidaten, maar niemand was bereid de lijst te trekken. Dit keer staat het er beter voor. Net voor de vorige verkiezingen kwam Greetje Verver vanuit Winschoten naar Brummen. Zij voert nu de lijst aan. Het verkiezingsprogramma van de Brummense D66-ers geeft ruim aandacht aan de relatie tussen bevolking en bestuur. De gemeente moet klachten serieus behandelen. De raadsvergaderingen moeten op de kabel, commissievergaderingen moeten aangekondigd worden, een ombudsman moet worden ingesteld en in plaats van voorlichtingsavonden moeten er inspraakavonden komen. Dit soort plannen heeft men vier jaar lang moeten missen. De Brummense politieke wereld lijkt oprecht blij de Democraten weer te mogen begroeten. Als Greetje informatie vraagt, wordt ze direct geholpen; de -alleen voor raadsleden toegankelijke- leeskamer staat voor D66 open. Wat een heerlijk gevoel moet dat zijn.

Ida de Roest en Greetje Verver

Overstap in Winschoten

U denkt het misschien te weten, hoe het in Winschoten zit. Immers, de PvdA doet mee, al was dat lang onzeker. En dan is er een lijst met afvalligen, de Sociaal Democraten Winschoten. He-laas, zo eenvoudig ligt het niet. U moet weten dat die SDW in de wandelgangen 'lijst Bob' heet, en dat D66 in Winschoten aangevoerd wordt door een ander voormalige PvdA-raadslid, Ida de Roest.

"Binnen de PvdA in Winschoten waren al langer problemen. Het ging er ondemocratisch toe en wethouders wil moest wet zijn. Op essentiële punten was geen discussie mogelijk. De grootte van de PvdA (12 van de 19 zetels, 4 wethouders) speelde daarbij ook een rol. Uiteindelijk ben ik eind '88 uit de raad gestapt". D66 was de afgelopen jaren niet vertegenwoordigd in Winschoten.

Vorig jaar werd besloten wel weer aan de verkiezingen mee te doen. Men ging op zoek naar ervaren kandidaten, zag Ida en benaderde haar met het verzoek voor D66 op de lijst te staan. "Ik werd in augustus gevraagd mee te doen voor D66. Men had kennelijk nogal een goede indruk overgehouden van de manier waarop ik uit de raad ben gestapt. Na een aantal inhoudelijke gesprekken met een deel van de afdeling besloot ik aan het verzoek gevolg te geven. Ogenscheinlijke verschillen van standpunt bleken vaak punten van overeenstemming te zijn". Het verschil tussen PvdA en D66 is voor Ida duidelijk. "Bij D66 is alles veel democratischer. Omdat de situatie in Winschoten binnen de PvdA nog een graadje erger is dan elders gaat zo'n verandingsproces sneller. De vrijheid voor individuele standpunten bij D66 viel me direct op. Wat dat betreft ben ik de laatste jaren bij de PvdA echt vervormd". De lijst van D66-Winschoten bevat naast Ida ook Pieter de Roest, die ook bij de PvdA vandaan komt. Het zal niet vaak voorkomen dat een echtpaar op één lijst staat. Maar in Winschoten ligt dat weer anders. Er staan namelijk twee echtparen op. De lijst bevat ook de namen van Roel en Ina van Dijk. "D66 gaat onafhankelijk de verkiezingen in, met een goed programma. Op de problemen van de andere partijen reageren we alleen inhoudelijk. We rekenen op één zetel, we verwachten er twee en we hopen op drie".

Jonge democraat in de raad

Frans Hasselaar is met z'n 29 jaar onderhand een ervaren raadslid. In '87 kwam hij in de gemeenteraad van Groningen door tussentijds vertrek van een van de zittende D66-ers. Nu staat hij tweede op de lijst achter Henk Pijlman. Frans is van oorsprong een D66-er, geen Jonge Democraat. Jørgen van Nistelrooij staat in Best tweede op de lijst voor D66. Ook hij werd eerst lid van D66 en daarna pas van de JD. De 24-jarige beëdigd vertaler en doctoraalstudent Duits is zowel binnen D66 als de JD op regionaal niveau bestuurlijk actief.

Ik uit mijn teleurstelling over het feit dat beide kandidaat- raadsleden geen JD-ers van oorsprong zijn. Volgens Frans Hasselaar is het daarvoor ook nog te vroeg. "Zoiets moet

groeien. Ik denk dat er over vier jaar wel kandidaten op de D66-lijsten staan die echt uit de JD voortkomen". Ze mogen dan wel geen JD-ers van oorsprong zijn, de beide raadskandidaten zijn wel door hun JD-ervaringen beïnvloed. Praktisch, zowel als theoretisch.

"Natuurlijk zit je voor D66 in de Raad", aldus Jørgen. "De stimulans om kandidaat te staan komt voort uit de D66-kring. Toch zijn er specifieke jongerenpunten waar je je op richt. De bereikbaarheid van de lagere en middelbare scholen bijvoorbeeld, of betaalbare kinderopvang". Frans heeft in zijn studentenstad aan specifieke jongerenonderwerpen geen gebrek: "studentenhuisvesting, onderwijsbeleid en betaalbare voorzieningen blijven continu

aandacht vragen. Het accordt tussen de Noordelijke commissarissen Vonhof en Wiegel over de ruil van Hogeschool tegen Conservatorium en Noord-Nederlands Orkest hebben in de studentenwereld veel opschudding veroorzaakt."

Naast de praktische aandacht voor jongerenzaken heeft Frans Hasselaar ook de ideologie van de JD overgehouden, de vrijzinnige democratie. Bij gelegenheid profileert de Groningse fractie zich ook als zodanig. Jørgen ziet niets in een dergelijk etiket. "In Best is het belangrijk D66 te profileren als een tolerante en open partij. Al die andere partijen hebben al een etiket. Laat D66 maar wat meer fantasie uitdragen".

Opvallende D66-gemeenteraadskandidaten. Staand vlnr: Gerard Schouw, Hanneke Combée, Ida de Roest, Frans Hasselaar. Vlnr: Henny Pieters, Jørgen van Nistelrooij en Greetje Verver zittend.

Van fractiemedewerker tot fractielid

Velen binnen de partij zijn op meerdere terreinen actief. Onderstaande partijgenoten zijn daar een voorbeeld van. Hanneke Combée, Gerard Schouw en Henny Pieters zijn werkzaam bij de Tweede Kamerfractie én actief als (kandidaat)-raadslid.

Hanneke Combée is de meest ervaren lokale politicus van de drie fractiemedewerkers. Ze heeft drie keer de lijst voor D66 in de Haarlemmermeer aangevoerd, en is nu vol enthousiasme aan de vierde ronde begonnen. „De Haarlemmermeer is een interessant gebied. Met name door Schiphol, wat veel geld opbrengt, maar ook voor overlast zorgt.“ Verder is in de jaren dat ze in de raad zit het aantal inwoners ongeveer verdubbeld.“ Haar fractiewerk heeft in het verleden de nodige raakvlakken met het gemeentewerk gehad: „In het verleden deed ik onder andere Binnenlandse Zaken en Verkeer en Waterstaat. Toen waren er duidelijk raakvlakken tussen de banen. Nu ik voor de fractie Ontwikkelingssamenwerking en Economische Zaken doe is dat wat minder. Eigenlijk zijn het gewoon twee banen, D66 is de relatie ertussen.“

De interesse van Gerard Schouw voor het

raadswork komt voort uit zijn ervaring als bestuurslid in Dordrecht en als lid van de programmacommissie voor de Europese verkiezingen. Zijn tweede plaats op de Dordse lijst ziet hij als een logische voortzetting van die activiteiten; zijn werk voor de Kamerfractie heeft daarop minder invloed gehad. Op zijn specialiteiten, eerst landbouw, nu emancipatie en wetenschapsbeleid, zal hij in de raad niet te vaak terug kunnen vallen.

Ook voor Henny Pieters vormt het medewerkerschap niet de basis voor haar plaats op de lijst in Den Haag. Haar activiteiten in de stad waren bepalend voor haar vierde plaats. De omgeving waarin ze werkt speelde wel een rol bij het besluit om mee te doen. „Je werkt voor de partij en geeft bijna al je tijd aan D66. Dan stel je je toch eerder verkiesbaar.“ Voordat Henny Pieters hoofdsecretariaat van de TK-fractie werd, was zij 5 jaar werkzaam bij de D66-fractie in het Europees Parlement.

Milieu-minister Hans Alders kritisch ontvangen

OVERHEID MOET GOEDE VOORBEELD GEVEN

Het resultaat van bijna 20 jaar milieubeleid is dat Nederland onbetwist het meest vervuilde land in de Europese Gemeenschap is. In geen ander land takelt de natuur – of wat daarvoor nog door moet gaan – zo snel af.

Zo verwelkomden de D66-milieuspecialisten Dick Tommel en Arthie Schimmel de nieuwe bewindsman voor VROM, Hans Alders.

Niet om hem te ontmoedigen, wel om de ernst van de situatie aan te geven. Technische en financiële maatregelen zijn nuttig en nodig, maar zij raken niet de kern van de milieuproblematiek, namelijk de fundamentele keuze tussen een alsmat uitdijende consumptiemaatschappij en een daadwerkelijk duurzame ontwikkeling. Het begrotingsdebat over milieu vormde pas een voorproefje van het grote milieudebat met het kabinet, dat na de presentatie van het NMP-plus volgt. Maar de D66-fractie bleek al aardig warm gelopen. Dick Tommel was niet optimistisch. Is meer consumptie immers niet de leus van dit kabinet, vroeg hij zich af.

De geloofwaardigheid van het milieubeleid staat toch al onder druk door het gedrag van de overheid zelf. Bij het baggeren wordt gesjoemeld met de eisen; in het natuurgebied Lauwersmeer mogen militairen naar hartelust

• D66-milieuspecialist Dick Tommel

oefenen en allerlei overtredingen worden gedoogd. Tenslotte vroeg Tommel zich af of het kabinet wel genoeg deed om het milieu in internationaal verband aan te pakken. Met name wees hij in dit verband op de EG-normen met betrekking tot de emissie-eisen voor personenauto's, die veel minder streng zijn dan technisch reeds mogelijk is.

Nauwelijks bekomen van deze bijdrage, werd minister Alders geconfronteerd met Arthie Schimmel, die de D66-lijn verder doortrok. Zij concentreerde zich vooral op de 'doelgroepen'.

Een beetje een vreemde term, waarmee de vervuilers tegenwoordig worden aangeduid. Uit de opsomming van Schimmel bleek overduidelijk dat alleen de reclamebranche van mening is dat Nederland zich milieuvriendelijk gedraagt. Als we de spotjes mogen geloven, zijn de melkverpakkingen zelfs gemaakt van Scandinavisch sprokkelhout. Dat is mooi, maar voor alle zekerheid vroeg D66 toch maar om een objectieve en heldere milieukeur. En dat is iets anders dan de groene kikkertjes die men tegenwoordig in sommige warenhuizen tegenkomt. De werkelijkheid is dus anders dan de reclame ons doet geloven. De industrie wacht op de uitvoering van het NMP en dus koopt de consument – ook omdat er vaak geen keus is – nog steeds producten die gehuld zijn in PVC-verpakkingen. Het mestbeleid voor de landbouw dreigt op een fiasco uit te lopen en, Dick Tommel had het al eerder gezegd, de doelgroep overheid vervult ook niet echt een voorbeeldfunctie, zolang zij bijvoorbeeld vervuilde grond verkoopt tegen een lagere prijs.

Grenzen aan de zorg

"Een mijneveld, dat zo vol met explosieven ligt dat het voor een politicus welhaast onmogelijk is om ongeschonden de overkant te halen. Laat staan om uit te leggen hoe hij daar gekomen is." Met deze vergelijking begroette Jacob Kohnstamm zijn nieuwe werktein, de volksgezondheid.

Tijdens de begrotingsbehandeling Volksgezondheid ging zijn aandacht vooral uit naar de dreigende grenzen die langzaam maar zeker de gezondheidszorg insluiten en het dilemma waarvoor de politiek zich geplaatst ziet bij het stellen van prioriteiten. Kohnstamm in de Kamer: "Ik probeer geen zwartkijker te zijn, maar hoe moet ik me de verdediging voorstellen van de gerechtvaardigde keuze voor

verpleeghuizen en zwakzinnigenzorg, ten koste van bijvoorbeeld harttransplantaties, in onze democratie, waarin besluitvorming beïnvloed wordt – moet en mag worden, daar hoeft niemand zich voor te schamen – door publieke pressie.

In het geval van leven en dood of ernstige schade aan de gezondheid, is de kans groot dat de rede bij de direct betrokkene ver te zoeken is. Die wil begrijpelijkerwijs beterschap, of sterker nog, leven. Zet zo iemand voor de televisie met tegenover zich de staatssecretaris of willekeurig welke andere goede politicus. Zelfs een gelijk spel lijkt mij dan niet haalbaar." Toch benadrukte Kohnstamm, dat degenen die beweren dat het maken van keuzes een taak van de politiek is, het grootste gelijk van de vismarkt hebben. Alleen zo kan voorkomen worden dat maatschappelijk zwakke groepen als eerste het slachtoffer worden van de niet meer in te halen voorsprong van de medische techniek op de draagkracht van onze samenleving.

• Jacob Kohnstamm

Tegelijkertijd was Kohnstamm zich er van bewust dat hij tijdens het debat wel de ultieme vraag opwierp, maar dat daarmee het mijneveld nog lang niet gepasseerd is. Ook D66 blijft de antwoorden vooralsnog schuldig.

*Duitse kwestie centraal
bij begrotingsdebatten Buitenlandse Zaken en Defensie*

HELING DUITSLAND EN EUROPA PARALLEL PROCES

Bij de begroting Buitenlandse Zaken ging uiteraard alle aandacht uit naar Oost-Europa. Met name de eventuele hereniging van Duitsland hield de gemoeieren danig bezig. Een paar maanden geleden was dat wel anders. De Duitse hereniging zou toen niet aan de orde zijn, niet op de politieke agenda staan. Hans van Mierlo vergeleek deze eerste reactie met een konijn dat 's nachts plotseling voor een auto opduikt: "Het vlucht niet, maar blijft onbewegelijk zitten. Verstijfd van schrik. Het weet dat een auto onvermijdelijk dichterbij komt, maar doet alsof er niets aan de hand is."

De Duitsers toonden echter weinig respect voor de agenda's van de wereldleiders en de hereniging zal waarschijnlijk op korte termijn een feit zijn. Voor de D66-fractie correspondeert het recht op zelfbeschikking onlosmakelijk met de morele plicht van de Duitsers om dit recht zo toe te passen dat het Europa en alle betrokken landen ten goede komt. De hereniging behoort dus een onderdeel te zijn van de Europese eenwording, waarbij ook het perspectief op bijvoorbeeld toetreding van de andere Oost-Europese landen tot de EG op termijn zichtbaar en geloofwaardig moet zijn.

Kortom, geen Duitse hereniging in een gedeeld Europa en geen verdeeld Duitsland in een verenigd Europa. Dit principe van paralleliteit behoort onverkort gehandhaafd blijven, ook al valt de bijzondere positie van de DDR op dit moment moeilijk te ontkennen.

D66 hecht in dit stadium daarom meer waarde aan uitgangspunten en houdingen dan aan kant en klare blauwdrukken. Zeker als het gaat om het veiligheidsvraagstuk. Inmiddels is het vijandsbeeld dat ten grondslag lag aan de bestaande blokken snel afgebrokkeld. Het "oude" denken moet dan ook plaats maken voor een perspectief op een nieuw collectief veiligheidssysteem dat recht doet aan de veranderde internationale verhoudingen. Tot die tijd zal de NAVO in ieder geval elke indruk moeten vermijden dat zij uit is op expansie door de DDR in te lijven. Dit zou kunnen leiden tot ongerustheid in Moskou met alle nadelige gevolgen vanden voor het ontspanningsproces. Om dezelfde reden zal het westen ook moeten toestaan dat de Sowjetroepen voorlopig op het grondge-

D66-woordvoerder buitenland Doeke Eisma

bied van de DDR geleverd blijven. Het nieuwe Duitsland mag geen neutraal, tussen de blokken zwevende grootmacht worden, maar deze negatieve doelstelling staat niet op zichzelf. Voor D66 blijft het streven gericht op een collectief veiligheidssysteem, waarin NAVO en Warschaupakt uiteindelijk zullen opgaan en waarin het nieuwe Duitsland stevig verankerd zal liggen.

D66 handhaaft initiatiefwet pensioenbreuk

Voor twee-en-negentig procent van de pensioendeelnemers is de breuk inmiddels geheel, concludeerde de Pensioenkamer een paar maanden geleden in een door haar uitgebracht rapport.

Op basis van dit rapport stelde de Raad van State vervolgens de terechte vraag of initiatiefnemer D66 haar wetsontwerp nog wel wilde handhaven. Oud D66-kamerlid Erwin Nypels sloeg aan het rekenen en kwam met hele andere cijfers, die hij op een rijtje zette voor zijn opvolgster in de strijd tegen de pensioenbreuk, Louise Groenman.

D66 verwerpt de conclusie van de Pensioenkamer omdat deze voorbijgaat aan de 1,4 miljoen bestaande pensioenbreukslachtoffers en omdat de inmiddels getroffen maatregelen evenmin voldoende bescherming bieden tegen een breuk als werknemers stoppen met werken of veranderen van baan. Deze groep wordt geschat op ongeveer 30% van alle pensioenwerknemers. Reden genoeg voor de fractie om het initiatief-wetsontwerp te handhaven.

Flexibeler woonwagenebeleid nodig

Een technische wijziging van de Woonwagene-wet in de Eerste Kamer was voor Marie-Louise Tiesinga aanleiding nog eens te wijzen op de dwangmatigheid van het woonwagenebeleid, waarin het aan keuzevrijheid van de bewoners vrijwel geheel ontbreekt. Op zich kunnen kleinere woonwagenecentra het integratieproces versnellen, maar als integratie moet, krijgt het vaak iets onsympathieks, stelde zij. Zij pleitte aan de hand van de situatie in Enschede voor een flexibeler beleid dat het mogelijk maakt kwalitatief goed en goed functionerende grote(re) centra in stand te houden als alle betrokkenen, woonwagenebewoners en gemeenten, het over de wenselijkheid daar van eens zijn.

advertentie

**VERGEET
ETHIOPIË
NIET
GIRO 555, DEN HAAG**

DE SAMENWERKENDE HULPORGANISATIES

CAMPAGNE-AGENDA

Maandag 19 februari

Gerrit Jan Wolffensperger spreekt op de afdelingsvergadering van D66 in **Wychen**. Info: dhr. Manders, 030 - 310147.

Jacob Kohnstamm spreekt op de afdelingsvergadering van D66 in **Amstelveen**. Info: dhr. Alink, 020 - 470866.

Aad Nuis neemt deel aan een forum van de **Tilburgse Studerenden Bond** over de onderwijskwaliteit. Aanvang 13.30 uur. Info: Mirco Elissen, 013 - 662793.

Dinsdag 20 februari

Jacob Kohnstamm spreekt op de afdelingsvergadering van D66 Walcheren in **Domburg**. Aanvang 20.00 uur. Info: Bruno Tiedeman.

Machteld Versnel is spreekster tijdens de vergadering van de regio **Utrecht**, vanaf 20.00 uur. Info: Ben Vis, 08340 - 49551.

Dinsdag 27 februari

Gerrit Ybema houdt een spreekbeurt over problemen in de agrarische sector in **Stiens** om 20.00 uur. Info: Lieuwe Tamminga 058 - 120852.

Donderdag 1 maart

Gerrit Jan Wolffensperger is aanwezig tijdens de campagnestart van D66-afdeling **Amsterdam** vanaf 20.00 uur. Info: Bram van Uchelen, 020 - 270819.

Maandag 5 maart

Hans van Mierlo brengt een werkbezoek aan **Groningen** en zal 's avonds spreken tijdens een D66-verkiezingsavond. Info: Dieneke Westerdijk, 050 779183.

Gerrit Jan Wolffensperger is bij de vergadering van D66-afd. **Apeldoorn** vanaf 20.00 uur. Info: Nico Fortgens, 055 - 663418.

Olga Scheltema brengt een werkbezoek aan **Roden, Peize en Norg** en woont 's avonds een verkiezingsavond bij. Info: Mary Tommel, 05928 - 13034.

Arthie Schimmel houdt een spreekbeurt over Politiek en Medezeggenschap voor het Regionaal Overleg Ondernemingsraden Noord-Limburg in **Venlo** van 15.00 tot 16.00 uur. Info: Jacques Bouten, 077 - 872037. 's-Avonds is zij spreekster op een verkiezingsavond van D66 afdeling Venlo over milieu. Info: Lambert Steegs, 077 - 871708.

Gerrit Ybema is bij de afdelingsvergadering van noord-west Friesland in **Franeker**. Info: Sip de Bildt 05170 - 7427.

Pieter ter Veer spreekt om 20.00 uur in **Didam**. Info: Theo Holleman 08362 - 21469.

Dinsdag 6 maart

Jacob Kohnstamm spreekt om 20.00 uur in hotel Hof van Holland in **Hilversum** tijdens een verkiezingsbijeenkomst van de afdeling Hilversum. Info: Theo Sanders 020 - 6057792.

Dick Tommel brengt vanaf 17.00 uur een bezoek aan **Den Helder** en spreekt 's-

avonds tijdens een afdelingsvergadering. Info: Henk Mosk 02230 - 56293.

Arthie Schimmel is spreekster om 20.00 uur tijdens de afdelingsvergadering van D66 **Nuenen**. Info: Mw. v. Heijden 040 - 838211.

Woensdag 7 maart

Gerrit Jan Wolffensperger spreekt tijdens een verkiezingsbijeenkomst van de afdeling **Leiden** om 20.00 uur. Info: Thom de Graaf 070 - 3717491.

Pieter ter Veer spreekt op de algemene regiovergadering van de regio **Overijssel**. Info: Rob Kusters 053 - 339843.

Donderdag 8 maart

Gerrit Jan Wolffensperger spreekt tijdens een verkiezingsbijeenkomst van de afd.

Heemstede. Info: dhr. Van Os 023 280053.

Pieter ter Veer spreekt in **Emmeloord** tijdens een verkiezingsbijeenkomst. Info: dhr. De Leeuw 05270 - 12760.

Aad Nuis spreekt om 20.00 in **Cuijk** (N.B.). Info: Karel Jansen 08850 - 14580.

Gerrit Ybema spreekt in **Beetsterzwaag** om 20.00 uur. Info: Lammy Möller.

Onder de titel 'Bestuurlijke vernieuwing! Ook in Utrecht?' organiseert de D66-afdeling Utrecht een discussie-bijeenkomst met Prof. dr. Ph.A. Idenburg, Dr. L. van Leeuwen, burgemeester van Zoetermeer en D66-lijsttrekker N. van 't Riet, voorgezeten door **Jacob Kohnstamm**. Vanaf 20.00 uur in de bovenzaal van het Polman's Huis, Keistraat 2 in **Utrecht**.

Vrijdag 9 maart

Machteld Versnel brengt een werkbezoek aan **IJsselstein**. Info: Nel van der Waart 03408 - 88526.

Zaterdag 10 maart

Jacob Kohnstamm is aanwezig bij een verkiezingsmanifestatie van D66 **Flevoland**. Info: Brigitta ten Kortenaar 03240 17777.

Maandag 12 maart

Hans van Mierlo woont de verkiezingsbijeenkomst bij van de afdeling **Hoofddorp**. Info: Hanneke Combee 02503 - 14938.

Louise Groenman houdt in het kader van de gemeenteraadsverkiezingen een spreekbeurt voor de afdeling Bunnik. Info: Bert Verhey 030 - 533526.

Olga Scheltema spreekt voor de afdeling **Oegstgeest**. Info: Mw. Mulder 071 - 155337.

Gerrit Jan Wolffensperger is spreker tijdens een afdelingsvergadering in **Woerden**. Info: Peter Bom 03480 - 22243.

Ernst Bakker spreekt tijdens de afdelingsvergadering van **Nijverdal**. Info: Dick Twisterling 05725 - 1420.

Dinsdag 13 maart

Jacob Kohnstamm is te gast bij de afdeling

Bommelerwaard.

Info: Cees van Spierenburg 020 - 212412.

Gerrit Ybema neemt deel aan een forum van alle politieke partijen in **Almere** om 20.00 uur. Info: R. van Stiphout 03240 - 42025.

Woensdag 14 maart

Gerrit Jan Wolffensperger spreekt tijdens een verkiezingsbijeenkomst van de regio **Limburg** om 20.00 uur. Info: J. Zinken 043 - 299699.

Jacob Kohnstamm spreekt voor de afdeling **Deventer** om 20.00 uur. Info: R. Bos 05700 - 16611.

Doeke Eisma brengt 's-middags een werkbezoek aan de afdeling **Beek en Stein** en spreekt 's-avonds voor de afdeling. Info: J. Zinken 299699.

Donderdag 15 maart

Hans van Mierlo spreekt voor de regio **Limburg** om 20.00 uur. Info: J. Zinken 043 - 299699.

Jacob Kohnstamm brengt in de namiddag een werkbezoek aan D66-afdeling **Eemnes** en spreekt 's-avonds tijdens de afdelingsvergadering. Info: Henk Potman 020 - 5254148.

Gerrit Jan Wolffensperger spreekt voor de afdeling **Hoorn**. Info: Rolf Verhaar tel. 02290 - 11321.

Vrijdag 16 maart

Dick Tommel brengt een werkbezoek in **Ommen**. Info: Peter Griffioen 05291 - 3485.

Gerrit Ybema spreekt om 20.00 uur voor de afdeling **Laren/Blaricum**. Info: Gerrit Sipkes 02152 - 50061.

Zaterdag 17 maart

JD Utrecht en 't Gooi organiseren een politieke happening vanwege het 5 jarig bestaan. Centraal staat een discussie over de Duitse hereniging tussen de historicus Van Rossum en vertegenwoordigers van de ambassades van de BRD en de DDR en D66. In Zeezicht, Nobelstraat in **Utrecht**, vanaf 15.00 uur. Inschrijven voor de gezamenlijke maaltijd kan tot 10 maart bij P. Ras, tel. 03403 - 77302.

Maandag 19 maart

Hans van Mierlo is aanwezig bij de slotmanifestatie in **Amsterdam** om 20.00 uur. Ook andere fractieleden zullen in Amsterdam acte de présence geven.

Dick Tommel brengt 's-middags een werkbezoek aan de afdeling **Zaanstad**. Info: Edith Peterse 020 - 275421.

Louise Groenman spreekt voor D66 **Alkmaar** om 20.00 uur. Info: Pim Mol 020 - 5211457.

Machteld Versnel neemt deel aan een discussieavond in **Almere** om 20.00 uur. Info: R. van Stiphout 03240 - 42025.

Gerrit Ybema is aanwezig tijdens de verkiezingsbijeenkomst in **Leeuwarden**. Info: Pieter Bakker 058 - 675115.

D66

DEMOCRATEN

GEMEENTERAADSVERKIEZINGEN 1990

Woensdag 21 maart vinden opnieuw verkiezingen voor de gemeenteraad plaats, het vierjaarlijkse bal dansant van de gemeentepolitiek. Een groot aantal partijen dingt dan opnieuw naar uw hand. Het ware gezicht van de partijen krijgt u niet altijd te zien. Als bij een bal masqué wordt dat nogal eens verhuuld achter beloften en toezeggingen. Dat maakt uw keus er niet gemakkelijker op.

Ook D66 doet in uw plaats mee aan de verkiezingen. Maar wij zien die verkiezingen vooral als toets van onze daden en ideeën. Eigenlijk vragen we u om een rapportcijfer. Een beoordeling van wat we de laatste vier jaar in de gemeente hebben gedaan en van de plannen die we hebben.

D66 is nu in een groot aantal plaatsen in de gemeenteraad vertegenwoordigd. Vaak met een fractie van twee à drie mensen. Bij de komende verkiezingen willen we die vertegenwoordiging versterken. De vooruitzichten daarvoor zijn gunstig. Steeds meer mensen hebben vertrouwen in D66, in onze manier van politiek bedrijven. Dat bleek bij de landelijke verkiezingen vorig jaar, toen D66 als enige van de grote partijen een overwinning boekte. En dat blijkt uit de opiniecijfers die D66 een verdere winst toeschrijven. Maar we moeten het nog wel waarmaken en daar hebben we uw stem bij nodig. Daarom zijn de komende verkiezingen voor ons van groot belang, maar ook omdat D66 grote waarde hecht aan de lokale politiek. Want in uw straat, wijk, dorp of stad komt de politiek echt in aanraking met de mensen. Daar komt het er op aan. In de gemeente worden alle mooie plannen en ideeën getoetst aan de werkelijkheid. Daarom is het ook van zo groot belang dat de lokale politiek openstaat voor de belangen en wensen van de mensen.

In iedere plaats heeft D66 een eigen verkiezingsprogramma met plannen voor de komende vier jaar. Plannen over het lokale milieubeleid, de stadsvernieuwing, het openbaar vervoer, bereikbaarheid van voorzieningen voor kinderen, bejaarden, gehandicapten. Maar in alle gemeenten heeft D66 ook een aantal ideeën gemeen, zoals de zorg voor een goed bestuur. Zo wil D66 een lokaal referendum invoeren en mensen meer ruimte geven hun verhaal te houden en te halen bij de gemeenteraad.

Te veel nog wordt in Den Haag gedetailleerd vastgelegd wat er in uw gemeente wel en niet mag en moet. Aan die bemoeizucht moet een eind komen. Daarom dringt D66 steeds weer aan op verdere decentralisatie. Omdat u zelf het best kunt bepalen op welke

wijze plaatselijke problemen opgelost kunnen worden.

Het gaat goed met D66. Landelijk toetsen we in de oppositie of het centrum linkse kabinet zijn pretenties waar kan maken. Plaatselijk heeft D66 de kans om sterker dan ooit in de gemeenteraden te komen. Zonder uw steun kan dat niet. Help ons daarom die kans op 21 maart te realiseren. Kies D66.

Hans van Mierlo

Weg met de muur tussen u en het bestuur

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

In deze krant, door een groot aantal democraten geschreven in het zicht van de komende raadsverkiezingen, vindt u allerlei stof tot discussie over de plaatselijke politiek. Met sommige dingen zult u het eens, met andere volslagen oneens zijn. Democraten zijn het ook niet altijd roerend met elkaar eens. Dat geeft niet zo lang het om politieke ideeën gaat. Dan kan er geen discussie genoeg zijn. Pas als het op besluitvorming aankomt – op welk niveau dan ook – gaan we stemmen tellen.

Lokaal referendum

D66 heeft in een aantal gemeenten zelfs de mogelijkheid tot het houden van een lokaal referendum aan de orde gesteld. Op sommige plaatsen is dat al in behandeling, op tientallen andere plaatsen zal het de komende maanden aan de orde komen. Dat is democratie. Over en weer luisteren naar elkaars argumenten en dan een gefundeerde beslissing nemen. Met oog voor minderheden die niet zo gemakkelijk aan het woord komen en met scherpe aandacht voor de verborgen invloed, de macht, het geld en de relatie, die zich voortdurend (proberen te) onttrekken aan de democratische controle. Of het nu om een grote of kleine gemeente gaat: D66 geeft zonder aarzeling macht aan het college van B & W, waar ze zelf ook graag in deelneemt, maar ze blijft ook alert in de raad om die macht en wat ermee gedaan wordt te controleren. Bijvoorbeeld de controle op de burgemeester als het gaat om politiebeleid.

Politiek? Niks voor mij!

Zeg niet te snel: al dat geklets over politiek, daar heb ik niets mee te maken. U leeft toch óók in deze gemeente. U hebt te maken met het huis waarin u woont, met een wijk waarin voorzieningen nodig zijn als winkels op loopafstand, een school voor uw kinderen, een busverbinding naar het centrum en een veilige oversteekplaats. Bovendien hebt u te maken met werk en werkgelegenheid, met veiligheid binnens en buitenshuis, met een ziekenhuis, een bejaardencentrum of een postkantoor. Misschien vindt u dat allemaal prima geregeld. Toch kan er een moment komen waarop u aan het een of ander iets veranderd wilt zien. Dan klopt u aan bij de vrouw of de man, die u in de raad hebt gekozen als uw persoonlijke vertegenwoordiger. Als dat een democraat is, zal zij of hij graag naar u luisteren. Dan begint het hoor- en wederhoor en tenslotte de democratische beslissing.

Er zijn nog al wat mensen, die hebben hun geloof in de democratische besluitvorming al lang verloren. Die zeggen: „Wat maakt het uit op wie je stemt. Of je nou door de hond of door de kat gebeten wordt, belazerd word je toch! Ze beslissen over je hoofd heen op het gemeentehuis en daar kom je zelf nooit aan te pas.“ Tegen die mensen zeggen we: D66 startte in 1966 haar werk met de boodschap „de burgers bij het bestuur“. In 1990 kunnen we die slogan vertalen in de tekst: *Weg met de muur tussen u en het bestuur!* Praat eens met de kandidaten van D66. U vindt ze op de markt of andere bekende plaatsen. U kunt ook altijd op het gemeentehuis informeren waar u ze kunt vinden. Leg hen uw problemen met de politiek voor en vraag wat zij daarvan denken en vooral wat zij daaraan denken te doen! Wat u óók moet doen is het programma van D66 in uw gemeente toetsen aan uw eigen ideeën. Daarin worden heel concrete din-

Hoe heeft de D66-fractie in uw gemeenteraad de afgelopen vier jaar gewerkt? Heeft ze wat gepresteerd? Toonde ze initiatief? Kwam ze met goede plannen, die wellicht door andere fracties werden overgenomen? Of bracht ze wel ideeën op tafel, maar had geen macht genoeg om ze overgenomen te krijgen? In dat geval hebt u nu de kans om haar die macht te geven. Verdubbel haar aantal zetels in de raad! En als D66 er bij u nog helemaal niet aan te pas kwam, zorg dan dat ze vanaf 21 maart a.s. ook in uw gemeenteraad vertegenwoordigd is.

genoemd op het gebied van woningbouw, bestemmingsplannen, milieuzaken, plannen voor verkeer en vervoer en allerlei andere dingen waar u belang aan hecht. Neem bijvoorbeeld het milieu. Er is dan wel een nationaal milieubeleidsplan, maar wat hebben we daar plaatselijk aan? D66 zorgt er voor dat het plan „Zorgen voor morgen“ wordt vertaald naar het plaatselijk vlak.

Helder bestuur

Nu we het toch over het milieu hebben is het goed om er aan te herinneren dat heel onze omgeving helder moet worden. Ook ons bestuur moet „doorzichtig“ zijn. D66 wil dat voortdurend tegen het licht houden. In een gesprek met vertegenwoordigers van Democraten 66 wordt het u mischien duidelijk dat het helemaal niet zo onbelangrijk is wie u op 21 maart a.s. in de raad gaat kiezen. Elke stem telt, óók die van u.

U zult zien dat D66 uw stem waardeert. Niet alleen op grond van haar programma voor de komende vier jaar, maar ook om haar gedrag in de voorafgaande jaren. Dat kunt u gemakkelijk controleren als D66 de afgelopen vier jaar in uw gemeenteraad zat. Als dat niet zo was, dan komt u er in een gesprek met de raadsleden wel achter waarom het dubbel en dwars nodig is dat de Democraten bij u in de raad komen. Om de volgehouden democratie op alle terreinen van bestuur in uw gemeente. Om te zorgen voor openbaarheid van dat bestuur en om alle „verborgen invloed“ aan de kaak te stellen.

Stem en steun

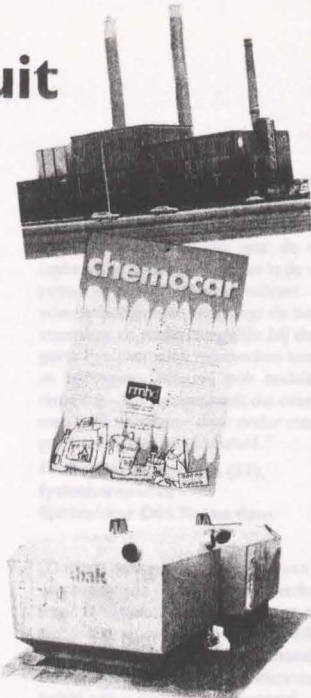
Stemmen op D66 is één ding. Daarmee bevordert u de nuchtere besluitvorming op basis van argumenten binnen uw gemeente. U kunt ook lid worden van D66. U kunt zich daarvoor opgeven bij de plaatselijke afdeling. Is die er niet, of kunt u die niet vinden, dan is één telefoontje naar het landelijk Secretariaat van D66 in Den Haag voldoende om u wegwijs te maken. Het telefoonnummer is 070-3858303 en tijdens kantooruren bereikbaar. Wilt u eerst nader kennismaken? Ook dat kan. Alle vergaderingen van D66 zijn openbaar en dus voor iedereen toegankelijk.

Maak kennis met de mensen van D66, stem op 21 maart a.s. méér Democraten in de raad en verklein daarmee de afstand tussen u en uw gemeentebestuur.

Milieubelang speelt bij vrijwel ieder besluit

Milieu? Dat is belangrijk. Dat moet. Daar moeten we wat aan doen. Er is euforie en onbereikbaarheid over de noodzaak om de vervuiling aan te pakken. „Het milieu mag zich verheugen in een brede belangstelling. Dat is hoopgevend,“ heet het in de taal van een politicus. Maar hoe ver gaat die solidariteit met onze leefwereld? Milieuminister Alders kreeg heel Nederland over zich heen toen hij de tachograaf noemde als instrument om het autorijden in de toekomst te kunnen beheersen. Terugdringen van de mobiliteit is mooi, maar aan

mijn wagen geen polonaise, denkt vrijwel iedere automobilist. Toch gaat het hopeloos mis als woorden niet in daden, plannen niet in maatregelen en voornemens niet in beleid worden omgezet. De gemeenten spelen een belangrijke rol bij de uitvoering en controle van het milieubeleid. Daar komt het aan op concrete maatregelen: Parkeerbeleid, afvalverwerking, controle van de hinderwet. Hoe gaan D66-politici om met het milieu, als raadslid, wethouder of kamerlid? Een rondgang.

pyvallend veel D66-wethouders hebben het milieubeleid in hun portefeuille. Paul Erkelens uit Hengelo is er een van. Een goed milieuwethouder moet op de hoogte zijn van alle beleidsterreinen vindt Erkelens. „De milieuproblematiek is op alle beleidsterreinen terug te vinden. De opdracht van een milieuwethouder is dan ook zeer breed. Verantwoordelijk omgaan met het milieu betekent dat je maatregelen moet nemen in alle sectoren. Een voorbeeld? Bij de aanleg van een industrieterrein kan ook een schroothandel en een lompenzaakje ingepland worden, zodat de fabrieken hun afval kwijt kunnen. Het terrein moet met openbaar vervoer bereikbaar zijn. Zo zijn er overal milieu-aspecten aan verbonden. Deze gedachte is terug te vinden in ons gemeenteraadsprogramma. Er is daarin geen apart hoofdstuk milieu opgenomen. Het zit in het hele beleid verweven. De pers pakte dit goed op, getuige een kop als „D66 kiest milieu als leidraad voor het bestaan“.

daarvan kan spelen. Bijvoorbeeld bij het terugdringen van het gebruik van chemische stoffen. Veel gemeenten passen die stoffen nog toe, onder andere voor het bestrijden van onkruid. In Woerden heeft de D66-fractie de bevolking gevraagd het onkruid met de hand weg te halen. De indeling van het landschap, de ruimtelijke ordening dus, heeft gevolgen voor het milieu. In Utrecht kiest fractievoorzitter Kees Metz als één van de weinigen in de Raad tegen woningbouw in het groene „Noorderpark“. „Er zijn genoeg plekken rond de stad die minder landschappelijke

waarde hebben en wél voor woningbouw geschikt zijn.“ Dezelfde fractie heeft een voorstel ingediend om op bestuurlijk vlak tot een betere aanpak te komen. Weliswaar is er een milieuwethouder, maar die heeft vreemd genoeg niet eens alle directe milieuportefeuilles in handen. Veel plannen en ideeën zijn geboren, liggen op de schrijftafel. Om ze niet in de la te laten verdwijnen is politieke durf onontbeerlijk. Bij D66 ontbreekt die niet. De verkiezingsprogramma's spreken boekdelen. Over de milieudaden kunt u de D66-ers in uw gemeente aanspreken.

Wonen in de binnenstad: overlast en plezier

Terug naar de stad

Schone stad, helder bestuur

Over die Amsterdamse variant op het D66-partijprogramma zou ik wel een stukje kunnen schrijven, dacht men bij D66. Aan mij, woonachtig en werkzaam in Huize De Trekzaag aan het Singel in Amsterdam, is immers de kelk met leegloop van de steden, toenemend forensenverkeer, explosieve groei van de plattelandsgemeenten en verpaupering van oude woonwijken voorbij gegaan. Ik weet mij dan ook omringd met stembureaus die van heel Nederland elke keer weer het hoogste scoren voor D66.

Stedelijke kwelgeesten waaronder aan drugshandel gerelateerde criminaliteit, honde- en paardepoep op de stoep en parkeerproblemen verjoegen een deel van de bevolking. Bestuurlijke miskenningen zoals onvoldoende en slechte huisvesting en het verfoerde overloopte deden een volgende reeks deuren dicht in de stad.

Waarom zijn dan toch zo veel D66-stemmers en anderen in de binnenstad gebleven? Omdat men zich hier kan ontworstelen aan klemmende sociale en familiale controle? Omdat men hier zo vrij kan zijn als een duif op de Dam (= vogel in de natuur)? Of omdat je hier nooit eenzaam hoeft te zijn als je niet wilt (behalve op Sinterklaas- en Oudejaarsavond) en af en toe heerlijk alleen van het leven kunt genieten?

In een stad zie je ook de keerzijde van de medaille. Een stadsmens zal daarom niet snel vergeten dat er mensen zijn die hulp behoeven. In de stad leven arm en rijk, jong en oud, alleenstaanden en gezinnen, gezonden en zieken en verder iedereen gezellig door

De steden liepen jarenlang leeg. Gezinnen trokken weg, wijken verpauperden, groeikernen en overloopte gemeenten schoten in de polder omhoog. Maar in de jaren tachtig keerde het tij voor de stadskernen. De binnenstad is weer in trek, vooral bij alleenstaanden en jonge gezinnen. Veel buurten zijn of worden gerenoveerd, allerlei voorzieningen liggen binnen handbereik. Wonen, werken, recreëren, het kan allemaal in de „compacte stad“. Toch blinkt niet alles in het stadszonnetje. Ook veel problemen concentreren zich rond de stadscorer; overlast van verkeer, moeilijke bereikbaarheid, kleine criminaliteit en vandalisme, tekort aan betaalbare woningen. Werk genoeg dus voor de gemeentepolitiek. In iedere plaats besteedt D66 aandacht aan de specifieke binnenstadsproblemen. In deze krant een impressie van het stadsleven van de Amsterdamse publicist Loebas Oosterbeek.

elkaar heen. Wonen en werken gebeuren in dezelfde straat waar ook geboren en gestorven wordt. Het is een multi-funktioneel gebeuren met een lach en een traan op menselijke maat. De meeste afstanden zijn te lopen of te fietsen. Bovendien is een uur door de stad lopen voor vrijwel niemand een bezwaar. Maar voor een voettocht van zes kilometer door de polder krijg je weinig gezelschap. De stad laaft de mens naar geest en lichaam. Het culturele en sociale leven bruisd. Amsterdam is als stedelijk onderdeel van de metropool Randstad Holland een compacte stad waar mensen tot hun recht kunnen komen. Dus wat willen wij stadsmensen nog meer? Niet veel eigenlijk. Maar we willen wel van veel dingen minder.

Wij willen minder

„De kwaliteit van de openbare ruimte in de stad, waarmee de kwaliteit van het leven in Amsterdam nauw samenhangt, moet sterk worden verbeterd“, stelt men in het hoofdstedelijke verkiezingsprogramma van D66. Kwaliteit van de openbare ruimte betekent echter niet dat gemeente-auto's zich de vrije trambanen en voetgangersgebieden mogen toeëigenen. Voor de leefbare binnenstad willen wij stadsmensen minder bemoeienis van het stadsbestuur en aan een stadsdeelraad hebben we al helemaal géén behoefte. Ikzelf heb geen auto's maar ik wil mensen die mij willen komen bezoeken en daar soms niet in slagen graag minder hindernissen in de weg leggen. En ik wil minder vergunningen nodig hebben om in de binnenstad te leven. Wat minder bezwaren van de gemeente tegen parkeerparages zou minder wereldvreemd zijn. En minder verordeningen die gezelligheid aan banden leggen op o.a. zonnovergoten terrasjes. Plus wat minder hypokrisie van de verantwoordelijke wethouders over financiële debacles rond de Stopera en straks de IJ-oever, het gedoe rond het Barlaeus Gymnasium en de rommel met de stadsdeelraden zou de stad goed doen. Wij willen ook dat politici en kiezers voor Amsterdamse aangelegenheden wat minder naar het landsbestuur in Den Haag kijken. Het leven in de stad ordent zich voor een groot deel zelf in een fatsoenlijke anarchie die zich in alle opzichten voortdurend vernieuwt.

Afvalstromen scheiden

De hoeveelheid afval neemt nog steeds toe. De verwerking kost veel energie en bij de verbranding komen schadelijke stoffen vrij. In allerlei gemeenten wil D66 daarom de afvalstromen scheiden. Dat maakt de verwerking efficiënter. In Schoorl wordt op initiatief van D66-milieuwethouder Gerard de Belle zo'n veertig procent van het vuil gescheiden ingezameld. Papier, glas, tuinafval en, sinds kort, plastic worden huis aan huis opgehaald. Over medewerking heeft de gemeente niet te klagen. Integendeel: het ophalen van plastic is ingevoerd op aanpak van de bevolking. Gerrit Ybema is Tweede Kamerlid voor D66 en was tot voor kort fractievoorzitter in Leeuwarden. Het kent beide zijden van de medaille van het milieubeleid. Als gemeenteraadslid stelde hij voor om het afval gescheiden op te halen. Het organisch afval zou zo veel mogelijk door de mensen zelf gecomposteerd moeten worden. Dat scheelt enorm in de afvalstroom. Als Kamerlid wijst hij op de voortrekkersrol die D66 vervult. „We willen een leefbare wereld voor hen die na ons komen. Dat vereist ingrijpende en soms weinig plezierige maatregelen. De lasten van de burgers zullen wat omhoog gaan. Op belangrijke terreinen als het financieringstekort en de werkgelegenheid zullen we moeten accepteren dat een verbetering wat langer op zich kan laten wachten. Dat is een gevolg van de voor D66 onvermijdelijke keuze voor een duurzame ontwikkeling van het milieu.“

Voorlichting

Een belangrijk aspect van het milieubeleid is de voorlichting. D66-fracties in Ommen en Muiden hebben milieuprijzen ingesteld en zien dit als een middel om meer aandacht te vestigen op de milieuproblemen en op de rol die de burger bij het oplossen

D66 wil bevolking vaker raadplegen

Sneltram door de binnenstad

In het verkiezingsprogramma van D66 in Utrecht staat dat een politiek besluit door een volksstemming moet kunnen worden gecorrigeerd. „Tot het houden van een referendum moet kunnen worden besloten door een gekwalificeerde raadsminoriteit, waarna het college van B&W het referendum binnen drie maanden moet organiseren.”

Het college van B&W van Utrecht heeft onlangs voorgesteld een **sneltram door de binnenstad** aan te leggen. De meningen over de wenselijkheid hiervan zijn nogal verdeeld. Uit een door het lokale dagblad gehouden enquête blijkt dat 80% van de bevolking tegen is. Men is bang voor ongelukken en voor de aantasting van de bestaande infrastructuur. D66 bepleit daarom een referendum over dit onderwerp te houden.

Lijsttrekker Nicky van 't Riet: „Het is zo'n gevoelig onderwerp. Iedere burger in de stad vindt zich er over op. Er zijn door B&W vier inspraakbijeenkomsten georganiseerd, waar echt iedereen tegen het voorstel was. Het waren afgezandte volke, dus de mensen waren er ontzettend bij betrokken. Hou dan een lokaal referendum

D66 is voorstander van een betere lokale democratie. In een groot aantal gemeenten zijn in de D66-verkiezingsprogramma's voorstellen opgenomen om de bevolking over concrete zaken te horen. In Utrecht, Leiden en Groningen heeft men al concrete plannen liggen voor zo'n referendum.

en kijk eens wat de echte mening van de burgers is. Daar gaat het tenslotte om!”

Sluitingstijden cafés

„Over de sluitingstijden van cafés moet de Leidse bevolking zich in de komende raadsperiode uitspreken in een referendum, indien vaststaat dat de gemeenteraad niet zelf tot het verruimen van de sluitingstijden binnen 1 jaar zou besluiten.”

Zo staat het in het verkiezingsprogramma van de afdeling Leiden van D66.

Volgens Pex Langenberg, fractievoorzitter van D66 in Leiden en lijsttrekker voor de komende gemeenteraadsverkiezingen, draagt een verruiming van de sluitingstijden bij tot een verlevendiging van de stad. Het kan volgens hem bijdragen tot vermindering van de overlast die zich nu rond sluitingstijden vaak voordoet. In de huidige situatie gaan cafébezoekers vaak gelijktijdig naar buiten. Meer mogelijkheden voor gespreide sluitingstijden zal volgens D66-Leiden de nachtrust van velen ten goede komen.

D66 in Groningen is voorstander van vestiging van het Groninger museum op een mooie locatie: een nieuw eiland midden in de rivier. Niet iedereen is het daar echter mee eens. Raadslid Frans Hasselaar: „De mening van de burger vinden wij belangrijker dan onze opvattingen. Als een referendum een ander resultaat te zien zou geven dan wat wij voorstaan leggen wij ons daar bij neer.”

De gemeente moet zich echt iets aantrekken van de burgers. Dat kan door het houden van referenda over onderwerpen die gevoelig liggen in een stad.”

„De gemeente moet herkenbaar en aanspreekbaar zijn voor de burgers. Ook in de grote stad. Daarom willen wij het ambtelijk apparaat zoveel mogelijk naar de wijken toebrengen. Diensten moeten in de wijken posten innemen. Dat stimuleert klantvriendelijk handelen en brengt de besluitvorming zo dicht mogelijk bij de burgers. Een plaatselijk referendum kan daaraan bijdragen. D66 wil ook sociale vernieuwing – het kabinet heeft dat overgenomen uit Rotterdam – door onder meer een goed werkgelegenheidsbeleid.”

Fransisca Ravenstijn (37), fysiotherapeute lijsttrekker D66 Rotterdam

„Dankzij een van onze initiatieven is de wegbezuinigde emancipatie-ambtenaar weer teruggekomen. Tilburg voert een actief doelgroepenbeleid om de positie van vrouwen, alloctonen en gehandicapten te verbeteren. D66 ondersteunt dit beleid van – wat wordt genoemd – positieve actie. Het ouderenbeleid baart mij zorgen. Natuurlijk moet je zo lang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen. Maar je moet niet bekknibbelen op verpleeg- en verzorgingsmogelijkheden. Er bestaan nu al wachtlijsten.”

Elly van Luijk (69) lijsttrekker D66 Tilburg

Drie D66-burgemeesters over hun gemeente

Het voorzieningspeil is hier inderdaad een probleem”, aldus Mieke Bloemendaal. „Het is moeilijk het winkelbestand op peil te houden. Er is immers een gering economisch draagvlak. Maasland ligt op korte afstand van Den Haag, Delft en Rotterdam en veel inwoners van onze gemeente doen daar dan hun inkopen. Dat tast natuurlijk de winkelering en dus de werkgelegenheid in Maasland aan. Een kilo suiker kun je hier uiteraard wel kopen, maar een stoel of een paar kniekousen niet meer. Wij hebben de Kamer van Koophandel en de KNOV gevraagd wat daar aan te doen is. Maar deze organisaties zagen ook weinig mogelijkheden, de tendens zal zich eerder voortzetten.”

„Je komt als kleine gemeente in een negatieve spiraal terecht. Zo is voor een postkantoor het aantal handelingen van groot belang. Als het aantal te laag is verlies je je eigen postkantoor. Dat dreigt in Maasland te gebeuren. Ons postkantoor moet dan een postagentschap worden, waar minder handelingen kunnen worden gepleegd. En dat betekent dan weer dat mensen naar de stad moeten. Vooral voor ouderen kan dat een probleem zijn te meer daar het openbaar vervoer slecht is.”

„Maar aan de andere kant moeten we de problemen ook niet overdrijven. Het is niet zo dat inwoners van Maasland het verschrikkelijk moeilijk hebben. Dat valt reuze mee. En alles wat voor een gemeente als Esch geldt geldt ook voor Maasland. Er is een bloeiend verenigingsleven, een sterke binding van de mensen in zo'n kleine gemeenschap en weinig criminaliteit.” Ook de andere voorzieningen staan in Maasland op een vrij laag peil. Er is geen zwembad of een bioscoop. Een ander probleem is de woningbouw. De gemeente ligt in een gebied dat tot de groene buffer gerekend wordt. Dat betekent, aldus Bloemendaal, dat de mogelijkheden om nieuwe woningen te bouwen totaal beknot zijn. „Een probleem is ook om de eigen inwoners, met name jongeren, te huisvesten. Daardoor ontstaat vergrijzing. Mensen uit de grote steden willen hier gaan wonen. Vanuit de grote steden is er dus een sterke druk op Maasland. We worden gesandwiched tussen Rotterdam en Den Haag, ja.”

Heiloo

Nico Schoof van Heiloo is veel positiever, maar zijn gemeente heeft dan ook meer dan drie keer zoveel inwoners en die hebben over het algemeen aardig wat te verteren.

Het leven tussen stad en land

Verdwijnt de laatste melkboer al met stille trom uit het dorp? De politiek praat steeds maar over de problemen van de grote steden, maar hoe staat het eigenlijk met de kleinere gemeenten? Daar spelen hele andere problemen. Zoals de toenemende vergrijzing, een meestal slecht openbaar vervoer, de trek naar de stad en een vrij laag voorzieningspeil. En kleinere gemeenten leveren elk jaar in, om geld vrij te maken voor de grotere gemeenten. Een gesprek daarover met drie D66-burgemeesters van kleinere gemeenten. Mieke Bloemendaal van het Zuidhollandse Maasland (6000 inwoners), Wim Letschert van het Brabantse Esch, dat 1900 zielen telt, en Nico Schoof van Heiloo (20.000 inwoners) in Noord-Holland.

Schoof: „Heiloo is een rijke forensengemeente. Het wordt wel het Wassenaar van het noorden genoemd. En we mogen wat de voorzieningen betreft niet klagen. Er is een zwembad, een theater, prima winkelconcentraties, supermarkten, sportvoorzieningen, een bibliotheek en goede culturele en onderwijsvoorzieningen. Het openbaar vervoer is ook niet echt een probleem. Naar Alkmaar zijn er goede verbindingen en datzelfde geldt voor Amsterdam.” Schoof is echter ook burgemeester van het kleinere Akersloot geweest en daarover heeft hij een heel ander verhaal. „Het voorzieningspeil daar was stukken lager. In Akersloot en Limmen sterft de winkelstand een beetje uit. Winkels waren soms slechts een paar uur per dag open en soms slechts halve dagen. Er is maar één supermarkt, er zijn problemen met scholen. De laatste openbare school in Limmen is nu weg. En in Akersloot kun je zonder auto nauwelijks uit de voeten. Ook is er een onevenwichtige volkshuisvesting. Woningen

zijn voor jongeren te duur en dat leidt tot vergrijzing. Aan de andere kant is de vergrijzing ook een uitdaging. Je kunt er wat mee, je past het beleid creatief aan. Een ondernemer die 30 jaar lang hetzelfde product verkoopt komt zichzelf ook tegen.”

Esch

Wim Letschert, burgemeester van Esch, bekijkt de zaken in zijn gemeente van de zonnige kant. „Ik ken bijna alle 1900 inwoners bij naam”, grapt hij. Om vervolgens een lofzang te houden op het „vlaggeschip” van het dorpje, het „zeer aantrekkelijke” dorpsshuis, waar tal van activiteiten plaatsvinden. „Esch heeft een bloeiend verenigingsleven”, vervolgt hij. „Er zijn 52 verenigingen, variërend van de carnavalsvereniging tot een dahliavereniging. Het is een kleine, hechte gemeenschap. Een karakteristiek Brabants dorp.”

„Natuurlijk is het winkelbestand niet echt groot. Maar het handhaven van een minimaal niveau, daar slagen we heel redelijk in. Er is een slager, een bakker, een kruidenier, een garagebedrijf, een doe-het-zelf zaak. Er is een industrieterrein, een aannemersbedrijf, een transportbedrijf. We bouwen wat woningen, maar alleen voor de eigen opvang. Wat woningen betreft is er een achterstand, want er zijn in een periode van een jaar of zeven geen huizen gebouwd. De vergrijzing is mede als gevolg daarvan vrij sterk, en dat heeft negatieve gevolgen.”

Het openbaar vervoer van en naar Esch is minimaal, zo geeft Letschert toe. De bus van Eindhoven en Den Bosch gaat één keer per uur over Esch. Na half acht 's avonds kom je vanuit Den Bosch niet meer thuis in Esch. Natuurlijk heeft Esch weinig geld, en daarom moet je een groot aantal taken uitbesteden of met andere gemeenten doen. Je wilt zoveel mogelijk zelf doen, maar dat kan financieel gewoon niet.”

„Onze gemeente heeft nog altijd geen volledig milieubeleidsplan. D66 komt al jarenlang met initiatieven. De raadsleden reageren vaak apathisch. Heb je een praktisch en concreet voorstel? Nou, dan moet er eerst maar eens een integraal plan komen... Presenter je veelomvattende plannen? Kijk, dan kun je beter eerst klein en praktisch beginnen. Die houding wil D66 doorbreken.”

Henk Mosk (40), hoofd bedrijfsadministratie Rijkszwerv lijsttrekker D66 Den Helder

„De besluiteloosheid van het college van B&W heeft onze gemeente aanwijsbaar geld en tijd gekost bij diverse grote investeringsprojecten. Veel kiezers zijn teleurgesteld in de grote partijen, die deel uitmaken van het college. D66 wil de betrokkenheid van de kiezers vergroten door o.a. het gemeentelijk referendum. En een daadkrachtig college van B&W.”

Riemke Bos-Osinga (51), logopediste lijsttrekker D66 Drachten

„D66 wil in Heerlen de zorg voor het milieu tastbaar maken en concreet. Er moet meer aandacht komen voor educatie, voorlichting en cursussen, hoe je dat in je directe omgeving kunt doen. Daarnaast zie je in Limburg dat het CDA al tientallen jaren een stempel drukt op tal van maatschappelijke instellingen. Die macht staat niet in verhouding tot de aanhang van de partij. Wij vinden dat de burger zelf zo nauw mogelijk bij de macht moet betrekken.”

Elly Nijst (54), fotografe lijsttrekker D66 Heerlen

D66-vrouwen in de gemeentepolitiek

Van de 19 D66-wethouders zijn er 3 van het vrouwelijk geslacht. Onder onze 298 raadsleden bevinden zich 62, onder de 34 deelraadsleden 7 vrouwen. Tenslotte zijn er 4 van de in totaal 14 D66-burgemeesters vrouw. Gemiddeld zo'n 20%. Is dat genoeg? Een reactie daarop van drie vrouwelijke D66-fractievoorzitters in gemeenteraden en op de vraag of vrouwen in de raad anders acteren dan hun mannelijke collega's.

Noortje van Lijf, Enschede: „In de late jaren zeventig was het mores om vrouwen op verkiesbare plaatsen te zetten. Naar mijn mening loopt dat terug. Vooral bij CDA en PvdA neemt het aantal vrouwen in de Raad op verkiesbare plaatsen drastisch af. Dat vind ik treurig. Maar ook bij D66 kan het beter. En wat de opstelling in de Raad betreft: ik vind dat vrouwen meer kijken naar de variant op de regel. Ze zijn minder snel geneigd zich bij de zaken neer te leggen. Ik vind vrouwen over 't algemeen soepeler en vindingrijker.”

Marja Baak, Amsterdam: „De Amsterdamse Raad bestaat al sinds het begin van de jaren tachtig voor zo'n 30% uit vrouwen. Erg veel groei is er dus niet, al doet Amsterdam het verhoudingsgewijs nog niet zo slecht. De een zegt: ze kandideren zich niet, de ander dat de belemmeringen nog te groot zijn. Maar 't een heeft alles met het ander te maken. Wat mij wel opvalt, is dat hier in de Raad de verdeling van zogenaamde harde en zachte portefeuilles over vrouwen en mannen afgezien van de wethoudersportefeuilles beslist niet traditioneel is. Behalve bij vrouwenemancipatie; daar zouden meer mannen zich mee bezig

moeten houden, anders wordt het onderwerp ook niet echt serieus genomen. Buiten de Raad wordt daar nog wel eens raar tegenaan gekeken. Als er in Amsterdam bijvoorbeeld een risicovolle voetbalwedstrijd wordt gehouden en daar duiken dan de drie vrouwelijke woordvoerders politiekzaam op, dan is de politie toch wat verbaasd.

Er zijn inderdaad verschillen in opstelling in de Raad. Mannen werken globaal iets anders dan vrouwen. Het gaat bij hen meer om het feit dat hun motie wordt aangenomen en minder om de uiteindelijke inhoud ervan. Ze doen daarvoor meer water bij de wijn. Verder merk ik, dat vrouwen door alle fracties heen gemakkelijker met elkaar praten, intensiever samenwerken. Meer op resultaat gericht dan mannen, die vaker met tactiek bezig zijn. Zo van: daar praat ik nu niet over, maar straks, of in het café. Vrouwen zetten elkaar in een debat minder snel klem dan mannen. Zeker in het begin. Later zie je ze dan het spel ook „volgens de regels" spelen.”

Helen Aspey uit Barendrecht ziet niet zoveel verschil in het functioneren van mannen en vrouwen in de Raad: „Althans bij ons niet. Ik denk dat dat komt, omdat de mensen in Barendrecht een hoog opleidings- en inkomensniveau hebben. Mannen die in hun werk het nodige hebben bereikt, zullen in de Raad minder hanig doen. De emancipatiegevoeligheid van mannen hangt af van hun eigen succes, zou je kunnen zeggen. Op de nieuwe gemeenteraadslijst staan voor D66 7 mensen, waarvan 3 mannen. We hebben vrouwen op nr. 1 en 3. En over die verschillen: ik denk, dat mannen als ze macht hebben die koste wat het kost willen houden. Vrouwen zijn meer bereid om macht te delen, om eens een ander in de schijnwerpers te laten staan.”

Jonge Democraten:

Jong en Dynamisch

De Jonge Democraten (JD) is een politieke jongerenorganisatie op een vrijzinnig-democratische grondslag. Vrijzinnig-democratisch is een term die staat voor individuele ontplooiing, solidariteit, pragmatisme en radicale democratisering. We hebben geen blauwdruk voor de toekomst.

Jaarlijks vindt er een grootscheepse buitenland-excursie plaats, in 1989 bijvoorbeeld 9 dagen naar Italië, en er vinden uitwisselingen plaats met zusterorganisaties uit het buitenland.

Naast dit alles zijn er verscheidene trainingen, zoals een forum/debattraining of een cursus Toekomstgericht denken. Er is binnen onze organisatie van alles te doen; er zijn landelijke en regionale werkgroepen, je kunt lid worden van de redactie van Demo (verenigingsorgaan) of een regionaal blad, en ook lekker niets doen behoort tot de mogelijkheden. Al met al kun je stellen dat we een hyperactieve organisatie zijn waar altijd wel wat gebeurt.

Wil je meer weten over de JD?

Jonge Democraten
Bezuidenhoutseweg 195
2594 AJ Den Haag
of bel 070-3858109

Maak kennis met D66

Bel 070-3858303 of schrijf naar Democraten 66, Bezuidenhoutseweg 195, 2594 AJ Den Haag

Naam: _____

Adres: _____

- Noteer mij nu als lid
- Stuur mij informatie over het lidmaatschap
- Stuur mij een informatiepakket à f 4,50
- Stuur mij een gratis informatiepakket

D66 als breekijzer in de raad

D66 behoort in geen enkele gemeente tot de gevestigde orde. Wil dat ook niet. Democraten moeten niets hebben van verstrengeling van belangen: zaken doen of een geloof belijden moet we scheiden van politiek bedrijven. Gekonkel, geheimzinnigheid, achterkamertjespolitiek, het is niets voor D66. Deze partij verzet zich te principale en overal tegen een grote afstand tussen burger en bestuur. Juist op lokaal niveau kan de betrokkenheid van de burger bij zijn omgeving goed tot zijn recht komen. Voorwaarde is wel dat de bestuurders daar voor open staan. Dat is een kwestie van mentaliteit. D66-ers dragen die in elke gemeente uit, voor de gevestigde partijen vaak tot vervelens toe. Natuurlijk is dat voor een kleinere partij niet altijd gemakkelijk. Soms moeten D66-raadsleden opboksen tegen meerderheden die zich zelfs met de sterkste argumenten niet laten verslaan. Vaak echter blijkt de houding van D66 vroeg of laat vruchten af te werpen. De breekijzer-functie heeft effect. Vooral door het onvermoeibaar aandringen van D66-gemeenteraadsleden is menig gemeentebestuur dat er eerst niet over pekerde, overgegaan op inspraak en openbaarheid.

De bestaande ideologieën verliezen steeds meer aan geloofwaardigheid. In de gemeentepolitiek komt men er helemaal niet mee uit de voeten: het gaat daar steeds om concrete zaken die een nuchtere afweging vereisen. Ideologisch gezever leidt dan vaak tot verdoezeling van de werkelijke argumenten door een bepaalde beslissing op berust. D66 probeert dat voortdurend bloot te leggen, schijnargumenten door te prikken. Maar D66 doet meer dan de besluitvormers zeer kritisch volgen. Democraten willen in alle gemeenten graag meebesturen en dus in het college van burgemeesters en wethouders vertegenwoordigd zijn. Niet om vervolgens ook mee te doen met de slechte bestuurlijke tradities van de „oude" partijen. Wel om vanuit een constructief idealistische houding verantwoordelijkheid te dragen om mee te denken en invloed uit te oefenen op alle beslissingen die u als burger raken. Juist die kenmerkende D66-combinatie van idealisme en realisme is voor een goed wethouderschap onontbeerlijk.

D66 is altijd bereid met andere partijen samen te werken als dat programmatisch mogelijk is. Belangrijker nog dan hun progressieve of behoudende etiket is voor D66 de mentaliteit van de personen die zij naar voren schuiven. Met autoritaire bestuurders die ver van de burger staan kan D66 geen zaken doen. Politici en ambtenaren zijn er voor de burgers en niet andersom. Die waarheid is helaas nog lang niet overal doorgedrongen. Daarom moet D66 versterkt worden. In elke gemeenteraad.

لماذا يستحق الحزب الديمقراطي D66 صوتك في الانتخابات؟

في السنوات الماضية لم يتمكن الجميع من الاستفادة والرأى الذي تراه في وطننا. وقد ارتفعت نسبة البطالة بشكل خاص بين المواطنين الأجانب المقيمين في هولندا، وأمريكا كثير من الأشياء البالية وتهددة أكثر مما كانت عليه في السابق. ولذا كان الاهتمام غالباً بالتركيز على جارات وأجباب معينه. ومع الأسف لم يزد السياسة الوجهة للأغلبية من كونه مجرد فكرة وأمل نيق إليه. فإذاً علينا أن نفضل الأمل.

D66 OYUNUZU ALMAYA NEDEN LÂYIKTİR

Geçen yıllarda, ülkemizde artan refahatın herkes istifade edemedi. Özellikle yabancı kökenli insanların arasında işsizlik arttı, çoğu mahalleler daha da harap oldu, sosyal sorunlar çoğu zaman belirli grup ve sınıflara yoğunlaştı. Azınlık politikası bir türlü yürümedi ki bu züccü bir şeydir. Peki, ne yapılması gerek?

D66 eşit hakları savunur. Sosyal hizmetleri der; çünkü, çoğu zaman, bulardan henüz söz etmek mümkün değildir. Aynı zamanda, Hollanda tabiiyetinde olmayan kimselerin belediye meclisine seçilme haklarının genişletilmesi gerektiği görüşündeyiz. Ve azınlıklar örgütlerini belediye politikası ile daha yakın alakası olmalıdır.

İyi eğitim olmazsa insan hiçbir şey elde edemez. Hollanda dili bilmezse, insan istediklerini anlatamaz. Yani eğitimin daha iyileşmesi gerektiği görüşündeyiz. Bunun yanı sıra, kendi dil ve kültüründe ders alma imkanı devam etmelidir.

İş bulmak, düşünülüyor kadar kolay değil. İş bulmada yardımcı olmak mümkün olmaz. Bu nedenle D66, azınlıklar çıkarına olumlu faaliyetler bulunulması taraftarıdır. Bu, yabancıları işe almayı işverenlere cazip edecek önlemler alınması ve aynı zamanda yükümlülükler getirilmesi demektir. Hükümetin kendisi bu konuda iyi bir örnek vermemelidir. Küçük işverenler kendi işletmelerini daha kolay başlatılabilmeli.

Çoğu evlerde hâlâ iyileştirilmesi gereken hayli şeyler var ve eğer bir mahallenin onarılması gerekiyor, orada yaşayan bütün halk grupları dinlenmelidir. Ev arayan kimselerin hepsine aynı derecede yardım edilmelidir.

21 Mart'ta belediye meclisi seçimi var. O gün siz de oy kullanabilirsiniz. Tavsiyemiz, oyunuzu D66'ya vermeniz. 1966'dan beri 'vatandaş yönetimi' fikrini savunan, o vatandaşın mensup olduğu parti.

Çoğu evlerde hâlâ iyileştirilmesi gereken hayli şeyler var ve eğer bir mahallenin onarılması gerekiyor, orada yaşayan bütün halk grupları dinlenmelidir. Ev arayan kimselerin hepsine aynı derecede yardım edilmelidir.

في يوم 21 مارس سنقوم بتظيم انتخابات أعضاء مجلس البلدية في Amsterdam، ونذكركم أن تكونوا في ذلك يوم، وتصدق أن نطفي صوتك للحزب الديمقراطي D66. لأنه الحزب الذي سيعيدنا إلى الطريق في الأوقات التي نكون فيها قد انزلنا عن الطريق. وذلك منذ أن تكون الحزب عام 1966. ونحن نطمح من ذلك أن نرى أن المواطن قد استفاد.

DEMOCRAAT

Aardverschuiving in gemeenteraden

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

651 RAADSZETELS

Onaangekondigd, onverwacht, onwettelijk en ontregelend: ja. Maar zeker niet onverdiend. Goede lokale campagnes en een groeiend gevoel van ontvredenheid bij de kiezers maakten een fantastisch verkiezingsuitslag voor D66 bij de gemeenteraadsverkiezingen mogelijk. Het verhaal van een uitgekomen droom.

Op het congres in Apeldoorn 10 februari jongstleden oogste Ernst Bakker veel bijval door te benadrukken dat de campagne echt een lokale zou worden. Het siert de campagne-commissie dat men dat aandurfde en ook tijdens de hoogtijdagen, temidden van het landelijke 'geweld' van de grote drie, haar principes hooghield.

En met succes. De kopregel "Verdubbeling raadszetels mogelijk" waarmee de vorige Democraat opende, vertelt nog niet de helft van het verhaal. In veel raden is de groei zodanig dat er sprake is van 'een verdubbeling van een verdubbeling', zoals een lokale lijsttrekker haar ongelooft in een eerste reactie verwoordde.

In veel gemeenten overwon de eerste uren de verbazing het van de blijdschap. De feestvreugde zette pas laat op de avond in, in het besef dat een dergelijke winst niet vaak voorkomt en wel echt gevierd moet worden. De landelijke partijtop was voor de viering naar Muiden gegaan, maar daar was het feest vroeg afgelopen. Overwinningen bij lokale verkiezingen moeten in de eigen woonplaats gevierd worden.

Na die oorspronkelijke verbazing en vreugde stond de pers in een mum van tijd op de stoep bij de laatstgekozen raadsleden. De overbodige vraag of de afzonderlijke kandidaten dit wel verwacht hadden werd in de meeste gevallen op een spontane manier beantwoord. Alle mogelijke reacties haalden de krant. Een van de regionale dagbladen, het Utrechts Nieuwsblad, gaf D66-kandidaten ruime aandacht onder de kop "Shit, ik zit erin". Het artikel gaf de evenwichtigheid van de partij

D66-fractievoorzitter Henk Mosk gaat op de schouders van zijn 11-mansfractie in Den Helder. De D66-afdeling uit het topje van Noord-Holland maakte in zetels de grootste klapper woensdag 21 maart. D66-Ouder-Amstel haalde het hoogste percentage kiezers: 31,2 procent. Foto: Albert Vermeulen.

aan met de typerende opmerking van een andere kandidaat: "Ik ben me van geen kwaad bewust".

Toch ervaring

In de grootste gemeenteraad van het land, die van Amsterdam dus, heeft D66 het zeer goed gedaan. Lijsttrekker Rick ten Have verklaarde in de landelijke dagbladen het succes door te wijzen op de intensieve campagne die in de hoofdstad gevoerd is.

De grootse winst geeft naar buiten toe over het algemeen het idee dat het grootste deel van de 422 nieuwe raadsleden nog 'klaargestoomd' moet worden. In Amsterdam gaat die stelling niet op, aldus oud-afdelingsvoorzitter en nieuw-raadslid Bart Robbers.

De negen raadsleden die op 1 mei geïnstalleerd worden hebben allen bestuurlijke ervaring. Als wethouder, als (deel-)raadslid, als partijbestuurder of anderszins. En ook in de andere steden en dorpen leiden over het algemeen ervaren raadsleden en bestuurders de lijst aan. Er zijn slechts twee - aangename - verschillen met het verleden: ze zitten niet

meer alleen, en ze hebben meer invloed dan ooit. De macht van het getal telt immers bij uitstek in de politiek.

De macht van de kiezer stond bij deze verkiezingen recht tegenover de onmacht van de politiek. Een opkomstpercentage van rond de vijftig procent geeft aan dat de politiek nu vaart moet maken met de bestuurlijke vernieuwing. De grootte van D66 op lokaal niveau geeft daar genoeg mogelijkheden toe, en de komende anderhalve maand wordt erg belangrijk. D66 zal een belangrijke rol kunnen spelen bij de vorming van het dagelijks bestuur in de diverse gemeenten. Een aardverschuiving heeft nu eenmaal tot gevolg dat het land opnieuw ingericht wordt.

Deze maand:

- Interview Hans van Mierlo p. 3
- Euforie in de afdelingen p. 5
- Cursusaanbod PSVI p. 7
- Partijvoorzitter Michel Jager p. 12
- Getallen en gemeenten p. 12
- Interview René Vlaanderen p. 15

Inhoud

Interview:
Hans Mierlo

■

Reportage:
Sterker en zelfbewuster

■

PSVI:
De cursussen

■

Partijnieuws:
De Oost-West contacten

■

Interview:
Michel Jager

■

De Basis:
Verkiezingsuitslagen in gemeenten en getallen

■

Interview:
René Vlaanderen

■

De Achterpagina

Colofon

De Democraat is een uitgave van de politieke partij Democraten 66 en verschijnt onder verantwoordelijkheid van een door het Hoofdbestuur benoemde redactieraad.

Redactieraad: Peter van den Besselaar, Bob van den Bos, Kees Dietz, Eduard Groen, Elmer Klaasen, Lennart van der Meulen, Alexander Osten, Marie-Louise Tiesinga, Stijn Verbeeck, Martin Voorn.

Eindredactie: Lennart van der Meulen, Alexander Osten.

Foto's: Dennis Sies

Correspondentie richten aan:
redactiesecretariaat De Democraat
t.a.v. Tineke Knaap
Bezuidenhoutseweg 195
2594 AJ Den Haag.

Verschijningsdata Democraat AR-verkiezingsdemocraat
verschijnt 25 april
kopij sluit 11 april

Oplage: 11.000 ex.

Druk: Brouwer Offset BV/Utrecht

Partijsecretariaat D66
Bureau SWB D66
Bureau PSVI D66
Bezuidenhoutseweg 195
2594 AJ Den Haag
Telefoon: 070-3858303
giro 147777

Secretariaat Tweede Kamerfractie
Telefoon: 070-3183066.

Waarom we wonnen

Al onze raadsleden – ook diegenen die zich lam schrokken van hun eigen verkiezing: van harte proficiat!

Nooit eerder behaalde D66 zo'n fantastisch resultaat. Had zij dit aan zichzelf te danken of aan de PvdA, die de meeste kiezers aan haar afstond?

Aan beide. De sociaal-democraten hebben kennelijk veel krediet verspeeld. Heel commentariërend Nederland heeft inmiddels als diepere oorzaak hiervoor het onduidelijke profiel in het kabinet en de machtsarrogantie van de lokale bestuurders genoemd. Maar er is meer aan de hand met het socialisme. Partijvoorzitter Sint wees de versterkte partijcultuur als grote boosdoener aan. Deze zou „versneld” moeten veranderen.

Dat voornemen alleen al verklaart waarom dit moet mislukken. Het miskent dat een partijcultuur deel is van een geheel. Zij groeit in een ideologisch klimaat, trekt bepaalde mensen aan, stimuleert en beloont een wijze van politiek bedrijven. Wie zoiets snel wenst te wijzigen, moet in één handomdraai de ideologische grondslag, het verwachtingspatroon van de aanhangers, het soort actieve leden en de interne omgangsvormen op hun kop zetten. Zelfs de grootste politieke acrobaat zal daar zijn nek over breken.

Partijen moeten zich niet hals over kop na een electorale terugslag (willen) transformeren, maar met de maatschappij mee evolueren. Dit gaat de PvdA slecht af, omdat haar historisch gewortelde karakter een belemmering vormt voor het noodzakelijke politieke aanpassingsvermogen. De diepte van de teleurstelling van het electoraat wordt vooral bepaald door de hoogte van de gewekte verwachting. De socialisten moeten nu vliegensvlug de pretenties van drie decennia bijstellen. Het optimisme van de jaren zestig is een gepasseerd station, waar hooguit met weemoed aan wordt teruggedacht. Ook voelen velen zich kennelijk uitgerangeerd op het wisselspoor van de radicale jaren zeventig naar de nieuwe zakelijkheid van nu. Rustig met een krantje en een croissantje, ja, maar met het uitzicht op verloederde oude wijken, waarachter luxe kantoorcolossen werden opgetrokken door socialistische wethouders.

Toch is de kloof tussen linkse bestuurders en bestuurders niet alleen ontstaan doordat de eerste vertikken het oor te lenen aan de laatsten. Minstens zo belangrijk is dat een deel van de achterban is blijven geloven in de blijde boodschap van de „maakbare samenleving”, terwijl diegenen die door de luide verkondiging hiervan op het pluche waren beland, in de praktijk allang van dit geloof waren afgestapt.

Nu de politici de ideologische en zakelijke tegenstellingen van hun scherpte hebben ontdaan, is er meer publieke aandacht voor de wijze van politiek bedrijven, het democratische gehalte, en de geloofwaardigheid van de individuele politici. Hier ligt zeker een verklaring voor het succes van D66 onder leiding van Van Mierlo. Een consequente houding, ook als de consequenties zuur zijn, weten de kiezers kennelijk te waarderen. De kabinetsformatie was voor hen een overtuigende lakmoesproef.

De enorme uitbreiding van het aantal raadszetels mag sommigen van ons op de zenuwen werken, zij komt de gezondheid van de partij als geheel zeer ten goede. Het structurele welzijn van D66 in de Nederlandse politiek wordt echter niet bepaald door de kwantiteit, zelfs niet door de kwaliteit van de vele raadsleden. D66 heeft uit overtuiging geen belangen- en geloofsbindingen en is daarom flexibeler dan de traditionele ideologische partijen. De keerzijde is, dat wij de kiezer steeds weer moeten overtuigen. Met eigen herkenningspunten en een gezichtsbepalende lijst-trekker. Verankering van de partij in en door gevestigde belangen opgedeelde maatschappij is moeilijk. Dat maakt ons kwetsbaar. Ook zal de directe politieke concurrentie, in het bijzonder de PvdA, ons de winst niet in dank afnemen. D66 heeft evenwel bewezen zelfs na grote tegenslagen steeds weer terug te kunnen komen. En hoe. Ook zonder dogma's kan een partij over langere tijd voor de kiezer herkenbaar zijn: door zichzelf niet te verloochenen in het streven naar een democratisch bestuur en een echt schonere en rechtvaardiger samenleving. Niet alleen in het Parlement, maar ook op grote schaal in de raden en vooral ook in de nieuwe colleges. Mogen al onze vertegenwoordigers zich daarin zo gedragen als de kiezer van ons heeft verwacht.

Bob van den Bos

Blij verrast en ernstig gestemd

DE SLAG OM DE HOOGVLAKTE IS BEGONNEN

De uitslagen drongen slechts langzaam door tot de Vesting Muiden, waar Hans van Mierlo woensdagavond 21 maart de D66-uitslagenavond opluisterde. 'Sport en politiek; dat gaat prima samen' propageerde de NOS op Nederland 3, en liet vervolgens PSV van Bayern verliezen alvorens met de eerste uitslagen te komen. Dat in de Muidense 'Kazerne' nog tijdens de eerste helft van de voetbalwedstrijd alle stoppen doorsloegen bleek pas later op de avond een voorteken te zijn geweest van de historische overwinning waarop D66 afstevende.

Tot half tien was de sfeer dus enigszins onderkoeld. D66 behaalde een prachtige plaatselijke score met haast een kwart van de stemmen, maar toch heerste er een soort stilte voor de stormachtige verkiezingswinst. Toen steeds meer monsterzeges binnenkwamen sloeg de stemming om in vreugde en ongelof. Van Mierlo reageerde blij verrast op de uitslagen. Wat hem het meest deugd deed was dat de uitslag logenstrafte wat de grote partijen verkondigden nadat D66 zich uit de formatie had teruggetrokken, namelijk dat daarmee de overbodigheid van D66 in de Nederlandse politiek was aangetoond. Die avond besloten de kiezers het tegendeel. Sterker dan ooit keerde D66 terug in de gemeenteraden. De Democraat sprak met Hans van Mierlo, een opgetogen, maar ook ernstig gestemde winnaar. "De cruciale vraag is of deze uitslag een piek is in het landschap of een opgang naar de hoogvlakte."

"Verbouwereerd was ik niet. Dat maken de mensen ervan, maar dat was ik absoluut niet. De uitslag was zeker beter dan ik had verwacht en daar ben ik natuurlijk blij verrast door, maar ik ben ook ernstig gestemd. Tot nu toe zijn we bij alle verkiezingen met kleine beetjes omhoog gegaan. Ik heb altijd gezegd, we moeten niet mikken op de grote uitschieters. Wat structureel komt, komt langzaam, nooit in een keer. Bovenop die gestage groei is nu deze snelle stijging gekomen, waarvan de vraag wordt of dat een bergpiek in een landschap is of de opgang naar de hoog-

Hans van Mierlo feliciteert D66-campagneleider en Amsterdams raadslid Ernst Bakker met de uitslag in de hoofdstad. Foto: Verhoeff.

vlakte. Daar zal het om gaan in de komende jaren."

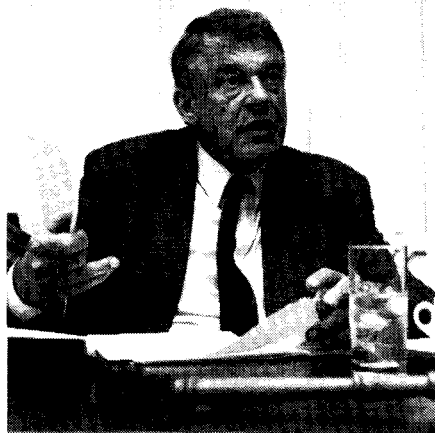
Testcase

"Een piek of de hoogvlakte. Het wordt weer een beslissend jaar voor D66. Bij iedere verkiezing denk je weer: nu hebben we toch voorlopig de krachtproef gehad en kunnen we eens even uitdrijven. Iedere keer blijkt de testcase echter nog dringender voor je te liggen. Dat is ook nu weer het geval. Laten we maar man en paard noemen. De vooruitgang die we tot nu toe hadden was geleidelijk en daardoor mogelijkwijs structureler. Nu komt dit er bovenop, een versnelling, een grote sprong omhoog. Dat roept herinneringen op aan de keer dat dat gebeurd is in een-en-tachtig. Juist daarom zijn we kwetsbaarder dan de situatie eigenlijk rechtvaardigt, want de situatie is nu wezenlijk anders. In 1981 werd de winst landelijk verdiend en daar ook geïnvesteerd. Ook nu is het grotendeels aan de top verdiend, maar wordt het geïnvesteerd in de basis van de partij. Dat heeft als groot voordeel dat je vier jaar lang vanuit die veel grotere basis je boodschap kunt verspreiden. Dat fundament verlies je niet door een crisis, dat wordt over vier jaar getoetst. De uitdaging nu is om over een jaar

een behoorlijk deel van het electoraat bij de verkiezingen voor de provinciale staten vast te houden. Die verkiezingen worden een belangrijke graadmeter. Als over een jaar blijkt dat deze uitslag een piek geweest is, dan is dat het definitieve beeld van D66 geworden en kunnen we het schudden. Als daarentegen blijkt dat het de hoogvlakte was, zij het misschien op een iets lager niveau dan waarnaar deze verkiezing verwijst, dan gaat D66 nooit meer weg uit de partijpolitieke structuur. Dat is wat op het spel staat. Het is een beetje alles of niets voor de toekomst van de partij. Eerst zien een redelijk deel van de winst vast te houden en vervolgens moeten we het echt verzilveren in het parlement."

Heeft de landelijke politiek een belangrijke rol gespeeld in deze verkiezingsuitslag?

"Ik denk niet dat de mensen een oordeel hebben uitgesproken over het kabinetsbeleid, want dat is er nog niet. Dat wil ik ronduit zeggen. Daarom was het ook zo onmachtig van Kok om op het laatste moment met het snoepgoed uit het kabinetsbeleid te gaan strooien. Ik neem het hem niet kwalijk, maar het was zo naast de analyse. Ik denk dat ook de formatie een rol gespeeld heeft. Niet zozeer de heldhaftigheid van D66

of het idee van 'wat zijn die jongens daar toch schandelijk in de hoek gezet, we zullen ze eens even in bescherming nemen', ik denk dat het iets te maken heeft met wat onze boodschap is. Men vindt ons altijd een aardige partij, dat is één. Onze boodschap is te moeilijk, een ongebruikelijk verhaal over macht, maar men vindt ons aardig. Die combinatie doet ons het altijd redden op een laag niveau. En nu komt er iets heel eenvoudigs dat haarfijn op die boodschap past, maar wel hartstikke duidelijk is. Dat is, dat een partij ook als haar eigen belang ermee gemoeid is, dat wat zij altijd predikt ook waarmaakt. Ook als het ten nadele is van je eigen positie. Als zichtbaar wordt hoe de macht functioneert en als dat een bevestiging is van een vooroordeel dat de mensen nu eenmaal hebben dan komt dat aan. Waarbij ik denk, dat voorzover de formatie een rol gespeeld heeft, het de PvdA meer kwalijk genomen wordt dan de CDA. Dat is niet vreemd als je kijkt naar de geschiedenis die het CDA heeft waar het het omgaan met macht betreft, die vanzelfsprekendheid waar ik het altijd over heb. Het is misschien triest om te zeggen, maar het is waar dat de mensen op dit punt ietsje hogere verwachtingen hebben van de PvdA dan van het CDA. En als men dan het gevoel krijgt dat het van hetzelfde laken een pak is, dan is de teleurstelling ietsje groter."

"Maar ook in de gebeurtenissen in Oost-Europa ligt een weinig genoemde, maar naar mijn gevoel toch wezenlijk deel van de verklaring voor het verlies van de PvdA en de moeite van de VVD aan de andere kant om haar verlies te stabiliseren. Die verklaring is te zoeken in de ontideologisering, die nu eenmaal overal alles op z'n kop zet. Ik heb daar op gewezen in m'n congresrede, alleen wist ik toen niet dat dat zo snel en zo direct zou kunnen gebeuren. Ik dacht dat het meer via het gedachtegoed zou lopen. Er stort in Oost-Europa immers een ideologische peiler in elkaar die de tegenhanger is van een andere en dat verandert het krachtenveld. En dat krachtenveld bepaalt ook de West-Europese politiek. Als dat structureel is dan moet de PvdA zich ernstige zorgen maken, maar het kan ook een incidentele reactie op Oost-Europa zijn.

Ook op het congres sprak ik over de relatieve voorsprong van D66 door die ontideologisering, omdat wij altijd al zonder ideologische ballast politiek hebben bedreven. Nu zou dat weleens de relatieve sterkte van D66 kunnen worden, in tegenstelling tot wat de anderen altijd dachten of denken."

Kwetsbaar

"Je kunt de uitslag van de gemeenteraadsverkiezingen niet zomaar doortrekken naar de landelijke politieke verhoudingen. Voor mij is het landelijk beeld dat we met 12 man in de Kamer zitten en dat we in de polls iets hoger staan. Na de verkiezingen zal dat 15 à 16 zetels zijn. Dat is het beeld en daar ben ik tevreden mee. We zitten niet 'eigenlijk' met twintig man in de Kamer, maar het vervelende is dat het gevoel wel ontstaat. Het kwetsbare voor D66 is dat we de pretentie van een situatie met twintig zetels moeten verdedigen met twaalf zetels. En dat is de reden dat ik de afdelingen er op wil wijzen dat de electorale sprong voorwaarts met de directe verplichting correspondeert om de partij te versterken. Steeds weer blijkt dat het landelijk imago van de partij beslist over welke verkiezingen dan ook, maar de fracties in de gemeenteraden en afdelingen zijn een vitaal instrument om dat landelijke imago van de partij zichtbaar te maken aan de kiezers. De basis van de partij is een onmisbare steun in het overeindblijven in de strijd die ik verwacht. Want het gevecht om het behoud van de hoogvlakte is nu begonnen. Dat moet iedereen zich realiseren."

"Het is van groot belang dat D66 zich nu in de breedte gaat versterken. In de gemeenten ligt de verantwoordelijkheid om de basis van de partij verder uit te breiden. Het gezamenlijk op avontuur gaan moet daar gebeuren met een daarbij horend enthousiasme. Er moeten afdelingen worden opgericht in plaatsen waar die nog niet zijn, mensen moeten worden aangeboord, zodat D66 ook daar over vier jaar aan de verkiezingen mee kan doen. Dat werk komt direct ten goede aan het landelijk imago van D66. De uitstraling van een partij met zelfvertrouwen en een boodschap, die kiezers in beweging kan brengen werkt. Er is op dit moment geen enkele partij te vinden

die zo sterk in staat is om de karakteristieken die ons op landelijk niveau kenmerken op plaatselijk niveau uit te werken. Dat komt omdat we een eerbiedwaardige voorgeschiedenis hebben op het belangrijkste probleem van dit moment en dat is het milieu. Milieu speelt overal, dus daar ligt een organische band tussen basis, top en body van de partij. In nog sterkere mate vindt je dat in de houding die D66 als enige partij heeft tegenover de macht, tegenover de overheid, het functioneren van de democratie, de verantwoordelijkheden van overheden. Dat is bij uitstek een onderwerp waarmee D66 zich - nog steeds helaas exclusief - herkenbaar maakt."

"Een hele concrete mogelijkheid om daaraan gestalte te geven is de oprichting van een

commissie, of een comité dat gaat onderzoeken hoe je de plaatselijke democratie kunt verbeteren en verdiepen. De Haagse D66-lijsttrekker René Vlaanderen is met zo'n initiatief gekomen om een door alle partijen gedragen comité in Den Haag een onderzoek te laten doen naar het functioneren van de plaatselijke politiek. Een fantastisch idee vind ik dat en ik hoop dat de partij dat idee in verschillende gemeenten overneemt. Die initiatieven moeten niet aan de partij gebonden worden, maar gedragen worden door de belangrijkste partijen, al dan niet met hulp van anderen, de universiteiten bijvoorbeeld, die een zeer geëngageerde rol kunnen spelen."

"Zo'n commissie kan zich richten op wat binnen de bestaande grondwet aan praktijk verbeterd kan worden aan het lokale bestuur. Zoals in Leiden, waar men op voorstel van D66 een consultatief referendum zal houden. Nieuwe vormen van raadpleging zijn belangrijk, zonder dat je die hoeft te institutionaliseren. Als je het volk een beslissing wilt geven dan moet je dat ook zeggen, dan is een wijziging van de grondwet nodig. Ik hoop dat het niet alleen wordt gelaten bij een referendum. Ik vind dat onze eerste voorstellen behoren te gaan over het verbeteren van de delegatiedemocratie en niet over het leggen van een doekje voor het bloeden voor als het daarmee misgaat. Het referendum kan ook symptoombestrijding worden en de aandacht afleiden van werkelijk structurele problemen. Vanuit die lokale commissies zouden ook op- ▶

Na euforie overheerst realiteitszin

STERKER EN ZELFBEWUSTER

Verrassend. Dat cliché-antwoord geven de lijsttrekkers, gevraagd naar een reactie op de uitslag van de gemeenteraadsverkiezingen. Veel D66-kandidaten die zichzelf niet verkiesbaar dachten, hebben zich bij het zien van de uitslag de ogen nog eens goed uitgewreven. Tientallen kandidaten op vierde, vijfde of nog lagere plaatsen werden op slag gemeenteraadslid. Dit is een reportage over vijf gemeentes waar D66 markant goede resultaten behaalde. De lijsttrekkers zijn zich „the day after the night before” goed bewust van de opgave waar ze voor staan: wáármaken wat beloofd is. De uitgangspositie van D66 is daarvoor in veel gemeentes beter dan ooit: getalsmatig sterker en mentaal zelfbewuster.

Monsterscore

Jarenlang koesterde de afdeling Gennep in Limburg zich in de warme landelijke belangstelling van de partij. D66 behaalde bij verkiezingen ongewoon hoge scores. Nu stabiliseerde de aanhang van de Democraten zich: met de kleine procent stijging is D66 nog altijd goed voor 23,8% van de stemmen. Den Helder heeft een toppositie verworven met een monsterscore van 30,1% van de stemmen. D66 ging van 3 naar 11 raadszetels: daarmee is D66 de komende vier jaar de grootste partij. Lijsttrekker „wonderboy” Henk Mosk: „De winst is tot stand gekomen

door drie factoren. Allereerst een landelijk effect: D66 heeft de kiezers voor zich gewonnen door steeds en consequent te streven naar bestuurlijke vernieuwing. Daarvan zie je ook plaatselijk het effect. De gemeenteraad zou het college van B&W kritischer moeten kunnen volgen. Een tweede reden (het klinkt wel erg zelfbewust, maar het is ook zo): D66 heeft in Den Helder de afgelopen periode

uitstekend werk verricht. En ten derde hebben wij proteststemmen gekregen.” Mosk vreest geen problemen door de grote uitbreiding van de fractie in de 63.000 inwoners tellende marine-plaats. „Wij hebben een lijst van 17 kandidaten. Alle 11 gekozen kandidaten aanvaardden het raadslidmaatschap. Twee van hen, die werken bij de Koninklijke Marine hebben inmiddels al een walplaatsing geregeld.”

Onderhandelingen

De partijen die samen het college vormden in Den Helder (PvdA, VVD en CDA) behielden nota bene een meerderheid in de gemeenteraad. Staat D66 dan toch buitenspel? Mosk: „Voortzetting van de huidige college-samenstelling is onbestaanbaar. De kiezers hebben zich overduidelijk tegen het gevoerde beleid uitgesproken.” De inzet van D66 bij de college-onderhandelingen is onder meer een intensivering van het economisch (toeristisch) beleid. Henk Mosk: „Maar ook de manier

Een statieportret van de zuidelijkste vertegenwoordiging van D66: De Maastrichtse fractie met ondersteuning. Vlnr.: Mart Mulkens, Ellen van Leeuwen (secretaris afdelingsbestuur) Armand Cremers, Anita Menge, Jan Halders (eerste opvolger) en Toussaint Claessen. Foto: Van Grimsven.

►vattingen doorgeleid kunnen worden over veranderingen in de grondwet en wet, die vanuit de lokale democratie wenselijk zijn.”

Toont de lage opkomst bij de gemeenteraadsverkiezingen ook de noodzaak van politieke vernieuwing aan?

„De lage opkomst heeft mij niet helemaal verrast. Ik hield een week voor de verkiezingen ernstig rekening met de mogelijkheid dat de opkomst tussen de 50 en de 55 procent zou liggen. Ik schatte het zo laag in omdat ik de band die mensen voelen met de politiek buitengewoon laag inschat. Daarbij gaat het meer om onverschilligheid dan dat de kiezer protesteert. De politiek maakt het wat vleiender door er een hevig protest van te maken. In werkelijkheid is het probleem veel groter. Het is korzelige onverschilligheid.

De verkiezingsuitslag geeft wel in alle opzichten aanleiding tot het ernstig nemen van de verbeteringen van de parlementaire democratie. Daarbij is het van belang voor D66 om dat proces zo weinig mogelijk naar zich toe te halen en zo veel mogelijk moet proberen dat te delen met anderen. Het initiatief moet genomen worden, maar vervolgens worden afgestaan en gedeeld. In dat geval is het mogelijk dat meer en meer mensen de ogen openen voor de noodzaak om tot ingrijpendere hervormingen van het democratische systeem te komen. Want als het volle accent gaat vallen op tegenstellingen en animositeit dan kan het omgekeerde gebeuren. Dan sluit iedereen zich als oesters af.”

„Of D66 al die nieuwe raadsleden wel kan leveren? Natuurlijk, het organisatorisch pro-

bleem speelt veel minder dan nu wordt gesuggereerd. Natuurlijk is het hier en daar even wennen als je er vijf raadsleden bijkrijgt in de Raad. Nou, dat lossen we op. De mensen die dat probleem omhoog spelen maken zowel D66 als het electoraat en hun relatie tot elkaar een beetje verdacht. Zo van: het electoraat is onbezonnen en D66 is geen ernstige partij, dat zie je nu wel. Als er hier en daar een organisatorisch probleem is, dan is dat van buitengewoon hanteerbare omvang, daar moeten we niet flauw over doen.”

Lennart van der Meulen

waarop de overheid omgaat met de bevolking. Denk bijvoorbeeld aan een spreekuur bij een wethouder. Of het snel beantwoorden van een brief. Nu maak je mee, dat je een half jaar moet wachten op een ontvangst-bevestiging! Laat staan op een concreet antwoord... dat kan toch niet." De wijze van werken heeft de afgelopen jaren ook nadelige financiële consequenties gehad bij grote bouwprojecten, aldus Mosk. „De gemeenteraad blijft verstoken van actuele management rapportages. Wij krijgen nu de kans om het Beleid Beheers Instrumentarium (BBI) bij de hoofdlijnen van beleid op te nemen.”

Referendum

In Zaanstad (130.000 inwoners) ging D66 (15,4%) van 1 naar 6 zetels. De college-partij en PvdA/CDA verloren de meerderheid. „D66 is een essentiële factor geworden”, zegt lijsttrekker Bert Bouwmeester. „Zaanstad is de oudste „socialistische” gemeente. De PvdA bestuurders opereren hier met een ongelooflijke vanzelfsprekendheid.” Bouwmeester meent dat de winst voor een belangrijk deel door proteststemmen is te verklaren. Inzet bij de college-onderhandelingen is het lokaal referendum. „Dat heeft ook al een rol gespeeld bij de verkiezingsstrijd. Wij hebben de nota klaar liggen.” Dank zij de grote en hechte steunfractie uit de vorige periode ziet Bouwmeester de komende raadsperiode met vertrouwen tegemoet: „De nieuwe raadsleden zijn gemotiveerd en hebben al een brok ervaring.”

Van nul naar drie

Wim Berghof nam 8 jaar lang deel in steunfracties. Nu voert hij de 3 raadsleden sterke D66-fractie aan in het Groningse Hoogezand-Sappemeer (35.000 inwoners). D66 was niet zelfstandig in de raad vertegenwoordigd. Berghof: „Gelukkig is de PvdA de absolute meerderheid kwijt. Daardoor ontstond een echte regenten-mentaliteit.” De PvdA heeft 8 van de 23 raadszetels; zowel VVD, CDA als D66 hebben 3 zetels. Is het waarschijnlijk, dat D66 met drie nieuwe raadsleden een rol speelt bij de onderhandelingen? „Jazeker, wij zijn in ieder geval bereid daarin een rol te spelen”, stelt Berghof. Inzet vormt in zijn gemeente vooral het beleid ten aanzien van de oude kernen, ruimtelijke ordening en verkeer. „Er is in Hoogezand-Sappemeer een kunstmatig centrum gecreëerd, met prestige-uitstraling. De middenstand verdwijnt daardoor uit de oude kernen. Dat komt de leefbaarheid niet ten goede. Je ziet veel leegstand. Middenkader wil niet in onze gemeente wonen. Er moet meer variatie komen en meer mogelijkheden voor bijvoorbeeld vrije woningbouw. De gemeente als zodanig moet aantrekkelijker worden.”

Openbaarheid

Ook in het Gelderse Brummen (21.000 inwoners) is D66 voortaan met 3 raadsleden vertegenwoordigd. Vier jaar geleden nam de partij niet deel aan de verkiezingen: het toen-

malige raadslid was niet meer beschikbaar. Greetje Verver is wat terughoudender over een eventuele deelname in het college van B&W: „Daar moeten we eerst met de afdeling over praten.” In de campagne kreeg D66 veel aandacht van de pers. „Vlak voor de verkiezingen heeft een CDA-wethouder de onderwerpen openbaarheid en milieu tot inzet van de verkiezingen gemaakt. Dat heeft veel kwaad bloed gezet”, zeg Greetje. „Het zijn natuurlijk bij uitstek D66-items.” Voor de winst van drie zetels heeft Verver een simpele verklaring: „We hebben een zetel gewonnen van de VVD en twee van de PvdA. Maar van die laatste zetels was er eigenlijk al een voor D66, gegeven de historie.” D66 wil zich in Brummen vooral sterk maken voor de openbaarheid en inspraak. „Voor commissie-vergaderingen worden geen agenda's bekendgemaakt. De terugkoppeling naar de burgers is erg slecht. Het schort echt aan de publikaties. Wij zullen gaan pleiten voor het uitzenden van de raadsvergaderingen via de kabel-radio.”

Achterkamertjes-mentaliteit

Maastricht gaat van 1 raadszetel naar 4 zetels. Het resultaat (10,1%) krijgt meer glans, als daarbij wordt aangetekend dat D66 nu de derde partij in de raad wordt. Armand Creemers zegt het „geweldig” te vinden, dat

D66 groter is geworden dan de VVD. Het goede resultaat verklaart Creemers onder andere door de komst van de universiteit. „Overigens zie je in Limburg dat D66 vooral daár presteert, waar de partij al aanwezig was. In Maastricht timmeren we onafgebroken vanaf 1970 aan de weg; die lange termijn gaat op den duur ook meespreken, denk ik.” D66 heeft al tijdens de campagne gezinspeeld op deelname in het college van B&W. Creemers: „Traditioneel is een afspiegelingscollege gebruikelijk. Het CDA speelde daarbij altijd een belangrijke rol. Zij hebben wat ik noem een achterkamertjes-mentaliteit: „wij regelen het wel”. Andere partijen kunnen elkaar mede daardoor vrij snel vinden in compromissen.” Ook in Maastricht staat het lokaal referendum hoog op de politieke agenda. Armand Creemers: „Wij hebben daarover al eens een zogenaamd Cahier uitgebracht. Dat is indertijd in de lade beland, nu ongeveer een jaar geleden weer „ontdekt” en de gesprekken erover zijn opnieuw begonnen. Maastricht is altijd uit op allure, prestigieuze projecten. Ik vind dat we als stad ook met immateriële punten zouden moeten scoren. Daarom is het referendum een prima onderwerp.”

Peter van den Besselaar

—advertentie—

...en toen schreven zij voor de eerste keer

Stad

De stad wordt mooier
wanneer je
de borden op straat
kunt lezen.

Rosita

HIVOS

Humanistisch Instituut voor Ontwikkelingssamenwerking
financiert o.a. alfabetiseringsprojecten. Voor meer informatie:

HIVOS Raamweg 16 2596 HL Den Haag Tel. 070 - 36 36 907 Giro 716000

PARTIJ NIEUWS

D66

DEMOCRATEN

Zetelwinst: wat nu? PSVI!

Geweldig, wat een mogelijkheden krijgt onze partij erbij met al die grotere fracties. De teneur van allerlei commentaren was tot nu toe vooral dat de groei problemen oproept voor D66, terwijl de nieuwe kansen onderbelicht bleven. In de grotere fracties kan nu eindelijk aan taakverdeling, specialisatie worden gedaan.

Daardoor kan de D66-inbreng worden verdiept. In de wat verdere toekomst betekent deze zetelwinst, dat de groep D66-ers met politieke ervaring, ook als wethouder, sterk groeit. Dat kan t.z.t. alleen maar ten goede komen aan de doorstroming naar weer andere functies. Een soort kadervorming in de praktijk, waarvan een scholings-instituut alleen maar kan dromen.

Dat scholings-instituut is een andere reden, waarom de onverwachte groei niet zo'n probleem hoeft te zijn als de pers graag voorspiegelt. Lokale belangenpartijen met sterke groei hebben inderdaad een probleem: hoe school je die nieuwe mensen? Voor een landelijk goed georganiseerde partij als D66 is dat echter geen punt. Laten we de zaak even in proportie zien. We waren voorbereid op een verdubbeling van raadsleden naar ongeveer vijfhonderd. Daar komen er nog eens zo'n 150 bij: dat is een behoorlijke groep, maar voor bijscholing nog steeds te overzien. We hebben binnen D66 zo'n levendig netwerk voor het uitwisselen van ervaring, dat het zeker te doen is deze nieuwe mensen vóór het nieuwe seizoen '90-'91 in allerlei cursussen te ontvangen. In de vorige Democraat schreef het PSVI nog dat het cursus-aanbod in het tweede kwartaal tijdelijk lager zou zijn, omdat de functie van directeur dan vacant is. Daar komen we nu op terug. Vanwege de spectaculaire winst heeft het PSVI-bestuur per direct iemand in tijdelijke dienst genomen: Monique Terwiel versterkt het bureau voor de organisatie van diverse cursussen. Monique was zeven jaar PSVI-bestuurslid, heeft vele cursussen binnen D66 opgezet en begeleid en was zelf raadslid in Barendrecht. Uw andere contactpersoon bij het PSVI is Margreet van Son, die met name de uitgeverij-kant verzorgt. Wat kunt u nu van het PSVI verwachten? Dat hangt ervan af op welke termijn u actief wilt worden.

Direct beschikbaar

Dat zijn onze uitgaven op raadsgebied, die u alleen of in eigen groep kunt doorneemen. In de meeste fracties hebben de nummers 1 en 2 wel al raadservaring, waar de nieuwkomers een beroep op kunnen doen. Het kan heel zinvol zijn samen met enkele buurafdelingen een paar bij-

eenkomsten te beleggen, als een soort spoedcursus raadspolitiek. Dat is gemakkelijk te doen, kan goedkoop zijn bij iemand thuis: het kost alleen even wat regelwerk. Een programma-suggestie: alle deelnemers lezen tevoren de *Inleiding Gemeentepolitiek* van het PSVI, die de raadspolitiek per beleidsterrein behandelt. De nieuwkomers nemen er de meest recente eigen gemeente-begroting bij, en met die begroting in de hand bereiden ze vragen voor per terrein. Die vragen worden behandeld in de bijeenkomsten. Snel en gemakkelijk te realiseren, en het programma kan precies die accenten krijgen die bij u nodig zijn. Wilt u verder advies voor de opzet van zo'n eigen spoedcursus, vraag dan naar Monique Terwiel bij het PSVI.

Direct beschikbaar is ook de hulp van de

commissie *GPO: voor Gemeentelijk & Provinciaal Overleg*. Het GPO heeft de rol van klankbord en tipgever, van stimulator van overleg binnen D66 voor lokale en regionale politiek. De leden zijn gevraagd dat werk op zich te nemen vanwege hun zitting én ervaring in een van de soorten politieke functies, zodat er altijd iemand bij is die vertrouwd kan zijn met een vergelijkbare situatie als bij u.

De GPO-leden zijn:

Magda Berndsen, Azalealaan 13, 2771 ZX Boskoop 01727-4828 raadslid Boskoop

Sander Brugman, Merel 38, 2411 KP Bodegraven 01726-12266 burgemeester Marianne de Leur-van Os, Park de Werve 30, 2274 EV Voorburg 070 - 868111 wethouder Voorburg

Ineke Herweijer, A.v.Dalsumlaan 719, 3584 HP Utrecht 030518861 lid provinciale staten Utrecht

Hans Jeekel, Batjanstraat 11-I, 2585 VR Den Haag 070 - 505624 secr. politiek HB-D66

Pex Langenberg, Marepoortkade 36, 2312 MP Leiden 071-131520 raadslid Leiden

Olga Scheltema, p/a Tweede Kamerfractie D66, Binnenhof 1-A, 2513 AA Den Haag. Fractie: 070-3183066. Thuis: 050 - 345385 lid Tweede Kamer

Nicky van 't Riet, Mulderstraat 15, 3581 GN Utrecht 030-318966 raadslid Utrecht.

Plannen voor mei-juni-juli

Het PSVI zal een goed uitgewerkt cursus-aanbod doen aan de nieuwe fracties, met bijeenkomsten in de periode mei-juli. Let op: dit aanbod zal niet via de Democraat worden gedaan, maar via een aparte mailing aan de afdelingssecretarissen, of (als dat al mogelijk is) aan de raadsleden zelf. Dat is de beste manier om deze groep rechtstreeks te informeren, mits: de namen en adressen bekend zijn! Geef daarom zo snel mogelijk de namen en adressen door van de mensen die 1 mei daadwerkelijk zitting nemen in de raad, en zo mogelijk ook al de nieuwe afdelingssecretaris. Is die nog niet bekend, laat dan weten wie optreedt als post-adres voor de afdeling. Als de centrale partij-administratie geen bericht ontvangt, dan worden gewoon de hier laatst bekende adressen gebruikt. U kunt suggesties of wensen voor dit cursus-aanbod doorgeven, graag

alleen schriftelijk met een kleine schets van de situatie in uw afdeling.

Begeleiders gevraagd

Het afgelopen jaar heeft een grote groep mensen zich ingezet voor de begeleiding van allerlei cursussen. Het PSVI zou graag voorkomen, dat diezelfde mensen nu opnieuw gevraagd moeten worden. Daarom deze oproep aan juist afgetreden of nog zittende raadsleden met minstens een raadsperiode ervaring: meld u bij het PSVI-bureau met het bericht dat u kunt helpen bij de begeleiding!

Reeds geplande bijeenkomsten

De aanmelding is al geopend voor de volgende bijeenkomsten.

zaterdag 23 juni: wethoudersdag

De commissie GPO organiseert met het PSVI op 23 juni een speciale bijeenkomst voor alle nieuwe D66-wethouders. Het doel is contacten te leggen tussen mensen met vergelijkbare portefeuilles, te praten over je positie als wethouder in diverse rollen, ervaringen door te geven en afspraken te maken over het soort contact dat de nieuwe groep wethouders wil blijven onderhouden met elkaar. In een eigen deelsessie van het GPO-congres van 29 september kan daarop worden teruggekomen. Aanmelden voor de wethoudersdag op 23-6: uiterlijk 1 juni, liever eerder ivm de organisatie. Deelnamekosten: f 25 incl. lunch. De programmavoorbereiding van deze dag doet het GPO-lid Marianne de Leur.

Tips en wensen zijn bij haar welkom. Vergeet niet door te geven aan het partijsecretariaat wie wethouder geworden is, zodra dat bekend is??

IK HEB EEN SUGGESTIE VOOR OP TE ZETTEN CURSUSSEN, DIE DOE IK HIERBIJ.

thema: .....

IK MELD ME AAN BIJ HET PSVI VOOR DEZE BIJEENKOMSTEN:

- Wethoudersdag 23-6, f 25 (sluiting: 1-6)
- Cursus Gemeentefinanciën 15-9, f 25 (sluiting: 29-8)
- GPO-Congres 29-9, f 25 (sluiting: 5-9)

NAAM: _____

ADRES: _____

PC/PLAATS: _____

Opsturen naar
PSVI-D66, Bezuidenhoutseweg 195,
2594 AJ Den Haag, 070-385.83.03

zaterdag 15 september: cursus gemeente-financiën

Hoe lees je de begroting, de jaarrekening, hoe komt het financiële beleid tot stand: een intensieve dag werken met ervaren begeleiders. De documentatie die het PSVI hierbij gebruikt is inmiddels in vele cursussen beproefd, met uitstekende reacties.

Deelnemers hebben daarnaast een exemplaar nodig van de eigen gemeentebegroting, waar ze vragen bij voorbereiden aan de hand van een vragenlijst. Deelname kost f 25,00 Exclusief lunch.

Plaats: centraal in het land ergens. Aanmelding is mogelijk tot uiterlijk 29 augustus, maar liever eerder i.v.m. de organisatie!

De cursusgroep wordt zodanig ingedeeld, dat deelnemers van vergelijkbaar kennisniveau bij elkaar komen.

zaterdag 29 september: het jaarlijkse GPO-congres

Het traditionele D66-congres voor raads- en statenpolitiek, dat bestaat uit twee maal vier simultaan-werkgroepen, waaruit de deelnemers kunnen kiezen. Ook dit jaar vind het plaats in de Reehorst in Ede. Op het programma staan reeds:

- Reorganisatie van de politie,
- Ruimtelijke ordening,
- Reorganisatie binnenlands bestuur,

- Lokaal referendum,
- Milieubeleid,
- Minderhedenbeleid,
- Twee thema's uit de statenpolitiek,
- D66-Grote steden-overleg,
- D66-wethouders-overleg
- een plenaire afsluiting waarin een vragenronde met de Tweede Kamerfractie n.a.v. Prinsjesdag en de nieuwe algemene beschouwingen.

Dit congres is bedoeld voor opinievorming, inhoudelijke discussie, en daarom wil het GPO ook vasthouden aan de formule van werkgroepen, in plaats van inleidingen voor een grote zaal. Die formule kan in het gedrang komen bij een te grote opkomst. Het enorme succes bij de raadsverkiezingen zou daartoe kunnen leiden, en daarom geldt nu (met enige spijt) de volgende aanmeldingsregel: Bij een te hoge opkomst krijgen raadsleden voorrang boven steunfractieleden en afdelingsbestuurders, en zonodig wordt een limiet gesteld van twee bezoekers per fractie. Uiteraard doen PSVI en GPO er alles aan om de ontvangst-capaciteit van dit congres zo groot mogelijk te maken. Deelname is alleen mogelijk na voor-aanmelding bij het PSVI. De aanmelding sluit woensdag 5 september. Deelname kost slechts f 25 inclusief lunch; bij annuleringen die na 21-9 binnenkomen blijft betaling verplicht.

Uit voorraad leverbaar: diverse publikaties

Een paar titels uit het PSVI-fonds kunnen we hier nog beschrijven, een volledige lijst kan bij het PSVI-bureau besteld worden.

Inleiding gemeente-politiek: uitvoerige syllabus over de belangrijkste beleidsterreinen van gemeentepolitiek, speciaal geschreven voor mensen die nog weinig kennis van gemeentezaken hebben. Aan de orde komen: 1) Machtsweb: het netwerk van invloed en relaties binnen de gemeente. 2) Financiën: het systeem van begroten en verantwoorden. 3) Ruimtelijke ordening: de verdeling van schaarse ruimte. 4) Verkeer & Vervoer. 5) Economie en werkgelegenheid. 6) Onderwijs. 7) Welzijn. 8) Milieu. De tekst is eerst beproefd in verschillende cursusgroepen, daarna aangevuld en verbeterd. 75 pagina's A4 in hard omslag, opgemaakt in boekstijl, f 7,50.

Raadswerk: introductiebrochure over de algemene, praktijkaspecten van raadswerk, de inrichting van het gemeentebestuur, de positie van raadsleden. Uitgave van december 1988, geschreven voor mensen die zich oriënteerden of ze kandidaat wilden worden voor de gemeenteraadsverkiezingen van 21-3-1990. 20 pagi-

na's A5 in harde omslag, f 2,00.

Publiciteit in de politiek: klapper over publiciteit toegesneden op fracties, afdelingen, regio's en de partij zelf. Veel tips, voldoende theorie voor het juiste begrip en met veel praktijkvoorbeelden; dit alles uit de rijke ervaring en van de hand van Jan Veldhuizen, oud campagne-leider D66. Onder andere: organisatie van publiciteit, soorten communicatie, media-typen, eigen media, perscontact, taalgebruik, de toespraak, de campagne. Deel 1 (1984) en deel 2 (1986) in één ringband. 130 pagina's A4, f 15,00. HANDBOEK VOOR BESTUREN; klapper over het besturen van (nieuwe) afdelingen, en (sub)regio's. Uitleg bij de interne regels van D66, als vastgelegd in statuten en huishoudelijk reglement. De tekst, geschreven door Pieter Fokkink, dateert van 1982 en is op enkele feiten verouderd; de strekking en de aanwijzingen zijn echter nog steeds waardevol. Een nieuwe editie wordt voorbereid maar laat nog even op zich wachten. 61 pagina's A4 in

PSVI

Stichting Politiek Scholings-
en Vormingsinstituut D66

Bezuidenhoutseweg 195
2594 AJ Den Haag
Telefoon 070-85 83 03

Postgiro 3909120
tnv PSVI D66 Den Haag

ringband voor de uitverkoopprijs van f 2,50.

Uitspraken over inspraak: brochure die de vele vormen beschrijft die inspraak tegenwoordig aanneemt; de rol van ambtenaren, raad en sprekers; knelpunten in de praktijk met aanbevelingen; de inspraaksituatie in kleine gemeenten en Den Haag als voorbeeld van een grote gemeente. Daarnaast aandacht voor de discussie over het al dan niet verplicht stellen van een inspraakverordening in de nieuwe gemeentewet. Als bijlage is o.a. een model-inspraakverordening opgenomen. Juni 1988, 48 pagina's in harde omslag, f 3,00.

Gemeentelijk milieubeleid: tweeledige map. Ten eerste compleet verslag van een grote PSVI-studiedag over gemeentelijk milieubeleid op 3-6-'89; met tekst van de inleidingen en verslagen van de zes werkgroepen. Ten tweede een catalogus van recente vakliteratuur, relevant voor lokaal milieubeleid. Inclusief besteladressen, prijzen en een korte samenvatting van de inhoud. Enkele lijsten ontsluiten de catalogus op behandelde thema's, uitgevers en auteurs. Juni '89, 130 pagina's A4 in hard omslag voor f 15,00.

Voor de D'Raad: tijdschrift voor lokale en provinciale politiek.

Voor de D'Raad biedt een afwisseling van opiniërende stukken, verslagen van D66-bijeenkomsten, melding van lokale nota's en projecten op allerlei terreinen en kort partijnieuws dat van belang is voor raads- en statenpolitiek. Verschijnt 5x per jaar, 18 pagina's per nummer. Een abonnement kost f 40,00 per jaargang (kalenderjaar); een kennismakingsnummer is gratis.

Standpuntenbrief: periodiek overzicht van de schriftelijk door D66-kamerleden en andere partijleden ingenomen standpunten. Via een bestelcode maakt de Standpuntenbrief het mogelijk de volledige tekst vervolgens tegen kostprijs te bestellen. Alle kamerinbrengen van D66 worden gesignaleerd, voor andere teksten staat hij open (zoals lokale- en provinciale algemene beschouwingen). Verschijnt 12x per jaar; in het politieke seizoen ongeveer driewekelijks. 4-6 pagina's per nummer. Een abonnement kost f 35 per jaargang (augustus t/m juli); een kennismakingsnummer is gratis.

IK BESTEL DEZE PUBLIKATIES
BIJ HET PSVI:
(prijzen excl. portii)

- INLEIDING GEMEENTEPOLITIEK 70 pag. f 7,50.
- RAADSWERK; introductie-brochure 20 pag. f 2,00
- MAP GEMEENTELIJK MILIEUBELEID, catalogus en volledig verslag van congres 3-6-'89, 130 pag f 15,00.
- OVER BERG EN DAL, D66-historiebrochure, 32 pag. f 2,00.
- D66 & DEMOCRATISERING, de concrete ideeën: 20 pag. f 2,00
- PUBLICITEIT in de politiek klapper, 130 pagina's f 15,00
- Uitspraken over INSpraak brochure, 44 pag. f 3,00

- VIDEO "20 jaar optimisme"
- VIDEO "Reden van bestaan" systeem: VHS/V2000/Betamax, huur f 20 / koop f 60.
- VOOR DE D'RAAD, D66-tijdschrift voor lokale regionale politiek. Abonnement f 40/gratis nummer (geef uw keus aan?)
- STANDPUNTENBRIEF, periodieke catalogus van D66-opinies. Abonnement f 35/gratis nummer

NAAM: _____

ADRES: _____

PC/PLAATS: _____

Opsturen naar PSVI-D66, Bezuidenhoutseweg 195, 2594 AJ Den Haag, 070-385.83.03

Contacten met geestverwanten in Midden- en Oost-Europa

Tijdens de ALV van 10 februari jl. werd in een motie het HB gevraagd, te zamen met D66 afgevaardigden in het nationale en Europese parlement en het SWB, uiteen te zetten of, en zo ja, op welke wijze D66 zou kunnen bijdragen aan de opbouw van geestverwanten partijen in Midden- en Oost-Europa. Ter vergadering werd door de (toenmalige) secretaris buitenland reeds aangegeven dat het HB hier een belangrijke taak ziet. Aan deze taak zal op verschillende manieren invulling worden gegeven.

Brede democratiseringsbewegingen

D66 beschikt niet, zoals de Westeuropese christen-democraten of sociaal-democraten, min of meer automatisch over (formeel) verwante organisaties in Oosteuropese landen. Dit bemoeilijkt het snel leggen van contacten, maar geeft wel de ruimte om contact te zoeken met juist die bewegingen, partijen en groeperingen die niet „historisch besmet” zijn. Het gaat D66 eerder om steun aan brede democratiseringsbewegingen dan om het formeel creëren van banden met „zusterpartijen”. De democratische gezindheid van de mogelijke partner en het ontbreken van een fanatiek nationalistische achtergrond staan hierbij centraal.

Zoals gezegd richt D66 zich in eerste instantie op brede organisaties en bewegingen. Te denken valt hierbij aan het Tsjechische Burgerforum, de Bulgaarse Unie van Democratische Krachten of Solidariteit in Polen. Aan programmatische overeenstemming met D66 wordt, gezien de snelle ontwikkeling in het denken in de Midden- en Oosteuropese landen, voorsnel nog minder waarde gehecht. Naarmate

de ideeën binnen de nieuwe partijen meer uitgekristalliseerd raken en vastgelegd worden in verkiezingsprogramma's zal deze factor in belang toenemen.

Het vermijden van contacten met primair nationalistische groeperingen betekent dat D66 terughoudend staat tegenover politieke verbanden die streven naar verandering van de staatkundige eenheden in Oost-Europa. Dit sluit evenwel contacten met democratische bewegingen in bijvoorbeeld de Baltische republieken niet uit. Hierop zal echter niet het accent van de D66-inspanningen liggen.

Liberale Internationale

De relaties met Midden- en Oosteuropese geestverwanten kunnen grosso modo op twee manieren tot stand komen. Enerzijds via directe eigen contacten, anderzijds via de Liberale Internationale (LI), een brede organisatie waarvan uiteenlopende partijen van liberale, centrumdemocratische en progressieve signatuur lid zijn en waarvan D66 waarnemer is. De LI beschikt over c.q. ontwikkelt een eigen relatiernetwerk in de (voormaige) socialistische landen.

tische landen, dat voor D66 gemakkelijk toegankelijk is. Deze contacten bieden een aanknopingspunt voor verdergaande relaties. Via dit kanaal wordt bijvoorbeeld contact gelegd met het Tsjechowaaks Democratisch Initiatief, een beweging die is voortgekomen uit Burgerforum en waarmee de Zweedse Folkspartij nu reeds nauwe contacten onderhoudt.

Zelfstandige opbouw van contacten

Het zelfstandig opbouwen van een eigen relatie-netwerk is gecompliceerder. De eigen financiële middelen om dergelijke contacten op te bouwen zijn uiterst beperkt. Toch zal hieraan nadrukkelijk worden gewerkt tijdens bezoeken aan Oosteuropese landen. D66 was vorig jaar reeds aanwezig bij het congres van de Alliantie van Vrije Democraten in Hongarije en ook recente bezoeken van o.a. Frits Herman de Groot, Doeke Eisma en ondergetekende aan de USSR en Bulgarije moeten in dat licht worden gezien. Het bezoek aan Bulgarije vond overigens plaats op uitnodiging van Bulgaarse zijde. Tijdens dergelijke bezoeken wordt met zoveel mogelijk politieke groeperingen contact gezocht en de basis gelegd voor eventuele diepergaande relaties. Voorzien wordt dat fractieleden c.q. HB-be-

stuursleden eind 1990 alle Oosteuropese landen bezocht hebben.

Oost-West conferentie

De Oost-West conferentie in juni a.s. biedt eveneens aanknopingspunten voor relaties met partijen en bewegingen in Midden- en Oost-Europa. Hoewel de conferentie primair is bedoeld als een platform voor gedachtenwisseling en contacten met geestverwanten niet het hoofddoel zijn, mag toch het belang van deze conferentie bij het opbouwen van een relatie-netwerk in OE niet worden onderschat.

Ondersteuning van democratiseringsbewegingen

Behalve via het leggen van contacten en het onderhouden van een dialoog met democratische groeperingen en partijen in Midden- en Oost-Europa zal D66 ook proberen concreet bij te dragen aan de opbouw van deze partijen. Overdracht van kennis over, en inzicht in het functioneren van een politieke partij in een parlementaire democratie staat hierbij centraal. Hiertoe zal een programma uitgewerkt worden dat kaderleden van geselecteerde partijen of bewegingen in staat stelt binnen D66 kennis te maken met de werkzaamheden van een politieke partij

in een pluralistische samenleving. Gedacht wordt daarbij aan betrekkelijk korte stages in fracties bij verschillende vertegenwoordigende lichamen, op het partijbureau, of bij het SWB.

De financiële middelen hiervoor zullen uit een apart op te richten fonds voor samenwerking met Oost Europa worden geput, waarvoor de eerste basis is gelegd met de giften voor dit doel bij het afscheid van PSVI-directeur Maarten van Brackel 23 maart jongstleden. Behalve via bijdragen van partijleden, wordt getracht van de overheid substantiële middelen voor dit doel te verkrijgen.

De partijbegroting laat steun aan dit fonds niet toe, zodat de uitvoering van het programma en andere ondersteunende activiteiten in de eerste plaats zullen afhangen van de omvang van de overheidsbijdrage en de vrijgevigheid van de D66-leden.

Materiële steun

Indien de middelen hiertoe toereikend zijn, zal ook worden bijgedragen in de verkiezingscampagne van de verwante groeperingen in Midden- en Oost-Europa. Gedacht moet dan worden aan giften in de vorm van een pc of copiermachine, foldermateriaal of een geluidsinstallatie. Vrijwilligers die zitting willen nemen in een werkgroepje dat dergelijke apparatuur (tweedehands) weet te verzamelen, kunnen zich via het landelijk secretariaat opgeven bij de secretaris buitenland.

*Michel Groothuizen
secretaris buitenland HB*

...en toen schreven zij voor de eerste keer

Oogst

*Jk heb de woorden geleerd
die de handelaren spreken.
Wat ik leerde waren oude dingen.
Alleen ik kende ze nog niet.*

Manuel

HIVOS Humanistisch Instituut voor Ontwikkelingssamenwerking
financiert o.a. alfabetiseringsprojecten. Voor meer informatie:

HIVOS Raamweg 16 2596 HL Den Haag Tel. 070 - 36 36 907 Giro 716000

Nieuwe leden stromen binnen

De afgelopen weken heeft het landelijk secretariaat tientallen nieuwe leden per week kunnen inschrijven. De dagen rond de verkiezingen was de toeloop stormachtig. Op 21 maart konden 100 nieuwe leden genoteerd worden en op 22 maart 80 leden. Het is nog te vroeg om de balans op te maken. In een volgende Democraat zullen wij u nader berichten.

D66
DEMOCRATEN

Partijvoorzitter Michel Jager

COMMUNICATIE MET KADER VERBETEREN

Drie dagen na de gemeenteraadsverkiezingen. Zaterdag 24 maart 1990. De voorzitter van D66, Michel Jager, heeft de vrijdagavond en zaterdag vergaderd met het Dagelijks Bestuur en met een delegatie van de Tweede Kamerfractie over de strategie en werkwijze voor het komende jaar.

De gemeenteraadsverkiezingen zijn boven verwachting verlopen. Dat betekent een tevreden voorzitter?

„Ja, heel tevreden. Niet alleen vanwege het electorale succes, maar vooral omdat de winst is geboekt op lokaal niveau. Het biedt goede kansen op verbreding van de basis van D66. We hebben nu 651 raadszetels, dat wil zeggen 651 „publieke steunpunten” van de partij ten opzichte van 229 in de afgelopen periode. Net zoals in de periode 1986-1990 de toenmalige lokale bestuurders en raadsleden het bestaansrecht van de partij bevestigden en bevochten, zo kunnen we nu met dit potentieel ons ideeëngoed als een olievlek over het land gaan verspreiden om zodoende meer mensen die ook bezorgd zijn over ons democratische bestel bij ons werk te betrekken.”

Betekent deze verkiezingsuitslag dat het Dagelijks Bestuur andere prioriteiten gaat stellen?

„Het nationale niveau van de partij zal in nauwe samenspraak met het lokale niveau moeten kijken wat we vanuit Den Haag bij kunnen dragen aan het verbreden van de basis. Dat kan bijvoorbeeld ondersteuning zijn bij het werven, activeren en enthousiasmeren van leden. Echt belangrijk bij deze omvang van het kader van de partij is het verbeteren van de communicatie tussen het lokale niveau en Den Haag. We zullen moeten proberen de onderlinge contacten tussen raadsleden, statenleden en afdelingen sterk te verbeteren. We zullen kanalen moeten graven tussen die lokale niveaus en Partijbesturen. Het PSV1 zal daarbij een belangrijke rol spelen.

Een landelijke ledenwerfcampagne staat niet op het programma. Voor een deel komen de leden nu vanzelf binnen. Dit is nu al te merken als reactie op de verkiezingsresultaten. We gaan uiteraard door met de radio- en televisiespots en met advertenties als het uitkomt, maar duidelijk geen landelijke grote campagne. Wel zullen we proberen om ledenwerfprojecten te ontwikkelen die we afdelingen

kunnen aanbieden om op plaatselijk niveau leden te werven.”

„Omdat veel afdelingsbestuurders in raadsfracties terecht zijn gekomen, zal de partij een hele praktische benadering moeten kiezen in afwachting van het weer opvullen van die plaatsen. Dubbele functies zullen tijdelijk geaccepteerd moeten worden. Ik vertrouw er volledig op dat die raadsleden die per 1 mei in functie zullen zijn de afdelingsbesturen niet leeg zullen achterlaten.”

Wat ziet het partijbestuur als de profileringspunten op lokaal niveau?

„In de eerste plaats natuurlijk de in de lokale situatie spelende items, maar daarnaast mag je verwachten – zoals ik ook op het congres van 10 februari jl. heb gezegd – dat het onderwerp „democratische vernieuwing” op de politieke agenda gezet zal worden door de gemeenteraadsfracties. Dat kan bijvoorbeeld het lokale referendum zijn. Dergelijke voorstellen zijn dan een lakmoesproef voor de

bereidheid van andere politieke partijen om daadwerkelijk wat te doen op dit punt, zodat het niet alleen blijft bij het uitspreken van hun grote zorg over het lage opkomstpercentage bij deze gemeenteraadsverkiezingen.”

Kan D66 de verkiezingen voor de provinciale staten in maart volgend jaar vol goede moed tegemoet zien?

„Vanzelfsprekend. We hebben een fantastische uitgangspositie door de verveelvoudiging van de steunpunten in het land. Maar we mogen ook verwachten dat D66 nu onderwerp zal zijn van politieke aanvallen van alle kanten, want we zijn voor de andere partijen nu een politieke bedreiging geworden. Op alle niveaus, nationaal, provinciaal en lokaal, zullen we met de kwaliteit die we in huis hebben, duidelijk moeten maken wat in de praktijk die houding van het omgaan met de macht betekent. Dat is een fantastische uitdaging die D66-ers in het bijzonder zal aanspreken.”

Eduard Groen

DE VERKIEZINGSUITSLAG: GEMEENTEN EN GETALLEN

Woensdag 21 maart 1990: de dag waarop we, hoewel bekend was dat we de raadsverkiezingen zouden winnen, blij, beduusd en verward tegelijk de grootte van onze winst aanzagen... De dag ook waarop de partij in haar politieke basis enorm versterkt, verdrievoudigd, werd. In dit artikel wordt een beknopte analyse gegeven van de winst: waar zijn zeteld veroverd, waar zijn de grootste successen geboekt, en ook: hoe staat D66 in de nieuwe verhoudingen nu in de raden?

Basisgegevens

Vóór 21 maart zat D66 in 171 gemeenteraden op in totaal 233 zetels. Nu zitten er volgens cijfers uit de kranten binnenkort 651 D66'ers in 229 gemeenten. Die cijfers kloppen echter niet helemaal. Het beeld is als volgt:

Ongedeelde D66-fracties: in 222 gemeenten, in totaal 648 raadszetels.

D66 in lijstverbindingen: voorzover na te gaan in 10 gemeenten, met waarschijnlijk 12 raadszetels.

D66 in Anna Paulowna Langedijk en Delfzijl (recent heringedeelde gemeenten, waar kortgeleden eerste raadsverkiezingen zijn gehouden): 3 gemeenten, en 3 raadszetels.

Voeg daar nog aan toe de nog te winnen zetels in Noord-Groningen, Waterland en Midden-Limburg waar nu nog herindelingen spelen, en waar over enige tijd raadsverkiezingen zullen worden gehouden, dan levert dit het volgende beeld op. D66 is vertegenwoordigd in 235 gemeenteraden, heeft daar rond de 663 raadszetels. En voor Noord-Groningen, Waterland en Midden-Limburg geldt nu: op naar de 666 zetels!

Omdat het moeilijk is nu volledig inzicht te krijgen van D66 in lijstverbindingen, zal ik me in dit artikel verder concentreren op de 225 gemeenten met ongedeelde, pure D66-fracties. D66 krijgt in die 225 gemeenten:

- 42 eenpersoonsfracties
- 71 tweepersoonsfracties
- 53 driepersoonsfracties
- 22 vierpersoonsfracties
- 14 vijfpersoonsfracties
- 10 zespersoonsfracties
- 6 zevenpersoonsfracties
- 4 achtpersoonsfracties
- 1 negenpersoonsfracties
- 1 elfpersoonsfracties.

Een ronde door Nederland

We beginnen in Groningen. D66 zat daar al in de raad van Delfzijl (nu niet meegerekend) en

Twee van de drie nieuwe D66-gezichten in de Raad van Hoogezand-Sappemeer. Tweede van links W. Berghoef, daarnaast T. ten Horn.

blijft – versterkt – in de raden in Groningenstad (van 2 naar 6 zetels), in Haren (van 2 naar 3 zetels), in Bedum (één zetel), in Veendam (één zetel) en in Slochteren (van 1 naar 2 zetels). Nieuwe fracties treden aan in Stads kanaal (een zetel) en in Hoogezand-Sappemeer (direct drie zetels!). En wellicht straks ook nog in Noord-Groningen.

Totaal uitslag Groningen: 8 gemeenten, 19 zetels.

Dan **Friesland**. D66 blijft in de raden van Leeuwarden (van 1 naar 5 zetels), Smallingerland (van 1 naar 2 zetels) en Heerenveen (van 1 naar 3 zetels) en treedt (op)nieuw aan in Franekeradeel, Lemsterland, Opsterland, en West-Stellingwerf, telkens met één zetel. Totaal uitslag Friesland: 7 gemeenten, 14 zetels.

Drenthe. D66 blijft in de raden van Assen (van 1 naar 3 zetels), Eelde (van 2 naar 3 zetels), Emmen (van 1 naar 4 zetels), Hooge-

veen (van 1 naar 2 zetels) en Zuidwolde (één zetel). En treedt aan in de raad van Peize (één zetel) en in de raden van Vries, Roden, en Zuidlaren (telkens twee zetels).

Totaal uitslag Drenthe: 9 gemeenten, 20 zetels.

Overijssel. D66 blijft in de raden van Zwolle (van 2 naar 4 zetels), Hengelo (van 2 naar 4 zetels) en Enschede (van 1 naar 4 zetels). En blijft ook in de raden van Almelo, Deventer en Goor (telkens van 1 naar 3 zetels), Ommen en Haaksbergen (beiden van 1 naar 2 zetels) en in de raad van Steenwijk (één zetel). D66 komt nieuw in de raden van Oldenzaal, Kampen (beide 2 zetels) en Hellen-doorn, Bathmen en Brederwiede (één zetel). Totaal uitslag Overijssel: 14 gemeenten, 33 zetels.

Gelderland. D66 blijft, maar dan wel versterkt in de raden van Apeldoorn en Arnhem (van 2 naar 7 zetels!), Nijmegen en Elst (van 2 naar 5 zetels). Goede vijfde qua zeteltel is Wageningen (van 2 naar 4 zetels). Drie zetels voor D66 zijn er in Brummen en Westervoort (nieuw!), Doetinchem, Ede, Renkum, Rhenen en Zaltbommel (allen van 1 naar 3 zetels). Tweemans fracties verschijnen in Bemmelen, Epe, Geldermalsen, Huissen en Zevenaar (allen nieuw) en in Culemborg, Hattum, Nijkerk, Tiel, Warnsveld, Winterswijk en Zutphen (van 1 naar 2 zetels). Tot slot blijven de zetels in de raden van Gorssel, Humelo en Keppel, en Lochem gehandhaafd (blijft 1), en treden relatief eenzame D66'ers aan in Elburg en Wijchen.

Totaal uitslag Gelderland: 29 gemeenten, 78 zetels.

De grootste fracties gemeten in zetels

1. Den Helder	11
2. Amsterdam	9
3. Leiden, Utrecht, Amersfoort, Haarlem	8
7. Arnhem, Apeldoorn, Almere, Den Haag, Rotterdam, Spijkenisse	7
13. Groningen, Lelystad, Nieuwegein, Amstelveen, Alkmaar, Purmerend, Zaanstad, Dordrecht, Zoetermeer, Breda	6

Flevoland. D66 blijft in de raden van Lelystad (van 3 naar 6 zetels), Almere (van 2 naar 7 zetels) en de Noordoostpolder (van 1 naar 3 zetels) en verschijnt met twee zetels in Dronten en Zeewolde.
Totaal uitslag Flevoland: 5 gemeenten, 20 zetels.

Utrecht. Qua zeteltal de topper zijn Amersfoort en Utrecht (allebei van 2 naar 8 zetels). Vervolgens komen Nieuwegein (van 1 naar 6 zetels) en Zeist (van 2 naar 5 zetels). D66 haalt 4 zetels in de Bit/Bilthoven (was 2). Driemansfracties verschijnen in Abcoude en Houten (nieuw), Baarn, Loosdrecht, Maarsse en Montfoort (van 1 naar 3 zetels) en Soest, Wijk bij Duurstede, IJsselstein en Breukelen (van 2 naar 3 zetels). Tweemansfracties ontstaan in Maarn en Veenendaal (nieuw) en in Leusden, Maartensdijk, Ronde Venen en Woerden (van 1 naar 2 zetels). De fractie in Rhenen blijft, en in Eemnes komt een eenmansfractie.
Totaal uitslag Utrecht: 23 gemeenten, 75 zetels.

Daan **Noord-Holland:** Eerst het Gooi. De topper is hier Huizen (van 2 naar 5 zetels). Daarna volgen Hilversum (van 2 naar 4 zetels), Naarden (van 1 naar 3 zetels), Bussum (van 2 naar 3 zetels) Blaricum (2 zetels) en Laren (één-nieuwe-zetel). De regio Amsterdam: Amsterdam zelf, landelijk bekend van twee naar negen zetels. Maar ook Amstelveen (van 2 naar 6 zetels), Zaanstad (van 1 naar 6 zetels), Purmerend (van 2 naar 6 zetels), Ouder-Amstel (van 2 naar 5 zetels), Haarlemmermeer (van 2 naar 5 zetels), Muiden (van 2 naar 4 zetels), Diemen en Weesp (van 2 naar 3 zetels) en Aalsmeer en Uithoorn (beide 2 nieuwe zetels). Zuid-Kennermerland, te beginnen met Haarlem (van 3 naar 8 zetels), Velsen (van 2 naar 5 zetels), Heemstede (4, geheel nieuwe zetels), Zandvoort (van 2 naar 4 zetels) en Bennebroek (van 1 naar 2 zetels). Noord-Kennermerland: Alkmaar (van 1 naar 6 zetels), Heerhugowaard (van 2 naar 4 zetels), Heemskerk en Castricum (van 1 naar 3 zetels), Heiloo

De hoogste binnenkomers

1. Heemstede	4
2. Hoogezand, Brummen, Westervoort, Abcoude, Houten, Alblasserwaard	3

(twee nieuwe zetels), Beverwijk en Schoorl (van 1 naar 2 zetels), en Uitgeest (één zetel behouden). West-Friesland: Hoorn (van 2 naar 5 zetels), Wognum en Wervershoof (van 1 naar 3 zetels) en tot slot – op eenzame hoogte – de Kop van Noord-Holland: Langedijk en Anna Paulowna (niet meegeteld) Schagen (van 2 naar 3 zetels) en Den Helder (van 3 naar 11 zetels).

Totaal uitslag Noord-Holland: 35 gemeenten, 140 zetels.

Zuid-Holland. We beginnen in de Leidse regio. In Leiden zelf komen acht D66'ers in de raad. Dit waren er twee. Alphen aan de Rijn en Leiderdorp komen op vier raadszetels (resp. van één en twee), Oegstgeest en Voorshoten gaan van twee naar drie zetels, Noordwijkerhout komt van 1 op 3 zetels. In Hillegom zijn 2 nieuwe zetels veroverd. Sasenheim, Bodegraven en Boskoop krijgen i.p.v. een eenpersoonsfractie nu een tweepersoonsfractie. Nieuwkoop krijgt een D66-raadslid.

De Haagse regio. In Den Haag zelf groeit de fractie tot 7 D66'ers (waren er 2). Vervolgens komt Zoetermeer (van 3 naar 6 zetels). Daarna volgen Delft (van 2 naar 5 zetels), Rijswijk en Voorburg (beide van 2 naar 4 zetels), Leidschendam (van 1 naar 3 zetels), Wassenaar (van 1 naar 2 zetels), en Berkel-Rodenrijs en Pijnaker (van 1 naar 2 zetels). Gaan we naar Rijnmond. Toppers zijn hier Rotterdam (van 2 naar 7 zetels) en Spijkenisse (van 3 naar 7 zetels), overigens snel gevolgd door Dordrecht (van 1 naar 6 zetels) en Vlaardingen en Schiedam (beide van 2 naar 5 zetels).

Dan volgen Hellevoetsluis, Maassluis en Zwijndrecht (van 1 naar 4 zetels) en Ridderkerk (van 2 naar 4 zetels). Vervolgens komen

Brielle, Cappelle aan de IJssel, Krimpen aan de IJssel, Nieuwerkerk aan de IJssel, en Oud-Beijerland, met telkens een verdriedubbeling van de fractie: van 1 naar 3 raadsleden. In Albrandswaard ontvangt de raad ineens 3 nieuwe D66'ers. In Barendrecht, Bernisse, Hendrik Ido Ambacht en Papendrecht verdubbelt de fractie: van 1 naar 2 zetels. In Rozenburg blijft de fractie op die twee zetels. Voorts heeft D66 in Zuid-Holland zetels in de raden van Gouda (van 2 naar 5 zetels), Gorinchem en Vianen (twee nieuwe zetels) en in Waddinxveen en Moordrecht (van 1 naar 2 zetels).

Totaal Zuid-Holland: 45 gemeenten, 153 zetels.

Zeeland. D66 blijft hier in de raden van Vlissingen (van 1 naar 4 zetels), Middelburg (van 1 naar 3 zetels), Goes en Terneuzen (van 1 naar 2 zetels), Sluis en Aardenburg (een zetel gehandhaafd). D66 komt met één zetel de raden van Borsele, Domburg en Veere binnen.

Totaal Zeeland: 9 gemeenten, 16 zetels.

Gemeenten met de hoogste % D66 kiezers

1. Ouder Amstel	31.2
2. Den Helder	30.1
3. Muiden	28.6
4. Elst (Gld.)	26.7
5. Loosdrecht	25.0
6. Genneep	23.8
7. IJsselstein	21.1
8. Almere	20.9
9. Wognum	20.8
10. Purmerend	20.4
11. Abcoude	20.4
12. Amersfoort	20.4
13. Spijkenisse	20.3
14. Goor	20.3
15. Lelystad	20.1
16. Nieuwerkerk a/d IJssel	19.9
17. Albrandswaard	18.7
18. Zandvoort	19.6
19. Weesp	19.5
20. Zaltbommel	19.4

Noord-Brabant. D66 blijft, fors versterkt, in de raden van Breda (van 2 naar 6 zetels) en Eindhoven (van 2 naar 5 zetels). D66 krijgt drie raadszetels in Den Bosch, Oosterhout, Oss, Tillburg en Waalre (allen van 1 naar 3 zetels) en in Bergen op Zoom (van 2 naar 3 zetels). Tweepersoonsfracties komen er in Assen, Best, Cuijk, Etten-Leur, St. Michielsgestel en Uden (telkens twee nieuwe zetels), in Helmond, Made en Drimmelen, Son en Breugel en Rosmalen (van 1 naar 2 zetels) en in Berkel-Enschot (2 zetels gehandhaafd). Eenpersoonsfracties ontstaan in Boxtel, Dongen, Loon op Zand, Putte, Valkenswaard, Veldhoven en Waalwijk. De eenpersoonsfracties in Gemert, Mierlo, Nuenen en Roosendaal blijven bestaan.
Noord-Brabant totaal: 30 gemeenten, 61 zetels.

De Haagse fractie viert feest. (foto Sijthoffpers)

En tot slot **Limburg**. D66 blijft daarin in de raden van Maastricht (van 1 naar 4 zetels), Gennep (4 zetels gehandhaafd), Brunssum (van 1 naar 3 zetels), Stein (van 1 naar 2 zetels) en Beek (een zetel gehandhaafd). Nieuwe fracties treden aan in Heerlen en Venlo (twee zetels beiden) en in Sittard (één zetel).
Limburg totaal: 8 gemeenten, 19 zetels.

Nog kort iets over D66-raadsleden in lijstverbindingen: in Norg, Nieuwulsen, Ermelo, Bunnik, Driebergen, Renswoude, Katwijk, Lisse, Warmond en Wateringen komen er via deze lijsten zeker D66'ers in de raad.

En hiermee is de tocht door Nederland afgerond. Duidelijk is dat D66 nog erg sterk in de Randstad blijft. In de drie Randstadprovincies (Noord- en Zuidholland, Utrecht) liggen 103 van de in totaal 222 gemeenten, maar vooral 368 van de 648 raadszetels. Gelderland doet sterk mee, maar het Zuiden blijft, vooral als gevolg van de invloed van de gemeentelijke lijsten, toch wel achter. In Noord-Brabant zeker, maar ook in Limburg zouden op grond van Tweede Kamerverkiezingen meer zetels behaald moeten kunnen worden. Overigens zal een meer uitgebreide analyse van de groei van D66 per provincie in het komende nummer van Idee 66 worden gepubliceerd.

De snelste groeiers

(van – naar)

1. Den Helder	3- 11
2. Amstelveen	3- 9
3. Leiden, Utrecht	2- 8
5. Arnhem, Apeldoorn, Almere, Den Haag, Rotterdam	2- 7
10. Alkmaar, Zaanstad, Dordrecht	1- 6
13. Leeuwarden	1- 5

Met de overzichten die dit artikel begeleiden valt net iets meer te zeggen over de gemeenten waar D66 nu sterk is. Er lijken drie typen gemeenten te onderscheiden.

Zo is er een aantal gemeenten waar D66 landelijk meestal niet zo geweldig sterk naar voren komt, maar bij de raadsverkiezingen grote successen behaalt. D66 heeft in deze gemeenten sterke – en vooral: lokaal gewortelde – raadsfracties. Het schoolvoorbeeld van zo'n gemeente was altijd Gennep, maar we kunnen gerust ook Muiden, Elst, Goor, Loosdrecht, Wognum en Den Helder noemen.

De volgende categorie zijn de eerste forensengemeenten. Hier haalt D66 al heel lang goede scores. Bij raadsverkiezingen blijven deze gemeenten – bijvoorbeeld: Purmerend, Spijkernisse, Diemen., Breukelen, Castricum.

Leiderdorp – net wat onder de uitslagen behaald in de eerste categoriën.

En dan zijn er de grote steden. D66 is daar nu bijna overal fors in de raad vertegenwoordigd. Het lijkt er overigens op dat D66 meer kiezers trekt naar mate de PvdA meer regenteske trekken vertoont.

Na het succes nu het – relatieve – falen. In vier gemeenten wist D66 geen zetels te behalen, terwijl wel werd meegedaan. Deze gemeenten – Drunen, Geleen, Meerssen en Vaals – liggen allen in het Zuiden. De concurrentie van de plaatselijke lijsten was helaas te groot. Volgende keer beter. Dat geldt trouwens ook voor al die gemeenten waar een zetel verrassingsvrij behaald had kunnen worden, als was meegedaan met de verkiezingen. Voor deze gemeenten wordt gewerkt aan een activeringsplan.

D66 in de raad in relatie tot de andere grote partijen

D66 heeft niet slechts heel veel gewonnen, de partij heeft ook in een aantal raden een relatieve machtspositie verkregen. Hieronder volgt een overzicht van gemeenten waar D66 de grootste, op één na grootste of op twee na grootste partij is geworden. Het gaat hierbij om 50 gemeenten.

- D66 de grootste partij: Den Helder
- D66 de op één na grootste partij: Amsterdam (na PvdA)
Amersfoort (na CDA)
Spijkernisse (na PvdA)
Houten (na CDA)
Zandvoort (na VVD)
Ouder-Amstel (na CDA)
Wognum (na CDA)
Elst (Gld) (na CDA)
Breukelen (na CDA)
Muiden (na VVD)
- D66 de op twee na grootste partij: Na PvdA en CDA (en dus groter dan de VVD) in: Apeldoorn, Arnhem, Haarlem, Rotterdam, Leiden, Dordrecht, Maastricht, Hengelo, Delft, Schiedam, Alkmaar, Emmen, Hoogeveen, Leeuwarden, Goor, Maassluis, IJsselstein, Westervoort, Berkel en Rodenrijs, Zaltbommel, en Oud-Beijerland.
- na PvdA en VVD (dus groter dan het CDA) in: Purmerend en Hellevoetsluis.
- na CDA en VVD (dus groter dan de PvdA) in: Voorschoten, Oestgeest, Leiderdorp, Albrandswaard, Abcoude en Noordwijkerhout.

Tot slot

Een interessante reeks die wellicht één voorzichtige conclusie toelaat: D66 lijkt op weg om in de steden de concurrentie met de VVD te kunnen winnen, en lijkt op weg in de forensengemeenten de PvdA te kunnen verslaan.

Hans Jeekel

– advertentie –

...en toen schreven zij voor de eerste keer

Coöperatie

Moeizaam vormen woorden zinnen.

Maar wie in het bestuur

van de coöperatie wil

moet kunnen lezen en schrijven.

Juan

HIVOS

Humanistisch Instituut voor Ontwikkelingssamenwerking

financiert o.a. alfabetiseringsprojecten. Voor meer informatie:

HIVOS Raamweg 16 2596 HL Den Haag Tel. 070 - 36 36 907 Giro 716000

Den Haag gaat politieke vernieuwing aanpakken

SCHOLING EN LEF

Twee dagen na de raadsverkiezingen praten we met een betrokken partijgenoot, wethouder in Den Haag, René Vlaanderen. Net als zijn D66-collega's in andere grote steden, is hij op de avond van de verkiezingen geconfronteerd met een uitbreiding van zijn fractie, zoals hij nog nooit heeft meegeemaakt. We mogen dan met 422 nieuwe raadszetels gegroeid zijn, in de grote steden kwam het wel heel hard aan. Dat was geen verdubbeling, dat werd een lawine!

De klassieke vraag aan een representant uit één van die grote steden luidt in zo'n geval: „Wat ging er nou door je heen, toen je al die uitslagen hoorde?”

Vlaanderen: „Verheugd over de aanwas, maar tegelijk vervuld van zorg over wat we daar nou de komende maanden mee gaan doen.” Met vele anderen stellen we bezorgd vast dat de opkomst te laag is geweest om nog te kunnen spreken van belangstelling voor de lokale bestuurslaag en constateren we dat er te veel mensen zijn, die zich hebben laten leiden door haat tegen, of in elk geval afkeer van buitenlanders.

„De verkiezingen winnen is één ding”, zegt Vlaanderen. „maar een substantiële bijdrage leveren aan het lokale bestuur is een tweede. Voor mij is daarbij heel duidelijk dat je moet streven naar een plaats in B&W. Daar wordt niet alleen gekakeld, daar worden ook de eieren gelegd. Dat betekent dat je het met anderen eens moet worden over enkele doelstellingen die voor D66 centraal staan en dat je moet kunnen komen tot een collegesamenstelling die het mogelijk maakt om zoveel mogelijk van de eigen punten te realiseren. Dat zal in de ene plaats tot een afspiegelingscollege leiden, in de andere zal er een programcollege uit de bus komen. Cruciaal is de omzetting van het getal in feitelijke macht.”

Maar de geringe opkomst maakt duidelijk dat een groot deel van de mensen geen boodschap meer heeft aan die macht. Je doet maar, zij komen niet meer uit hun stoel. Zoiets is toch dodelijk voor elke politieke partij?

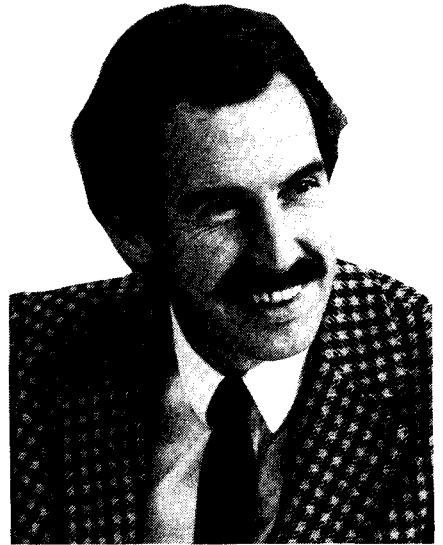
„Tja, ik heb daar ook niet direct een oplossing voor. Ik heb wel een voorstel. Zoals wij landelijk een initiatief hebben genomen tot verandering van de politieke cultuur, streven naar andere verhoudingen tussen samenleving en openbaar bestuur, zo zullen we ook plaatselijk tot een vergelijkbaar initiatief moeten komen. Een zware commissie uit het gemeentebestuur zou zich bezig moeten houden met een analyse van de oorzaken van

het wegblijven. En niet van achter het bureau, maar zelf het veld in en gesprekken voeren met individuen of met representatieve organisaties. Ik zou daarvan in Den Haag een hoofdpunt van beleid willen maken.”

Twee maal daags

„Het verder tot ontplooiing brengen van de lokale media lijkt mij, vooruitlopend op mogelijke conclusies uit het onderzoek, een hele goede gedachte. Een foldertje op de balie van voorlichting is mooi, maar je moet de burgers tot hun huizen achtervolgen met je beleid. Je moet ze duidelijk maken dat het hún zaak is, dat het hen wel degelijk aangaat wat het gemeentebestuur doet en wat de raad beslist. Dagelijks één of twee uur lokale televisie, waarin het werk van raadscommissies op een goede manier gecommuniceerd wordt, zou zijn uitwerking niet missen.”

Maar nou die nieuwe mensen. Verandert er

veel? „Ja natuurlijk verandert er veel. Vroeger kon je telefonisch fractie-overleg houden. Dat is voorbij. Er zal veel meer geregeld, geïnstitutionaliseerd moeten worden. Er zal duidelijk fractie-discipline moeten heersen, om te voorkomen dat we tegen elkaar worden uitgespeeld. Er mag best eens iemand een afwijkend standpunt hebben, daar zijn we D66 voor, maar geen individualistische anarchie in de raad. Ik hoor dat het P.S.V.I. een scholingsaanbod heeft voor nieuwe raadsle-

— advertentie —

...en toen schreven zij voor de eerste keer

Kinderen

Met zijn vijven zaten we voor het schoolbord. Mijn kinderen en ik. De leraar schreef op het bord 'Toekomst'. Ook voor mij.

Milena

HIVOS Humanistisch Instituut voor Ontwikkelingssamenwerking financiert o.a. alfabetiseringsprojecten. Voor meer informatie:

HIVOS Raamweg 16 2596 HL Den Haag Tel. 070 - 36 36 907 Giro 716000

Scholing en lef

vervolg van p. 15

den. Ik hoop dat ze daar allemaal gebruik van maken. Ik wil niet beweren dat het daar alléén van afhangt. Een plons in het diepe is prima, maar een paar zwemlessen erbij is nog beter."

Steunfractie

„Verder denk ik dat er een mooie taak ligt voor de achterban. Vooral voor mensen met kennis van zaken en ervaring op bepaalde terreinen. Natuurlijk, ze hebben het allemaal druk en zij hebben zich geen kandidaat gesteld, maar ze blijven lid van de partij en ze mogen best eens een half uurtje beschikbaar stellen om een onervaren raadslid bij te praten. Hoe je dat noemt is niet belangrijk, maar je moet het wél organiseren, anders blijft het bij mooie plannen.

Tegen al die nieuwe mensen in al die fracties en vooral tegen de nieuwe fracties, die voor het eerst ergens in de raad komen, zou ik willen zeggen: Laat je door al dit zorgelijk gepraat je enthousiasme om aan het werk te gaan niet afnemen. Er is eigenlijk maar één ding belangrijk en dat is dat je barst van de initiatieven. Er zitten er voldoende om op de winkel te passen, die blijven wel kijken of er niets fout gaat. Kom jij nou maar met voorstellen om het gemeentelijk functioneren te verbeteren, kom maar met plannen waar de mensen wat aan hebben. Als je echt te hard loopt, fluiten ze je heus wel terug!"

De redactie van Democraat wenst alle nieuwe raadsleden geluk, scholing en lef!

Stijn Verbeeck

Afscheid Maarten Brackel in teken Oost-West verhoudingen

Vrijdag 3 maart heeft Maarten Brackel afscheid genomen als directeur van het Politieke Scholings- en Vormingsinstituut (PSVI) van D66. Geheel naar de wens van Maarten stond zijn afscheid in het teken van het opbouwen van contacten met Oost-Europese politieke partijen. De aanwezigen konden hun afscheidscadeau in de vorm van een eerste financiële bijdrage aan een nog op te richten D66-ondersteuningsfonds aan de talrijke

ballonnen in het Jacobi theater knopen. Namens de verschillende partijgeledingen voerden Frits Herman de Groot (DB), Doeke Eisman en Louise Groenman (fractie Tweede Kamer), Mirjam Hommes (Peac), Roel van der Poort (JD) en Magda Bernsen (PSVI) het woord bij het afscheid. Enige spijt sprak wel uit de afscheidswaard van de vertrekkende PSVI-directeur. Na de eclatante overwinning op 21 maart zal op zijn instituut de komende tijd een groot beroep worden gedaan. Het is een uitdaging die Maarten ruimschoots aangekund zou hebben. We wensen hem veel succes bij zijn verdere loopbaan.

Informatiepunt gemeenteraads fracties

Om te voorzien in informatie, advies en ondersteuning aan de nieuw gekozen gemeenteraadsleden is bij het landelijk secretariaat in Den Haag een informatiepunt ingericht. Hier kunt u terecht voor alle vragen die betrekking hebben op het functioneren van afdelingen en fracties, alsmede voor vragen die betrekking hebben op collegevorming (telefoon 070-3858303). Een groep van ervaren D66-ers (wethouders, burgemeesters, kamerleden en DB-leden) staan klaar om u van advies te dienen en om als klankbord te fungeren. De gemeenteraadsfracties zijn inmiddels door een brief op de hoogte gesteld van dit informatiepunt. Om de informatie-uitwisseling tussen het landelijk secretariaat, fracties en afdelingen te optimaliseren is tevens een vragenlijst meegestuurd. Fracties die de brief niet hebben ontvangen kunnen deze aanvragen bij het landelijk secretariaat. Gevraagd is de gegevens telefonisch en schriftelijk door te geven. Zo is onder andere gevraagd naar de lijsten, de lijstvolgorde en naar diegenen die daadwerkelijk zitting zullen nemen in de raad.

Publiciteit

D66 heeft de naam een partij te zijn, die op het gebied van publiciteit en PR de zaakjes goed heeft geregeld. Of dat beeld terecht is, is nog maar de vraag. In ieder geval kan op het gebied van de interne public relations sowieso veel verbeterd worden. Met 30,1% van de stemmen boekte D66 een klinkende overwinning bij de raadsverkiezingen in Den Helder. De PvdA (tweede grootste partij) behaalde ongeveer 20%. Het steekt lijsttrekker Henk Mosk dat de afdeling geen felicitatie of blijk van waardering van hoofdbestuur of kamerfracties aantrof in de bloemenzee of tussen de vele gelukstelegrammen. Vervolgens voegt hij er wel zakelijk aan toe: „Een fraai artikel in de Democraat maakt natuurlijk wel wat goed..."

De afbeelding toont Maarten Brackel in een groep mensen. Hij is in het midden, glimpend, en wordt omringd door anderen. Een man in de voorgrond houdt een bord met de tekst 'D66 DEMOCRAT' vast. De achtergrond is onscherp, maar lijkt op een openbare ruimte.

DEMOCRAAT

D66
 DEMOCRATEN

Lokale fracties zoeken eigen weg in onderhandelingen

D66 VERTAALT KRACHT IN MACHT

Na de opvallende verkiezingsresultaten van 21 maart leek het niet meer kapot te kunnen. D66 zou, voor het eerst op lokaal niveau, in de collegeonderhandelingen sterk voor de dag kunnen komen. Met vallen en opstaan is de afgelopen maand duidelijk geworden dat een goede verkiezingsuitslag slechts een onderdeel is van het hele machtsproces.

Het optimisme van de eerste dagen na 21 maart werd al snel getemperd. Het succes van de verkiezingen leek zich tegen de grote winnaar te keren. De — voorheen — grote partijen bleken niet bereid hun verdeel- en heers-tactiek van zich af te schudden, ook al was de legitimatie voor die opstelling nog verder geslonken. Leiden werd het eerste voorbeeld. D66 werd ruw aan de kant gezet: geen wortels in de samenleving, geen bestuurskracht en weinig progressief, zo waren de kwalificaties. Rotterdam volgde snel. Ook daar zou de D66-fractie te weinig deskundigheid bezitten. Van de grotere steden kwam verder Den Haag snel tot resultaat. Daar kwam D66 weliswaar in het college, maar werd de ver-

kiezingswinst niet vertaald in de wethoudersaantallen en nauwelijks in de zwaarte van de portefeuille. De ommezwaai lijkt gekomen te zijn toen het zelfs de landelijke kopstukken van de PvdA, partijvoorzitter Sint en fractievoorzitter Kok, in enkele gevallen te gortig werd. Of de uitspraken van deze twee bestuurders invloed gehad hebben, of dat de druk van de media een grotere rol heeft gespeeld, zal wel nooit duidelijk worden. Feit is dat na die bemoeienis in de tweede week van april de kwaliteiten van de lokale D66-bestuurders nauwelijks mog openlijk als uitsluitingsgrond is genoemd.

Het is daarna gelukt om in veel plaatsen wel in het college te komen. In Nijmegen bijvoorbeeld, en in Apeldoorn, Groningen, Breda, Utrecht en Amsterdam om enkele grotere gemeenten te noemen. In elke situatie spelen andere kwesties, zijn andere gevoeligheden die tot een andere afweging leiden. In het ene geval blijft D66 'vrijwillig' buiten het college, omdat men niet wil buigen voor andere partijen. De verminderde invloed op het bestuur wordt gecompenseerd doordat in de raad de

D66-lijn gehandhaafd kan worden. Voor de buitenwacht hoeft men zich niet te verdedigen: D66 blijft haar opstelling trouw. In het andere geval wordt zonder al te veel moeite een belangrijk resultaat geboekt. Dat geeft aan dat de boodschap van D66 een breed politiek draagvlak begint te krijgen: een teken van erkenning en een goede oppositierol in het verleden. Soms ook moet het nodige toe-
(vervolg op pag. 3)

Verkiezingen Adviesraad

De Adviesraad begint volgende maand aan een nieuwe zittingsperiode van twee jaar. Daarvoor vindt deze maand de ARverkiezing plaats. In deze Democraat vindt u de verkiezingsbescheiden.

Deze maand

Dagboek van een onderhandelaar	p. 3
Bertens bezoekt regenwouden	p. 5
Gesprek over medische ethiek	p. 12
Binnenhof	p. 15

Inhoud

- Dagboek van een onderhandelaar
-
- Winstbejag bedreigt het Regenwoud
-
- Partijnieuws: weer naar de stembus
-
- Uit het Europees Parlement
-
- Oost-Europa en de EG
-
- Medische ethiek: Een gevecht om hart en nieren
-
- Reisverslag Bulgarije
-
- De Achterpagina

Colofon

De **Democraat** is een uitgave van de politieke partij **Democraten 66** en verschijnt onder verantwoordelijkheid van een door het Hoofdbestuur benoemde redactieraad.

Redactieraad: Peter van den Besselaar, Bob van den Bos, Kees Dietz, Eduard Groen, Elmer Klaasen, Lennart van der Meulen, Alexander Osten, Marie-Louise Tiesing, Stijn Verbeeck, Martin Voorn.

Eindredactie: Lennart van der Meulen, Alexander Osten.

Foto's: Dennis Sies
Met dank aan Henk Hardeman

Correspondentie richten aan:
redactiesecretariaat De Democraat:
t.a.v. Tineke Knaap
Bezuidenhoutseweg 195,
2594 AJ Den Haag.

Verschijningsdata **Democraat** nr. 6
kopijsluiting 30 mei
verschijningsdatum 14 juni

Oplage: 11.000 ex.

Druk: Brouwer Offset BV/Utrecht

Partijsecretariaat **D66**
Bureau SWB D66
Bureau PSVI D66
Bezuidenhoutseweg 195
2594 AJ Den Haag
Telefoon: 070-3858303
giro 147777

Secretariaat Tweede Kamerfractie
Telefoon: 070-3183066.

Het Beloofde Land

Het was een wonderlijke ervaring. Meer dan honderdduizend mensen waren uit alle windstreken toegestroomd. Felle toespraken galden over het immense plein. Oud en jong, rechts en links, de bevolking was in al haar schakeringen vertegenwoordigd. Het initiatief was genomen door ontstemde (gekozen) burgemeesters. Op spandoeken stonden de leuzen: „Verander het politieke systeem” en „Wij eisen een gekozen minister-president en een districten-stelsel”.

Wat was dit? Een illusoire toekomstdroom van een D66-fanaat met een onverwerkt verleden wiens verstandelijke vermogens het inmiddels hebben begeven? Geenszins. De massale demonstratie heeft werkelijk plaats gehad en uw commentator was er getuige van. Alleen niet in Nederland, maar in de Israëliische stad Tel Aviv. De betogers liepen te hoop tegen de verlamde politieke besluitvorming, de onevenredige macht van religieuze partijen, de politieke koehandel en de tanende legitimiteit der politici: de burgers herkenden zich niet meer in hun bestuurders en wilden een ander politiek gedrag afdwingen door wijziging van het kiestelsel.

Zoals bekend demonstreert D66 hier al 24 jaar voor. Tot nu toe helaas tevergeefs. Wel is recentelijk een zware parlementaire commissie voor politieke vernieuwing ingesteld. Niets wijst tot nu toe echter op een fundamentele mentaliteitswijziging die werkelijk verandering mogelijk moet maken. De bereidheid van de grootste partijen om tot ingrijpende wijzigingen te komen is nog steeds bijzonder gering. Zij stemden met de genoemde commissie in uit vrees voor de ook door hen gesignaleerde onvrede van het electoraat met hun politieke praktijk. Ook konden zij zich moeilijk veroorloven de invitatie botweg af te wijzen van een partij, die ondanks de verworven kiezersgunst hardhandig buiten het kabinet was gelaten. Dat zou slechts koren op de D66-molen zijn geweest. Zolang de met vooraanstaande Democraten opgetuigde commissie studeert, zou D66 bovendien fatsoenshalve belet worden van het onderwerp een electoraal mooi nummer te maken.

Erkenning van het probleem is natuurlijk heel iets anders dan aanvaarding van de gesuggereerde oplossingen. Vele hiervan schaden de vermeende belangen van de gevestigde partijen of individuele politici. Ontegenzeggelijk kleven er bijvoorbeeld aan een nieuw kiessysteem, een andere vorm van ministeriële verantwoordelijkheid, of departementale herindelingen ook „objectieve” nadelen. Deze bezwaren kunnen (en zullen!) evenwel gemakkelijk als dekmantel dienen voor de motieven van persoonlijke en partijpolitieke aard: de angst om verworven machtsposities op het spel te zetten.

Ongetwijfeld wijzen de „oude” gevestigde partijen zulke aantijgingen verontwaardigd van de hand. Hadden zij niet Kamervoorzitter Deetman de leiding toevertrouwd om aan te geven hoe ernstig zij de commissie namen? Dat is nog maar de vraag. Het brengen van een „stukoffer” past uitstekend in de strategie van dit politieke schaakspel en is bovendien voor weinig partijgenoten van de oud-onderwijsminister reden voor onoverkomenlijke droefenis.

Kortom, de instelling van de commissie Deetman lijkt verdacht veel op een poging de partij in de tang te nemen die als geen andere op politieke vernieuwing hamert.

Mocht D66 er echter toch niet in slagen de gevestigde politieke orde te overtuigen van de noodzaak zichzelf te veranderen, dan blijft er slechts één, per definitie „Democratische” weg open: die naar de kiezers toe. Via het verwerven van voldoende aanhang in de samenleving moet het politieke stelsel open worden gebroken. Dat dit in principe mogelijk is, blijkt uit de verregaande afzwakking van het ideologische karakter van de „oude” partijen onder druk van de maatschappelijke ontwikkelingen. Het automatisme in stemgedrag ten behoeve van bepaalde partijen neemt af: er vallen steeds meer kiezers te winnen langs lijnen van betrouwbaarheid en redelijke rechtvaardigheid dan van traditionele bindingen. Het gaat meer om bewuste keuzes op basis van feitelijk politiek gedrag. Dit vergt niet alleen meer van de kiezers, maar vooral ook van gekozenen.

De politici moeten zich onthouden van valse beloftes. Zij moeten veranderingen durven doorvoeren, als de omstandigheden dit vereisen en de burgers het wensen. Moge het niet blijven bij een verwijzing naar „het beloofde land”.

Bob van den Bos

DAGBOEK VAN EEN ONDERHANDELAAR

Overall in het land hebben D66-delegaties hun best gedaan voor een plaats in het College om zo mee te werken aan een schoon land en een helder bestuur. De Democraat vroeg haar redacteur Elmer Klaasen, die deelneemt aan de onderhandelingen in Utrecht, een dagboek bij te houden.

Utrecht

De verkiezingsuitslag van Utrecht geeft eenzelfde beeld te zien als de andere grote steden. De PvdA blijft grootste partij ondanks fors verlies (van 19 naar 12 zetels), het CDA blijft constant (10 zetels) en Groen Links en D66 winnen de verkiezingen (respectievelijk

van 5 naar 8 en van 2 naar 8). In de Domstad hebben deze laatste twee partijen zich vooral geprofileerd door zich tegen een bovengrondse sneltram-verbinding door de binnenstad te keren.

17 februari

Vandaag start in feite het werk voor de onderhandelingen met de cursus Collegevorming van het PSVI. Samen met Nicky (lijsttrekker) en Thea (Nr 7 van de kandidatenlijst en bestuurslid) naar de Cursus geweest. De belangrijkste tips die we meegenomen hebben zijn dat we niets moeten verwachten van andere partijen en dat het belangrijk is om naast de delegatie een grotere groep bij de

onderhandelingen te betrekken (een klankbord).

26 februari

Bestuurlijk overleg met PvdA en Groen Links. De PvdA heeft hiertoe het initiatief genomen. Het is duidelijk dat de collegeonderhandelingen begonnen zijn. Groen Links heeft uitgesproken alleen met PvdA en D66 een college te willen vormen.

1 maart

Met Nicky gesproken over het stuk dat ik over de college-onderhandelingen heb geschreven. In het bestuur hebben we afgesproken dat er een Klankbord moet komen met

(vervolg van pag. 1)

gegeven worden om tot een positief onderhandelingsresultaat te komen. De afweging is in dat geval dat een rol als collegepartij in praktijk de beste waarborg geeft voor een uitvoering van (een deel van) de eigen wensen.

Principiële opstelling

In Bodegraven blijft D66 bijvoorbeeld principieel buiten het college, ondanks de winst van een tweede raadszetel. Een regentesk CDA wilde de onderhandelingen nog steeds tète à tète regelen: zij ontvingen van oudsher een voor een de partijen en maakten daarna een keuze. Het lukte D66 dit keer daar even een stokje voor te steken, maar na één vergadering wilde het CDA weer de achterkamers opzoeken. D66 vertikte het op audiëntie te gaan, mede omdat men de verkiezingen ingegaan was met de eis van openbaarheid van bestuur. Hoewel die principiële opstelling voor de betrokkenen een moeilijke beslissing was heeft het de partij veel goed gedaan. "De opstelling van D66 heeft het CDA in een kwaad daglicht gesteld. Het zal ons op deze wijze lukken de regententaliteit te doorbreken. Onze opstelling is als een bom ingeslagen. Of je je opoffert voor je boodschap? Ja, in feite wel. Hoewel we ons nu natuurlijk onbevangen in de raad kunnen opstellen", aldus fractievoorzitter Andries Siderius.

Resultaten

De D66-fractie in Oss heeft voor een andere opstelling gekozen. Ook hier speelt het punt van de bestuurlijke vernieuwing. D66 wilde alleen onderhandelen als de andere partijen een commissie be-

Andries Siderius.

stuurlijke vernieuwing zouden accepteren. De andere partijen waren hiertoe bereid. Daarbij werd direct invulling gegeven aan de taken van de commissie. Roel Bukman: "De commissie zal zich op korte termijn buigen over de realisatie van een lokaal raadgevend referendum, over de inspraakregels en een goede regeling van de ombudsfunctie. Het lokaal referendum is in de onderhandelingen aan de orde geweest. Steun ervoor is door de andere partijen in principe toegezegd". Bukman zal zelf de commissie voorzitten, die waarschijnlijk de hele raadsperiode actief zal zijn. Het bijzondere is dat al deze punten werden binnengehaald voordat er in Oss überhaupt gesproken werd over een portefeuilleverdeling.

Ontwikkeling

De situatie in Amersfoort is weer heel anders. De fractie van D66 zou, als je de kranten mag geloven, haar kritische houding tegen de plannen omtrent de ontwikkeling van het

stadscentrum hebben laten varen. Dat levert ze een wethouder op die de uitvoering van het Centraal Stadsgebied (CSG) zelf ter hand mag nemen. Afdelingsvoorzitter Albert Flederius wil niet op die kranteberichten ingaan, maar constateert dat de fractie gedaan heeft wat er van D66 verwacht mag worden. "We hebben getracht de consequenties van de D66-ideeën hoog te houden. Voor de verkiezingen hebben we geconstateerd dat er geen CSG in deze vorm moet komen, omdat er geen maatschappelijk draagvlak voor is. De onderhandelingen hebben we ingezet op het bereiken van dat draagvlak. We moeten met de plannen terug naar de burger en de reacties serieus nemen. Voor de gemeente Amersfoort is het van belang dat we het vertrouwen, zowel in elkaar als tussen burger en bestuur, terugvinden". Moet je als partij nu blij zijn met een wethouderspost die juist dat omstreden punt moet behandelen? Flederius: "Natuurlijk maakt het ons kwetsbaar en brengt het een risico met zich mee, maar we zijn wel bezig met D66-items pur sang. Het zal de nodige kwaliteit en creativiteit vragen, maar het is ook een unieke kans om vorm te geven aan een helder bestuur". En zo zijn er vele voorbeelden te geven van lokale fracties die telkens weer een afweging moeten maken om ervoor te zorgen dat het D66-geluid het best tot z'n recht komt. Eén ding staat vast: de verkiezingen en de onderhandelingen hebben D66 een krachtige positie in de gemeenteraden en colleges bezorgd.

Alexander Osten

De voorzitter van de afdeling Utrecht, Elmer Klaasen, overhandigt lijsttrekker Nicky van 't Riet het eerste exemplaar van het lokale verkiezingsprogramma. (Foto: Alexander Osten)

naast de nieuwe fractie twee bestuursleden, de eerste lijstopvolger en Kees als vertrekkend fractie-voorzitter.

7 maart

Lijsttrekkersdebat georganiseerd door de VVD. De kleine zaal is zo goed als leeg. De PvdA vertoont duidelijk baltsgedrag richting CDA.

11 maart

Vergadering Campagne Commissie. Het belangrijkste item in de verkiezingscampagne is de Sneltram. Wij en Groen Links zijn tegen een bovengronds traject door de binnenstad. Besloten wordt tot een advertentie op de voorpagina van het UN op de laatste dag voor de verkiezingen: "Geen sneltram bovengronds door de binnenstad? Stem D66".

16 maart

Eerste vergadering van het klankbord. We verwachten 5, maximaal 6 zetels. Op basis van de verwachte verkiezingsuitslag hebben we een voorkeur voor een college PvdA-CDA-D66. Als tweede keus komt PvdA-VVD-D66. We verwachten niet dat een Links College een werkbare meerderheid haalt.

21 maart

De verkiezingsuitslag is sensationeel. Al aan het begin van de avond voorspelt de lokale omroep, Domroep, acht zetels voor ons, en een verlies van zeven voor de PvdA (van 19 naar 12). Alleen wat betreft Groen Links zitten de schaduwverkiezingen ernaast. Die halen acht in plaats van de voorspelde vijf zetels. James van Lidth de Jeude (lijsttrekker PvdA) neemt op de verkiezingsavond het verlies sportief op. Hij maakt een opening wat betreft de sneltram.

25 maart

Fractie en klankbord. Een groot deel van de fractie heeft een duidelijke voorkeur voor een links college. De overigen een lichte

voorkeur voor een college met PvdA en CDA. We hebben het gevoel dat we meetellen. We vinden dat we recht hebben op twee wethouders.

29 maart

Achter de schermen speelt van alles. De PvdA heeft zich duidelijk uitgesproken voor het CDA. Het liefst hebben ze Groen Links erbij, hoewel dat nog niet naar buiten gebracht is. Op 9 april heeft Groen Links een ledenvergadering, dan heffen ze eventueel hun blokkade richting CDA op.

1 april

Gesproken met Nicky. Groen Links links wil nog steeds een Links College. De PvdA probeert ze over te halen toch mee te doen met het CDA. Op het klankbord hebben we afgesproken dat we verder inhoudelijk willen onderhandelen met PvdA, CDA en Groen Links.

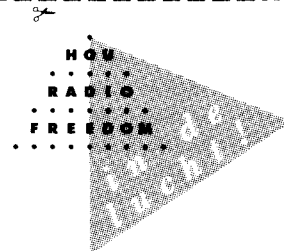
3 april

Openbare vergadering van de college-onderhandelingen. De PvdA zoekt naar argumenten om ons buiten het college te houden. Ze hebben nu voor het eerst openlijk hun voorkeur voor Groen Links uitgesproken. De PvdA is het machtsdenken nog niet verleerd. Het CDA is volgbaar. Ze willen hun deelname aan het college niet in gevaar brengen. Ook al hebben ze ons liever dan Groen Links, ze spreken dat niet in het openbaar uit. De PvdA wil op dit moment niet met ons praten, ook niet in de wandelgangen. De PvdA heeft het ook gedaan gekregen dat hun concept werkprogramma zal worden gebruikt als basis. De andere partijen mogen amenderen. D66 heeft als enige bezwaar gemaakt tegen deze procedure.

4 april

Klankbord. We hebben we onze inbreng voor het concept-werkprogramma bespro-

**Word tientjeslid van
Radio Freedom, omdat
gekleurd nieuws van
het verzet beter klinkt
dan geen nieuws van
wit Zuid-Afrika.**

**Ja, ik word tientjeslid
van Radio Freedom;**

naam: _____

adres: _____

postcode: _____

plaats: _____

handtekening: _____

Ik geef f 10,- per jaar / half jaar / kwartaal / maand

**In enveloppe naar Antwoorder. 11019
1000 PB Amsterdam**

WINSTBEJAG BEDREIGT HET REGENWOUD

Jan-Willem Bertens en Hemmo Muntingh spreken in Kushing (Sarawak) hun persverklaring door met de leider van de Penan-stam.

In de laatste week van maart brachten D66-Europarlementariër Jan-Willem Bertens en PvdA-collega Hemmo Muntingh een bezoek aan de Maleisische deelstaat Sarawak (op Borneo) om zich ter plaatse te informeren over de ontbossing van het tropische regenwoud in Sarawak en de aantasting van de rechten van de inheemse bevolking die daarmee gepaard gaat. Zij woonden onder meer de rechtszaak bij van eigenaren van inheemse gronden tegen een tweetal houtbouwmaatschappijen en de regering van de staat Sarawak.

Wat de Europarlementariërs te horen kregen, en met eigen ogen konden zien, was onthutsend. De kapconcessies voor de tropische regenwouden in Sarawak zijn in handen

► ken. Deze zal worden meegestuurd met het PvdA-stuk.

7 april

Klankbord. We hebben grote problemen met het concept-werkprogramma van de PvdA. We vinden het geen goede basis voor een werkprogramma en zullen dit voorleggen aan CDA en Groen Links. Nicky had goed nieuws: de PvdA wil weer met ons praten.

9 april

Ledenvergadering Groen Links. De uitkomst is een ultimatum. PvdA en CDA moeten zich uitspreken tegen een sneltram bovengronds door de binnenstad. Zo niet, dan wil Groen Links niet aan de onderhandelingstafel plaatsnemen. Wij schatten in dat Groen Links daarmee niet in de onderhandelingen kan blijven.

10 april

Klankbord. Het CDA heeft ons informeel een minderheidsstandpunt aangeboden. Het dubbelbesluit over de sneltram blijft gewoon overeind. De overgrote meerderheid van het klankbord is daar tegen. We zijn dan geen volwaardige collegepartner.

11 april

Openbare onderhandelingen. PvdA en CDA gaan niet in op het ultimatum van Groen Links. Het CDA spreekt zich definitief uit tegen samenwerking met Groen Links. In de tweede ronde verrast de PvdA ons door voor te stellen met CDA, VVD en ons te willen dooronderhandelen. Het CDA wil doorpraten op basis van 3-2-1-1.

Ook de PvdA spreekt zich uit voor 3-2-1-1. Als compromis voor de sneltram worden ons de alternatieven geboden in een andere formulering van het trambesluit, een zogenaamde 'Binnenstad, tenzij' formulering. Ook komt een nieuwe inspraakronde op tafel. Als alternatief voor 3-2-1-1 komen we met 3-2-2-1 (acht wethouders). Zelfs de VVD is tegen uitbreiding van het college.

12 april

11.00 uur eerste vergadering. We zijn nu aan de besloten vergaderingen begonnen. Elke keer dat we voor overleg de kamer uitlopen worden we benaderd door journalisten. Het legt extra druk op de onderhandelingen. Wij houden vast aan twee wethouders. Het CDA biedt ons officieel een minderheidsstandpunt aan. 20.00 uur. Nicky heeft gesproken met PvdA. We kunnen kiezen. Een minderheidsstandpunt of twee wethouders. De PvdA wil de VVD dan laten vallen. In de vergadering moeten wij met het voorstel komen om de VVD te wippen. Na schorsing komen we met twee alternatieven voor de portefeuilles: 2-2-2-1 en 3-2-2. We spelen de Zwarte Piet terug. De PvdA kiest voor 3-2-2. De 'Binnenstad, tenzij' formulering wordt 'Binnenstad, of'. Daar kunnen we mee leven.

15 april (eerste paasdag)

12.00 uur bestuursvergadering. We besluiten een artikel naar het UN te sturen om ons standpunt goed uit te leggen. Kees (de vertrekkende fractievoorzitter) is woedend over het bereikte accoord. 14.00 uur fractievergadering. De fractie is met het stuk

voor het UN eens. Alexander (nr. 3 op de lijst) neemt een minderheidsstandpunt inzake de tram in. Hij kandideert zich om deze reden niet voor het fractievoorzitterschap. Ik vind dat heel jammer. Verder gesproken over de portefeuilles die wij willen.

18 april

Onderhandelingen over het werkprogramma afgerond. Begonnen aan de portefeuilledeling. Vooral PvdA en CDA hebben problemen. Het CDA wil financiën. Wij willen met name milieu en cultuur.

19 april

Het CDA heeft alsnog milieu opgeëist. Ze krijgen twee loodzware portefeuilles. De onze vallen wat tegen. De fractie had erg veel moeite met deze verdeling. Toch gaan we na een lang beraad accoord. Over het gehele eindresultaat beslissen we maandag of dinsdag. Met het klankbord een welverdiende borrel gedronken.

23 april

Vergadering van de steunfractie. Het kostte de fractie weinig moeite de steunfractie te overtuigen van het onderhandelingsresultaat. In grote lijnen is men accoord gegaan. Een andere deskundige, die de (oude) fractie van het begin af aan heeft bijgestaan bij de sneltramdebatten voor de verkiezingen, vindt dat we een goede weg bewandeld hebben. De onderhandelingsdelegatie ziet er, ondanks een weekend rust, moe uit.

Elmer Klaasen, voorzitter D66-Utrecht en lid onderhandelingsdelegatie

Bertens en Muntingh in gesprek met de Maleise pers.

van de regering, die daarvoor aanzienlijke bedragen opstrijkt. Na elke regeringsswisseling trekt de nieuwe regering de bestaande concessies in, en geeft eigen, nieuwe concessies uit. Het enige doel daarvan is om gedurende de jaren dat men in de regering zit, zo snel en zo veel mogelijk geld aan die concessies te verdienen.

Het gevolg hiervan is een bosbouw-„beleid”, dat het overgrote deel van het oerwoud van Sarawak in de komende tien jaar zal wegvagen. Daarmee wordt grote schade berokkend aan het wereldwijde natuurlijke milieu en zal één van de belangrijkste natuurschatten die de wereld rijk is, worden vernietigd. Slachtoffer van dit winstbejag is bovendien ook de inheemse bevolking van het gebied. Die profiteert op geen enkele manier van het kappen van het oerwoud, omdat hun traditionele eigendomsrechten van het land niet worden erkend. Hun traditionele leefgebieden, en daarmee hun hele leefwijze en cultuur, worden als gevolg van de houtkap stelselmatig vernietigd. Evenmin is het economische belang op langere termijn van Sarawak en Maleisië gediend met de huidige politiek. Vrijwel al het gekapte hout wordt geëxporteerd (naar Korea, Taiwan en, vooral, Japan); en er is nauwelijks een eigen houtverwerkingsindustrie.

Op grond van hun ervaringen hebben de twee Europarlementariërs een aantal aanbevelingen geformuleerd, o.a. aan de regering van de staat Sarawak en de federale regering van Maleisië. Het bosbouwbeleid zou zodanig moeten worden herzien dat het kappen duurzaam gebeurt en de bossen volledig kunnen herstellen in een periode van 25 tot 40 jaar. Het kaphout zou niet mogen worden geëxporteerd; in plaats daarvan zou de lokale houtverwerkingsindustrie moeten worden opgebouwd en uitgebreid. Daarmee zou een impuls worden gegeven aan de lokale werkgelegenheid en aan producten met toegevoegde waarde die op hun beurt weer deviezen-inkomsten voor het land kunnen genereren.

De houtprodukten zouden moeten worden verkocht tegen een prijs waarbij de milieukosten zijn inbegrepen.

De mensenrechten van de inheemse bevolking moeten worden gerespecteerd door hun land-rechten te erkennen en hen volledige zeggenschap te geven over hun traditionele leefgebieden.

Tenslotte is de regering van Sarawak en de federale regering van Maleisië gevraagd om tenminste tien procent van de oerwouden van Sarawak bij wet aan te merken als natuurreservaten, en deze op te nemen in de lijst van natuurlijke erfgoederen van UNESCO, ten einde deze gebieden te behouden in het belang van het hele wereldmilieu.

Bertens en Muntingh bezochten Sarawak na afloop van de bijeenkomst van de parlementaire Assemblee ACS-EG die dit keer in Papua Nieuw-Guinea plaatsvond.

Arjen Bouter

PS Zuid-Holland

Kandidaatstellingsprocedure voor de verkiezing van de Provinciale Staten van Zuid-Holland

De interne kandidaatstelling voor de op 6 maart 1991 te houden Statenverkiezing opent 1 mei 1990 en sluit 6 augustus 1990.

Uw ingevulde en ondertekende kandidaatstellingsformulier dient voor 6 augustus a.s. ontvangen te zijn bij:

de Regionale Verkiezingscommissie D66 Zuid-Holland p/a Cees Bunnik, Zwanewater 55, 2715 BH Zoetermeer. Een kopie van het formulier zendt u aan het landelijk secretariaat van D66. Namens het regiobestuur van Zuid-Holland en de RVC; Ronald Verhagen, regiosecretaris, Bleulandweg 134, 2803 HH Gouda, 01820-24923.

Reünie HJB

Enkele oud-leden van de Humanistische Jeugdbeweging hebben het plan opgevat om voorjaar 1991 een reünie te houden. De HJB bestond in de jaren vijftig uit een groep jongeren van plm. 15 tot 23 jaar. De HJB was nauw verwant aan het Humanistisch Verbond. Er waren verschillende afdelingen door het land. Onderstaande oud-leden roepen ex-HBJ-ers op hun adres en telefoonnummer bekend te maken. Ook informatie over andere oud-HBJ-ers, hun gegevens of welke informatie dan ook is welkom. Reacties graag naar: Anneke Reijnders-de Blaauw, Soltstede 23, 9481 HL Vries, tel. 05921-41208 of Dik van Kreveld, Charlotte de Bourbonlaan 58, 3708 CD Zeist, tel. 03404-15809.

**ASTMA.
ERGER DAN
U DENKT.**

Astma Fonds

Giro 55055
bank 70.70.70.120

PARTIJ NIEUWS

DEMOCRATEN

Verkiezingen Naar de stembus op 6 maart 1991!!

Op 6 maart 1991 gaat Nederland weer naar de stembus. Althans... dat hopen we.

Op die woensdag worden de leden van de Provinciale Staten gekozen.

Conform onze Statuten en Huishoudelijk Reglement zouden we nu reeds lang met de voorbereidingen daarvoor druk moeten zijn.

Het besluit tot deelname aan de verkiezingen zou genomen moeten zijn, kandidaatstellingsprocedures moeten zijn opgestart.

We kunnen ons echter voorstellen dat een en ander in veel gevallen nog niet in gang is gezet.

We bieden u een helpende hand.

Hieronder volgt een korte weergave van een handleiding die, met betrekking tot de te volgen procedures voor de Statenverkiezingen, is opgesteld. Deze handleiding is verspreid onder regio-besturen, Statenfracties en het Hoofdbestuur.

Mocht u ook belangstelling hebben voor de volledige tekst dan is deze op te vragen bij het landelijk secretariaat van D66 (070-3858303 - Mieke van den Berg).

Verkiezingsreglement

Uiterlijk een jaar voorafgaand aan de verkiezingen* stelt de ARV een kiesreglement vast (art. 142.1.H.R.). Een afschrift daarvan dient te worden verstuurd aan het Hoofdbestuur en de Landelijke Verkiezingscommissie.

* Kan nog tot 1 juli 1990

Kandidaatstellingsprocedure

Een door de ARV te benoemen verkiezingscommissie begeleidt de interne verkiezingsprocedure. Deze dient zo te zijn opgezet dat een maand voorafgaand aan de kandidaatstelling (het indienen van de lijsten bij de provincie - op 22 januari 1991) de lijst gereed is.

Standaard-kandidaatstellingsformulieren zijn op te vragen op het landelijk secretariaat van D66.

Verkiezingen voor de leden van de Eerste Kamer

De leden van de Eerste Kamer worden gekozen door de leden van de Provinciale Staten.

Dit vindt plaats op 29 mei 1991. In augustus van 1990 wordt de kandidaatstellings-termijn voor kandidaten voor de Eerste Kamer geopend, let daarvoor op mededelingen in de Democraat.

Gemeenteraadsverkiezingen en D66-vrouwen

Nu de overwinning roes enigszins geluwd is, wordt het tijd om de uitslagen eens te gaan bestuderen op doelgroep en haar resultaat. In dit geval zullen wij de blik richten op de D66-vrouwen en hun plaats in de verschillende gemeenteraden.

In de afgelopen 2 jaar heb ik, als emancipatiewerkster, mij voornamelijk bezig gehouden met deze gemeenteraadsverkiezingen. 75 vrouwen hebben de cursus „Vrouw in Gemeenteraad” gevolgd en daarnaast volgde een groot aantal vrouwen de cursussen die aangeboden werden door het PSVI ter voorbereiding van de gemeenteraadsverkiezingen.

Daarom lag het geheel in de lijn om een aantal vrouwen te vragen hun indrukken t.a.v. hun verkiezing in de gemeenteraad kenbaar te maken.

Hoeveel D66-vrouwen er zitting zullen nemen in de verschillende gemeenteraden op 1 mei a.s. is nog niet bekend. Druppelsgewijs komen de samenstellingen van de verschillende fracties binnen bij het landelijk secretariaat.

Graag had ik in deze Democraat een percentage gegeven, maar daar de juiste gegevens nog ontbreken, zal dit niet mogelijk zijn. Toch kunnen wij wel globaal concluderen dat de 25% van de vorige periode overtroffen zal worden.

Of dit te danken is aan de „positieve actie” die via het project „Vrouw in Gemeenteraad” gevoerd is, valt te betwijfelen. Een belronde bij gekozen D66-vrouwen heeft die twijfel niet weggenomen.

Van de 20 vrouwen die gebeld werden, waren er 10 die niet verwacht hadden gekozen te worden. Met andere woorden: zij stonden op zogenaamde onverkiesbare plaatsen. Daarentegen waren alle vrouwen, wel of niet verkiesbaar, stuk voor stuk zeer goed voorbereid op hun taak. Steunfractiewerk, vervanging in commissievergaderingen, afdelingsbestuurslidmaatschap i.s.m. cursussen via het PSVI en/of cursus „Vrouw in Gemeenteraad” maakten van haar een goed voorbereid gemeenteraadslid. Daarbij moet worden aangetekend dat alle onder-vraagde vrouwen nog nooit deelgenomen hadden aan het raadslidmaatschap.

Ondanks de goede voorbereidingen valt toch op dat de zogenaamde „vrouwelijke” portefeuilles als haast vanzelfsprekend op haar schouders werden geladen.

Ook als haar een wethoudersfunctie werd aangeboden. In hoeverre zij dit aan zichzelf te danken hebben is moeilijk na te gaan. De overwinning van D66 werd als een bedreiging binnen de „gevestigde” orde gezien. En in de onderhandelingsgevechten kan deze problematiek over het hoofd gezien zijn.

Eventuele deelname aan het college was over het algemeen van te voren doorsproken, maar alleen als het problematisch lag bij de mannen in de fractie; carrièrepbouw, salariëring enz., kwamen de vrouwen in beeld.

D66 staat positief als vrouwen zich melden maar deze positieve houding is niet beleidsmatig terug te vinden.

Het emancipatiefacetbeleid, in de meeste programma's hoog in het vaandel is wat betreft de praktische invulling, bij een aantal fractievormingen, ver te zoeken. Hoe komt dat?

Hier ligt dus nog een groot terrein braak voor D66. De roes van de overwinning mag niet verhinderen dat daar aandacht aan wordt besteed.

Gelijkheid is een goed ding, maar moet duidelijk aangegeven en nagestreefd worden.

Annelies van Maanen

PSVI

Stichting Politiek Scholings-
en Vormingsinstituut D66

Bezuidenhoutseweg 195
2594 AJ Den Haag
Telefoon 070-385 83 03
Postgiro 3909120
inv PSVI D66 Den Haag

Cursusaanbod

voor fracties, steunfracties, afdelingsbesturen in de maanden mei - juli.

In het vorige nummer van de Democraat meldden we u dat er op korte termijn een goed uitgewerkt cursus-aanbod zou komen. Via een mailing samen met het HB-D66 is aan alle afdelingssecretarissen, en als dat mogelijk was aan raadsleden, gemeld dat er een cursus EFFICIENT WERKEN IN DE RAAD opgezet is. Deze tweedaagse cursus wordt gegeven op 19 mei en 2 juni. Er bleek veel animo voor te bestaan, want deze cursus was snel

IK HEB EEN SUGGESTIE VOOR
OP TE *ZETTEN CURSUSSEN,
DIE DOE IK HIERBIJ.
thema: .....

IK MELD ME AAN BIJ HET PSVI
VOOR DEZE BIJEENKOMSTEN:

- Cursus Efficiënt werken in de Raad: 19 mei en 9 juni, f 75,- (sluiting 11-5)
- Cursus Efficiënt werken in de Raad: 23 en 30 juni, f 75,- (sluiting 6-6)
- Cursus Afdelingsbestuurders: 7 juli, f 25,-, (sluiting 20-5)
- Presentatietraining: 14 juli, f 25,-, (sluiting 27-5)
- Wethoudersdag: 23-6, f 25,-, (sluiting 1-6)
- Cursus Gemeentefinanciën: 15-9, f 25,-, (sluiting 5-9)
- Lokaal op te zetten cursus met PSVI-steun. Rond thema:
.....
.....

NAAM: _____

ADRES: _____

PC/PLAATS: _____

TELNR.: _____

FUNCTIE D66: _____

Opsturen naar:

PSVI-D66, Bezuidenhoutseweg 195
2594 AJ Den Haag, 070-385.83.03

volgeboekt. Wij zijn daar uiteraard heel blij mee en bieden deze cursus nu ook op andere data aan, zodat veel meer raadsleden kunnen deelnemen. De plaatsen waar de bijeenkomsten gehouden gaan worden hangen af van het aantal deelnemers.

Een uitgebreide beschrijving van het reeds eerder geplande cursus-aanbod én van de diverse publicaties van het PSVI vindt u in de vorige Democraat.

EFFICIENT WERKEN IN DE RAAD

2-daagse cursus
zaterdagen 19 mei en 9 juni
zaterdagen 23 en 30 juni

Het is een cursus *raadspraktijk* die nieuwe mensen wegwijs maakt, zodat zij hun tijd en energie zo efficiënt mogelijk kunnen inzetten. De cursus is tevens gericht op een vruchtbare samenwerking in grote(re) fractie/steunfractie.

De eerste zaterdag (19 mei of 23 juni) is er aandacht voor raads- en commissievergadering, de vergadercyclus in de gemeente, samenwerking binnen de eigen fractie en het plannen van het raadswerk. Plaatsen: nader te bepalen.

De tweede zaterdag (9 of 30 juni) komt het extern functioneren aan bod. Zoals de college- of oppositierol, het werken met ambtenaren, het werken met steunfractie, met de buitenwacht: pers en andere contacten. Plaats: nader te bepalen.

CURSUSDAG VOOR AFDELINGSBESTUURDERS

Zaterdag 7 juli

Een cursusdag waarin alle rollen en taken aan bod komen. In de ochtend staat de taak van de afdeling en het intern functioneren van een bestuur centraal. 's Middags komen voorzitters, secretarissen en penningmeesters met vakgenoten/lotgenoten bijeen en nemen alle specifieke taken en plichten door. Plaats: nader te bepalen.

PRESENTATIETRaining

Zaterdag 14 juli

Een trainingsdag gericht op de persoonlijke presentatie in de gemeenteraad en in de media. Presentatie van de Algemene Beschouwingen, debatteertechniek, en omgaan met lokale omroep vormen de belangrijkste onderdelen van deze training. Plaats: nader te bepalen.

IK BESTEL DEZE PUBLICATIES BIJ HET PSVI:

(prijzen exclusief porto)

- INLEIDING GEMEENTEPOLITIEK
70 pag. f 7,50.
- RAADSWERK: introductie-brochure
20 pag. f 2,00.
- MAP GEMEENTELIJK MILIEUBELEID
catalogus en volledig verslag van congres 3-6-'89, 130 pag. f 15,00.
- OVER BERG EN DAL, D66-historiebrochure, 32 pag. f 2,00.
- D66 EN DEMOCRATISERING, de concrete ideeën, 20 pag. f 2,00.
- PUBLICITEIT in de politiek, klapper 130 pag. f 15,00.
- Uitspraken over INSPRAAK brochure, 44 pag. f 3,00.
- VIDEO "20 jaar optimisme"
- VIDEO "Reden van bestaan"
stelsysteem: VHS/V2000/Betamax
huur f 20,-/koop f 60,-
(geef uw keus aan!)
- VOOR DE D'RAAD, D66-tijdschrift voor lokale/regionale politiek
abonnement f 40,-/gratis nummer
(geef uw keus aan!)
- STANDPUNTENBRIEF, periodieke catalogus van D66-opinies.
abonnement f 35,-/gratis nummer
(geef uw keus aan!)

NAAM: _____

ADRES: _____

PC/PLAATS: _____

_____

Opsturen naar:

PSVI-D66, Bezuidenhoutseweg 195,
2594 AJ Den Haag, 2594 AJ, 070-385.83.03.

Nota drugsbeleid

"Kiezen tussen kwaden", zo heet de jongste notitie van het SWB.

De nota behandelt de drugsproblematiek. Recentelijk zijn de voorwaarden voor een vernieuwd en internationaal afgestemd drugsbeleid verbeterd. Het beleid lijkt daardoor minder dan voorheen gebaseerd te zijn op repressie. Dat uit zich in de doelstellingen en de instrumentkeuze van het beleid. De SWB-nota gaat op deze veranderingen in en zet de belangrijkste beleidsopties op een rij. De nota is voor f5, (excl. porto) te bestellen bij het SWB.

Uit het Europees Parlement

Het Europees Parlement heeft sinds het vorige bericht van de Eurofractie in de Democraat weer een hele reeks onderwerpen behandeld, waarvan ik de belangrijkste kort de revue laat passeren.

De gehele Gemeenschap (Parlement, Europese Commissie en Raad van Ministers) houdt zich vrijwel onafgebroken bezig met de ontwikkelingen in de Oosteuropese landen, in het bijzonder het proces van de Duitse eenwording, en de gevolgen daarvan voor de gemeenschap van de Twaalf. Voor de activiteiten op dat gebied op de verschillende niveaus moge ik wijzen naar de afzonderlijke, geheel daaraan gewijde bijdrage in deze Democraat. Van de overige onderwerpen op „mijn” terrein was gedurende de februari-zitting van het EP het debat over het Europese Milieubureau wel het belangrijkste. De Raad van Ministers heeft een minimalistische opvatting van de taken die aan dit bureau zouden moeten worden opgedragen. Het zou weinig meer doen dan gegevens verzamelen en statistieken bijhouden. Het Parlement staat een veel ambitieuzer takenpakket voor, waarbij het Milieubureau een coördinerende rol moet gaan vervullen voor het nationale milieubeleid van de lidstaten, zelf beleidsvoorstellen kan doen, informatie verstrekt en in het algemeen zowel beleidsvoorbereidende als -uitvoerende taken uitoefent. Het zou bijvoorbeeld controle op de naleving van milieuwetten van de Commissie over moeten nemen, en de supervisie voeren over het werk van de nationale milieu-inspecties, iets wat ook D66 steeds heeft bepleit. De Raad wenste echter niet akkoord te gaan met de wijzigingen die het EP in februari aannam. Maar tijdens de maart-zitting bleek het toch mogelijk een compromis te bereiken, waarin in belangrijke mate aan de wensen van het EP is tegemoetgekomen. Het milieubureau zal in elk geval niet alleen statistieken verzamelen, maar beleidsvormend en controlerend gaan werken. De Milieucommissie van het EP hoopt in de komende periode nog meer elementen van zijn opvatting door de Raad aanvaard te krijgen.

Over de toepassing van de milieuregeling van de EG door de lidstaten stelde de voorzitter van de milieucommissie van het EP vragen aan de Europese Commissie. Die kan daar overigens weinig aan doen; het zijn de lidstaten die tekortschieten. Er lopen op dit moment maar liefst 362 (!) zgn. inbreukprocedures tegen verschillende lidstaten, w.o. Nederland. Eigenlijk is dat een heel eigenaardige situatie: eerst stemmen de lidstaten unaniem met EG-regelgeving in, maar vervolgens voeren ze hun eigen besluit niet, of niet goed, uit, doordat zij hun

nationale regelgeving niet aanpassen. Nationale parlementen moeten hier scherper op toezien. Voor de toekomst wordt wel op enige verbetering gehoopt. De Europese Commissie zal jaarlijks een afzonderlijk verslag publiceren over de toepassing van de milieuwetgeving, en het Directoraat-Generaal Milieu zal op dit punt worden versterkt. De hoop van het EP is daarnaast vooral gevestigd op het toekomstige Europese Milieubureau (zie boven).

Op het terrein van het buitenlands beleid voerde ik in de februari-zitting van het EP het woord over een tweetal onderwerpen, te weten Roemenië en Cuba.

Wat betreft Roemenië heb ik in het bijzonder aandacht gevraagd voor twee as-

D66-Europarlementariër Jan-Willem Bertens.

pecten, die zijn opgenomen in de gezamenlijke resolutie die door het EP is aangenomen. Allereerst de zorg over de democratische ontwikkelingen. Het Front van Nationale Redding dat na de val van Ceausescu de macht in het land overnam, vertoont autoritaire trekjes. Ons bereiken veel klachten over het feit dat hulp aan andere politieke groeperingen werd belemmerd, en dat toegang tot de media niet voor alle politieke partijen was gegarandeerd, terwijl dit toch een vereiste is voor werkelijke vrije en eerlijke verkiezingen.

De andere kwestie die ik aan de orde heb gesteld is de toestand van de gezondheidszorg in Roemenië, die door toedoen van Ceausescu's waandenkbeelden tot een deplorabel niveau is weggezakt. Het meest schrijnende is misschien nog wel

Bezoekt u de vijftigste Algemene Ledenvergadering???

Als het antwoord op deze vraag „JA” is, dan bezoekt u vast ook ALV 51. Want het was gezellig in Apeldoorn, u komt vast ook weer op de volgende ALV.

En als u deze vraag met „NEE” moet beantwoorden?

Dan krijgt u een nieuwe kans om onze Algemene Ledenvergadering bij te wonen.

ALV 51 – zaterdag 3 november 1990 –

Noteer de datum en kom ook. We rekenen op u.

In het volgende nummer van de Democraat treft u een artikel aan over dit congres waarvan we hier slechts het thema, minderhedenbeleid, noemen.

dat het vooral de kinderen zijn die hiervan het slachtoffer worden. Ik heb er daarom bij de Europese Commissie op aangedrongen om in het kader van de hulp aan Roemenië een afzonderlijk programma op te zetten ter verbetering van de gezondheidszorg in Roemenië, in samenwerking met de non-gouvernementele organisaties die op dit gebied werkzaam zijn.

Ten aanzien van Cuba heeft het EP in een gezamenlijke resolutie van de liberaal-democratische fractie en de christen-democraten Fidel Castro opgeroepen tot vrijlating van de politieke gevangenen. Terwijl in Oost-Europa de democratie vaste voet aan de grond krijgt, meent Castro dat dat voor Cuba niet geldt, en steunt hij het bloedige neerslaan van de opstand in China. Mensenrechtenorganisaties, die ook in Cuba opkomen en onder invloed van de ontwikkelingen elders in Latijns-Amerika steeds moediger worden, worden door Castro en zijn kliek genadeloos onderdrukt. Sommige gevangenen zijn prominent en alom bekend, maar het gaat ook om wat ik in het debat heb genoemd „de naamloze Mandela's”. Inmiddels heeft Castro ook in Cuba „hervormingen” aangekondigd, maar deze zijn slechts oppervlakkig en cosmetisch en in het geheel niet te vergelijken met de hervormingen in Oost-Europa of de Sovjet-Unie. Cuba raakt gaandeweg in een internationaal isolement. Maar ook Castro kan zich niet aan de wereldwijde ontwikkelingen onttrekken. „De geschiedenis zal mij gelijk geven”, zei Fidel Castro nadat de succesvolle revolutie hem aan de macht gebracht had. Ik heb daar in het

De Europese Gemeenschap en Oost-Europa

Zowel in het Europees Parlement als geheel als in de liberaal-democratische LDR-fractie staan de ontwikkelingen in Oost-Europa voortdurend hoog op de agenda, met speciale aandacht voor de weg naar de eenwording van de twee Duitse staten, die nu definitief is ingeslagen.

De LDR-fractie heeft met de organisatie van een colloquium begin maart in Brussel een begin gemaakt met de dialoog met geestverwante partijen in Oost-Europa. Van Oosteuropese kant waren vertegenwoordigers aanwezig van partijen uit Bulgarije, de DDR, Hongarije, Polen en Tsjechoslowakije, al is de geestverwantschap nog niet overal even duidelijk.

Ten aanzien van het proces van politieke hervormingen werd vastgesteld dat partijvorming pas in tweede instantie aan de orde is. In de meeste landen is eerst sprake van de vorming van oppositie-blokken, gericht tegen de communistische machthebbers. De eerste democratische verkiezingen bieden dan ook lang niet overal veel keus. Maar het is niet mogelijk om alles over één kam te scheren. In sommige landen blijven de blokken ook na de machtswisseling bestaan (Polen, Tsjechoslowakije), terwijl in andere lan-

den al voor de verkiezingen een scala aan politieke partijen is gevormd (de DDR, Hongarije).

Met betrekking tot de economische hervormingen werd met name gewezen op de noodzaak om zo spoedig mogelijk sociale zekerheidsstelsels te introduceren om de gevolgen van de overgang naar een meer marktgerichte economie op te vangen. In de discussie over een toekomstige pan-Europese (veiligheids-)structuur was opvallend dat de Oosteuropese gesprekspartners, in het bijzonder die uit Polen, Hongarije en Tsjechoslowakije, weinig op hadden met het Warschau-Pakt en de Comecon, gedomineerd als deze worden door de Sowjet-Unie, maar positief dachten over de NAVO en de EG als bouwstenen voor zo'n toekomstige structuur.

Over hetzelfde onderwerp, de situatie in Oost-Europa vanuit het perspectief van

de Europese Gemeenschap, sprak D66-Europarlementariër Jan-Willem Bertens op een fringe-meeting van een congres van de Britse Social and Liberal Democrats in Cardiff (Wales). Onder meer wees hij daar op de verschillende stadia waarin de onderscheiden Oosteuropese landen zich in hun ontwikkeling bevinden. Elk land heeft specifieke behoeften. Het beleid van de Gemeenschap moet dan ook per land op die specifieke terreinen worden toegespitst. Een element dat in alle landen (helaas) prioriteit moet hebben is de voorkoming van een verdere verloederding van het milieu en het beginnen met het herstel daarvan. Dat is niet eenvoudig, te meer niet omdat de eerste doelstelling van de industrie de verbetering van het concurrentievermogen is. En dat zal eerder leiden tot een toename dan een afname van de milieuschade.

Wat de gevolgen van de ontwikkelingen in Oost-Europa voor de EG betreft, hield Bertens zijn Britse gehoor voor dat de Gemeenschap een extra inspanning moet doen om het eigen integratie-proces te versnellen. „We moeten de Europese integratie verdiepen voordat we die kunnen verbreden, en niet andersom, zoals Mrs. Thatcher tegenwoordig bepleit.”

debat in het EP aan toegevoegd: „Maar die geschiedenis schrijft Castro niet zelf”...

Belangrijk onderwerp in maart was ongetwijfeld het debat over de landbouwprestaties. Het EP was hierover sterk verdeeld en de meerderheden waren klein, waarbij de scheidslijnen dwars door de fracties heenliepen. Voor de Nederlandse akkerbouwers, in Straatsburg aanwezig, was de uitkomst niet geheel onbevredigend. Maar uiteindelijk beslist de Raad van Ministers, en op het moment van schrijven zijn de landbouwministers er nog niet uit. Eén ding is duidelijk: er is in de hele EG in de eerste plaats een drastische beperking van de productie nodig. De ervaring met het huidige EG-beleid lijkt er op te wijzen dat het prijsmechanisme alléén onvoldoende werkt om die productiebeperking te bewerkstelligen. En dus zal er – zo komt het mij althans voor – in het beleid meer aandacht en geld moeten worden gegeven aan het onttrekken van gronden aan de productie van graan. De huidige regelingen op dit gebied zijn volstrekt onvoldoende. Voorstellen ter verbetering van die regelingen circuleren zowel in het Europees Parlement als in de Tweede Kamer. Misschien dat zowel Nederland als de boeren én de gemeenschap als geheel daar hun voordeel mee zullen kunnen doen. We wachten het af.

Euro-fractiemedewerker Arjen Bouter.

Voor de toekomst van de EG als democratische gemeenschap van essentieel belang is de strategie van het Europees Parlement voor de Europese Unie. In het licht van de komende Intergouvernementele Conferentie (IGC) bereidt de Institutionele Commissie van het EP een aantal rapporten voor over de inhoud en doelstellingen van deze IGC. Het eerste daarvan werd tijdens de maart-zitting besproken en aanvaard. De regeringsconferentie zal in eerste instantie gaan over de

totstandkoming van de Economische en Monetaire Unie. Het Europees Parlement wil echter dat de conferentie ook over de versterking van de besluitvaardigheid en het democratische gehalte van de besluitvorming in de gemeenschap zal gaan. Besluitvorming bij meerderheid in de Raad van Ministers, grotere uitvoerende bevoegdheden voor de Europese Commissie en een grotere rol van de Commissie in het buitenlands beleid, en versterking van de controlerende en medewetgevende bevoegdheden van het Europees Parlement. Het mag straks niet meer mogelijk zijn dat EG-wetgeving tot stand komt, zonder dat die door het Parlement is goedgekeurd. Het mag straks evenmin meer zo zijn dat voor de toekomst van de gehele Gemeenschap zeer belangrijke internationale overeenkomsten worden gesloten zonder dat het Europees Parlement daarmee expliciet heeft ingestemd.

Dit is een zaak van alle parlementen van de EG-lidstaten, en niet alleen van het EP. Het is zeker geen zaak van het EP tegen de nationale parlementen. Het Europees Parlement hanteert het zgn. subsidiariteitsbeginsel: de Gemeenschap moet alleen die zaken aanpakken die op een lager bestuurlijk niveau niet (meer) effectief kunnen worden uitgevoerd. Decentraal waar mogelijk, centraal waar nodig. ►

Dat was ook één van de uitgangspunten van het Europees verkiezingsprogramma van D66. Ook een andere D66-gedachte is door het EP inmiddels overgenomen, namelijk dat de nationale parlementen van de lidstaten moeten worden betrokken bij de strategie van het EP om het "democratische gat" in de EG te dichten, zodat het Europees Parlement en de nationale parlementen hierover op één lijn komen. Geen strijd tussen parlementen dus, met winnaars en verliezers, maar samenwerking, met één winnaar: een werkelijk democratisch Europa. Het EP heeft daartoe in maart een belangrijke stap gezet.

Tot slot, wat de maart-zitting van het EP betreft, het buitenlands beleid. Ik was mede-indiener van een resolutie over Nicaragua, die het EP n.a.v. de verkiezingen in dit land aannam, nadat ik als één van de talrijke internationale waarnemers het verloop van het verkiezingsproces ter plaatse had bijgewoond. Te hopen valt dat Nicaragua nu in rustiger vaarwater terecht zal komen, en zijn energie volledig en ongestoord kan wijden aan de ontwikkeling van het land en zijn bevolking, daarin gesteund en niet gedwarsboemd door de internationale gemeenschap.

Minder goede berichten uit Indonesië. In een mede door mij ingediende resolutie sprak het EP zijn afkeuring uit over de executies in dat land, en deed het een beroep op de Indonesische autoriteiten om de overgebleven zes gevangenen, die al bijna een kwart eeuw vast zitten om humanitaire redenen vrij te laten. Tegelijk werden de lidstaten van de Gemeenschap opgeroepen om hen asiel te verlenen.

In mijn bijdrage aan het debat heb ik

(Tekening: Erik de Koning)

gesteld dat de tijd nu gekomen is om een verband te leggen tussen de mensenrechtensituatie in Indonesië en de ontwikkelingsrelatie tussen Indonesië en de Europese Gemeenschap. De Europese Commissie heb ik gevraagd een signaal te geven door in het kader van de communautaire ontwikkelings samenwerking met Indo-

nesië de nodige terughoudendheid te betrachten. Bij de lidstaten tenslotte die deel uitmaken van de IGGI (waarin een groep donorlanden hun hulp aan Indonesië coördineert) drong het Europees Parlement er op aan de executies in Indonesië in de beraadslagingen te betrekken.

Jan-Willem Bertens

De Duitse hereniging

De LDR-fractie vergaderde n.a.v. de verkiezingen in de DDR eind maart een aantal dagen in Berlijn. Vanzelfsprekend was deze bijeenkomst voornamelijk gewijd aan het vraagstuk van de Duitse hereniging. In de Volkskamer in Oost-Berlijn werden uitvoerige gesprekken gevoerd met de Oostduitse premier Modrow, en met nieuw-gekozen vertegenwoordigers van diverse Oostduitse partijen (o.m. de Ost-CDU, de Bund Freier Demokraten, de Ost-SPD, de PSD, de Boerenpartij, de Vrouwenpartij, Demokratischer Aufbruch, en de partijen die voortgekomen zijn uit de oorspronkelijke grote oppositiebeweging Neues Forum).

In het Rijksdaggebouw in West-Berlijn werden vervolgens gesprekken gevoerd met Oost- en Westduitse geestverwante parlementariërs. Behalve dat op deze manier een schat aan informatie uit de eerste hand werd verworven, heeft de LDR-fractie in Berlijn bovendien besloten om partijen in Oosteuropese landen te steunen met advies en training op gebieden als economische aangelegenheden, mi-

lieubescherming en dergelijke. In juni zal de fractie in Praag een conferentie organiseren over het thema van de sociaal en ecologisch georiënteerde markteconomie.

In de plenaire vergadering van het Europees Parlement van april is eveneens uitgebreid gesproken over de Duitse hereniging en de gevolgen daarvan voor de EG. Hoofdpunten waren onder meer dat de

manier waarop de hereniging zou plaatsvinden een Duitse zaak was, maar dat het tijdstip ook de EG betrof. Zoals het er nu naar uitziet zal de hereniging in drie fasen plaatsvinden. Eerst de totstandkoming van de Duitse economische en monetaire unie (kortweg: DEMU), gevolgd door een periode van – vooral economische – aanpassing, en tenslotte dan de daadwerkelijke unificatie.

Van de Westduitse (FDP-)staatssecretaris Irmgard Adam-Schwaetzer kreeg het EP de garantie dat de eenwording van de beide Duitslanden geen verstoring met zich mee zou brengen van het evenwicht in de EG-instellingen (het aantal stemmen in de Raad van Ministers; het aantal zetels in het EP). Zij presenteerde tevens een berekening van de Bondsregering, volgens welke de hereniging van Duitsland zou leiden tot een extra economische groei van 0,5 procent voor de hele EG. ▶

HET GEVECHT OM HART EN NIEREN

„Over ethiek mag iedereen meepraten, ook al heeft hij er geen opleiding voor gehad. Ook in de medische opleiding blijft ethiek een hobbyisme. Daar moeten we vanaf”, zegt Theo van Berkestijn, de nieuwe Secretaris-Generaal van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Geneeskunst.

„Ethiek is een vak, een volwassen discipline. De KNMG gaat dan ook een ethicus in huis halen.”

„Theo van Berkestijn praat voor de practiserende artsen”, zegt Els Borst, vicevoorzitter van de Gezondheidsraad. „De problemen waarvoor de Raad op dit gebied staat, hebben meer betrekking op de beleidsvorming.” Twee bestuurders aan het woord over verschillende medisch-ethische problemen.

Mens versus maatschappij

Van Berkestijn: „Kernprobleem is het spanningsveld tussen de vraag in hoeverre mogen mensen over zichzelf beschikken (bijvoorbeeld als het gaat over euthanasie of drugsgebruik) en het feit dat steeds duidelijker wordt

(vervolg van pagina 11)

Het EP heeft de Europese Commissie gevraagd eigen berekeningen uit te voeren naar de economische en budgettaire gevolgen van de Duitse hereniging voor de Gemeenschap.

Het Europees Parlement heeft daarnaast de wens uitgesproken dat de EG als zodanig niet alleen wordt ingelicht, maar ook moet worden geraadpleegd over het proces van de Duitse hereniging, waar die ook de Gemeenschap betreft. De opnemings van de DDR in de EG mag geen vermindering met zich mee brengen van de verplichtingen jegens perifere en benadeelde regio's van de Gemeenschap van de Twaalf. Het Europarlement wil bovendien een versterking en uitbreiding van het EG-milieubeleid in het licht van de ernstige milieuproblemen in de DDR. En tenslotte heeft het Parlement uitgesproken dat de ondersteuning door de EG van Oost-Europa niet ten koste mag gaan van de activiteiten ten behoeve van de Derde Wereld, met name de ACS-landen, de mediterrane landen en de landen van Latijns-Amerika, waarmee de Gemeenschap nauwe historische banden heeft.

dat de mens een onderdeel is van de samenleving waaruit ze niet los te weken is.”

Van Berkestijn: „Aan jouw gezondheidsbelangen zitten die van een ander vast. Maar aan preventie en dwang zitten ethische kanten. Verdragen ze zich met een democratische maatschappij?”

Borst signaleert eveneens een spanningsveld tussen eigen en algemeen belang: „Het recht op eigen lichaam wordt steeds hinderlijker voor de gezondheidszorg. We zitten te springen om harten en nieren.”

Te pas en te onpas worden nu wetenschappelijke ontwikkelingen geblokkeerd door het recht op eigen lichaam.”

Kennis is macht

Een ander medisch-ethisch probleem treedt op bij bijvoorbeeld seropositiviteit. Heeft een mens nog het recht om iets niet te weten te komen over het eigen lichaam?

„Er zijn”, zegt Van Berkestijn, „veel gegevens over je bekend die je niet verder kunnen helpen, maar waarvan misbruik je schaadt.”

Borst: „Regelgeving op dit terrein is nodig. Je mag discipline binnen de gezondheidszorg zelf verwachten.” Het sexen van foetussen bijvoorbeeld – om speciaal een jongetje of een meisje te willen hebben – vindt Borst discutabel. Maar ook buiten de gezondheidszorg dreigt het gevaar van misbruik. „Verzekeraars komen helaas niet spontaan tot fatsoenlijk gedrag. Het gevaar dreigt dat mensen worden weggehouden van dingen die ze zelf willen weten, vooral als er bijvoorbeeld op het gebied van erfelijkheid iets bijzonders in de familie speelt. Met een onbeschermd wetenschap zou men zichzelf dan in de wielen kunnen rijden.”

Genetische manipulatie

En tenslotte zijn er ethische problemen die te maken hebben met genetische manipulatie.

Van Berkestijn: „Met biologisch materiaal kunnen dingen worden gedaan die grensverleggend zijn. De gevolgen daarvan reiken heel ver. Neem de ontwikkeling van de kunstmatige placenta. Die maakt, dat het moment waarop iemand wordt geboren ter discussie komt te staan. Een individu dat de baarmoeder nooit van binnen heeft gezien, wordt immers nooit geboren.”

Van Berkestijn wijst erop, dat het niet alleen gaat om medische ethiek, maar ook om bio-ethiek, de wetenschap in de laboratoria. Ter illustratie schetst hij twee ruimtes in een en hetzelfde ziekenhuis. In het ene vechten artsen om het leven van een x-weken oude kunstmatige placenta. In het andere wordt

een experiment gedaan op een foetus van dezelfde leeftijd. In het ene geval vragen de ouders: wilt u vechten voor het leven van ons kind? In het andere gaat het om een foetus als product van een afgewerkte abortus of miskraam. „We zijn de grens aardig genaderd”, zegt hij. „Het nadenken over medisch-ethische kwesties wordt overigens helaas niet gevoed uit ethische, maar uit levensbeschouwelijke reflectie, d.w.z. uit confessionele of sociale stellingname. Voorstanders van het baas zijn in eigen buik waren tegenstanders van kernbepaling. Pro-life aanhangers hadden daar minder moeite mee. Toch was hun basisargument hetzelfde: men wil geen onschuldig leven vernietigen. Ethici kunnen helpen om in deze dingen duidelijkheid te scheppen.”

De KNMG zal zich volgens zijn zeggen de komende tijd bezig houden met de vraag: Hoe moet de individuele arts met dit soort problemen omgaan? Op dezelfde wijze als men zich heeft bemoeid met de vraag naar de houding van individuele artsen ten opzichte van in vitro fertilisatie en alcohol- en drugsgebruik.

Van Berkestijn: „De ene arts doet het zus, de andere zo. Er ontstaat verschil van inzicht op basis van – niet altijd – medische criteria. Levensbeschouwelijke inzichten vormen voor de arts vaak een ontsnappingsmogelijkheid bij dilemma's. Dan komt het patiëntenrecht in het geding. Er kan dan van toeval en willekeur sprake zijn. De opvatting/instelling van een arts kan van doorslaggevend belang zijn.” Bij de KNMG verschijnt binnenkort een nota over selectie op de intensive-care afdeling. Zij behandelt vragen als: wat te doen als je een hartpatiënt op de operatietafel hebt en tegelijkertijd wordt er een slachtoffer van een ernstig verkeersongeluk binnen gebracht.

Wetgeving

Wat voor wetgeving is nu noodzakelijk om de verschillende problemen te ondervangen?

Borst merkt op, dat het gevaar van wetgeving is, dat het medische ontwikkelingen zou kunnen blokkeren, waardoor ook fatsoenlijk gebruik onmogelijk wordt gemaakt. Ze pleit daarom voor een soort tussenstation in de regelgeving. „Neem de Wet op Experimenten bij Mensen. Het zou goed zijn, als die er nu eens kwam, omdat daarin wordt voorzien in een Centrale Commissie die op landelijk niveau alle experimenten bij mensen toetst. De gezondheidsraad heeft al zo'n commissie ingesteld, de Kerncommissie Ethiek Medisch ▶

Ook de Balkan op weg naar democratie en vrije markt.

BULGAREN BEZIG MET INHAALMANEUVRE

Veel nieuws wordt vanwege het papiertekort in Sofia via muurkranten wereldkundig gemaakt.

In november vorig jaar voltrok zich in Bulgarije een paleisrevolutie. In het land waar alle veranderingen zich geuislozer voor lijken te doen dan in de rest van Oost-Europa werd partijleider

en potentat Zjivkov aan de kant gezet door de communist-hervormer Loekanolov, de Gorbatsjov van de Balkan. Een nieuwe trojka leidt sindsdien het land, de partij en de regering en laat de teugels langzaam vieren.

Lange tijd bewoog Bulgarije zich in de slipstream van de glasnost en de perestrojka van de Sovjet Unie met voorzichtige aanpassingen van de economische ordening. Maar sinds kort groeit ook in Bulgarije een massa-beweging voor de democratie, die bij de aanstaande verkiezingen in juni voor een drastische omschiffeling van het politieke krachtenveld kan zorgen. Een inhaalmanoeuvre.

Een D66-delegatie met de woordvoerder Buitenland Doeke Eisma en vice-partijvoorzitter Frits Herman de Groot bezocht in februari Bulgarije op uitnodiging van de Agrarische Unie. Een bezoek in de voorbereiding op de Oost-West Conferentie die D66 eind juni organiseert.

De Agrarische Unie staat sinds januari van dit jaar op eigen benen na een breuk met de

communistiche partij en het verlaten van de regering. Voor de breuk was de Unie een zogeheten blokpartij, een politieke partij die door de communisten oogluikend werd toegelaten met een vast toegewezen aantal parlementariërs, een paar ministers en een maximum aantal leden. Nu de partij gebroken heeft met de communisten is het zaak de kiezers de onafhankelijke positie duidelijk te maken. Dat betekent schoon schip maken, zowel wat personen als wat programma betreft.

Voor het partijbureau toont Dimitrov, de oprichter van de Agrarische Unie, huizenhoog uit boven de ingang. Een oranje banier siert de gevel. De D66-delegatie wordt ontvangen door zowel oud-gedienden als partijleider Dimitrov en oud-minister van Justitie mevrouw Stambolijska, die beiden het partijcongres van de Agrarische Unie twee weken later politiek niet zullen overleven, als met de nieuwe garde, de oud-ambassadeur in Nederland Victor Valkov, die tot de nieuwe partijleider gekozen zal worden en de Jonge Turk Ilian Vassilev, een van de mensen achter de zuivering van de partijtopy. Vassilev is er van overtuigd dat de Agrarische Unie met 130 000 leden, een goed geolied partij-apparaat en een lange geschiedenis een belangrijke rol kan spelen in een democratisch Bulgarije, maar de partij gaat een onzekere toekomst tegemoet. De subsidie is na de breuk met de communisten stopgezet en het partij-apparaat zal drastisch moeten inslinken. De privileges van voorheen zijn verloren. Er bestaat dan ook grote interesse in de wijze waarop partijfinanciën geregeld en campagnes gevoerd worden in West-Europa.

Koepel

Het voormalige kantoor van de Bulgaarse Industriëlen aan de Rakovskistraat in Sofia staat in schril contrast met het partijbureau van de Bulgaarse Boeren. Aan de pui zijn muurkranten en affiches geplakt, binnen is het vrijwel ongemeubileerd. In verschillende kamers discussiëren vrijwilligers en passanten over de politieke koers van Bulgarije. Het pand is de zetel van de Unie van Democratische Krachten, een koepelorganisatie voor allerlei initiatieven, instellingen en politieke organisaties die zich sinds kort een bovengronds bestaan kunnen veroorloven. Het twintigtal politieke partijen en organisaties dat binnen de UDK samenwerkt (burgerrechten-activisten; de onafhankelijke vakbond Prodkrepa; de intel-

Vervolg van pagina 12

Onderzoek (KEMO), als voorloper op wetgeving in die richting."

Ook Van Berkestijn ziet in eerste instantie meer in zelfregulering. „De beroepsgroep moet eigen gedragscodes maken, waarin wordt aangegeven hoe men tot beslissingen komt. Als er een goed protocol had bestaan ten tijde van het in coma raken van Ineke Stinissen was ze wellicht niet op de apparatuur aangesloten en was er veel leed voorkomen."

De wetgeving moet het recht van mensen om iets niet te weten, beschermen. Daaronder moet al datgene vallen wat er in de medische wereld gebeurt op het gebied van keuren, screenen, e.d. van verzamelde gegevens met het oog op het tegengaan van gebruik/misbruik anders dan in het medische gezondheidsbelang. Ook van Berkestijn meent dat er snel een Wet op Experimenten moet komen. Beiden achten wetgeving op het gebied van het levensbegin en levenseinde van groot belang. In het laatste geval niet alleen voor de cliënt, maar ook voor de arts.

Van Berkestijn en Borst zijn het erover eens, dat protocollen en gedragsregels van belang zijn voor de gelijke behandeling van patiënten. Van Berkestijn voegt eraan toe, dat de beroepsgroep zich wellicht publiekrechtelijk zou moeten organiseren. Wetgeving en gedragscodes dienen beide, aanvullend op elkaar, ter bescherming van de patiënt.

Gevraagd naar de meest positieve en de meest negatieve ontwikkeling in de gezondheidszorg antwoordt Els Borst: „De meest positieve vind ik de groeiende mondigheid van de patiënt. Z'n keuzes zijn veel ruimer geworden. En terecht. Als er door ontwikkelingen in de geneeskunde alternatieven zijn, heeft de patiënt het recht om te kiezen." Als negatief ervaart zij de nadruk die er de laatste jaren in de gezondheidszorg is gelegd op geld. „Het recente conflict over het inkomen van specialisten heeft dat alleen nog maar benadrukt". „Laat ik het zo stellen", zegt zij, „we hebben het nu zeven – magere – jaren over geld gehad, laten we het nu de komende jaren eens over de inhoud hebben."

Marie-Louise Tiesinga

Voor de Alexander Nevski kerk discussiëren Bulgaren in groepjes over de politieke toekomst.

lectuele beweging Glasnost en Democratie, de milieubeweging Ecoglasnost en net ontluikende politieke partijen als de Democraten, de Radicaal Democraten en de Sociaal Democraten) heeft tenminste één streven gemeen: de introductie van de democratie en de afbraak van de machtspositie van de Bulgaarse Communistische Partij.

Vooralsnog dient van die weg naar de democratie iedere centimeter bevochten te worden. Of zoals de woordvoerder van de sociaal-democraten Jankov stelt: "Er is nog niets veranderd in Bulgarije. Alle structuren uit de tijd van Zjivkov bestaan nog steeds en functioneren nog. Dat bleek bijvoorbeeld bij de demonstratie tegen de Turkse minderheid in Bulgarije, toen de demonstranten uit heel het land met vrachtwagens en bussen werden aangevoerd. Typisch een voorbeeld van de wijze waarop het bewind onder Zjivkov de samenleving manipuleerde." De UDK is inmiddels bij de Communisten, de Agrarische Unie en een aantal onafhankelijke parlemen-

tariërs bij het Rondetafel Overleg aangeschoven. In dat overleg komen moeizaam afspraken tot stand over de datum van de verkiezingen, een nieuwe kieswet, de toegang tot de media, het opheffen van de communistische partijcellen in de fabrieken en in organisaties. De UDK weet zich als oppositie van een redelijke steun verzekerd, vooral in de hoofdstad Sofia. Het platteland is moeilijker bereikbaar, ook vanwege een schrijnend tekort aan communicatie-middelen. Sinds kort geeft de UDK het partijblad Democratie uit in een oplage van 70 000 exemplaren tegen een oplage van 800 000 van het communistische partijblad.

De steun voor de oppositie blijkt ook uit de snel gegroeide aanhang van de onafhankelijke vakbond Prodkrepa. Lid worden van Prodkrepa is een politieke keuze, zegt vakbond-leider Konstantin Trentsjev: "In dit land kennen we geen bazen. In een arbeidsconflict heb je met de staat en dus de communistische partij te maken. Een vakbond heeft dus een

D66 heeft vier Bulgaren uitgenodigd om de Oost West conferentie over milieu en agrarische ontwikkeling, de Europese veiligheid en het Duitse vraagstuk in juni bij te wonen. De Agrarische Unie zal een paper verzorgen over de privatisering van de landbouw. De uitnodigingen aan de UDK zijn gegaan naar de voorzitter Zjelo Zjelev en de studentenbond FISO.

heel politieke rol." Eigenlijk geldt dat vrijwel alles wat de Bulgaren momenteel doen een politiek karakter heeft: de discussies in en voor de Russische kerk, het branden van kaarsjes onder leiding van een afvallige prelaat van de orthodoxe kerk en het lezen van de laatste muurkrant van de oppositie.

Comecon

Naast verbazing over de ruimte die plotsklaps ontstaan is voor politieke meningsvorming is de angst bij de oppositie groot dat het met de bewegingsvrijheid snel gedaan kan zijn. Voor de overgang naar de democratie liggen de eisen van de oppositie duidelijk op de (ronde)tafel. De plannen voor de hervorming van de economie zijn minder uitgekristalliseerd.

Op korte termijn vragen de communisten en de Agrarische Unie om economische hulp, samenwerking met de EG en investeringsprogramma's. De UDK is bang dat door economische hulp nu de druk op het democratiseringsproces zal afnemen en wil de verkiezingen afwachten alvorens bij het Westen aan te kloppen. Opvallend is de gematigde opvattingen over de zegeningen van de vrije markt bij alle partijen. Bulgarije is veel nadrukkelijker gericht op de andere Comecon-landen en geeft omvorming van die markt grote prioriteit naast bilaterale overeenkomsten met Westerse landen.

Voorlopig lijkt niet alleen de toekomst Bulgarije zorgen te baren, maar moet ook nog met het verleden afgerekend worden.

Op verschillende plaatsen zijn onlangs massagraven onthuld uit de stalinistische tijd, maar ook de Turkse overheersing van Bulgarije en de twee wereldoorlogen zetten nog nadrukkelijk hun stempel op de ontwikkelingen van vandaag en morgen. Regionale en ethnische conflicten liggen op de loer.

Zo legt een woordvoerder van de Radicale Democraten op het plein voor de Russische Kerk uit dat zijn partij staat voor democratie en nationalisme. "Doordat Bulgarije de twee wereldoorlogen onfortuinlijk heeft verloren zijn er in onze buurlanden grote bulgaarse minderheden. Wij komen op voor de rechten van die groepen en van de Bulgaren aan de grens met Turkije. U weet niet hoe het is om naast islamieten te wonen."

Leo Keus
Lennart van der Meulen

WENS DE MINISTER MAAR SUCCES

De toekomst leek weer wat rooskleuiger te worden voor het hoger onderwijs in Nederland. Bezuinigingen waren van de baan, er kon weer geïnvesteerd worden. De tegenvallers kwamen echter plotseling op: er gaan veel meer jongeren studeren dan verwacht, slechts een fractie van de studenten slaagt erin in vier jaar af te studeren, en de OV-jaarkaart is ook nog steeds niet ingevoerd. De financiële klap bij het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen is ook niet gering: er is een tekort van 1,4 miljard. Tweede Kamerlid Aad Nuis voorziet donkere tijden.

"We hadden zeven jaren van bezuinigingen achter de rug, en bij de verkiezingen in 1989 bleek dat alle partijen vonden dat dat afgelopen moest zijn. D66 had meer dan een miljard opgevoerd voor het onderwijs. In het regeerakkoord werd 500 miljoen gereserveerd voor onderwijs. Dat was niet zoveel als we gehoopt hadden, maar het was in ieder geval een ombuiging. Iedereen was blij dat het er weer wat beter uitzag voor het onderwijs. Maar toen kwam er een omslag, en nu beginnen we weer opnieuw met hetzelfde verhaal als bij Deetman: tekorten, bezuinigen... Dat kon je wel een beetje aan zien komen, en de minister kon dat zeker. Voordat Ritzen minister werd zei hij al dat de begroting niet deugde, omdat de ramingen altijd te laag waren. Dat was een structurele fout, een ingesleten gewoonte bij het ministerie van onderwijs. Men dacht: "Het valt tegen, maar misschien valt het ook wel mee, dus het valt mee." De taakgroep die Ritzen ingesteld had kwam ook tot deze conclusie.

Als die ramingen verbeterd zouden worden heeft dat in ieder geval een keer een vreselijk gevolg: het onderwijs wordt een paar miljard duurder. Ik heb almaar aan de minister gevraagd waar dat geld vandaan zou moeten komen, maar dat wilde hij zelf net zo graag weten... De grote gaten in de onderwijsbegroting die men verwachtte blijken nu in werkelijkheid zelfs nog groter. De kans is groot dat het onderwijs zelf voor het tekort moet opdraaien. Wallage zei dat de 'winter van Deetman' achter de rug was, maar ik begin te vrezen dat dat de 'herfst van Deetman' was...

Communicerende vaten

De foute ramingen hebben ook steeds gevolgen gehad voor de studiefinanciering. Die financiering stond al eens eerder op de helling, toen bleek dat het stelsel veel te overhaast

D66-onderwijsspecialist Aad Nuis.

was ingevoerd. Toen de problemen die daarmee samenhangen waren opgelost bleek het stelsel te duur te zijn. Er waren namelijk 60.000 studenten meer dan de ramingen voorspelden. Dat is toen opgelost door te zeggen "60.000 studenten meer, allemaal een beetje inschikken jongens en meisjes, want er is niet meer geld". D66 was het daar absoluut niet mee eens. Tegen uitkeringsgerechtigden zegt men toch ook niet dat hun uitkering daalt wanneer de werkloosheid stijgt! Dat was dus volstrekt onredelijk, en dat blijf ik onredelijk vinden als Ritzen zo'n zelfde maatregel aankondigt. Ik heb nog nooit een goed antwoord gekregen op de vraag wat die 60.000 extra studenten gedaan zouden hebben als ze niet waren gaan studeren. Zouden ze dan een baan hebben gekregen? Nee, want zoveel banen zijn er niet ineens beschikbaar. Dus als de arbeidsmarkt hetzelfde blijft betekent dat dat ze anders bij het loket van de uitkering terecht waren gekomen. Het extra geld voor de studiefinanciering zou dus van Sociale Zaken moeten komen.

Het stond ook in ons verkiezingsprogramma: we moeten eigenlijk een systeem maken van een uitkering voor jongeren, of ze studeren of niet. Dat hoeft overigens niet te betekenen dat iedereen evenveel geld krijgt. Je krijgt dan een systeem van communicerende vaten, als het ene vat volloopt moet het andere leeglopen. In totaal zou het dus niets extra hoeven te kosten. Maar omdat de problemen nu alleen bij Onderwijs zichtbaar worden, en niet bij Sociale Zaken, moeten de studenten betalen. Het kan ook zijn dat ergens anders bij Onderwijs dat geld vandaan gehaald moet

worden, maar dat gebeurt ook al zeven jaar, dus daarvan valt niet veel te verwachten.

Nieuw systeem

We zitten nu dus weer met hetzelfde probleem: er komen meer studenten dan verwacht. Je kunt je voorstellen dat er op de lange termijn gedacht wordt aan een nieuw systeem van studiefinanciering. Maar op korte termijn loopt het precies zo vast als bij Deetman.

Er wordt naar mijn mening veel te gemakkelijk gepraat over een nieuw systeem. Voordat zo'n nieuw systeem ontwikkeld kan worden zou men eerst beter na moeten denken over het beleid.

Het beleid van deze regering, dat wij ook steunen, is dat het percentage hoger opgeleide mensen in Nederland omhoog moet, zodat we niet achterop raken bij het buitenland. Dan moet je er toch eerst over nagedacht hebben wat dat je waard is? Als je ervan uitgaat dat er meer jongeren moeten gaan studeren, maar dat dat niets extra mag kosten, dan loop je vast.

Het is natuurlijk ook zinnig om te praten over de efficiëntie van het onderwijs, zeker nu blijkt dat het niet gelukt is om de studieduur terug te brengen naar vier jaar.

Het is ook uiterst fatsoenlijk om te proberen goed onderwijs te realiseren dat goedkoper is dan het huidige, maar dat is wat anders dan het beeld van een paniek-bezuiniging: "We komen nu een miljard tekort, volgend jaar moet dat terugverdiend zijn". Dan gaat het absoluut mis. Je kunt de minister nu alleen nog succes wensen...

Liesbeth Tetterode

Achterklap

De achterpagina is per definitie bedoeld voor de achterklap, de roddel, de lichtvaardige kletspraat achter iemands rug. Teksten, die alleen voor onszelf zijn bedoeld, waar niemand anders - en zeker geen kwaadwillende journalist - iets mee te maken heeft. Voor dat heerlijke dorpsnieuws, waar we allemaal zo van genieten, zo lang het maar niet op ons zelf slaat. En slaat het dat wel, dan slaan we in het volgende nummer terug. Zo moet het, maar zo gaat het zelden. Kijk naar de laatste nummers van Democraat. Achterpagina van Nummer 4: Overloop van een interview/Afscheid Maarten Brackel/Informatiepunt gemeenteraadsfracties... bloedserieuzer kan het toch niet! De foto van de protesterende boeren kon er mee door, zolang ze die mensen maar geen "akkerbouwers" noemen. De zeventien regels onder de kop 'Publiciteit' waren nu precies wat wij bedoelen met de achterpagina. Nummer 3: Een campagne-krant zonder achterpagina Nummer 2: Campagne-agenda. Nou vraag ik je! Nummer 1: Een boekbespreking met een foto en een advertentie, maar gelukkig ook nog "Yes minister", het stukje dat deze achterpagina nog net kon redden. De redactie wil met uw gewaardeerde hulp weer een echte achterpagina maken. Wij rekenen voor het volgende nummer op uw reacties en bijdragen, van het soort dat we uitsluitend op de achterpagina kwijt kunnen. (Noot van de eindredactie: hier moeten we het de volgende redactie-vergadering maar eens over hebben!)

Stephan Steinmetz weet in "Voorwaarts" 1 april 1990, D66 niet beter te omschrijven dan "een sliert rook uit een aangeklede pijp". Voor sommige socialisten zal de rook wel nooit optrekken!

Zontomaatje

De rol van de Adviesraad wordt vaak onderschat. Maar wie anders dan deze afspiegeling van onze partij voelt zich geroepen Dagelijks Bestuurders op de vingers te tikken als zij zich ongelukkig uitlaten in de pers? De zondaar was ditmaal Hans Jeekel. In een interview in het NRC liet deze DB-er zijn lichtje schijnen over de typische D66-stemmer. Deze zou te herkennen zijn aan de plastic tuinmeubelen die de achtertuinen bevolken van typische nieuwbouwwijken met staatnamen als 'Lijsterbes en Zontomaatje'. Het Adviesraadslid Bernard Aris stelde treurig vast dat hij niet aan het gestelde profiel voldeed. In een motie vroeg hij het Dagelijks Bestuur van hij daarom nog wel D66 mocht stemmen. In deze Democraat kunt u uw keus voor de samenstelling van de Adviesraad maken. Wij geven natuurlijk geen stemadvies.

D66 heeft onder de jeugd een grote aanhang. En terecht: men kan niet vroeg genoeg politiek bewust gemaakt worden! (Foto: Tom Metz)

Analfabeten in de politiek

De media hebben het er zó ingehamerd dat D66 door de enorme groei in de gemeenteraden alleen maar in de problemen komt, dat steeds meer mensen buiten de partij het echt beginnen te geloven. Ze kijken je aan met een gezicht van: "Wat vreselijk toch voor jullie, al die zetelwinst!" Als ik dan zeg: "Je zult nog eens wat beleven!", dan denken ze dat ik daarmee doel op grote rampen, die zich ten gevolge van de onervarenheid van nieuwe raadsleden zullen voltrekken. En hoe ik ook blij beweren dat we in 1970 ook met een grote groep wel onervaren, maar maximaal geïnteresseerde raadsleden op het tapijt zijn verschenen, ze blijven hun hoofden schudden. Het P.S.V.I. heeft in de vorige Democraat zijn plannen op tafel gelegd. Wie iets wil, weet waar zij of hij terecht kan. Inmiddels stromen op het secretariaat de aanbiedingen binnen: cursussen, klappers, boeken, allemaal voor de "beginners". Er was zelfs een aankondiging bij van een workshop voor vrouwelijke wethouders onder het motto: "Het oog van velen, waaronder de pers, zal met name op deze vrouwen gericht zijn." We zijn geroerd door de belangstelling. We mogen nog van geluk spreken dat ze er allemaal van uitgaan dat we kunnen lezen!

Pakjesdienst

Ik heb altijd het gevoel gehad dat de invoering van de OV-jaarkaart niet goed verliep, en dat gevoel is alleen nog maar sterker geworden. Dat is nauwelijks de schuld van de ministers van Onderwijs en Verkeer en Waterstaat, ook niet van de Spoorwegen, maar dit is een voorbeeld van hoe dingen in een paar jaar tijd geweldig kunnen veranderen. In het begin

leek het erop of iedereen wel een beetje voordeel van de OV-jaarkaart had. Het zou bezuinigingen opleveren, het had een aardig milieueffect, en voor de studenten was het weliswaar een beetje gedwongen winkelnering, maar er zaten wel degelijk voordelige kanten aan. Voor de spoorwegen betekende het minder drukte bij de loketten, en ze konden de treinen mooi vullen. Inmiddels zijn de spoorwegen geconfronteerd met een probleem: de mobiliteit is in Nederland waanzinnig toegenomen. De spoorwegen hadden altijd al ondergeïnvesteed. Ze dachten dat ze goedkoop treinstellen konden huren of kopen in het buitenland, maar aangezien ook daar de mobiliteit groter is, zijn die niet meer op de markt.

Zo hebben de Duitsers alle wagons die ze eerst over hadden na het vallen van de muur zelf nodig voor het Oost-Westverkeer. Bij de spoorwegen zit men nu dus echt met de handen in het haar.

Als de kaart toch ingevoerd wordt bestaat het risico dat mensen hem niet op tijd krijgen, zodat je dezelfde problemen krijgt als met de studiefinanciering destijds. Het is zelfs nog lastiger, want die beurs krijg je later toch nog, maar als je die kaart niet gekregen hebt dan zit je te duur in de trein. Dat geld krijg je nooit meer terug. Langzamerhand vind ik de manier waarop men met dit probleem omgaat wel onverantwoord worden.

Deze kaart biedt studenten de mogelijkheid om net zo veel in de trein te zitten als ze willen, het stimuleert hun mobiliteit. Als ik student was en ik had die kaart, dan wist ik het wel. Ik begon een pakjesdienst, naar Groningen of zo, en maar studeren in die trein. Het overbodig reizen wordt dus alleen maar bevorderd, en dat is uit milieuoverwegingen niet goed. De minister kan nu twee dingen doen: of hij komt naar de kamer en zegt "Ik kom er niet uit", dan is de kaart van de baan, of hij zegt dat het wel door kan gaan en dan houd ik mijn hart vast voor wat er in de trein gebeurt."

KANDIDATEN ADVIESRAAD

TOELICHTING bij het STEMBILJET voor de ADVIESRAAD

De leden van de Adviesraad worden per regio gekozen. Voor de regio Overijssel behoeft geen verkiezing gehouden te worden, omdat daar te weinig kandidaten zijn voor het aantal zetels. Uiteraard vindt U de kandidaten voor Overijssel wel ter kennisname in deze kandidatenlijst.

De gegevens van de kandidaten vindt u per regio in de hierna volgende lijst. LET WEL: u mag alleen stemmen op kandidaten van uw EIGEN regio.

U gaat als volgt te werk:

- kruis op het stembiljet uw regio aan;
- vul de nummers in van de kandidaten van uw voorkeur.

Op onderstaand lijstje staat per regio aangegeven hoeveel kandidaten u minimaal moet invullen. Als maximum geldt het aantal kandidaten per regio. Stembiljetten met te weinig nummers zijn ongeldig.

	minimaal invullen
Groningen	2 nummers van kandidaten
Friesland	2
Drenthe	2
Overijssel	-
Gelderland	3
Utrecht	3
Noord-Holland	4
Zuid-Holland	6
Zeeland	2
Noord-Brabant	3
Limburg	2
Flevoland	2

De stembiljetten moeten uiterlijk op vrijdag 18 mei 1989 om 12.00 uur binnen zijn bij de Landelijke Verkiezingscommissie.
Adres: LVC, Postbus 93313, 2509 AH Den Haag.

Arno van de Avort,
voorzitter Landelijke Verkiezingscommissie (LVC)

VERSTREKTE GEGEVENS

Van de kandidaten werd gevraagd:

1. ACHTERNAAM, voorletter(s)
2. roepnaam
3. geboortedatum, -plaats
4. adres
5. postcode en woonplaats
6. telefoonnummer thuis
7. opleiding
8. beroep
9. vorige functie(s) in D66, periode ...
10. huidige functie(s), in D66 sinds ...
11. andere maatschappelijke functies
12. overige functie(s) waarvoor kandidaat is gesteld
13. heeft zich kandidaat gesteld voor andere bestuurlijke of vertegenwoordigende functies (zo ja, voor)
14. persoonlijke toelichting.

VOLGORDE OP ACHTERNAAM

Het begin van de kandidatenlijst is bepaald door loting op de letter A.

Groningen

1

1. CADERIUS VAN VEEN- DE SAVORNIN
LOHMAN, L.E.
2. Lous
3. 3 augustus 1943 te Haarlem
4. Oosteinde 46
5. 9697 XH Blijham
6. 05976-1203

7. MMS, Directie secretaresse
8. huisvrouw, exploitant kampeerterrein, alg. bestuurslid Milieufederatie Groningen, lid begeleidingscommissie van de provinciale consultant natuur en milieueducatie
9. AR-lid
10. -
11. -
12. -
13. -
14. Aangezien de aanwezigheid van Groningen bij de AR de afgelopen 2 jaren erg nuttig is gebleken, stel ik mij graag opnieuw kandidaat.

2

1. KARSIES, L.
2. Bert
3. 23 oktober 1947, Avereest
4. Continentenlaan 52
5. 9645 BH Veendam
6. 05987-26707

7. Middelbare Landbouw School
8. ex-veehouder, nu AAW raadslid D66 Veendam
9. lid van de Adviesraad Raadslid D66 Veendam
10. voorzitter afdeling Veendam nov.'86 tot jan.'87
11. diverse bestuurlijke functies namens de gemeente Veendam
12. Gemeenteraad Veendam maart 1990, lijsttrekker
13. -
14. In de komende periode van de Adviesraad wil ik mij verder inzetten om te komen tot betere contacten tussen de leden en het Hoofdbestuur en de diverse fracties. Het bezig zijn met maatschappelijke vraagstukken is daarbij voor mij van essentieel belang. De Adviesraad dient zijn functie als discussieplatform binnen D66 verder te versterken, waarbij de grote lijnen voor mij belangrijker zijn dan alles tot in de details te willen regelen. Dit gebeurt tot nu toe veel te vaak en de discussies verzanden in procedures.

3

1. PIETERS, S.
2. Steven
3. 26 januari 1960, Eindhoven
4. Noorderhaven z.z. 16a
5. 9712 VK Groningen
6. 050-146310

7. lerarenopleiding biologie/huishoudkunde; universiteit deeltijd-student recht
8. bestuursassistent burgemeester
9. lid campagne team afdeling Groningen
10. voorzitter Jonge Democraten regio Groningen en landelijk lid Commissie 2001, diverse andere functies
11. voorzitter ambtelijke werkgroep Groningen - San Carlos (Nicaragua); lid Raad van Advies Groningen - Moermansk
12. geen
13. neen
14. Een adviesraad behoort uit te dagen, te prikkelen en impulsen te geven aan de partij, op alle niveaus. D66 heeft een actieve, kritische adviesraad nodig, ook nu het goed gaat met de partij. Want de adviesraad heeft, meer nog dan andere organen binnen D66, de mogelijkheid om zich bezig te houden met wat er leeft binnen en buiten de partij en om vooruit te kijken (soms ver vooruit) om samen met allerlei anderen partij/politieke problemen te analyseren en om oplossingen aan te dragen.
De adviesraad moet kritisch zijn naar de partij, maar vooral ook naar zichzelf.
De kracht en het nut van de adviesraad bepaalt deze vooral zelf.
Ik wil graag bijdragen aan een adviesraad die impulsen geeft aan onze partij. Ik hoop dat u mij daartoe de gelegenheid wilt geven.

4

1. ROO, W.H. DE
2. Wietze
3. 2 mei 1964, Vlagtwedde
4. Valkhof 44
5. 9561 BM Ter Apel
- 6.

7. MAVO, HAVO, VWO, biologie prop. (niet gehaald)
- 8.
9. secretaris afdeling Ter Apel
10. -
11. -
12. -
13. -
14. -

5

1. ROTTERDAM, E.P.
2. Ernest
3. 29 mei 1958, Laren (N.H.)
4. Wibenaheerd 296
5. 9736 PT Groningen
6. 050 - 419663

7. Landbouwhogeschool Wageningen
8. medisch informaticus
9. plaatsvervangend lid Adviesraad
10. lid afdelingsbestuur Wageningen
11. -
12. -
13. -
14. Ik ben, na tussentijdse verkiezing, ongeveer een jaar plaatsvervangend lid geweest van de Adviesraad. In de komende zittingsperiode wil ik dat graag weer zijn. De Adviesraad is voor mij binnen de partij een ideaal gremium om mijn ideeën uit te dragen, omdat (a) ik hoofdzakelijk geïnteresseerd ben in het nationaal politieke

niveau en (b) SWB-werkgroepen mij te specialistisch zijn. In de Adviesraad verschilt het onderwerp van keer op keer. Er wordt gediscussieerd op basis van gezond verstand, niet gehinderd door te veel specialistische kennis. Ik ben van mening dat deze meningsuitwisseling en de resulterende adviezen waardevol zijn.

6

1. VEEN, J. VAN DER
2. Hans
3. 24 april 1958, Hoogezand-Sappemeer
4. Oosterhamriklaan 167
5. 9715 PC Groningen
6. 050-730258

7. VWO-B, doctoraal geschiedenis
8. historicus
9. voorzitter afdeling Groningen; lid Adviesraad; fractieassistent Raadsfractie Groningen; lid gemeentelijke steunfractie
10. secretaris afdelingsbestuur Groningen (1983-'87); redacteur Nieuwsbrief regio Groningen; lid gemeentelijke programmacommissie 1986 en 1990.
11. -
12. Provinciale Staten (sinds 1987 op plaats 11); Gemeenteraad, plaats 4
13. zie boven
14. Na twee jaar in de Adviesraad ben ik van mening, dat er veel te doen is. De Adviesraad moet zichzelf en anderen duidelijkheid verschaffen over de juiste taak en de capaciteiten van de Adviesraad. Een Adviesraad die niet in staat is om kwalitatief goede adviezen te geven mag niet het doel zijn. Dat betekent dat er nooit geconcludeerd mag worden dat bepaalde materie te moeilijk is voor de Adviesraad. De Adviesraad heeft nu twee taken: ten eerste inhoudelijke adviezen aan fracties en Hoofdbestuur over bepaalde onderwerpen; ten tweede moet de Adviesraad het klankbord voor bovengenoemde organen zijn als er geen congres is. In de praktijk blijken die taken vaak strijdig. De Adviesraad moet zoeken naar een manier om beide taken tot zijn recht te laten komen. Ik heb daar ideeën over en ik wil die graag in de Adviesraad naar voren brengen en mee vorm geven.

7

1. VRIES, J.D. DE
2. Doede
3. Kimberley (Zuid-Afrika)
4. Huygensstraat 36
5. 9727 JD Groningen
6. 050-272436

7. HAVO, VWO, WO-econometrie
8. ambtenaar ministerie van Onderwijs en Wetenschappen
9. bestuurslid afdeling Groningen (sinds januari 1987)
- 10.
- 11.
12. gemeenteraad, plaats 10 (niet verkiesbaar)
13. nee
14. Waarom stel ik mij kandidaat? Ik ben nu enige jaren actief op afdelingsniveau. Destijds ben ik echter lid geworden vanwege de landelijke politiek. Met de landelijke politiek ben ik, op congressen na, nog nauwelijks bezig geweest. Het lijkt mij leuk om daar wat meer tijd aan te besteden. Daar wil ik tijd en energie voor vrij maken.

Friesland

8

1. HORST, S. TER
2. Sierk
3. 9 augustus 1948, Leeuwarden
4. Eikenlaan 14
5. 9051 SB Stiens
6. 05109-4027

7. doct. pedagogiek
8. directielid onderwijsbegeleidingsdienst
9. lid Adviesraad
10. -
11. -
12. -
13. -
14. -

9

1. POSTHUMUS, B.D.
2. Bernard
3. 11 juli 1951, Leeuwarden
4. Cambuursterpad 174
5. 8921 LW Leeuwarden
6. 058 - 130970

7. HBS-B, propedeuse economie, opleiding grafisch calculator
8. momenteel geen
9. penningmeester/secretaris politiek afdeling Leeuwarden; steunfractie gemeenteraad/statenfractie
10. regiopenningmeester Friesland
11. lid kerkeraad Doopsgezinde Gemeente
12. gemeenteraad Leeuwarden nr.6 Provinciale Staten Friesland
13. -
14. Een brede belangstelling en dito oriëntatie, niet zozeer gericht op een specialisme, maar meer een generalist, zo zie ik mezelf een beetje. Zaken als creativiteit en fantasie hoop ik in te kunnen brengen; ik noem deze niet voor niets, in de komende maanden en jaren zal onze partij daar dringend behoefte aan hebben. De voor ons heugelijke feiten van de laatste tijd zijn bekend: D66 bekleedt in de gemeenteraden een aanmerkelijk versterkte positie, een en ander straalt af op fracties in beide kamers, in Europees Parlement en Provinciale Staten. Er wordt veel van D66 verwacht, niet zozeer mooipraat/groenpraat, maar concrete ideeën, ideeën die meer dan eens van au doen. De Adviesraad kan er veel aan bijdragen onze volksvertegenwoordigers - die moeten primair de klus klaren - niet alleen van adviezen te voorzien, maar ook te bemoedigen en te inspireren. Ik hoop daaraan mijn steentje bij te mogen dragen.

10

1. POSTMA, J.
2. Jeen
3. 16 maart 1955, Joure
4. Pollux 53
5. 8531 NW Lemmer
6. 05146 - 3540

7. Wiskunde MO-A; electrotechniek 2de graads; diverse cursussen
8. docent HBO

9. voorzitter afdeling Lemsterland; lid steunfractie Lemsterland
10. -
11. a) voorzitter MR "lagere school"
b) secretaris MR "HBO"
c) bestuurslid "harkers fan Omrop Fryslân"
d) lid Nederlandse Commissie van "The European Bureau for Lesser Used Languages"
12. gemeenteraad 1990, 2de plaats
13. -
14. Bij de gemeenteraadsverkiezingen heeft D66 Lemsterland voor het eerst een raadszetel in de wacht gesleept! Dit betekent voor het nieuwe raadslid, maar ook voor de schaduwfractie, enorm veel werk.

Waarom dan verkiesbaar voor de AR?

- Binnen D66 heeft elk lid evenveel invloed, is even belangrijk, heeft eenzelfde stem. Het gevaar van groter worden, groter zijn, is dat we gaan lijken op andere politieke partijen. Belangrijk voor mij is het feit dat leden de koers van de partij bepalen. Afdelingsvergaderingen, regiovergaderingen en de twee congressen per jaar zijn zeer wezenlijk voor onze partij.

In de Adviesraad kan men over een onderwerp uitvoeriger discussiëren dan op een congres, maar deze AR moet wel de huidige status ADVIESraad behouden.

- Ik wil graag een bijdrage leveren aan het versterken van de communicatie tussen afdelingen, regio en het landelijke circuit en zie in een lidmaatschap van de AR redelijk veel mogelijkheden.

- Al enige jaren ben ik met een aantal leden uit Lemsterland aanwezig op (bijna) elk congres. Wat mij aanspreekt is de cultuur van de partij. Het feit dat argumenten belangrijk zijn is ook elke keer weer meetbaar op het congres. D66 staat vaak lijnrecht tegenover de andere partijen en alleen op basis van programma's en argumenten doen we zaken met andere partijen. Radicale democratisering, wat we sinds de oprichting voorstaan, is nog maar mondjesmaat bereikt.

Ik wil vanuit deze visie het geluid uit Friesland inbrengen in de Adviesraad.

11

1. REDEKER, A.A.
2. Ad
3. 17 oktober 1929, Meeuwen
4. Reddingsbootreed 12
5. 9142 VM Moddergat
6. -

7. MULO, MO economie
8. geen
9. geen
10. o.a. voorzitter Staten-fractie Noord-Holland
11. geen
12. neen
13. neen
14. Was medeoprichter van D66 (30 april 1966). Van 1966 tot 1974 lid van diverse landelijke en regionale besturen en commissies (o.a. voorzitter Landelijke Verkiezingscommissie, lid Financiële Commissie, bestuurslid Wetenschappelijk Bureau). Van 1970 tot 1974 voorzitter Statenfractie Noord-Holland. Aanvankelijk door werkzaamheden en later ziekte de laatste jaren niet actief binnen D66. Heb nu voldoende mogelijkheden om de draad weer op te vatten om mee te werken aan de broodnodige politieke - en dus sociale - vernieuwing. Mijn politieke belangstelling is vrij breed, maar mijn speciale interesse gaat uit naar het tot stand brengen van harmonie tussen noodzakelijke economische groei, evenwichtige ruimtelijke ordening en een gezond milieu. Voor de landelijke politiek pleit ik het verkleinen van de afstand met de VVD - voor zover dat van D66 afhankelijk is - zodat andere coalitie-mogelijkheden een kans krijgen.

12

1. VISCH-HILBRINK, H.L.
2. Marianne
3. 9 april 1938, Hengelo (O)
4. De Koffe 12
5. 8651 CX IJlst
6. 05155-1888

7. Kweekschool voor kleuterleidsters, Sociale Akademie (niet afgemaakt), interne cursussen / kadering
8. werkzaam in vrouwen-vormingswerk, met name vrouwen-hulpverlening / begeleidster van groepen vrouwen
9. lid Adviesraad; contactpersoon in Friesland voor PEAC
10. zie toelichting (14.)
11. lid patiëntenraad IJlst en omstreken; contactpersoon netwerk vrouwen-hulpverlening; voorzitter werkgroep vrouwenwerk Sneek
12. -
13. -
14. Een korte impressie van een D66-verleden:
  - ik ben sinds 1969 actief geweest in D66 als bestuurslid afdeling Alphen a/d Rijn;
  - na verhuizing in 1971 naar Sneek heb ik in samenwerking met anderen de afdeling Sneek van de grond gekregen;
  - ik ben enige jaren voorzitter geweest van de afdeling Sneek;
  - lid van de Voorlopige Adviesraad;
  - lid PEAC;
  - van 1979 tot eind 1981 lid van Hoofdbestuur van D66;
  - ik moest in 1981 het Hoofdbestuur verlaten omdat ik lijsttrekker was voor de gemeenteraadsverkiezingen;
  - als Hoofdbestuurslid ook vanzelfsprekend lid van regiobestuur Friesland;
  - in de jaren 1984/'85 weer lid van het Hoofdbestuur en regiobestuur;
  - daarna wat betreft D66 een tijdje rust en nu sinds regiocongres december 1989 weer gekozen als adviesraadslid voor de provincie Friesland.

Drenthe

13

1. BOR-VAN DAMMEN, A. VAN DE
2. Ans
3. 22 mei 1933, Groningen
4. Goudsbloemweg 6
5. 9765 HS Paterswolde
6. 05907-3630

7. MULO-B / avondopleiding gymnasium / administratief medewerker / cursus bestuursmanagement
8. huishoudmanager
9. plv. lid Adviesraad D66
10. afdelingsvoorzitter (1972-'73); lid Steunfractie Prov.Staten Drenthe (1986/'87)
11. lid landelijke werkgroep Politieke Scholing voor Vrouwen (PSC) namens Nederlandse Bond voor Plattelandsvrouwen
12. Provinciale Staten Drenthe (10de plaats)
13. nee
14. I. Democratie stoelt op wat er leeft aan de basis De AR functioneert als een doorgeefluik vanuit die basis naar de meningsvorming aan de top. Als AR-lid zou ik aan dit proces mee kunnen werken.
II. Emancipatoir dient de verhouding m/v binnen de AR 50/50 te zijn. Door mijn kandidatuur wil ik aan de verwezenlijking hiervan gestalte geven.

14

1. HORSTMEIER, F.J.
2. Erik
3. 29 augustus 1942, Bussum
4. Landfort 7
5. 9301 TA Roden
6. 05908 - 14509
7. HBS-B + universiteit (historische en sociale geografie)
8. leraar aardrijkskunde MAVO/HAVO/VWO
9. lid schaduwfractie gemeenteraad Roden
10. schaduwfractie gemeente Groningen, penningmeester regio Groningen
11. voorzitter medezeggenschapsraad school (Kamerlingh Onnescollege, Groningen)
12. gemeenteraad Roden, nr.9
13. -
14. -

15

1. PODT, T.J.
2. Ton
3. 13 mei 1948, Hellendoorn
4. Alb.Schweitzerplantsoen 52
5. 9301 HC Roden
6. 05908-16661
7. HBS-A, Hogere Textielschool
8. gemeentelijk medewerker op terrein stedelijke vernieuwing / RO
9. lid Adviesraad + adviserend lid regiobestuur; voorzitter afdeling Roden/Norg
10. regio-secretaris
11. bestuurslid Vereniging Vrienden van Huize Mensinge te Roden
12. ja: gemeenteraad Roden, 3de plaats
13. -
14. -

16

1. ROELVINK-ZEGERS DE BEIJL, P.V.
2. Peggy
3. 19 februari 1935, Malang (Ind.)
4. Albert Schweitzerplantsoen 19
5. 9301 HA Roden
6. 05908-19383
7. middelbaar
8. geen
9. penningmeester afdeling Roden
10. n.v.t.
11. n.v.t.
12. n.v.t.
13. n.v.t.
14. -

17

1. WIND, J.P.
2. Jan-Pieter
3. 1 oktober 1953, Nijmegen
4. Pesserstraat 25
5. 7901 LB Hoogeveen
- 6.

7. kandidaats natuurkunde, doctoraal rechten
8. juridisch medewerker gemeente Hoogeveen, secretaris commissie bezwaar- en beroepschriften
9. secretaris SWB-werkgroep Energie
10. o.a. voorzitter afdeling Groningen (1980-1982); lid steunfractie afdeling Den Haag (1985-1989); vice-voorzitter Stichting Natuur en Jeugd.
11. -
12. -
13. -
14. Een aantal jaren geleden heb ik enige tijd de regio Groningen in de Adviesraad mogen vertegenwoordigen. Ik ben gaarne bereid thans vanuit de regio Drenthe een bijdrage aan het werk van deze raad te leveren.

Overijssel

18

1. NIJHUIS, H.K.
2. Herman
3. 8 oktober 1948, Hengelo (Ov.)
4. Westerdokstraat 1 (nieuw Bakspieker)
5. 7607 XR Almelo
6. 05490 - 28858

7. doctoraal orthopedagogiek
8. directeur O.S.G. voor MBO Castella College
9. voorzitter afdeling Hengelo
10. bestuurslid afdeling Hengelo lid landelijke onderwijswerkgroep
11. -
12. gemeenteraad Hengelo, plaats 17
13. eventueel actief in Almelo
14. -

19

1. PIJPER, H.
2. Henk
3. 3 juni 1958, Hoorn
4. Werninkhofstraat 7
5. 7556 VP Hengelo
6. 074-437206

7. universiteit Twente
8. -
9. gemeenteraadslid Hengelo
10. regiobestuurslid / lid Programmacommissie
11. -
12. gemeenteraad (2de plaats)
13. -
14. -

20

1. SCHRADER, J.R.
2. Han
3. 10 mei 1929, Enschede
4. Blauwe Camer 7
5. 7608 LR Almelo
6. 05490 - 61588

7. HBS-B; Hogere Textielschool - Chemie
8. tot 01-09-'88 internationaal consultant; vanaf 01-09-'88 chef automatisering
9. plv. lid Adviesraad
10. -
11. -
12. gemeenteraad, plaats 9
13. -
14. -

Gelderland

21

1. BRUYN, J.M. DE
2. Janneke
3. 7 september 1940, Enschede
4. Loolaan 5c
6. 7314 AA Apeldoorn
6. 055 - 223684

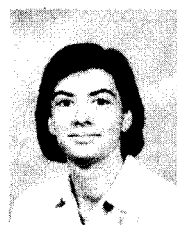
7. kand. Frans; vakdiploma boekhandel
8. boekhandelaar
9. -
10. -
11. oudercommissie; A.I.; Vrouwen voor Vrede
12. -
13. -
14. -

22

1. FRENTZ, H.
2. Herman
3. 19 maart 1933, Den Haag
4. Burgemeester Hustinxstraat 164
5. 6512 AG Nijmegen
6. 080-239359

7. ingenieur chemie (Delft)
8. milieu-adviseur
9. lid Adviesraad lid SWB-werkgroep Milieu
10. vice-voorzitter afdeling Nijmegen 1980-1982; voorzitter afdeling Nijmegen 1982-1986; lid Gelderse Adviesraad 1986-1987; lid AR 1986-1988; voorzitter AR 1986-1989
11. lid Dagelijks Bestuur Zuiver Rivierenland
12. nee
13. nee
14. De Adviesraad vervult als regionaal gekozen orgaan een belangrijke functie als trait d'union van regio naar landelijke vraagstukken. Discussies in de Raad kunnen dieper gaan dan op het congres en de besluitvorming vindt plaats in aanwezigheid van de geadviseerden zoals EK, TK, EP en HB, zodat koppeling direct plaats vindt. Vier jaar heb ik met plezier in de Raad gefunctioneerd en wil dat nog graag twee jaar continueren.

23

1. KALKHOVEN, I.G.A.M.
2. Ingrid
3. 16 november 1963, Amersfoort
4. Kronenland 1204
5. 6605 RR Wijchen
6. 08894-22752

7. Juridische Bestuurswetenschappen Katholieke Universiteit Brabant
8. stafmedewerker Spoorwegpolitie
9. secretaris afdeling Wijchen
10. vice-voorzitter politiek (1984-'86) landelijk bestuur Jonge Democraten (1982-'84) lid werkgroep Jongeren SWB
11. -
12. -
13. -
14. -

24

1. LEEUWEN, R.W.J. VAN
2. Ruud
3. 12 september 1954, Utrecht
4. Rietgorsmeen 93
5. 3844 ZM Harderwijk
6. 03410 - 19653

7. universitair biologie HBO organisatie en management
8. leraar/coordinator opleiding milieukunde
9. secretaris afdeling
10. bestuurslid '81-'85; lid programmaraad lokale omroep
11. voorzitter sociaal vervoer Rode Kruis '85-'88, voorzitter imkersvereniging sinds 1987
12. nee
13. nee
14. -

25

1. LENSVELT-RUIJS, Q.E.
2. Quirien
3. 5 juni 1945, Oegstgeest
4. Amalia van Solmsstraat 14
5. 7315 JN Apeldoorn
6. 055-211955

7. MMS, 2 jaar Academie voor Lichamelijke Opvoeding, Yoga-opleiding, thans studie Sociologie
8. Yoga-lerares
9. voorzitter regio Gelderland
10. 2de secretaris afdeling Apeldoorn 1982-1983; voorzitter afdeling Apeldoorn 1983-1987; vice-voorzitter politiek regio Gelderland 1987-1989 lid Gelderse Adviesraad 1984-1987 lid landelijke Adviesraad 1988-1990
11. thans geen
12. gemeenteraad Apeldoorn, plaats no.6 Provinciale Staten Gelderland, plaats no.8
13. ja: voorzitter Apeldoornse Vrouwen Raad
14. Na een periode van twee jaar stel ik mij graag beschikbaar voor een tweede periode. Het Adviesraadswerk vind ik erg boeiend, vooral het politiek-inhoudelijke voorbereiden van onderwerpen in werkgroepjes ten behoeve van latere bespreking in de Raad. Het verbreedt je kennis op vele terreinen. De Adviesraad als platform voor meningsvorming binnen D66 is erg belangrijk. Bij mijn standpuntbepaling over de verschillende onderwerpen probeer ik ook de meningen van andere D66-leden te betrekken. De relatie naar de achterban kan echter beter. Ik hoop daar, samen met U, in de komende twee jaar aan te werken.

26

1. LOCHT, L.J.
2. Louk
3. 28 januari 1926 te Oosterbeek
4. Vossenlaan 5
5. 6705 CD Wageningen
6. 08370-11081

7. doctoraal economie (Universiteit van Amsterdam)
8. Hoofd afdeling Economie Staring-Centrum
9. voorzitter afdeling Ede/Wageningen
10. rond 1970 Programmacie, afd. idem rond 1980 voorzitter afd. idem en lid AR
11. -
12. -
13. -
14. Naar mijn mening is er behoefte aan verbreding van de inbreng vanuit de milieu-economie in het landelijke D66 circuit. Een recent rondschriften

van het bestuur heeft ook deze strekking. Mijn werk betreft - reeds lang - de economische aspecten van milieubeleid, i.c. als onderzoek m.b.t. bodem, water, landschap en natuur. Ik ben dan ook betrokken bij de op dit terrein opererende overlegstructuren.

De AR zie ik als een noodzakelijk orgaan voor het doorgeven van ideeën vanuit de basis. Mijn eerdere ervaring in de AR is daarbij niet onverdeeld gunstig. Ik hoop mee te werken aan verbetering van de efficiency in het vervullen van die functie van de AR.

27

1. LOMBARTS, J.G.B.A.
2. Hans
3. 18 mei 1955 te Brunssum
4. Privaslaan 116
5. 6904 LJ Zevenaar
6. 08360-30986

7. HAVO, Pedagogische Academie, 2,5 jaar Psychol.KUN, manag.Non-Profit org., OU-personeelsbeleid, OU-politicologie, OU-organisatiekunde, diverse bedrijfskunde-cursussen
8. leraar aan SBBO (leerlingwezen)
9. vice-voorzitter Liemers-Grensland, plv. lid AR, lijsttrekker Zevenaar
10. vice-voorzitter Liemers-Grensland, plv. lid AR gedurende de periode 1987-1990
11. lid vakbond, lid filmhuisbestuur, lid Ioskiz (cult.raad Zevenaar), badmintontrainer Duiven
12. Gemeenteraadsverkiezingen in Zevenaar op plaats 1!!
13. - Nu als volwaardig lid van de AR
- blijf vice-voorzitter Liemers-Grensland
14. -

28

1. MAANEN, E.J.Th. VAN
2. Annelies
3. 1 februari 1940, Den Haag
4. Groeneveltstraat 34
5. 3882 XG Putten
6. 03418-51241

7. onderwijs (basis-); gecoördineerd ouderenwerk
- 8.
9. lid regiobestuur Gelderland
10. emancipatiewerkster
11. bestuurslid plaatselijke belangengroepering
12. gemeenteraadslid in Putten
13. neen
14. -

29

1. NIEUWENHUIS, R.
2. Ruut
3. 17 januari 1933, Amsterdam
4. Weezenhof 21-41
5. 6536 JS Nijmegen
6. 080-447180

7. drs. economie
8. bedrijfsadviseur
9. plv. lid Adviesraad; Verkiezingscommissie Nijmegen
10. Financiële Commissie (huidig waarnemer)
11. diverse
12. neen
13. neen
14. -

30

1. ONDERSTAL, A.H.
2. Aly
3. 28 januari 1947, Wageningen
4. Potgieterstraat 5
5. 7131 NK Lichtenvoorde
6. 05443-72346

7. paramedisch;
op dit moment Public Relations
8. deeltijd administratief medewerker bedrijf voor
fijn-mechanisatie
9. secretaris Gelders regiobestuur
10. afdelingsvoorzitter en lijsttrekker D66
Lichtenvoorde (1982)
11. voorzitter gewestelijk bestuur Humanitas Gelderland
12. Provinciale Staten Gelderland 14de plaats
13. nee
14. Doordat ik een aantal jaren louter organisatorisch
binnen D66 bezig ben, ontbreekt mij het
'absorbatie'-gevoel.
Hoewel het lijkt dat D66 zich op dit moment in een
politiek 'goudentijdperk' bevindt, blijkt het
wederom niet mogelijk plaatselijk ook maar iets van
de grond te krijgen.
Toch vind ik dat ik zelf zoveel mogelijk op de
hoogte moet blijven om een zo optimaal mogelijk
politiek standpunt te kunnen blijven bepalen.
Na een aantal 'snuffelrondes' tijdens bijeenkomsten
van de Adviesraad denk ik me daar zeer wel thuis te
kunnen voelen, ondanks de toch wel 'lange zit'.
Wellicht valt daar nog iets aan te verbeteren. Ook
daar ben ik bereid in en over mee te denken.

31

1. SPIERENBURG, C.J.W.M. VAN
2. Ceas
3. 8 december 1947, Nijmegen
4. Waalbandijk 20 //(p/a Singel 58)
5. 5311 AG Gameren //(1015 AB A'dam)
6. 04186-2074 //(020-206452)

7. jurist
8. Officier van Justitie te Haarlem
9. voorzitter Adviesraad;
voorzitter afdeling Bommelerwaard;
lid Werkgroep Justitie SWB;
lid Gelderse Adviesraad
10. -
11. secretaris Commissie Griffiers NVVR;
lid Begeleidingscommissie Functiewaardering
Rechterlijke Macht;
voorzitter Biljartvereniging
12. -
13. Tweede Kamer 1989
14. De eerste twee jaar in de AR zijn mij uitstekend
bevallen. Het voorzitterschap sedert mei 1989 heeft
daar een dimensie aan toegevoegd.
De AR heeft zich in die twee jaar gebogen over een
groot aantal belangrijke politieke onderwerpen en
heeft daarmee een inhoudelijke bijdrage geleverd
aan de vorming van de landelijke politiek vanuit de
partij. Ik denk hierbij vooral aan de adviezen over
milieu, draagmoederschap en kunstmatige bevruch-
ting, de 4de Nota Ruimtelijke Ordening, allochtone-
nbeleid.
Ook de interne partijstructuur en procedures kwamen
aan de orde: de Profielschets van D66 en de
stemadviesprocedures.
Dit zijn de belangrijkste taken van de AR. Met de
(re)organisatie van kennis in de partij zal de raad
haar taak en het belang ervan aanzienlijk (kunnen)
intensiveren.
De verscheidenheid aan mensen die de AR herbergt,
niet alleen aan leden, maar tevens door de grote
belangstelling vanuit de fracties en besturen,
garandeert steeds levendige en vaak fundamentele
discussies waaraan ik graag leiding wil blijven
geven.

Gelderland is in de AR altijd nadrukkelijk met
haar eigen deskundige en gedreven inbreng aanwezig.
Dit geluid behoeft voortzetting: noblesse oblige.

32

1. WITTE, Ch.H.W.
2. Charles
3. 22 februari 1927, Deventer
4. de Genestetlaan 5
5. 6891 CP Rozendaal (Gld)
6. 085 - 619243

7. middelbaar MULO-B en School voor Scheepswerktuig-
kundigen en School voor Boordwerktuigkundigen
8. n.v.t.
9. regiobestuurslid, plv. HB-lid
10. n.v.t.
11. wnd voorzitter/secretaris Stichting Omega Rheden-
Rozendaal
12. neen
13. neen
14. Naast bestuurlijke activiteiten in mijn huidige
functie als regiobestuurslid, vooral belast met
activiteiten aan de basis, wil ik ook politiek
inhoudelijk mij inzetten daar waar aanvulling c.q.
versterking kan worden gebruikt.

Utrecht

33

1. BEUCKEN, L.R.J. VAN DER
2. Lou
3. 30 maart 1951, Hoensbroek
4. Moreelsepark 30
5. 3511 EP Utrecht
6. 030 - 334860

7. doctoraal sociologie; diverse cursussen
overheidsfinancien, overheidsmanagement
8. planningsdeskundige
9. -
10. SWB-werkgroep Sociale Zaken (1979-1980);
lid steunfractie Utrecht (1979-1984);
lid regiobestuur Utrecht (1983-1984);
plv.lid Hoofdbestuur 1983-1984
11. -
12. gemeenteraad Utrecht, nr.10
13. -
14. -

1. BLOEMSMA, P.
2. Piet
3. 5 september 1951, Grouw
4. Camminghalaan 79
5. 3981 GE Bunnik
6. 03405 - 62588

34

7. HBS-B, Akademie voor Lichamelijke Opvoeding
8. directeur Sportstichting
9. voorzitter afdeling Bunnik
10. verkiezingscommissie afdeling
11. -
12. nee
13. -
14. -

35

1. EYSTEN, B.A.
2. Barbara
3. 6 februari 1928
4. Baanstraat 4
5. 3581 VV Utrecht
6. 030 - 522096

7. Handelsschool, ondernemersdiploma, textielbrevet
8. -
9. lid Adviesraad sinds 1986; Algemeen bestuur Nederlandse Vrouwenraad stad Utrecht; Vrouwenadviescommissie voor de Woningbouw; lid steunfractie afdeling Utrecht D66; bestuurslid SISU (Stichting Internationale Solidariteit Utrecht)
10. secretaris afdeling Utrecht 1983-1989
11. bestuurslid Vereniging Mensa Nederland
12. gemeenteraad Utrecht, 9de plaats
13. -
14. -

36

1. HAMMER, ir. J.J.
2. Jan
3. 26 oktober 1923, Zwolle
4. Rembrandtlaan 6
5. 1231 AC Loosdrecht
6. 02158-3541

7. Landbouwhogeschool
8. (voormalig:) marketing/advertising consultant; vervolgens directielid Wereld Natuurfonds Nederland
9. voorzitter afdeling Loosdrecht, tevens 8 jaar steunfractielid
10. medewerker Provinciale-Statensfractie Utrecht
11. bestuurslid Bio-Kinderrevalidatie
12. 1978 tot heden gemeenteraad 3de plaats, voor 1990-1994 niet meer
13. geen
14. Te lang te intensief bezig geweest met oprichting, goed doen functioneren van afdeling en fractie. Ben het plaatselijke werk nu even zat en zoek emplooi voor mijn vermogens en ideeën op een breder vlak binnen de partij.
Mijn interesse voor D66 is altijd primair bepaald geweest door haar grondhouding ten aanzien van het vernieuwen van de politieke cultuur in dit land (en daar buiten) en het zoeken naar wegen om een radicale democratisering van de samenleving handen en voeten te geven. Plaatselijk heb ik de mogelijkheden en, vooral, de begrenzingen hiervan ruim voldoende ervaren. Zou er nu wat breder en structureler mee aan de gang willen.
Gegeven een behoorlijk creatief en analytisch vermogen, alsmede de behoefte om (maatschappelijke) verschijnselen altijd in hun samenhang te beschouwen, zou mijn bijdrage aan D66 via de Adviesraad nuttig kunnen zijn.
Niet jong meer, wel een brok levenservaring in de zak. Ben geestelijk nog zeer vitaal en fysiek in goede conditie.

37

1. JANSEN, F.L.
2. Loet
3. 6 april 1927, Almelo
4. Prins Bernhardlaan 21 B
5. 3761 AA Soest
6. 02155-22926

7. electrotechniek en econometrie
8. gepensioneerd
9. lid afdelingsbestuur Soest, voorzitter steunfractie, lid Adviesraad
10. voorzitter afdeling Maartensdijk 1977-'82
11. n.v.t.
12. gemeenteraad Soest 4de plaats (niet verkiesbaar, tenzij ...)
13. neen
14. Naar mijn mening is zowel het belang als de kwaliteit van de Adviesraad de laatste jaren toegenomen. Het belang is toegenomen omdat we in een tijd leven van grote en snelle veranderingen op verschillende terreinen. Dat maakt dat programma's niet kunnen voorzien in de antwoorden op alle vragen die de actualiteit ons stelt. Het zien verbeteren van de kwaliteit is een subjectieve waarneming. Een maat voor de kwaliteit is de interesse die de leden van de D66-fracties en van het Hoofdbestuur tonen door hun aanwezigheid en deelname aan de AR-discussies. Die interesse vertoont een stijgende lijn. Mijn ervaring is, dat de Adviesraad aardig aan het doel beantwoordt een voor D66 karakteristiek standpunt te kunnen formuleren en ook zichtbaar te kunnen maken wat de verschillende opvattingen zijn die binnen de partij leven. Wat verbeterd kan worden is het gebruik van de Adviesraad door regio, afdelingen en individuele leden voor actuele politieke inbreng via de eigen vertegenwoordigers. Graag wil ik mij nog één periode actief inzetten om te helpen belang en kwaliteit van de Adviesraad verder uit te bouwen en de communicatie met de 'achterban' te verbeteren.
In de afgelopen periode heb ik in de Adviesraad de aandacht gevraagd en gekregen voor het probleem van het bestaan van een te groot aantal gedwongen inactieven. Dat punt verdient blijvende aandacht. Jezelf onafhankelijk en vrij ontplooiën gaat moeilijk als je gedwongen 'inactief' van een uitkering moet leven. Als het aan mij ligt zal dit punt dan ook de nodige aandacht behouden.

38

1. JOUWSTRA, W.T.
2. Tjerk
3. 9 juni 1955, Hengelo (Ov)
4. Hardebollenstraat 13 bis
5. 3512 TP Utrecht
6. 030 - 322951

7. gymnasium-a, Nederlands Recht
8. docent HES Rotterdam, juridisch adviseur
9. lid afdelingsbestuur Utrecht; lid steunfracties; lid AR
10. redacteur afdelingsorgaan
11. voorzitter/penningmeester buurtcomité; overleggroep NOS; lid STARD (antiracisme)
12. gemeenteraad, 8ste plaats
13. -
14. Als lid van de Adviesraad heb ik met veel plezier meegewerkt aan diverse werkgroepen over volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en Commissie Montijn, hetgeen ik graag zou willen voortzetten. Mijns inziens heeft de AR zich een duidelijke positie binnen de partij verworven, hetgeen gecontinueerd moet worden.

39

1. KAMPERMAN-MULDER, M.
2. Marleen
3. 24 maart 1946, Eindhoven
4. Rijsenburgselaan 7
5. 3972 EG Driebergen
6. 03438-17084

7. gymnasium-a; doct. archeologie/klassieke talen
8. lerares
9. penningmeester D66-afdeling Driebergen; steunfractie afdeling Driebergen; plv. lid Adviesraad
10. -
11. penningmeester Ned. Klassiek Verbond afd. Zeist; lid Kalendercie Ned. Klassiek Verbond (landelijk)
12. gemeenteraad Driebergen, plaats 4
13. nee
14. Omdat ik het leuk vind ook met de landelijke politiek bezig te zijn wil ik graag in de Adviesraad blijven.

40

1. KEULEN-SAENGER, G.B. VAN
2. Ninke
3. 30 januari 1952, Rheden (Gld)
4. Lange Uitweg 55
5. 3999 WK Tull en 't Waal
6. 03409 - 1862

7. Schoevers
8. huisvrouw = manager en veel vrijwilligerswerk (school, sport, kinderopvang organisatie)
9. bestuurslid afdeling Houten
10. -
11. zie punt 8.
12. neen
13. -
14. -

41

1. WAART, C. van der
2. Nel
3. 9 oktober 1956 te Den Haag
4. Edelstenenbaan 72
5. 3402 XG IJsselstein
6. 03408-88526

7. HBO arbeidsmarktpolitiek en personeelsbeleid
8. personeelsfunctionaris
9. -
10. secretaris afdelingsbestuur
11. -
12. -
13. gemeenteraad
14. D66 zal in de toekomst een steeds belangrijker rol gaan spelen in onze samenleving. Daarbij neemt de diversiteit aan politieke besluiten toe. D66 moet een kritische partij blijven. Een partij waar de samenleving in blijft geloven. Voor de interne organisatie betekent dat ook op raden en commissies een groot beroep wordt gedaan. Zij moeten voortdurend alert zijn op nieuwe ontwikkelingen in de maatschappij en binnen de eigen partij. D66 moet van binnenuit steeds van nieuwe ideeën en ontwikkelingen worden voorzien. Eerst opgevangen en daarna rijp gemaakt om naar 'buiten' te brengen. De Adviesraad is zo'n afdeling die de partij van ideeën en ontwikkelingen voorziet. Zij vangt de signalen op vanuit de partij en de samenleving. Het opvangen van deze signalen en deze vertalen in de vorm van adviezen is, denk ik, een sterke eigenschap van mij. Hierom en omdat ik D66 een warm hart toedraagt, wil ik een constructieve bijdrage leveren in de partij en in het bijzonder in de Adviesraad.

42

1. WIT, TH. DE
2. Thea
3. 1 oktober 1948, Utrecht
4. Leidsekade 86
5. 3531 HA Utrecht
6. 030 - 941715

7. pedagogische academie; MO-A Nederlands
8. plv. rector van een scholengemeenschap
9. secretaris afdeling Utrecht
10. -
11. -
12. gemeenteraad 21 maart 1990, gekozen per 1 mei 1990
13. -
14. Mijn kandidaatstelling voor de Adviesraad van D66 komt voort uit het feit dat ik, nu ik in de gemeenteraad van de gemeente Utrecht ben gekozen, het van belang acht ook actief betrokken te zijn bij politieke zaken die op landelijk niveau spelen. Daarnaast vind ik het belangrijk dat je als lid van een partij actief deel moet nemen aan ideeën die zich ontwikkelen in die partij. Ik denk dat de Adviesraad daar de ruimte toe biedt.

Noord-Holland

43

1. AMSBERG, J.I.E.
2. Juliane
3. 27 mei 1932, Hannover
4. Ruysdaellaan 1
5. 1399 GE Muiderberg
6. 02942-1981

7. Academie voor Lichamelijke Opvoeding; muziekopleiding Geehrels
8. lerares
9. Adviesraad; SWB onderwijs (niet actief)
10. idem
11. bestuur vereniging leraren schoolmuziek; diverse werkgroepen en vrijwilligerswerk
12. gemeenteraad op niet verkiesbare plaats
13. neen
14. Via de lokale politiek raakte ik geïnteresseerd in de landelijke. Ik werk bij het middelbaar onderwijs. Momenteel heb ik daar op een scholengemeenschap het mentoraat van een eindexamenklas. Vanuit die positie merk ik dat de politiek van grote invloed is op de kwaliteit van het onderwijs. Het is namelijk van belang voor het land dat jongeren goed, degelijk en uitgebreid onderwijs genieten, zodat de toekomst genoeg ontwikkelingskansen krijgt. Onze partij moet daaraan meewerken en ik wil dat stimuleren door in de diverse discussies mijn ideeën naar voren te brengen, nadat ik daarover met de eigen partij in mijn regio van gedachten heb gewisseld. Als lerares en begeleidster van zestien/zeventienjarige heb ik een grondig contact met die leerlingen en ben ik op de hoogte van wat bij jongeren leeft en hoe zij tegen de wereld aankijken met hun hoop, vertrouwen, maar ook pessimisme. Daar speelt zich op kleine schaal af wat de samenleving in het groot biedt. Het is enig en inspirerend werk. Zo kan ik zorgen dat er aandacht is voor dynamiek in de partij. De uitwerking van nieuwe denkbeelden kan dan ontstaan via de discussies bij de jonge democraten. De afgelopen zittingsperiode deed ik mee in de werkgroep die de profielschets van D66 gestalte heeft gegeven. Het bedoelde stuk zal zeker veel invloed krijgen, omdat de doelstellingen van de partij en de daaruit voortvloeiende daden heel zichtbaar gemaakt zijn.

44

1. ARKESTEIJN-VAN WILLIGEN, M.J.
2. Maud
3. 23 mei 1945, Naarden
4. Van Ostadelaan 21
5. 1412 JG Naarden
6. 02159-46721

7. MMS, MO Pedagogiek, studie Italiaans GU Amsterdam
8. Pedagoge
9. fractievoorzitter Gemeenteraad Naarden; lid presidium Adviesraad
10. voorzitter afdeling Naarden 1976-1981
11. adviseur Stichting Peuterspeelzalen Naarden
12. lijsttrekker a.s. gemeenteraadsverkiezingen
13. -
14. De Adviesraad heeft als adviserend lichaam een duidelijke klankbordfunctie en zal in toenemende mate een belangrijke functie binnen onze partij hebben.

45

1. DINKGREVE, H.H.J.J.
2. Henk
3. 3 juni 1943, Amsterdam
4. J.P. Sweelinckstraat 23
5. 1443 MA Purmerend
6. 02990-27424

7. volledig bevoegd onderwijzer, acte MO Boekhouden
8. directeur particulier opleidingsinstituut voor volwassenen
9. secretaris afdeling Purmerend en Omstreken; voorzitter SWB-werkgroep MKB; sinds 1988 lid van de Adviesraad
10. geen
11. voorzitter Vereniging Katholieke Schoolraad Waterland; voorzitter Samenwerkingsverband Katholiek Onderwijs Noord-Holland; bestuurslid landelijke vereniging van erkende instellingen voor particulier onderwijs
12. gemeenteraad Purmerend als no.9 (lijstduwer)
13. geen
14. Het publieke optreden, dat per definitie voortvloeit uit het bestaan als politieke partij in een op democratische beginselen gebaseerde samenleving, vraagt om een voortdurend georganiseerd contact met het draagvlak van zo'n partij zonder de waarde van 'toevallige contacten' te willen veronachtzamen. Democraten 66 kent een enigszins afwijkende, want zo min mogelijk georganiseerd aandoende structuur van zijn kennis- en ideeëndraagvlak. Niettemin dienen de kiezers c.q. de leden niet alleen in beeld te blijven, maar ook mede het beeld te vormen van de partij. Om voorstaande opvatting niet alleen met de mond uit te dragen maar ook in doen en laten te laten blijken stel ik mij beschikbaar voor voortzetting van mijn lidmaatschap van de Adviesraad, die immers functioneert als structureel contact tussen enerzijds de leden van het partijbestuur en de Kamerfracties en anderzijds de leden die hun mandaat geven en als congres verenigd het laatste woord hebben. Bovendien is het niet van belang ontbloomt naast politieke betrokkenheid waar mogelijk binnen de partij ook ter zake dienende kennis te kunnen mobiliseren. Kortom: een onmiskenbaar noodzakelijke brugfunctie mag niet onbemend blijven!

46

1. FRANKFURTER, F.
2. Felix
3. 14 mei 1960
4. Zeedijk 49
5. 1012 AR Amsterdam
6. 020-205092

7. gymnasium-A, doctoraal politicologie
8. marketing-medewerker
9. redactielid van De Drevel
10. 1980-'82: Werkgroep Volkshuisvesting, Amsterdam 1986: SWB-werkgroep Buitenland 1983-'85: redactielid van de Olifant, het blad van de afdeling Amsterdam 1977-1986: medewerker diverse campagnes congresvoorzitter JD
11. nee
12. nee
13. nee
14. De Adviesraad verschaft Kamerleden, HB en onze Europese vertegenwoordiger tussentijds een klankbord om over actuele zaken van gedachten te wisselen. Ik zal daar graag mijn tijd en energie aan besteden. Daarnaast biedt de Adviesraad de gelegenheid tot stelselmatige evaluatie van D66-programma's in het licht van veranderende omstandigheden. Zonodig kan aanpassing op onderdelen worden geïnitieerd. Tenslotte dient mijns inziens (opnieuw) te worden bekeken welke ALV-bevoegdheden zouden kunnen worden overgeheveld naar de Adviesraad, met als voornaamste doel het vrijmaken van congresstijd voor bespreking van fundamentele uitgangspunten.

47

1. HILLEBRAND, H.
2. Ted
3. 28 juli 1938
4. Pres. Kennedylaan 249
5. 1079 MG Amsterdam
6. 020-428229

7. HBS-B, drs Spaans, basiscursus NIBE, prop.tandheelkunde
8. tot 1974: handelsbemiddeling op Peruaanse bank
9. plv. lid Adviesraad
10. plv. lid Adviesraad 1986-1988
11. -
12. -
13. -
14. Met de stadsdeelraden komt er een nieuwe bestuurslaag in de regio. Het bestuur komt dichterbij de burger. De manier waarop de praktische politiek in de Adviesraad aan bod komt is met de nieuwe bestuurslaag een nieuwe uitdaging. Ik wil daar graag aan mee doen.

48

1. MULDER, E.J.
2. Liesbeth
3. 30 april 1940, Amsterdam
4. tot 15 mei: Molenlaan 61, 2251 CC Voorschoten vanaf 15 mei: Klein Heiligland 75 Haarlem
5. -
6. tot 15 mei 1990: 01717 - 8902

7. gymnasium-a; kand.examen klassieke letteren; onderwijsakte A piano
8. pianolerares
9. gemeenteraadslid tot 1 mei 1990 (vanaf 1987);

10. - bestuurslid Commissie ex artikel 61 voor Openbaar Basisonderwijs en voorzitter PR-commissie voor Openbaar Onderwijs
- voorzitter afdeling Voorschoten 1982-1986;
- steunfractie Voorschoten 1980-1986;
- steunfractie Ede 1975-1979
11. - voorzitter Schoolbegeleidingsdienst Bestuurscommissie Voorschoten vanaf 1986;
- Dagelijks-Bestuurslid Schoolbegeleidingsdienst Rijnland (Leiden e.o.) vanaf 1986;
- bestuurslid Humanistisch Verbond Leiden 1980-1986;
- regionaal coördinator Humanistisch Vormingsonderwijs 1980-1986
12. -
13. -
14. Door verhuizing per 15 mei 1990 van Voorschoten naar Haarlem zie ik mij genoodzaakt mijn raadslidmaatschap op te geven. De tijd en de energie die vrij komt wil ik graag weer aan politiek/bestuurlijke activiteiten besteden. De Adviesraad biedt mij een mogelijkheid om na een aantal jaren op lokaal terrein op alle beleidsterreinen bezig te zijn geweest (kleine fractie) nu op breder landelijk terrein aan de slag te gaan. Met de kennis en ervaring die ik heb opgedaan wil ik graag een bijdrage blijven leveren aan D66.

49

1. POELMANN, P.J.M.
2. Patrick
3. 6 februari 1954, Bussum
4. Geerdinkhof 538
5. 1103 RJ Amsterdam
6. 020-980938

7. gymnasium-B; Nijenrode
8. hoofd afdeling bestuurszaken EZ gemeente Amsterdam
9. voorzitter D66 Amsterdam (sinds 1989)
10. voorzitter D66 Amsterdam (1982-1986), voorzitter Programma Commissie D66 Amsterdam (1980-'82 en 1988-'90), lid Adviesraad (1983-1987), voorzitter Adviesraad 1985-1987)
11. bestuurslid Stichting Nautisch Kwartier Amsterdam
12. Tweede Kamer no.44
13. neen
14. Het gaat goed met D66. Een goede Tweede-Kameruitslag, mooie peilingen en vast veel raads-en deelraadszetels op 21 maart. Dat is mooi. Maar het gaat niet aan tevreden achterover te leunen, dat mag eigenlijk nooit in het politieke bedrijf. D66 heeft de afgelopen jaren een consistent geluid laten horen, zó consistent dat het aan creativiteit wel eens ontbroken heeft. Er wordt hard gewerkt door onze parlementariërs. Zij bijten zich vast - en behoren dat ook te doen - in vele van de, naar ik wel eens heb vernomen, 9000 verschillende vergaderingen die jaarlijks in het TK-gebouw plaatsvinden. Het is dan wel zaak dat kritisch en frequent het geluid van de basis van D66 doorklinkt. Daarvoor zijn spreekbeurten, werkgroepen, congressen, periodieken. Daarvoor is ook de Adviesraad. De Adviesraad is een vertegenwoordiging van de gehele partij, komt regelmatig bijeen, is niet belast met huishoudelijke rompslomp, kent een relatief 'vrije' agenda. Een puur politiek orgaan dat de partij in staat stelt goede ideeën, op wat voor terrein dan ook, uit alle hoeken van het land op heel korte termijn tot behapbare standpunten van D66 te maken. Het is zaak dat veel D66-ers bereid zijn werk van de AR te maken: opsnuiven wat er leeft in regio's en afdelingen, de AR bezoeken en de discussie aan te gaan, terugkoppelen naar de achterban. Ik vind dat zinnig en ook leuk, op mij mag u rekenen.

50

1. SANDERS, Th.J.J.
  2. Theo
  3. 21 juni 1941, Malang (Ind.)
  4. Lijsterbeslaan 5
  5. 1214 LN Hilversum
  6. 035-284410
7. -
  8. chef Functievorming en -beheer Fokker-Nederland
  9. lid Adviesraad (tijdelijk) voorzitter D66 afdeling Hilversum
  10. lid Rapportagecommissie 1980-1982; lid subregiobestuur West-Brabant 1980-1983
  11. nu geen
  12. ja, gemeenteraad Hilversum (niet verkiesbaar)
  13. -
  14. Sinds een jaar zit D66 duidelijk in de lift. Dat is niet alleen omdat wij steeds meer stemmen trekken, maar vooral omdat de mensen in het land gaan inzien wat de 'binnenkant' van onze politieke stellingname is. Het is de lef om idealen te hebben in een zich steeds ontwikkelende maatschappij, zonder dat je daarbij terugvalt op snel verstarrende leerstellingen of dogma's. De leden van de Adviesraad hebben mijns inziens tot taak om vanuit hun dagelijkse leefwereld te helpen bij het formuleren van deze 'binnenkant' (onverschillig over welk onderwerp het gaat) en zo D66 te helpen profileren, zowel binnen de partij als daarbuiten. Op deze manier kunnen zij ook een intermediair vormen tussen hun eigen achterban en de landelijke, provinciale, gewestelijke en gemeentelijke fracties. Ikzelf vind het erg leuk om daaraan mee te doen. Ik denk dat ik dat ook kan, ondanks het feit dat ik een drukke baan bij Fokker heb. In die baan heb ik overigens een grondige ervaring opgedaan in industriële organisatie en arbeidsvoorwaarden. Daarnaast ben ik nu voorzitter van D66 Hilversum en lid van onze steunfractie. Ik heb er vertrouwen in dat bovenstaande voor u reden zal zijn om mij, naast anderen, te kiezen als lid van de Noordhollandse Adviesraadsfractie.

51

1. SCHOLS-VAN OPPEN, E.
  2. Emilie
  3. 5 oktober 1948, Maastricht
  4. Jan Steenlaan 49
  5. 1412 JT Naarden
  6. 02159-47430
7. doctoraal Nederlands Recht plus vakstudies
  8. pensioenadviseur
  9. lid Adviesraad; lid Geschillencommissie
  10. lid Adviesraad; lid Geschillencommissie; afdelingssecretaris; lid SWB-werkgroep
  11. -
  12. -
  13. -
  14. Graag stel ik mij wederom kandidaat voor de Adviesraad. Ik heb de afgelopen vier jaar als zeer nuttig ervaren. Het is een goede zaak dat er een orgaan is binnen de partij dat gevraagd en ongevraagd advies kan geven over tal van kwesties. Naast de politieke, opiniërende rol kan de Adviesraad ook haar functie hebben als bewaakster van zorgvuldige en democratische procedures. Ik ben ten volle bereid mij daarvoor in te zetten.

Zuid-Holland

52

1. ARIS, B.J.
2. Bernard
3. 22 juli 1956, Amsterdam
4. St.Jacobsstraat 37
5. 2512 AN Den Haag
6. 070-3652959 / 3243743

7. drs. Moderne Geschiedenis (RUL)
8. medewerker Documentatie Tweede-Kamerfractie D66
9. lid PEAC-bestuur
10. 1984-1990 lid AR (resp.1986-1988 plv.lid)
11. bestuurslid Vakbond Werkloze Historici (1400!); plv. Verbondsraads lid Humanistisch Verbond; lid Europese Beweging
12. neen
13. neen
14. Aan mij hebt u een trouw en ervaren Adviesraads lid: in mijn vier jaar als AR-lid, onderbroken door twee jaar op een reservezetel, in al die zes jaar heb ik zelfs hoogstens één vergadering gemist. Ook nu ik door een solidair gebaar van de Kamerfractie mijn eerste baan heb zal ik ernaar streven dat zo te houden.

Mijn engagement als lid van de Europese Beweging en mijn welbekende interesse voor internationale politiek (en het feit dat deze termijn in 1992 afloopt) maken dat ik ook werk wil gaan maken van het adviseren van de Euro-fractie door de Adviesraad en van het vanuit de partij volgen van het internationale werk van Kamerfracties en HB.

Daarnaast vind ik dat het werk van de op D66-initiatief ingestelde speciale Kamercommissie Staatkundige Hervorming en Vernieuwing door de hele partij gesteund moet worden. Een regelmatige rapportage in de AR en waar nodig debatjes, bijvoorbeeld over wat voorrang zou moeten hebben en waarom, lijken me daar een aangewezen weg voor. Ook daar wil ik werk van maken.

53

1. BESTE, P.K.W.
2. Pieter
3. 14 december 1946 te Bandung
4. Wondklaver 9
5. 3064 DR Rotterdam
6. 010-4560380

7. Doctoraal Planologie en Sociale geografie
8. Planoloog
9. Bestuurslid afdeling Rotterdam, lid werkgroep Ruimtelijke Ordening
10. voorzitter afdeling Voorne 1982, penningmeester subregio Rijnmond 1983-1985
11. -
12. -
13. -
14. Ik wil graag lid worden van de Adviesraad. Ik ben al lang lid van D66 en heb een bescheiden staat van dienst opgebouwd. Dit geeft mij de nieuwsgierigheid om dieper op politiek-relevante onderwerpen te willen ingaan. Hiervoor is de Adviesraad een uitstekend forum waar zeer verschillende democraten hun best doen om wat diepgang aan de dagelijkse en niet-dagelijkse politiek te geven. Overigens vind ik wel dat de Adviesraad meer aandacht moet besteden aan de communicatie met de achterban. Anders gaat een deel van zijn effectiviteit verloren.

54

1. BLEUMINK, G.H.
2. Henk
3. 22 juni 1944 te Rhenen
4. Wilhelminastraat 56
5. 2651 DM Berkel en Rodenrijs
6. 01891-16214

7. landbouwkundig ingenieur (LUW te Wageningen)
8. beleidsmedewerker bij de directie Landbouw Onderwijs van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
9. lid Gemeenteraad, lid Adviesraad en vz. perscommissie AR, lid LVC
10. Gemeenteraadlid sedert 1982
11. vz. afdeling B en R van de Vereniging voor Openbaar Onderwijs, lid Algemene Raad van Bestuur Energiebedrijven van Delfland
12. Gemeenteraad als lijsttrekker
13. zie 12, verder genoeg om handen
14. De Adviesraad heeft zich de laatste zittingsperiode ontwikkeld tot een onafhankelijk adviescollege voor de fracties in Eerste en Tweede Kamer en Europees Parlement en Hoofdbestuur. Op deze wijze vindt een belangrijke samenspraak plaats tussen top en een doorsnede van de partij, waardoor ideeën van de basis naar de directe politieke praktijk worden doorgegeven. Ik wil ook in de nieuwe zittingsperiode van de Raad mij inzetten om:
  - de politieke achterbanfunctie van de AR verder te versterken;
  - hierbij het geluid van de randgemeenten niet te laten overrulen door de macht van het getal van de groten;
  - de activiteiten van de AR nog beter over het voetlicht te laten komen via de perscommissie naar binnen en naar buiten.
 Daarbij verdient de AR een vaste eigen plaats in de Democraat.

55

1. ERKELENS, L.H.
2. Leendert
3. 18 december 1946, Pajeti (Ind.)
4. M.Kamerlingh Onneslaan 19
5. 2343 RW Oegstgeest
6. 071 - 170116

7. gymnasium-a; , sociologie
8. rijksambtenaar
9. steunfractie gemeenteraad Oegstgeest
10. -
11. -
12. -
13. -
14. -

56

1. HOEKENDIJK, G.P.
2. Gerdjan
3. Tandjung Morawa
4. Lohengrinstraat 32
5. 2555 WR Den Haag
6. 070-3257355

7. doctoraal bedrijfskunde aan de RU Groningen
8. plv.sectormanager TBS Ministerie van Justitie
9. vice-voorzitter van de Adviesraad
10. idem ('80-'82), lid van diverse SWB-werkgroepen
11. voorzitter Programmaraad lokale omroep Den Haag, plv.lid Verbondsraad
12. -
13. -

14. Na enige jaren lidmaatschap van de Adviesraad (waarvan het laatste jaar als vice-voorzitter) stel ik mij graag opnieuw kandidaat. Als ik herkozen wordt zal ik mij in het bijzonder inzetten voor de volgende zaken:
- een duidelijke profilering van de inhoud en de mogelijkheden van een centrum-linkse politiek, om te laten zien dat het begrip centrum-links niet alleen een patstelling tussen centrum en links kan aanduiden, maar ook een realistische, toekomstgerichte aanpak kan aanduiden;
  - het continueren van de actieve advisering aan de Kamerfracties, door een goede keuze van onderwerpen, zo is de afgelopen periode geadviseerd over bijvoorbeeld Allochtonenbeleid, 'Montijn', Voortplantingstechnieken en draagmoederschap en diverse milieu-onderwerpen, en door alert in te spelen op de actualiteit;
  - het tot stand brengen van regelmatige advisering aan onze vertegenwoordiger in het Europees Parlement, gericht op het versterken van het democratische gehalte van de EG;
  - het uitbreiden van de advisering aan het HB, ondermeer met de keuze van de onderwerpen van congressen.

57

1. KLIJNSMA, M.H.
2. Meine Henk
3. 2 maart 1959, Oudekaske (Fr)
4. Laan van Meerdervoort 928
5. 2564 AT Den Haag
6. 070 - 3689690

7. universitair geschiedenis en universitair juridische bestuurswetenschappen
8. beleidsmedewerker Ministerie van Binnenlandse Zaken
9. lid Adviesraad, lid landelijke Programmacommissie, lid redactie "Idee 66"
10. voorzitter afdeling Groningen-stad (1983-1986), secretaris afdeling Groningen-stad (1981-1983)
11. -
12. gemeenteraad Den Haag nr.10
13. nee
14. Ik ben de afgelopen twee jaar met plezier lid geweest van de Adviesraad. Ik wil graag nog een keer 'bijtekenen'.

58

1. KOK, Th.A.
2. Tom
3. 23 oktober 1957, Willemstad (Curacao)
4. Barnsteenstraat 52
5. 2403 CA Alphen a/d Rijn
6. 01720-38045

7. universitair (internationaal recht)
8. directeur Le Card b.v. (bedrijf in creditcards, dochter AMRO-bank)
9. lid Financiële Commissie
10. penningmeester Dagelijks Bestuur
11. -
12. ja, gemeenteraad Alphen a/d Rijn no.10
13. -
14. -

59

1. MALKENHORST, G. VAN
2. Gerrit
3. 11 december 1949
4. Waterruit 43
5. 2804 PB Gouda
6. 01820 - 70812

7. universitaire opleiding chemie
8. coördinator TWA-systeem Ministerie van Economische Zaken
9. secretaris ad interim afdeling Gouda
10. penningmeester afdeling Zwolle (medio 1988 - maart 1990)
11. -
12. -
13. -
14. D66 inhoudelijk: op een prima koers!

Strategie: ik geloof in een nieuwe ontploffings-theorie voor D66: wanneer de partij een zekere kritische massa heeft overschreden - zo rond de 30 kamerzetels - zal de politieke invloed explosief stijgen. Om die grens te bereiken moet de partij zich vooral bekommeren om haar positionering ten opzichte van het CDA. Onder de CDA-stemmers verwacht ik een grote groep personen die voor de politieke stabiliteit en de bestuurlijke ervaring CDA stemt, maar daar ideologisch eigenlijk niet (meer) thuishoort. Nu het tijdperk Lubbers gaat aflopen moet het mogelijk zijn deze groep naar D66 te trekken. Voor de continuïteit en stabiliteit van de partij zou deze groep van groot belang kunnen zijn. Ter ondersteuning van een dergelijk offensief moet de partij grote aandacht besteden aan het opbouwen en in stand houden van bestuurlijke kwaliteit.

Doel: het geven van politieke invloed aan de grote groep Nederlanders die:

- ons politieke bestel in democratische zin wil moderniseren,
  - niet op voorhand een keuze wil maken tussen de belangen van werkgevers (VVD) en werknemers (PvdA) en
  - veel moeite heeft met de 'C' van het CDA en alles wat daarmee samenhangt en deze partij met zijn langdurige en meer dan evenredig grote invloed graag eens in de oppositiebanken ziet.
- Adviesraad: op de terreinen Economie, Technologie, Energie en Milieu waar mijn interesses liggen meen ik een zinvolle inbreng te kunnen leveren.

60

1. MATHON, M.H.E.
2. Maarten
3. 1 november 1962 te 's-Gravenhage
4. Paul Gabrielstraat 154
5. 2596 VJ 's-Gravenhage
6. 070 - 3280822

7. VWO en bijna voltooide studie Nederlands recht (afstuderen in 1990)
8. administrateur bij Albert Heijn (part-time)
9. geen
10. geen
11. -
12. neen
13. neen
14. Ik wil graag het mijne bijdragen aan de meningsvorming binnen D66 over de vele vraagstukken die zich voordoen in de landelijke en plaatselijke politiek. Gedurende mijn studiejaren en praktijkstages ben ik mij zeer betrokken gaan voelen bij mensen die in familierechtelijke problemen zijn geraakt. De politiek zal op hun vragen een veel duidelijker en eenvoudiger antwoord moeten geven.

Mijn werk bij Albert Heijn bracht me in aanraking met een grote groep mensen, zowel personeel als klanten en gaf me een beter inzicht in de verschillende leefwerelden binnen onze samenleving. Ik meen dat ik met mijn kennis en inzet het nodige te bieden heb en ik verwacht dat ik, mocht ik verkozen worden, de kans krijg binnen de Adviesraad heel veel te leren.

61

1. PUTTEN, J.E. VAN DER
2. Jan-Ewout
3. 16 januari 1948
4. Paul Gabrielstraat 154
5. 2596 VS 's-Gravenhage
6. 070 - 3280822

7. Nederlands recht
8. assistent-griffier bij de Eerste Kamer
9. lid gemeenteraad Den Haag (per 1 mei 1990)
10. bestuurslid en voorzitter afdeling Den Haag (tot 1 januari 1990)
11. secretaris/penningmeester Haagse Artoteek; secretaris Haags Centrum voor beeldende kunst
12. zie vraag 9
13. -
14. Omdat ik het contact tussen plaatselijke en landelijke politiek binnen D66 voor de komende jaren van levensbelang acht wil ik graag op de ontmoetingsplaats bij uitstek - de Adviesraad - aanwezig zijn. De winst van 21 maart brengt grote mogelijkheden, maar ook aanzienlijke risico's met zich: D66 staat landelijk en plaatselijk voor de opgave een eigen antwoord te geven op de vragen die de 'sociale vernieuwing' stelt en openlaat. Ik wil mij ten volle inzetten om op die vragen - samen met zoveel mogelijk anderen - antwoorden te vinden.

62

1. ROO, P.J.H. DE
2. Paul
3. 2 februari 1950, Den Haag
4. Henri Dunantplantsoen 56
5. 2551 XV Den Haag
6. 070-3257169

7. MULO A, MEAO, MO Staatsinrichting
8. WSW / veelzijdige kennis
9. kandidaat gemeenteraadslid Den Haag
10. plv. lid Adviesraad 1977-1980; secr./penningmeester Voorschoten
11. bestuurslid AbvaKabo
12. ja, gemeenteraad Den Haag, helaas de 18de plaats, maar ik hoop veel stemmen te krijgen
13. Adviesraad
14. De motivatie van 22 jaar lidmaatschap D66 is welbekend. De groei en voorziene groei-voorspelling zijn goed. D66 kan de derde partij worden.

63

1. SCHREUDER, E.A.
2. Elske
3. 5 september 1956, Breda
4. Nolensstraat 58 B
5. 3039 PW Rotterdam
6. 010-4673496

7. universiteit - rechten
8. emancipatiewerkster Ministerie van Justitie
9. Adviesraad, presidium
10. lid AR sinds 1986; lid LVC 1982-'88; emancipatiewerkster 1979-1981
11. -
12. gemeenteraad Rotterdam, no.13
13. -
14. Vier jaar AR heb ik nu achter de rug. In die tijd heb ik kunnen zien (en mede bewerkstelligen) hoe de AR een vastere plaats in de D66-organisatie verkreeg, bijvoorbeeld doordat we thans vaste gast zijn bij de vergaderingen van het Hoofdbestuur en de Tweede-Kamerfractie. Mede hierdoor zijn onderwerpkeuze en effect van besluitvorming op een constant hoog peil terecht gekomen. Omdat de voorbereiding en met name de vergaderingen zelf behalve boeiend en leerzaam ook erg pittig en gezellig zijn wil ik graag nog twee jaar voor Zuid-Holland in de AR meedraaien. Dat worden dan meteen - helaas - de laatste twee jaar dat ik vanuit het regionale, op landelijk niveau in de AR kan meedenken.

64

1. SIEVERDING, P.A.J.
2. Paul
3. 25 januari 1948, Zoeterwoude
4. Zwanendreef 2
5. 2665 EM Bleiswijk
6. 01892 - 16954

7. MULO-A/B, HBS-B, rechten (staats- en bestuurs-)
8. (rijks)ambtenaar, hoofd afdeling Kabinetszaken bij Binnenlandse Zaken
9. bestuurslid afdeling Bleiswijk (kwijnend)
10. lid schaduwfractie tot 1986 (sedertdien maakt D66 wegens gebrek aan kader geen deel uit van de raad van Bleiswijk)
11. lid Ouderraad van een lagere school in Bleiswijk; diverse bestuursfuncties binnen vakbond (CFO)
12. -
13. -
14. Mijn aanmelding als lid van D66 dateert van 10 jaar geleden. Voor wat betreft de achter mij liggende periode van lidmaatschap beschouw ik mijzelf als passief lid, ondanks het vervullen van functies namens en in D66. Gebrek aan kader heeft tot het besluit moeten leiden dat D66 niet deelnam aan de raadsverkiezingen in mijn woonplaats. Mede daardoor realiseer ik mij dat het electorale succes van 21 maart j.l. een belangrijk probleem bij D66 markeert: hoe handhaven en vergroten wij het draagvlak onder onze kiezers. Het antwoord zal mede moeten komen van de leden door een actievere betrokkenheid bij D66 en, als het even kan, door middel van een uitbouw van de partij. Een verkiezing als lid van de Adviesraad zou dan ook twee kanten op kunnen werken. Ten eerste meen ik op grond van mijn ambtelijke ervaring binnen het openbaar bestuur een actief aandeel te kunnen leveren aan de discussies binnen de Adviesraad. Ten tweede is de Adviesraad de impuls voor een verdere actieve betrokkenheid binnen en voor D66.

65

1. TEEGELAAR, D.
2. Dick
3. 27 september 1940, Rotterdam
4. Mercuriusstraat 18
5. 3204 BM Spijknissse
6. 01880-14545

7. MBO
8. wethouder Spijkenisse
9. raadslid en wethouder; lid Adviesraad
10. Rijnmondraads lid 1978-1986
11. vice-voorzitter Volksuniversiteit; voorzitter Stichting Veerdiensten; bestuurslid Kunstgalerie
12. Provincie Zuid-Holland (onverkiesbaar) Gemeenteraad Spijkenisse (verkiesbaar)
13. n.v.t.
14. Ik ben graag nog één periode actief als lid van de Adviesraad.

66

1. VERHAGEN, R.L.M.
2. Ronald
3. 26 mei 1935 te Eindhoven
4. Bleulandweg 134
5. 2803 HH Gouda
6. 01820-24923

7. gymnasium Alpha, staatsexamen kandidaat-notaris
8. kandidaat-notaris
9. secretaris regio Zuid Holland
10. lid Adviesraad, secretaris SWB-werkgroep Staatsrecht en Binnenlandse Zaken, secretaris afdeling Gouda
11. -
12. -
13. -
14. Vanaf de oprichting van de partij ben ik onafgebroken lid van D66. Wat mij in D66 vooral aantrekt, is het klimaat van geestelijke verdraagzaamheid en respect voor het privé-leven van mensen, zoals dat onder meer blijkt uit onze standpunten over euthanasie, anti-discriminatiewetgeving, liberalisering van de zedelijkheidswetgeving en liberalisering/legalisering van cannabis. In schril contrast daarmee staat de wens van het CDA om mondige burgers op al deze terreinen vergaand te bedillen. Daarom dient D66 te streven naar het tot stand komen van een kabinet van PvdA, VVD en D66. Alleen zo'n kabinet zal er in slagen de geestelijke vrijheid ondubbelzinnig in onze wetgeving vast te leggen.

In meen door mijn ervaring in veel partij-functies een goede bijdrage te kunnen leveren aan het werk van de nieuwe adviesraad. Ook wil ik daar in voorkomende gevallen opkomen voor de gerechtvaardigde verlangens van de regio Zuid Holland. Daarvoor heeft helaas de laatste tijd binnen D66 niet iedereen even veel oog, zoals blijkt uit stemmen die opgaan om op de regio-afracht aan de grotere regio's te beknibbelen en om in een nieuwe verdeelsleutel voor de verdeling van de adviesraadzetels tussen de regio's nog verder af te wijken van het evenredigheids-beginsel.

Aan mijn eerder lidmaatschap van de adviesraad bewaar ik goede herinneringen. Ik hoop, dat U mij in staat stelt de draad weer op te pakken.

67

1. WEBER, J.F.
2. Han
3. 2 juli 1967, Velsen
4. Pelikaanhof 120
5. 2312 EA Leiden
6. 071 - 134351

7. VWO, studie Nederlands Recht
8. student rechten
9. fractiesecretaris statenfractie Zuid-Holland

10. campagneteam Zuid-Holland 1989
11. lid Universiteitsraad Leiden;
12. gemeenteraad Leiden, no.17
13. -
14. Een progressief liberale ideeënpartij als D66 heeft steeds weer nieuwe impulsen nodig. Ik ben nu vier jaar actief lid van D66 als secretaris van de Provinciale Statenfractie in Zuid-Holland. Ik heb daar en in de Leidse Universiteitsraad de nodige ervaring opgedaan in de politiek. Het lijkt mij erg leuk om nu op landelijk niveau mee te denken met mijn kennis over lokale en regionale politiek. Ik ben breed geïnteresseerd, maar mijn kennis en ervaring liggen voornamelijk bij de terreinen verkeer en vervoer, onderwijs, financiën, algemene en staatsrechtelijke zaken.

68

1. IJSSELMUIDEN, P.G. VAN
2. Peter
3. 15 november 1956, Assen
4. Terwenstraat 15
5. 2804 JV Gouda
6. 01820-70706

7. geschiedenis (doctoraat); cursussen op het gebied van management, PXO, wetgeving
8. senior beleidsmedewerker (WVC: stafdirectie Cultuurbeleid)
9. geen
10. o.a. lid steunfractie gemeente Groningen (1985-1987); lid AR (voor de regio Utrecht, 1987-1988)
11. -
12. nee
13. nee
14. Vanaf 1987 heb ik mijn activiteiten binnen D66 bewust verminderd om voorrang te geven aan mijn (universitaire) promotie. Nu deze achter de rug is zou ik willen terugkeren in de Adviesraad. Dankzij mijn huidige werkkring zou mijn bijdrage dit keer gericht kunnen zijn, hoewel vooral het generalistische karakter van de Raad mij aantrekt.

69

1. ZWIJNENBURG, M.C.
2. Margriet
3. 8 juli 1952 te Arnhem
4. Waterlelie 66
(m.i.v. 1 juni 1990: Jasmijnhof 14)
5. 2671 WE Naaldwijk
(m.i.v. 1 juni 1990: 2665 GS Bleiswijk)
6. 01740-28128

7. gymnasium-a; doct.ex. Slavische Talen
8. free lance vertaalster
9. lid Adviesraad
10. secretaris afdeling Westland 1982-1988
11. lid Dagelijks Bestuur Stichting Buitenlandse Landgenoten
12. -
13. -
14. Twee jaar geleden ben ik als plaatsvervangend lid in de Adviesraad gekomen. Spoedig werd ik gewoon lid en een trouw bezoeker van de vergaderingen. Ik heb met veel plezier mijn aandeel geleverd in de voorbereiding van een aantal nota's, waarover de Adviesraad haar mening moest geven. Dit zou ik heel graag willen blijven doen de komende twee jaar.

Zeeland

70

1. BIJLOO, H.
2. Henk
3. 1 oktober 1960, Schiedam
4. Koestraat 2.,
5. 4331 KX Middelburg
6. 01106 - 15406

7. Koninklijke Militaire Akademie
8. beroepsmilitair
9. penningmeester regio Zeeland
10. vice-voorzitter afdeling Apeldoorn 1986-1987
11. -
12. gemeenteraad, 9de plaats (onverkiezbaar)
13. -
14. -

71

1. PERK, A.J. VAN DER
2. Aad
3. 24 februari 1928
4. Veerweg 1
5. 4471 BJ Wolphaartsdijk
6. 01198 - 1533

7. HBO - landmeten
8. landmeter
9. lid steunfractie gemeente Goes
10. -
11. lid Werkgroep Onderwaterbodems;
idem Sanering Bedrijfsterreinen namens ZMF
12. gemeenteraad Goes 1990, 3de plaats
13. -
14. Betrokken bij de landelijke politiek in
voornamelijk twee opzichten:
1. milieuzaken: energieproblematiek,
waterhuishouding, vervuiling kustwateren;
2. hulp aan de Derde Wereld: als wachtgelder van
het Ministerie van Ontwikkelingsamenwerking
sterk betrokken bij deze zaken. Gespecialiseerd
in drinkwater, afval, sanitair, 'rural health
care', alternatieve energie.
Verdere persoonlijke interesse: culturele
anthropologie (zelfstudie).

72

1. TIDEMAN, M.B.
2. Bruno
3. 2 maart 1947, Rotterdam
4. Lambrechtstraat 7
5. 4389 TL Ritthem
6. 01184-62839

7. 2 jr. MULO, Hotelvakschool
8. rijksambtenaar (Douane)
9. secretaris afdeling Walcheren;
lid Adviesraad;
lid steunfractie Vlissingen
10. regiobestuurslid
11. -
12. 7de plaats gemeenteraadsverkiezingen
13. -
14. Ik heb nu de eerste twee jaar erop zitten als lid
van de Adviesraad. Ik hoop dat ik weer onze Zeeuwse
stem kan laten klinken in de Adviesraad. Ik vind
het erg belangrijk dat een kleine regio ook
vertegenwoordigd is.

Brabant

73

1. DOORNE, F.J.M. van
2. Frans
3. 7 januari 1933, Helmond
4. Wielingen 18
5. 5032 TM Tilburg
6. 013-671686

7. universitair, doctoraat filosofie
8. universitair hoofddocent filosofie van de
maatschappijwetenschappen
9. lid van de AR (tweede termijn)
10. penningmeester en daarna voorzitter subregio
Midden-Brabant
11. -
12. gemeenteraadsverkiezingen, plaats 6
13. -
14. -

74

1. HARBERINK-GEENSE, J.L.S.
2. Joop
3. 28 oktober 1926, Rotterdam
4. Sledoord 19
5. 5666 AT Geldrop
6. 040-862265

7. HBS-B; medisch analyste
8. -
9. voorzitter subregiobestuur subregio Z.O.-Brabant
10. -
11. -
12. -
13. -
14. Mijn maatschappelijke betrokkenheid was de
aanleiding om lid te worden van D66.
Als voorzitter van de subregio Zuid-Oost-Brabant
tracht ik een bijdrage te leveren aan de groei en
het functioneren van D66 in Noord-Brabant.

In de Adviesraad hoop ik ondermeer op het terrein
van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en
Milieu en van de Volksgezondheid een nuttige
inbreng te zullen hebben.

Gedurende zeven jaar was ik lid van de VAC
(Vrouwen Advies Commissie voor de Woningbouw) in de
agglomeratie Eindhoven, waarvan vier jaar als
voorzitter. Tevens was ik drie jaar secretaris van
het provinciaal bestuur van de VAC's in Noord-
Brabant.

Mijn werk als medisch analyste heeft mij de
volksgezondheid niet alleen van de gebruikerskant
leren kennen.

Ook het ouderenbeleid in al zijn facetten heeft
mijn grote belangstelling.

Deze ervaringen en de bereidheid mij in de
problemen op andere gebieden te verdiepen brengen
mij ertoe mij kandidaat te stellen voor de
Adviesraad.

75

1. HAVERKORT, J.E.M.
2. Jos
3. 14 juni 1958, Amsterdam
4. De Koppele 571
5. 5632 LR Eindhoven
6. 040-415391

7. universitair, gepromoveerd fysicus
8. universitair docent halfgeleiderfysica
9. afdelingsvoorzitter Eindhoven
10. geen
11. voorzitter Amnesty International Eindhoven
12. Gemeenteraad Eindhoven, plaats 13
- 13.
14. Hoewel ik nog maar betrekkelijk kort actief ben binnen de afdeling Eindhoven wil ik mij graag ook meer inhoudelijk inzetten voor D66 door mee te denken in de Adviesraad. Ik zie een eventueel lidmaatschap van de AR als een nuttige brugfunctie tussen de plaatselijke afdeling en de landelijke politiek. Mijn ervaring met soortgelijke organen binnen Amnesty International heeft mij geleerd dat het invullen van zo'n brugfunctie in de praktijk verre van eenvoudig is, maar wel noodzakelijk voor zowel het plaatselijke als het landelijke niveau.

76

1. KERSBERGEN, A.M. VAN
2. Ton
3. 28 juni 1941, Gouda
4. Kardinaal van Rossumstraat 85
5. 5104 HL Dongen
6. 01623-15577

7. HBS-B + Technische Hogeschool Eindhoven (TUE) (chemische technologie)
8. docent chemie aan de lerarenopleiding te Tilburg
9. geen
10. voorzitter afdeling Dongen; secretaris subregio Midden-Brabant
11. geen
12. gemeenteraad Dongen, 7de plaats
13. neen
14. Na het voorzitterschap van de afdeling Dongen en het secretariaat van de subregio Midden-Brabant wil ik graag mijn deskundigheden inzetten voor de Adviesraad van D66. Ik denk dat ik, met de ervaringen in mijn leven opgedaan, als bewust staatsburger een nuttige bijdrage kan leveren aan het functioneren van de Adviesraad.

77

1. SMET, A.M.C.H. de
2. Guus
3. 1 mei 1934 te Hoensbroek
4. Maarten Tromplaan 3
5. 5242 AW Rosmalen
6. 04192-14095

7. b.i.
8. architect
9. voorzitter afdeling Rosmalen/Blaricum
10. statenlid provincie Noord Brabant
11. bestuur b.u.a.
12. gemeenteraad Rosmalen, plaats 3
13. -
14. -

78

1. ZON, W.P.M. VAN
2. Wil
3. 11 augustus 1945, Eindhoven
4. Muschbergweg 2E
5. 5641 BP Eindhoven
6. 040-812596

7. sociologie
8. docent
9. lid AR; lid afdelingsbestuur
- 10.
11. bestuurslid Openbaar Basisonderwijs; Kunstzinnige Vorming; Jeugdhulpverlening
12. Gemeenteraad, 3de plaats
13. neen
14. -

Limburg

79

1. BOS G.N.H.
2. Gerard
3. 5 mei 1960, Wageningen
4. Ellecuyngaard 12
5. 6227 EA Maastricht
6. 043-610185

7. geneeskunde (1978-1984); doctoraalstudie (1984-'88: immunologie)
8. arts, in opleiding tot internist Academisch Ziekenhuis Maastricht
9. bestuurslid D66 Maastricht, functie politieke zaken
10. -
11. -
12. Gemeenteraad Maastricht (niet verkiesbare plaats)
13. -
14. Indien gewenst, hiertoe gaarne bereid.

80

1. JONGEJAN, E.
2. Erik
3. 7 juni 1944 te Schiedam
4. Smelenhof 25
5. 6596 DR Milsbeek
6. 08851-16540

7. doctoraal Biologie
8. milieu-adviseur
9. secretaris bestuur D66 Gennepe e.o. lid subcommissie milieu
10. -
11. voorzitter Nederlandse Vereniging Onderwijs in de Natuurwetenschappen, voorzitter Natuurmonumenten district Limburg
12. Gemeenteraad Gennepe, plaats 4
13. -
14. -is opleider geweest aan kleuterleidster, onderwijzers en leraren biologie
-is mede-oprichter van het veldstudiecentrum in Orvelte waar groepen veldwerk kunnen doen in het kader van natuur- en milieu-educatie
-is voorzitter een landelijke onderwijsvereniging met 4500 leden (biologen, chemici en fysici)
-werkt de laatste jaren als onafhankelijk milieu-adviseur.

81

1. MENGE, A.
2. Anita
3. 3 september 1942, Amsterdam
4. Bogaardenstraat 39
5. 6211 SN Maastricht
6. 043-253772

7. ULO, Lower Cambridge Engels
8. geen
9. voorzitter afdeling Maastricht; lid Adviesraad
10. redactie Redelijkerwijs afdeling Maastricht
11. bestuurslid Stichting SLIM
12. -
13. ja: gemeenteraad Maastricht, no.3
14. In de afgelopen twee jaar heb ik de Adviesraad als een prettig en zinvol orgaan binnen de partij ervaren. Gebleken is ook dat het nuttig is om vrouwen binnen dit orgaan een plaats in te laten nemen. Er zijn immers onderwerpen waar vrouwen directer bij betrokken zijn dan mannen en daardoor een duidelijker beeld kunnen scheppen. Ik stel mij daarom kandidaat voor nog een periode van twee jaar.

82

1. WESSELS, P.H.B.
2. Paul
3. 23 oktober 1946, Gennep
4. Voorhoevepark 22
5. 6591 AJ Gennep
6. 08851 - 12580

7. HBO
8. leraar, wethouder
9. gemeenteraadslid/wethouder; Adviesraad
10. voorzitter afdeling Gennep e.o.; lid VAR; lid SWB-werkgroep Minderheden
11. adviseur jeugdwerk en minderheden; bestuur Kabeltelevisie
12. ja (verkiezingen zijn inmiddels geweest): gemeenteraad, no.1. Ben wel kandidaat wethouder.
13. -
14. Ik wil graag als plaatsvervangend lid voor Limburg in de Adviesraad. Ervan uitgaande dat ik in de komende raadsperiode wethouder kan blijven.

83

1. WOUDE, H.J. VAN DER
2. Herman
3. 10 oktober 1946, Losser
4. Burg. van Leentstraat 86
5. 5971 AK Grubbenvorst
6. 077-661278

7. MULO, avond-MEAO, Detex textielwarenkennis, bedrijfsjournalistiek Engels, Frans, Duits
8. verkoopleider textiel fabriek
9. lid Adviesraad; vicevoorzitter afdeling Venlo
10. lid regiobestuur Limburg 1982-1983 plv. lid Adviesraad 1986-1988 voorzitter afdeling Venlo 1985-1986

11. -
12. -
13. -
14. Ruim een jaar ben ik nu lid van de Adviesraad en heb kunnen constateren dat een groot aantal belangrijke vraagstukken aan de orde kwamen. Ik heb vastgesteld dat deze thema's stuk voor stuk een diepgaand verdiepen in de materie vergen. Voordat een thema in de AR ter discussie komt hebben vele AR-leden al bergen denkwerk verzet. In de afgelopen periode heb ik veel geluisterd en veel geleerd.

Ik hoop in de komende twee jaar Adviesraad nu een wat actievere inbreng bij verschillende thema's te kunnen hebben. Zowel binnen de AR, als naar de achterban toe.
Met deze opdracht aan mijzelf stel ik mij voor een nieuwe periode kandidaat.

Flevoland

84

1. DAM, C.H.M. van
2. Cees
3. 8 december 1949 te Culemborg
4. Workumstraat 30
5. 8304 DP Emmeloord
6. 05270-18252

7. Doctoraal Nederlandse taal- & letterkunde.
8. leraar en decaan
9. lid steunfractie gemeenteraad Noordoostpolder
10. bestuurslid regiobestuur Flevoland (politiek secretaris)
11. -
12. Gemeenteraad Noordoostpolder, 5e plaats
13. voorzitter afdeling Noordoostpolder
14. Denken, wikken en wegen, in- en aanvoelen en tenslotte kiezen, met zoveel ruimte voor twijfel dat tolerantie verzekerd is en met zoveel zelfvertrouwen dat anderen je geloven kunnen. Deze balanceeract opvoeren ten dienste van D66 en van de persoonlijke groei.
Hardop meedenken, formuleringen zoeken, oude problemen vanuit nieuwe invalshoeken bekijken, nieuwe problemen aftasten en zo in de Adviesraad helpen D66 te doen uitgroeien tot een stabiele factor van betekenis in de lokale, regionale, nationale en Europese politiek.

85

1. KUPER, W.
2. Wicher
3. 13 februari 1944 te Meppel
4. IJsselstraat 64
5. 8303 LD Emmeloord
6. 05270-15386

7. doctoraal geschiedenis
8. leraar
9. campagneleider afdeling
10. -
11. -
12. -
13. -
14. -

86

1. PIROT, P.
2. Pierre
3. 31 december 1947, Sarrequemines
4. De Lange Streek 63
5. 8255 CA Swifterbant
6. 03212 - 2930

7. LTS, Horeca, diverse cursussen
8. directeur
9. steunfractie provincie
10. -
11. -
12. gemeenteraad Dronten, plaats 6
13. -
14. belangstelling voor toerisme en milieu.

BELANGRIJK !

Aan de andere kant van deze pagina zit uw stembiljet

TOELICHTING OP INTERNE KANDIDAATSTELLING

1. De samenstelling van de kandidatenlijsten gebeurt bij D66 op democratische wijze. Alle leden hebben hierin gelijke stem, d.w.z. de leden van D66 bepalen de samenstelling van de Adviesraad. Raadpleeg voor een nadere toelichting het Huishoudelijk Reglement.
2. De stembiljetten zijn genummerd om fraude te voorkomen.
3. Alle gegevens van de kandidaten staan in deze Democraat.
4. **ELKE KANDIDAAT HEEFT EEN NUMMER.** U moet op het stembiljet géén namen van kandidaten invullen maar het nummer dat elke kandidaat heeft. U vindt het nummer rechts van de pasfoto.

Bijvoorbeeld:

U wilt kandidaat Van der Plas op de eerste plaats invullen en Van der Sloot op de tweede.

Kandidaat Van der Plas heeft nummer 79, Van der Sloot 6.

U vult dus in het vakje nummer 1 het getal 79 in en in vakje nummer 2 het getal 6.

1

79

2

6
---

5. Het stembiljet is alleen geldig wanneer het voor **uw regio** geldende minimum/maximum aantal kandidaten is ingevuld. (Zie toelichting pag. 1.) Deze minima/maxima zijn gebaseerd op het aantal leden per regio.
6. Een kandidaat meer dan éénmaal vermelden heeft geen zin. Alleen de hoogste vermelding telt.
7. Het telsysteem dat de landelijke Verkiezingscommissie hanteert voor het bepalen van de uitslag is vastgelegd in het Huishoudelijk Reglement.
8. Het stembiljet moet in een **gefrankeerde** enveloppe worden verzonden naar de

LANDELIJKE VERKIEZINGSCOMMISSIE
POSTBUS 93313
2509 AH DEN HAAG

en **vóór vrijdag 18 mei 1990 om 12.00 uur** aldaar ontvangen zijn.

Met grootst mogelijke zorgvuldigheid hebben wij de gegevens overgenomen van de kandidaat-stellingsformulieren. Mochten er toch nog enige fouten ingeslopen zijn, dan bieden wij daar bij voorbaat onze excuses voor aan.

Arno van de Avort
Voorzitter Landelijke Verkiezingscommissie

STEMBILJET

voor het samenstellen van de kandidatenlijst voor de verkiezingen
van de leden van de Adviesraad

**RAADPLEEG DE TOELICHTING, OPGENOMEN IN HET KANDIDATEN-OVERZICHT,
VOORDAT U HET STEM-BILJET INVULT.**

GR FR DR OV GLD UTR N-H Z-H ZEEL N-BR LB FL

			N.V.T.								
--	--	--	--------	--	--	--	--	--	--	--	--

← Kruis hier uw
eigen regio aan

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Het stembiljet moet in een gefrankeerde enveloppe – met vermelding van „Stembiljet” – gezonden
worden naar de **L.V.C., Postbus 93313, 2509 AH Den Haag.**
Het dient daar **UITERLIJK** vrijdag 18 mei 1990 te 12.00 uur ontvangen te zijn.

DEMOCRAAT

D66
 DEMOCRATEN

 DOCUMENTATIECENTRUM
 NEDERLANDSE POLITIEKE
 PARTIJEN

Sociaal-liberalen uit Oost en West discussiëren over nieuw Europa

NADRUK OP VEILIGHEID IN OOST-WEST RELATIE

 EAST-WEST
 CONFERENCE
 THE NETHERLANDS
 21-24 JUNE 1990

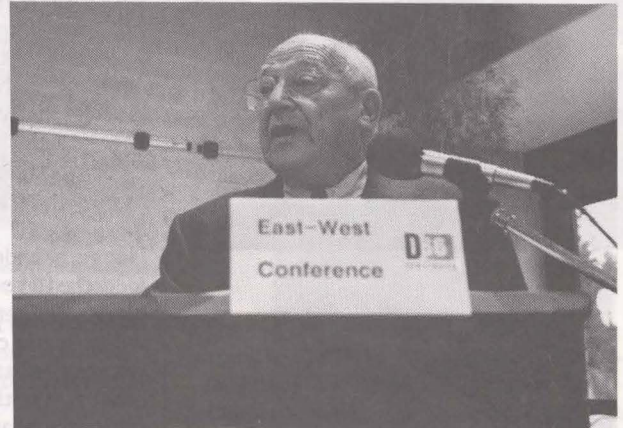
De Sowjet-Unie moet waar mogelijk betrokken worden bij de veiligheidspolitieke en economische ontwikkelingen in Europa. In het geval van een 'marginalisering' van de gewezen supermacht zal het proces van toenadering en samenwerking in gevaar kunnen komen. Deze vrees leeft in sterke mate onder sociaal-liberale politici uit West- en Oosteuropa, de VS en de Sowjet-Unie. Dat bleek tijdens de Oost-West conferentie, waartoe D66 met het Deense 'Radical Venstre' en de Zweedse 'Folkparti' het initiatief heeft genomen.

De bijeenkomst vond het laatste weekeinde van juni plaats in een conferentieoord nabij Hoenderloo (Gelderland). Aanwezig waren vertegenwoordigers van sociaal-liberale partijen en milieugroeperingen uit West- en Oost-Europa, waaronder de Alliantie van Vrije Democraten (Hongarije) en Neues Forum (DDR). Tevens waren verschillende gastsprekers uitgenodigd.

Acte de présence gaven onder meer de Poolse vice-minister van defensie Janusz Onyskiewicz, de Westduitse ambassadeur in Nederland Otto von der Gablentz, de econoom E. Rostow (voormalig adviseur van president Kennedy), de Deense minister voor milieu Lone Dybkjaer, oud D66-fractievoorzitter en huidig directeur-generaal voor milieuzaken van de EG, Laurens-Jan Brinkhorst en Hans van Mierlo, D66-fractievoorzitter in de Tweede Kamer. Tijdens de conferentie ontspan een gedachtenwisseling over de gevolgen van de Duitse hereniging, de rol van de Navo en het perspectief op een pan-Europees veiligheidsstelsel. Maar ook de samenwerking op het gebied van economie en milieu kwam uitvoerig aan de orde. In de slotverklaring werd het idee gelanceerd een deel van de schulden van Oost-Europa kwijt te

De conferentie werd geopend door sprekers uit Oost en West.

Op de foto boven E. Rostow, hoogleraar economie en oud-adviseur van president Kennedy. Foto onder de Poolse vice-minister van defensie J. Onyskiewicz. (foto's conferentie: Dennis Sies).

schelden.

De op deze manier vrijkomende fondsen zouden dan moeten worden aangewend voor extra inspanningen voor het milieu.

Een uitgebreide impressie van deze door D66 georganiseerde conferentie vindt u op pagina 3/4 en 5 van deze Democraat.

In deze democraat

- Uitgebreid verslag Oost-West conferentie.
- Bijlage voor novembercongres over minderhedenbeleid.
- Bericht over bestuurswisselingen.
- Kamerleden zien terug op beweging jaar.

Inhoud

Oost-West conferentie: Geen marginalisering van de Sovjet-Unie ■

Interviews met Onyszkiewicz en Tikhonov ■

Nieuwe bestuurders ■

Afscheid Veronie Smeulders ■

Bericht uit het EP ■

Interview met Erik van der Hoeven ■

4 kamerleden kijken terug ■

De Achterpagina

Colofon

De Democraat is een uitgave van de politieke partij Democraten 66 en verschijnt onder verantwoordelijkheid van een door het Hoofdbestuur benoemde redactieraad.

Redactieraad: Peter van den Besselaar, Bob van den Bos, Kees Dietz, Eduard Groen, Elmer Klaasen, Lennart van der Meulen, Alexander Osten, Marie-Louise Tiesinga, Stijn Verbeek, Martin Voorn.

Endredactie: Lennart van der Meulen en Alexander Osten.

Foto's: Dennis Sies
Met dank aan Henk Hardeman

Correspondentie richten aan:
redactiesecretariaat De Democraat:
t.a.v. Tineke Knaap
Bezuidenhoutseweg 195,
32594 AJ Den Haag.

Democraat nr. 7 verschijnt 14 september
kopij sluit 30 augustus

Oplage: 12.000 ex.

Druk: Brouwer Offset BV/Utrecht

Partijsecretariaat D66
Bureau SWB D66
Bureau PSVID66
Bezuidenhoutseweg 195
2594 AJ Den Haag
Telefoon: 070-3858303
giro 147777

Secretariaat Tweede Kamerfractie
Telefoon: 070-3183066.

De Dubbele Tong van de VVD

Sinds het goed gaat met D66 en slecht met de VVD ontvangt onze partij twee boodschappen uit de kring der electoraal veroordeelden: een uitgestoken hand en een vuist. Sommigen, zoals dr. Zoutendijk en prof. Van Doorn, bepleiten een fusie met D66 om „het liberalisme” te versterken en het niveau van discussie bij VVD-ers op te vijzelen. De nieuwe fractieleider Bolkestein daarentegen beticht ons juist van inhoudelijke (ideologische) leegheid.

Beide uitingen zijn – vooral in combinatie – tekenend voor de huidige verwarring in de VVD. Nu hebben wij in D66 zelf te veel ervaring met interne strubbelingen om ons daar politiekelijk vrolijk over te maken. Bij nadere beschouwing is er ook eerder reden tot droefenis.

Wie een fusie voorstelt om het debat-peil in eigen kring te verhogen bekommert zich niet om het mogelijk niveau-verlagend effect bij de partner. De Democraten moeten zich maar opofferen om het jarenlange gebrek aan inhoudelijke discussie bij de VVD („bij ons gaat het alleen om personen”) te compenseren. Hier wordt de sociaalvoelendheid van D66 toch lichtelijk overschat.

Belangrijker nog is het *inhoudelijk* argument voor het samengaan van de twee oppositiegenoten: de liberale krachten moeten worden gebundeld om te voorkomen dat de socialisten via de overheid en Christendemocraten, via het maatschappelijk middenveld, de individuele vrijheid verder aantasten. Natuurlijk, D66 en VVD delen belangrijke „immateriële” liberale principes. In de politieke (coalitie-)praktijk heeft de VVD deze beginselen – als het erop aankwam – echter nooit de allerhoogste prioriteit gegeven. De VVD heeft bovendien decennia lang haar identiteit en aanhang ontleend aan het opkomen voor materiële belangen van groepen die zelden tot de zwakste in de samenleving behoorden. Als D66 liberaal is dan toch zeker sociaal-liberaal. Ook heeft de VVD nooit onze grote belangstelling voor het functioneren van de democratie gedeeld. Tenslotte is er een onmisbaar verschil in partijcultuur tussen de twee politieke stromingen.

Het vererende fusie-aanbod van de VVD prominenten berust kennelijk eerder op *tactische* (If you can't beat them, join them) dan *inhoudelijke* gronden. Illustratief hiervoor is het rapport „Liberalisme” van de Telderstichting (1988). De schrijvers wijzen hierin onze verzorgingsstaat onomwonden af en kiezen voor een 19de eeuwse waarborgstaat. De overheid moet er slechts voor zorgen dat niemand crepeert. Zij moet zich onthouden van elke herverdeling boven het absolute minimum. Het curatorium van de Telderstichting kon zich verenigen met zich standpunt, dat ten principale haaks staat op het gedachtengoed van D66. Tot de leden van dit „liberale” gezelschap behoorden ... jawel, de grote pleitbezorgers van een fusie met D66, Van Doorn en Zoutendijk.

Mede-ondertekenaar Bolkestein heeft het rechts liberale rapport volgens vice-fractievoorzitter Hermans „te vuur en te zwaard verdedigd”. Dezelfde Bolkestein verkondigt nu zonder een spier te vertrekken dat de ideologische links-rechts verdeling volkomen achterhaald is. Geloofwaardigheid is een schaars goed in de politiek. Ook hier prevaleert kennelijk de tactiek. Dezelfde Bolkestein heeft nu een andere functie. Als politiek leider van een verdeelde partij kan hij zich niet veroorloven tot een bepaalde vleugel te behoren. Daarom schaft hij met een ideologische kaakslag de linker- en rechtervleugel gewoon af. Vandaag mogen jullie nog zeuren, morgen moet het afgelopen zijn, hield hij zijn partijgenoten voor. „Punt uit.”

Al deze tactische manoeuvres werpen een schril licht op het verwijt van inhoudelijke, ideologische leegheid bij D66. Als de Democraten politiek wel eens aan het kortste eind trekken is dat veeleer uit een fixatie op inhoudelijke afwegingen en afkeer van opportunistische en machtsspelletjes. Niet voor niets noemde Jan Terlouw als belangrijk kenmerk van D66-ers hun uitgesproken principiële houding. De besluitvorming binnen D66 is daarom zelden gemakkelijk. Dat gaat echter niet op voor een standpuntbepaling over de tegengestelde geluiden uit het VVD-kamp. Ons past geen leedvermaak over de VVD in ontbinding. Maar wie met een dubbele tong spreekt roept bij de toehoorder al snel een gevoel van plaatsvervangende gêne op.

Bob van den Bos

D66 gastheer Oost-West conferentie

GEEN MARGINALISERING VAN DE SOWJET UNIE

Hoenderloo 21 juni - Door de last van de geschiedenis kunnen op het oog rationele oplossingen als moeilijk hanteerbaar worden ervaren. In zijn openingsrede zet politiek gastheer Van Mierlo deze gedachte uiteen. Hij illustreert deze stelling aan de hand van het - overigens ook door hem beoogde - Navolidmaatschap van het verenigde Duitsland.

Van Mierlo:

'Aanvankelijk is deze kwestie ernstig onderschat en op een ietwat gemakzuchtige wijze door Amerikaanse en Europese politici behandeld. Net iets te gemakkelijk is de integratie van het herenigde Duitsland in de Navo voorgesteld als iets dat ook in het belang van de Sowjet-Unie is; het idee van de harmonie van belangen'. Van Mierlo meent dat het Westen wel haar eigen belangen moet formuleren, maar dat het de definiëring van de Sowjet-belangen over moet laten aan de Sowjets. Dat ontslaat ons echter niet van de plicht met historisch bepaalde gevoeligheden rekening te houden, en dat is aanvankelijk te weinig gebeurd. Van Mierlo: 'Terwijl in de West-europese hoofdsteden gesproken werd over de wijze waarop Duitsland in de Navo verankerd zal moeten worden, werd in het Kremlin de vraag gesteld of de Sowjet-Unie soms niet alleen de Koude Oorlog, maar - met terugwerkende kracht - ook de Tweede Wereldoorlog heeft verloren.'

De blokgrens

Hoe hoog de emoties in het Kremlin ook oplopen, de Sowjetleiders zullen uiteindelijk wel door de knieën gaan. 'Het kiezen voor het zonder pardon inlijven van Duitsland bij de Navo, en zelfs voor het openzetten van de deur voor sommige Oosteuropese landen, zal de Sowjet-Unie uiteindelijk wel doen zwichten. Maar de prijs zal een duurzame en conflictueuze relatie met Moskou kunnen zijn. Van een opheffing van de Europese deling is in dat geval geen sprake, alleen van een verschuiving van de blokgrens'. De politiek leider van D66 concludeert dat Duitsland wel lid moet worden van de Navo, maar dat het Westen de Sowjets tegelijkertijd de garantie zal moeten geven dat zij niet naar 'de zijlijn van de Europese geschiedenis' gedreven zullen worden.

De rol van de Navo

Zo zal het Westen op overtuigende wijze

Van Mierlo waarschuwt op de conferentie voor het boleren van de S.U.

duidelijk moeten maken dat het de Sowjet-Unie nauw bij de totstandkoming van een nieuwe veiligheidsconstellatie in Europa wil betrekken.

Dat is iets anders dan het zomaar uitbreiden van de Navo. Van Mierlo: 'Op grond van de statuten en en volkenrechtelijke aspecten is het ombouwen van de Navo zeer wel mogelijk. De vraag is echter of het politiek en psychologisch wel verkoopbaar is. Weliswaar wordt in het Navo-verdrag de Sowjet-Unie niet als de vijand ten tonele gevoerd, zij is wel ruim veertig jaar als de vijand gebrandmerkt, overigens niet ten onrechte. Het zijn, met andere woorden, niet de statuten die het karakter van de Navo bepalen, het is haar geschiedenis. Het is bovendien niet zo moeilijk in te denken dat Moskou uitbreiding van de Navo met enkele Oosteuropese landen, terwijl de Sowjet-Unie in de wachtkamer moet blijven, zal opvatten als de expansie van een rivaliserende alliantie'.

Toenaderingsproces

Volgens de oud minister van Defensie is het vooralsnog te vroeg een gewenst einddoel te schetsen. Nu speelt de vraag hoe het proces van toenadering in Europa op gang kan blijven.

In dat proces kan de Navo wel een belangrijke rol spelen, evenals andere allianties en samenwerkingsverbanden (de Europese Gemeenschap, de Conferentie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa, CVSE, enz.). Tenminste voorlopig.

Daarover blijkt tijdens de conferentie een ruime mate van consensus te bestaan. Opvallend is dat zowel de Westeuropese als de Oosteuropese deelnemers er toe neigen ook een rol te reserveren voor het Warschau-pact. De organisatie zal op een nieuwe leest moeten worden geschoid. Het Warschau-pact-nieuwe stijl zal om te beginnen gebaseerd moeten zijn op respect voor de soevereiniteit van de Oosteuropese landen. Maar als 'discussieplatform' voor de Oosteuropese landen en als 'partner van de Navo' in het ontwapeningsoverleg is voor een drastisch hervormd WP een rol weggelegd. In dit opzicht gaat vooral de Poolse vice-minister van defensie, Onyskiewicz, heel ver. Hij suggereert zelfs dat het WP een rol zou kunnen spelen in de beheersing van eventuele lokale conflicten in Oost-Europa. Op zijn beurt pleit Atamali van het 'SowjetComité voor Europese Veiligheid en Samenwerking' ook nadrukkelijk voor een rol van de Navo. 'Als we een nieuw Europa willen opbouwen, moeten we juist alle reeds aanwezige allianties, waaronder de Navo, en overlegorganen inschakelen.

Die organisaties moeten wel hervormd worden. Te veel nadruk op een structuur of op allianties zal tot achterdocht en frustaties leiden, en dus ook tot instabiliteit'. Met deze uitspraak lijkt hij enige afstand te nemen tot de heersende visie in Moskou. Zo heeft Gorbatsjov herhaaldelijk verkondigd dat het laatste uur voor de beide allianties geslagen heeft en dat beiden zo spoedig mogelijk plaats moe-

ten maken voor één nieuw collectief veiligheidssysteem.

Scala van instellingen

Of de Navo en het Warschapact in de toekomst een soort fusie zullen kunnen aangaan, of zelfs gezamenlijk ondergebracht kunnen worden in een breder verband, valt nu niet met zekerheid te zeggen. Dat zal de toekomst moeten uitwijzen. De deelnemers aan de conferentie in Hoenderloo oriënteren zich echter niet op één nieuw systeem. Zij gaan er van uit dat er weliswaar een nieuwe 'constellatie' zal ontstaan, maar dat die zal bestaan uit een scala van reeds bestaande instellingen en organisaties. Van Mierlo: 'We zullen een pan-Europees veiligheidssysteem moeten creëren, maar dat kan een stelsel zijn van elkaar overlappende instellingen'.

Een model voor economische samenwerking

Volgens E. Rostow, Otto von der Gablentz en anderen is het vraagstuk van de Europese veiligheid tot op grote hoogte een economisch vraagstuk. Zullen de Oosteuropese landen en de Sowjet-Unie uit het economisch dal kunnen kruipen? En zal de economische samenwerking tussen West- en Oost-Europa bevorderd kunnen worden? Zo ja, dan zal de Europese veiligheid uiteindelijk gebaseerd kunnen worden op wederzijdse economische samenwerking en afhankelijkheid. Von der Gablentz heeft zijn hoop gevestigd op de

West-Duitse ambassadeur Von der Gablentz: 'Hoofdstad nieuw Europa niet Berlijn of Parijs maar Brussel'.

Europese Gemeenschap. De EG is ooit opgericht om de rivaliteit tussen Frankrijk en Duitsland te bedwingen, en in dat opzicht is de EG een doorslaand succes. De EG verschaft thans, zo meent Von der Gablentz, het model voor economische samenwerking in heel Europa. Eerst moet de EG zich tot het uiterste inspinnen voor het herstel van de

economie in Oost-Europa. In een later stadium - over tien a vijftien jaar zullen de Oosteuropese landen zelfs tot de EG kunnen toetreden, 'dat is onvermijdelijk'. En passant probeert de ambassadeur met verwijzing naar de grondlegger van de Europese gedachte Monnet de resterende zorgen over de Duitse eenwording weg te nemen. 'In het nieuwe Europa zijn de grenzen vervaagd en zijn de regio's van meer belang dan de staten. De naties zullen blijven bestaan, maar de relaties tussen de naties en de staatsapparaten worden steeds minder belangrijk. Uiteindelijk zullen de staten voorgoed vaarwel gezegd worden. En dan is Brussel de hoofdstad van Europa, niet Berlijn', aldus Von der Gablentz.

Walesza's schoenen knellen

"Walesza heeft te veel aanzien en invloed voor een voorzitter van een vakvereniging, zelfs als die vakvereniging Solidarnosc heet. Zijn schoenen knellen en dat geeft soms spanning", reageert Janusz Onyszkiewicz op de opmerking dat het lijkt alsof de Polen niet langer weten wat te doen met de verpersoonlijking van de Poolse omwenteling: Lech Walesza.

"Misschien kan hij president worden, maar dan wel een president met beperkte macht. Walesza vindt dat een president soms bij decreet moet kunnen regeren, maar dat is voor ons ondenkbaar. In een parlementaire democratie hoort de macht bij het parlement te liggen." Sinds april is de wiskundige Janusz Onyszkiewicz een van de twee vice-minis-

ters van defensie van Polen en sinds 1914 de eerste burger die het mogelijk zal brengen tot Pools defensie-minister. Na een wetenschappelijke loopbaan werd Onyszkiewicz in 1980 een van de woordvoerders van Solidarnosc, kwam twee maal gevangen te zitten, nam deel aan de rondetafelgesprekken tussen Solidarnosc en Jaruzelski en werd in 1989 gekozen in het Poolse parlement.

Die verkiezingen markeerden een periode waarin Solidarnosc als een vrij hecht blok opereerde, maar met die interne rust is het volgens Onyszkiewicz gedaan. "De rol van de communistische partij is uitgespeeld en daarmee is een gemeenschappelijke vijand verdwenen die de oppositie verenigde. Je ziet dan ook een enorme diversificatie binnen Solidarnosc. Niet zozeer in politieke stromingen of partijen, maar veel meer in personen. Zo wonnen de onafhankelijke kandidaten bij de laatste gemeenteraadsverkiezingen en maakten allerlei lokale politieke partijen geen kans. Een afsplitsing van de partij is niet te verwachten, want daarvoor ontbreekt het ware geloof." Het uiteenvallen van Solidarnosc heeft ook z'n voordelen meent Onyszkiewicz:

"Pluriformiteit is een essentieel bestanddeel van de parlementaire democratie. Mensen moeten iets te kiezen hebben. Het heeft toch geen zin om het ene partij-monopolie te vervangen door het andere?"

Bijstand voor Sowjet-Unie

De Sowjet-Unie zal weliswaar niet lid van de EG kunnen worden door de geweldige omvang van dat land. Maar er zal wel een kader voor overleg moeten komen voor overleg en samenwerking tussen de EG en de Sowjet-Unie. Mede door het aanhalen van de economische banden en het bieden van economische bijstand moet de - door de aanwezigen gevreesde - 'marginalisering' van de Sowjet-Unie voorkomen worden.

Tot voor kort werd economische hulp aan de Sowjet-Unie door de Europese regeringen in krachtige bewoordingen van de hand gewezen. Zo liet onlangs minister Van de Broek aan de Tweede Kamer weten dat naar zijn mening dergelijke hulp 'noch noodzakelijk, noch zinvol was'. Inmiddels begint echter het besef door te breken, dat het juist van cruciaal belang is voor de toekomst van Europa dat de Sowjet-Unie bij de economische ontwikkelingen betrokken wordt. Met gerichte steunmaatregelen zal het Westen een bijdrage kunnen en moeten leveren aan de moeizame overgang van planeconomie naar de vrije-markt economie. Een geslaagde hervorming

van de Sowjeteconomie zal ook de basis kunnen leggen voor de ontwikkeling naar een pluralistische democratie. Het Westen is weliswaar slechts tot een bescheiden bijdrage in staat, die moet het dan ook leveren. Laurens-Jan Brinkhorst zei het zo: 'Het Westen zal de Sowjet-Unie wellicht niet kunnen helpen. Maar het kan de Sowjet-Unie wel helpen zichzelf te helpen'.

'Het groene pad'

Op die manier kan het Westen ook zichzelf een goede dienst bewijzen. Dit geldt ook zeker voor de samenwerking op het gebied

van het milieu met Oost-Europa. De Deense minister voor milieuzaken, Dybkjaer, beklemtoont dat West-Europa de Oosteuropaanen moet aanmoedigen om ook 'het groene pad' op te gaan. De democratische revolutie stemt haar hoopvol.

'Democratie en zorg voor het milieu gaan hand in hand, zoals we kunnen zien in de Oosteuropese landen. De totalitaire heersers hebben in het verleden het milieu verwaarloosd. Maar een democratie zonder zorg voor het milieu zal het uiteindelijk ook niet redden. Als we nu te lang dralen met milieumaatregelen, zal men in de toekomst mis-

schien zonder een dictatuur niet in staat zijn het strenge milieubeleid te voeren dat nodig is om te overleven'. Volgens Dybkjaer kunnen de Oosteuropese landen ook van onze fouten leren. 'De Oosteuropese landen zullen niet de vergissing moeten maken die het Westen beging, dat eerst de economische problemen ging oplossen en pas daarna de milieuproblemen te lijf ging'.

Lennart van der Meulen
Bob de Ruiter

Rood fascisme

"Totdat Gorbatsjov secretaris-generaal werd waren hij en ik het vrijwel altijd met elkaar eens over de manier waarop de Sowjet-economie uit het slop gehaald kon worden, tegenwoordig niet meer. Mijn ideeën zijn niet veranderd, dus moet Gorbatsjov veranderd zijn." Tikhonov is lid van de commissie van de Opperste Sowjet die de economische hervormingen in de SU vorm moet geven. Als Boris Jeltsin spreekt over de 'pijnloze overgang van planeconomie naar vrije markt', dan verwijst hij naar de plannen van Tikhonov. Een radicaal econoom over een zieke economie.

De marginalisering van de Sowjet Unie is een steeds terugkerend thema op de Oost West conferentie en Tikhonov is een van de mensen met een scherpe diagnose van de economische ziekte. Als we horen dat Mitterrand en Kohl de SU 5 miljard dollar aan kredieten voorhouden vragen we zijn reactie.

"Zonder drastische hervormingen is het nutteloos om in de vorm van financiële hulp en kredieten geld in de Sowjeteconomie te pompen. Steun verleen je alleen in extreme situaties, maar gedurende de lange termijn is alleen een gezonde economie levensvatbaar."

"Hoe die economie gezond te krijgen? De Sowjet Unie heeft een groot tekort aan consumptiegoederen en voedsel. Een tekort dat een gevaar voor Gorbatsjov betekent. Het Westen moet tegen roebels consumptie artikelen verkopen in de SU. Het liefst op de vrije markt, of aan bedrijven. Dat kan tegen redelijke prijzen, want er bestaat een groot spaaroverschot.

Met die roebels kunnen vervolgens grondstoffen gekocht worden van de staat; koper, olie, hout. Deze constructie heeft een aantal voordelen: het monopolie van de staatsbedrijven wordt doorbroken; de roebel wordt op den duur een volwaardige valuta. Een deel van het huidige overschot aan roebels zal via het Westen bij de staat terecht komen. Die kan dan tot geldvernietiging over gaan om de inflatie terug te dringen." "Als de SU weer in staat is zelf de consumptiegoederen te produceren kan het Westen op dezelfde manier techniek aanbieden op de vrije markt, of in samenwerking met sovjetondernemers. Het is van belang om de monopolies te doorbreken en met ondernemers of lokale overheden handel te drijven.

Alleen dan zal de productie effectiever worden. Nu staat er voor 16 miljard dollar aan

machines stil. Er is voldoende potentieel."

"Ik ben een econoom, geen politicus", verontschuldigt Tikhonov zich, als we hem om een oordeel vragen over de laatste politieke ontwikkelingen in de Sowjet Unie, om vervolgens de net tot partijleider van de Russische Communistische Partij gekozen Poloskov te betitelen als een "rode fascist". "En dat mag je citeren, want dat heb ik hem ook al eens midden in z'n gezicht gezegd. Poloskov is er van overtuigd dat de SU alleen onder een strikt totalitair systeem kan overleven. Dat betekent inperking van de mensenrechten, totale gehoorzaamheid binnen de partij – van de regering aan de partij; van de samenleving aan de partij. En een partij-organisatie op nationaal-socialistische grondslag, 'national-socialism, you know.'"

Sovjet-econoom Tikhonov geeft een toelichting op zijn hervormingsplannen.

Nieuw aangetreden wethouders:

WERKEN AAN BESTUURSMENTALITEIT

In de ene gemeente is het voor een Democraat 'gemakkelijker' om bestuursverantwoordelijkheid te verwerven dan in de andere. Wethouder Hans Bauer uit Zeist is het reuze meegevalen: "Wij hebben al vanaf september kenbaar gemaakt te streven naar bestuurlijke verantwoordelijkheid. Op een gegeven moment is dat opgepakt in de pers. VVD en CDA stonden er welwillend tegenover. Na de verkiezingen konden ze er met goed fatsoen niet meer onderuit." Rob 't Hart (Diemen) spreekt over de noodzaak om een breder gedragen College van B&W samen te stellen. Alleen Paul Erftemeyer (Velsen) geeft te kennen dat het "ineens gelukt is."

Gewiekst

Alle drie de wethouders hebben kennelijk plezier beleefd aan de onderhandelingen. Dat valt duidelijk op te maken aan het genoegen waarmee daaraan wordt teruggedacht. Erftemeyer: "Tijdens de onderhandelingen zijn de kernpunten van de programma's besproken. De VVD gaf zo goed als geen respons op begrippen als sociale en bestuurlijke vernieuwing. Het CDA kwam al snel met een voorstel voor een college-zetelverdeling waarbij de VVD buiten spel werd gezet. De PvdA-raadsleden hebben daarna eieren voor hun geld gekozen." Rob 't Hart had acht jaar raadservaring. Gewiekst en behoedzaam opereren was zijn parool bij de onderhandelingen. Hij spreekt achteraf van "een royale PvdA, die zich erg aardig heeft gedragen." D66 claimde Financien, Sociale Zaken en Milieu. Het werden de portefeuilles Volkshuisvesting, Openbare Werken, Milieu, Sociaal Cultureel Werk, Kinderopvang en Emancipatie. "Je moet minstens één onderdeel in de portefeuille hebben, dat je ook leuk vindt", meent 't Hart. Ook is voortdurend gedacht aan de wenselijkheid beleids-terreinen te beheren, waarmee daadwerkelijk resultaten kunnen worden gerealiseerd. Hans Bauer: "Wij zijn zo voorzichtige geweest om al lang vantevoren open te zijn over onze wensen. Het milieu is ons niet gegund door de PvdA. Verkeer & Vervoer, politiek in onze gemeente een heikel onderwerp, hebben we moeten slikken. Maar we hebben door de portefeuille Financien een vrij grote invloed op het totale beleid." Bauer heeft ook Sociale Zaken in zijn

portefeuille ("...dat wilden wij weer niet bij de PvdA terecht laten komen").

Prioriteiten

Paul Erftemeyer wil de komende periode nadruk leggen op de stijl van politiek bedrijven. De wethouder uit Velsen: "Merkwaardigerwijs wil ik me graag profileren met onderwerpen die niet zozeer in mijn portefeuille zitten. Een minder autoritair bestuur,

FEITEN EN CIJFERS

Zeventig wethouders zijn er binnen de gelederen van D66. Meer dan de helft mannen: twee-en-twintig vrouwen. Friesland en Zeeland ontberen plaatselijke bestuurders van D66. Daarna loopt het achtereen volgens op via Flevoland en Drenthe (1), Groningen (2), Limburg (3), Noord-Brabant (5), Overijssel (6), Gelderland (7), Utrecht (10) en Zuid-Holland (14) tot en met Noord-Holland (21). De Democraat sprak met drie wethouders: Hans Bauer uit Zeist, Paul Erftemeyer uit Velsen en Rob 't Hart uit Diemen. In al deze plaatsen is D66 gemeten naar het percentage van de behaalde stemmen de vierde partij in grootte: Diemen (17 raadszetels) – 3 zetels D66 – 18,5% van de stemmen Velsen (31 raadszetels) – 5 zetels D66 – 15,6% van de stemmen Zeist (31 raadszetels) – 5 zetels D66 – 14,6% van de stemmen

raadsleden vroegtijdig bij de besluitvorming betrekken. Er is sprake van vrij veel verkoking in Velsen. Die cultuur tussen het college en de raad enerzijds, en het bestuur en de ambtenaren anderzijds, die cultuur mag best wat vrijer." Bestuurlijke vernieuwing kan volgens Erftemeyer tot uiting komen in een 'grensoverschrijdende stijl' van wethouders. Hij is niet bang om het D66 gezicht te verliezen als er compromissen nodig zijn. "Dat is nu eenmaal realiteit." Ook de Diemsense wethouder 't Hart acht dat logisch: "Vergeet niet dat alle partijen water in de wijn moeten doen." Zijn prioriteiten? "Ach, die vind ik erg voorspelbaar. Een integraal milieubeleid, het 'up-graden' van sociaal-cultureel werk en meer aandacht voor een- en twee-persoons huishoudens in het woningbouwprogramma."

Impuls

Het is nog een open vraag hoe groot de mogelijkheden zijn om middels de wethouders op lokaal niveau ook het profiel van de partij te verduidelijken. Gemeentebestuurders staan het dichtst bij de burger. Zien D66-wethouders mogelijkheden om het eeuwige verwijt aan D66 van onduidelijkheid en 'de onzekere factor' af te schudden? Bauer: "Het is een must dat we ons profileren, denk ik. Je moet goed op de hoogte zijn van de bestuurlijke marges, waarbinnen je moet opereren. En dat leer je veel sneller als er ervaringen worden uitgewisseld in de partij. Het opbouwen van bestuurlijke 'status' is belangrijk. Wij hebben sowieso een achterstand, want er is relatief weinig ervaring hoe het spel moet worden gespeeld als je een partijgenoot hebt als wethouder." Hans Bauer heeft wel ervaren dat er een sterke impuls uitgaat naar de partij, nu hij in het College van B&W zit. "Heel verheugend: de afdeling is veel enthousiaster. De actieve kern is verdubbeld." Diezelfde ervaring hebben Rob 't Hart in Diemen en Paul Erftemeyer in Velsen. "In vergelijking met de vorige periode, zie je dat een steunfractie in feite toch maar een 'lapmiddel' is", meent Erftemeyer. "Nu moet je beslissingen nemen als fractie. De wethouder zit in een vooruitgeschoven positie en brengt de raadsleden veel dichter bij het werk."

Traditie

Breekt het gebrek aan bestuurlijke traditie D66 op in de Colleges van B&W? "Welnee", zegt 't Hart. "Natuurlijk ben je bevreesd voor een mogelijke teruggang in de volgende raadsperiode. Maar op dit moment werken onze ideeën, de drang tot bestuurlijke vernieuwing en de inbreng van een andere attitude heel verfrissend. Nu moeten wij de basis leggen voor een bestuursmentaliteit." Erftemeyer is het daar volmondig mee eens. Gebrek aan bestuurlijke traditie? Grote kul. "Ik stap niet in het College met de gedachte om het nu van de grote jongens te gaan leren. Ben je gek. Er zijn juist veranderingen nodig. Wij zullen een heel andere traditie moeten opbouwen. Een bestuurlijke traditie zoals die bestaat binnen de PvdA of CDA zou ik niet eens willen."

Peter van den Besselaar

PARTIJNIEUWS

D66

DEMOCRATEN

VACATURES IN BESTUREN EN COMMISSIES

Dagelijks bestuur partij

Op het komende najaarscongres treden reglementair af: de voorzitter - Michel Jager - en de eerste penningmeester - Ruud van der Steeg. Beiden stellen zich niet herkiesbaar. Daarnaast komt de functie van tweede penningmeester vrij.

Voor nadere informatie over de vacature kunt U bellen met de huidige functionarissen of met de vice-voorzitter organisatie Ruud Hessing. Zij zijn thuis bereikbaar onder de volgende nummers: Michel Jager: 08370-25901, Ruud van der Steeg: 020444780 en Ruud Hessing: 01830-20447.

Landelijke Verkiezingscommissie

Op het congres van 3 november 1990 kunnen er kandidaten voor 2 vacatures in de Landelijke Verkiezingscommissie worden gekozen. Voor inlichtingen omtrent de functie kunt U bellen met de voorzitter Arno van de Avort, tel. 04997 75024.

Programmacommissie

Op het najaarscongres zijn er 3 vacatures. Twee leden stellen zich herkiesbaar.

Rapportagecommissie

Op het najaarscongres is er 1 vacature. Elmer Klaasen stelt zich hiervoor herkiesbaar.

Kandidaatstellingsformulieren kunt U opvragen bij het Landelijk Secretariaat - tel. 070 385 83 03. Sluitingstermijn: uiterlijk maandag 1 oktober 1990 om 14.00 uur op het Landelijk Secretariaat.

Moties ALV 51

Zoals blijkt uit bijgaand congresreglement (zie bijlage) is de formele sluitingstermijn voor moties, amendement en kandidaatstellingen maandag 1 oktober om 14.00 uur 's middags. Teneinde het congresboek uiterlijk twee weken voor de ALV aan de belangstellenden te kunnen toezenden vergadert de Rapportagecommissie reeds de dag van de sluitingstermijn.

Om de administratieve verwerking te vergemakkelijken zouden wij het op prijs stellen indien U de moties en amendementen zoveel mogelijk reeds voor vrijdag 30 september zou inleveren. Het secretariaat zal U dankbaar zijn!

U kunt dit ook per fax doen. Ons faxnummer is: 070 38 58 183.

BESTELBON CONGRESBOEK VERSCHIJNT IN DE SEPTEMBER-DEMOCRAAT!

Afscheid Veronie Smeulders

Na de afgelopen vier jaar als hoofd van het Landelijk Secretariaat te hebben gefunctioneerd nam Veronie Smeulders op 27 juni afscheid van haar functie. Als hoofd was Veronie, naast eerstverantwoordelijke voor de dagelijkse gang van zaken op het partijbureau, ook secretaris voor Dagelijks en Hoofdbestuur.

Partijvoorzitter Michel Jager nam dan ook de tijd om stil te staan bij de samenwerking. Hij dankte haar daarnaast persoonlijk door een gedenkpenning van gemeente Wageningen te overhandigen:

komen aan de stad waarvan hij burgemeester is.

In de jaren dat Veronie het Landelijk Secretariaat aanvoerde heeft de partij een grote groei gekend; groei die wel terug te vinden is in de werkdruk maar niet in de personele bezetting.

Desondanks verklaarde Veronie in haar dankwoord terug te zien op een interessante tijd. Als medewerker voor de Haagse D66-wethouder Rene Vlaanderen blijft Veronie Smeulders voor de partij actief.

Emancipatiedag

Het verslag van de Landelijke Emancipatiedag van vorig jaar (over Veranderend Vaderschap) is eindelijk klaar en aan te vragen bij het Landelijk Secretariaat; tel. 070-3858303.

SWB Mediawerkgroep

De werkgroep Media en Telecommunicatie opent het nieuwe seizoen op donderdag 30 augustus om 19.30 uur met een vergadering in het gebouw van de Tweede Kamer (ingang Binnenhof 7). Hoofdonderwerp van bespreking vormt de invoering van landelijke commerciële omroep. Het desbetreffende wetsvoorstel kan worden aangevraagd bij Lennart van der Meulen, tel. 070-3182636.

Opmerkingen zullen worden verwerkt in het voorlopige verslag dat 7 september moet zijn ingediend. Verder zal er een werkplan 1990/91 worden opgesteld. Alle werkgroepsleden en andere belangstellenden zijn welkom.

Kinderopvangbeleid dient aangescherpt

De nieuwgekozen Adviesraad heeft zich zaterdag 9 juni in zijn eerste vergadering te Utrecht uitgesproken voor aanscherping van het beleid op het gebied van de kinderopvang. De raad is van mening, dat de zorg voor kinderen een zaak is van individu en samenleving en dat derhalve kinderopvang een basisvoorziening moet zijn.

Kinderopvangvoorzieningen dienen breed te worden opgezet. Niet alleen kinderdagverblijven voor 0 tot 4 jarigen en gastouderprojecten dienen te worden gestimuleerd, maar ook 24-uursvoorzieningen en buitenschoolse opvang voor oudere kinderen in de tienerleeftijd dienen in een samenhangend zorgsysteem te worden opgenomen.

Het beleid op het gebied van kinderopvang dient zoveel mogelijk te worden gedecentraliseerd. Toch zal overkoepelend beleid door de centrale overheid in samenspel met de sociale partners nodig zijn. Kinderopvang kan dan worden geregeld in ARAR en CAO's. Met name de kwaliteitsbewaking, de financiering, de opleiding van leidsters en ouderparticipatie zullen centraal geregeld moeten blijven.

De kwaliteitsbewaking moet worden ondergebracht bij reeds bestaande inspecties, zoals die van onderwijs of basisgezondheidsdiensten, en moet niet afhankelijk zijn van de van plaats tot plaats verschillende opvattingen van lokale bestuurders. Voor de financiering zullen ouders, bedrijfsleven en overheid moeten zorgdragen, waarbij de ouderbijdrage inkomensafhankelijk is.

De arbeidsvoorwaardenruimte in 1991 zou volgens de raad voor de helft aan verbetering van secundaire arbeidsvoorwaarden moeten worden besteed met als eerste prioriteit kinderopvang. Om te voorkomen, dat hiermee kinderopvang een jaarlijkse speelbal van onderhandelingen wordt, moet worden gezocht naar zekerstelling van dit budget. Op centraal

niveau kan worden geput uit afbouw van stimuleringsubsidies aan het bedrijfsleven, algemene bezuinigingen en budgettering. Na een periode van 5 jaar doeluitkering aan de gemeenten wordt gestreefd naar verhoging van en uitkering uit het gemeentefonds.

Leidsters en leidinggevendenden in kinderdagverblijven dienen een opleiding te krijgen, die recht doet aan de verantwoordelijkheden van het beroep. De salariering zal tenminste op het niveau van de CAO-Welzijn moeten worden gebracht.

Nieuwe raad, nieuw presidium

De AR is belangrijk vernieuwd aan zijn nieuwe zittingsperiode begonnen. Eén op de drie leden is nieuw en vrijwel alle plaatsvervangers zijn dat ook.

In het presidium keerde Cees van Spierenburg terug als voorzitter. Hij zal worden geflankeerd door Gert-Jan Hoekendijk en Frans van Doorne als vicevoorzitters. Presidiumleden werden Maud Arckestein en Margriet Jansen-Zwijenburg. De perscommissie wordt bemenst door Henk Bleumink, Quirien Lensveld, Bernard Aris en Tjerk Jouwstra.

Dwangmiddelen bij werkloosheidsbestrijding

Het middagprogramma gewijd aan bestrijding van (langdurige) werkloosheid leidde tot de AR-uitspraak: Zolang er geen passende arbeid, of scholing met baangarantie mogelijk is, wordt strafkorting op uitkeringen afgewezen. Toepassing van dwangmiddelen of verzwaren van huidige sancties is onrechtvaardig, ondoelmatig en dus onaanvaardbaar als middel ter bestrijding van de werkloosheid.

Na de zomer vergadert de AR verder.

Henk Bleumink

Een deel van het nieuwe presidium van de AR: vlnr. Margriet Jansen, Maud Arckenstein (beide zittend) en staand Cees van Spierenburg en Gert-Jan Hoekendijk. (foto: alexander Osten)

Vrouwvriendelijke moties

In de afgelopen periode werden door onze Tweede Kamerfractie enkele vrouwvriendelijke amendementen en moties ingediend. Het PEAC ontving een lijst van deze voorstellen en wil hier in de Democraat regelmatig aandacht aan besteden. Hier volgt een eerste overzicht:

a) Bij de wijziging van de Wet op de Ondernemingsraden en de Arbeidsomstandighedenwet heeft Arthie Schimmel namens de D66-fractie een amendement ingediend dat het mogelijk maakt een commissie gelijke behandeling in te stellen. Deze commissie, waaraan ook niet-OR-leden deel kunnen nemen, dient zich bezig te houden met de verbetering van de positie van vrouwen binnen arbeidsorga-

nisaties. Het amendement werd aangenomen.

b) De arbeidsbemiddeling wordt, zoals bekend, voortaan in samenspraak tussen werkgevers, -nemers en overheid georganiseerd. Op regionaal niveau zorgt het RBA, het Regionaal Bestuur voor de Arbeidsvoorziening, voor de uitvoering ervan. Via een amendement, ingediend door Louise Groenman, is geregeld dat het RBA een commissie van advies kan instellen die de belangen van bijzondere doelgroepen (w.o. vrouwen) behartigt en het bestuur gevraagd en ongevraagd advies geeft.

c) In enkele Kamercommissies zijn de maatregelen aan de orde gekomen die het kabinet heeft voorgesteld ter verkleining

van het tekort aan kinderopvang. Voor 1990 is 150 miljoen gulden beschikbaar. De D66-fractie kwam met een motie die de kinderopvangcentra een aantal kwaliteitseisen oplegt. Er moet tevens op worden toegezien dat aan deze eisen wordt voldaan. De motie is aangehouden.

Voor het toezicht op de kwaliteit van de kinderopvangcentra is inmiddels een aparte stichting opgericht. Naast prof. A. de Zeeuw (de woordvoerder van de 19 verontruste hoogleraren die dit probleem onlangs aankaartten in een open brief), heeft ook Arthie Schimmel zitting in het bestuur van de stichting. Het PEAC feliciteert haar met deze benoeming en wenst het bestuur veel succes.

CURSUS-AANBOD PSVI

Cursusdag 'Besturen van een afdeling'
zaterdag 8 september

Op deze dag wordt aandacht besteed aan onder andere: organisatorische verantwoordelijkheid, politiek inhoudelijke taak, planning, samenwerking en contact met de media. Onder begeleiding van ervaren bestuurders kunnen twee groepen van ieder maximaal 12 personen geplaatst worden. Bij meer aanmeldingen zal later dit jaar een herhaling aangeboden worden. Uw aanmelding moet uiterlijk 15 augustus binnen zijn. Kosten: f 10,00, plaats: Den Haag.

Cursusdag 'Gemeentefinanciën'
zaterdag 15 september

Hoe lees je de begroting, de jaarrekening, hoe komt het financiële beleid tot stand? Deze dag biedt een intensieve dag werken met ervaren begeleiders. De documentatie die het PSVI hierbij gebruikt, is inmiddels in vele cursussen beproefd, en met uitstekende reacties. Deelnemers hebben daarnaast een exemplaar van de eigen gemeentebegroting nodig, waarmee ze de dag kunnen voorbereiden aan de hand van een vragenlijst. De cursus groep wordt zodanig ingedeeld, dat deelnemers van vergelijkbaar kennis niveau bij elkaar

Let op de uiterste inschrijfdata!

**IK HEB EEN SUGGESTIE VOOR-
OPTE ZETTEN CURSUSSEN, DIE
DOE IK HIERBIJ.**

Thema:.....

**IK MELD ME AAN BIJ HET PSVI-
VOOR DEZE BIJEENKOMSTEN.**

[] Besturen van een afdeling 8-9, Den Haag, f 10,00 (sluiting 15-8)

[] Gemeentefinanciën 15-9, plaats nog onbekend f 25,00 (sluiting 29-8)

[] GPO-congres 29-9, Ede, f 25,00 (sluiting 5-9)

[] Presentatie Algemene Beschouwingen 6-10, Den Haag, f 25,00 (sluiting 17-9)

Voornaam:
Achternaam:
Adres:
Pc/plaats:

Telefoon:
Functie D66:

Opsturen naar PSVI-D66, Bezuidenhoutseweg 195, 2594 AJ Den Haag, 070-3858303

komen. Uw aanmelding moet uiterlijk 29 augustus binnen zijn. Kosten: f 25,00, plaats: nog nader te bepalen.

GPO-congres
zaterdag 29 september

Het traditionele D66-congres voor raads- en statenpolitici, dat bestaat uit twee maal vier simultaan-werkgroepen, waaruit de deelnemers ter plaatse kunnen kiezen. Ook dit jaar vind het plaats in de Reehorst in Ede. Op het programma staan de volgende onderwerpen:

- * Reorganisatie politie
- * Ruimtelijke Ordening; Bouwlocaties
- * Sociale Vernieuwing
- * Mobiliteit
- * Reorganisatie Binnenlands Bestuur (regionaal bestuur)
- * Referendum (burgers bij bestuur)
- * Staten onderwerpen
- * D66 grote steden-overleg
- * D66-wethoudersoverleg
- * Staten-fractievoorzitters overleg
- * Plenaire afsluiting

Dit congres is bedoeld voor opinievorming, inhoudelijke discussie en daarom wil het GPO ook vasthouden aan de formule van werkgroepen, in plaats van inleidingen voor een grote zaal. Die formule kan in het gedrang komen door een te grote opkomst. Het enorme succes bij de raadsverkiezingen zou daartoe kunnen leiden en daarom geldt nu (met spijt) de volgende aanmeldingsregel: bij een te hoge opkomst krijgen raadsleden voorrang boven fractieleden en afdelingsbestuurders, en zonodig wordt een limiet gesteld van 2 bezoekers per fractie. Om deze reden verzoeken wij u dan ook uw functie binnen D66 te vermelden. Uiteraard doen PSVI en GPO er alles aan om de ontvangstcapaciteit van dit congres zo groot mogelijk te maken. Deelname is alleen mogelijk na voor-aanmelding bij het PSVI en deze moet uiterlijk 5 september binnen zijn. Kosten f 25,00; bij annuleringen die na 21-9 binnenkomen, blijft betaling verplicht.

Cursusdag 'Presentatie Algemene Beschouwingen'
6 oktober.

Een dag die erop gericht is beginnende gemeenteraadsleden te trainen in het overtuigend "brengen" van een verhaal en in het voeren van een debat. Naast spreekvaardigheid is er onder meer aandacht voor aandachtig luisteren, geven en ontvangen van kritiek, omgaan met interrupties. Voor deze cursus geldt eveneens dat bij overaanmelding later een herhaling aangeboden zal worden. Uw aanmelding moet uiterlijk 17 september binnen zijn. Kosten: f 25,00, plaats: Den Haag.

IK BESTEL DEZE PUBLIKATIESBIJ HET PSVI:(prijzen excl. porti):

[] INLEIDING GEMEENTEPOLITIEK 70 pag. f 7,50

[] RAADSWERK; introductie-brochure, 20 pag. f 2,00

[] MAP GEMEENTELIJK MILIEU-BELEID, catalogus en volledig verslag van congres 2-6-'89, 130 pag. f 15,00

[] OVER BERG ENDAL, D66-historie- brochure, 32 pag. f 2,00

[] PUBLICITEIT in de politiek klap- per, 130 pag. f 15,00

[] D66 & DEMOCRATISERING, de concrete ideeën: 20 pag. f 2,00

[] Uitspraken over INSpraak brochure, 44 pag. f 3,00

[] VIDEO "20 jaar optimisme" systeem: VHS/V2000/BETAMAX, huur f 20,00 / koop f 60,00 (geef uw keus aan!)

[] VIDEO "Reden van bestaan" systeem: VHS/V2000/BETAMAX, huur f 20,00 / koop f 60,00 (geef uw keus aan!)

[] VOOR DE D'RAAD, D66-tijdschrift voor lokale-regionale politiek Abonnement f 40,00 / gratis nummer (geef uw keus aan!)

[] STANDPUNTENBRIEF, periodieke catalogus van D66-opinies. Abonnement f 35,00 / gratis nummer (geef uw keus aan !)

Voornaam:

Achternaam:

Adres:

Pc/plaats:

Opsturen naar PSVI-D66, Bezuidenhoutseweg 195, 2594 AJ Den Haag, 070-3858303

"Onze man in Europa"

Het video-pakket van D66 is uitgebreid met een presentatie van de werkzaamheden van Jan-Willem Bertens in het Europees Parlement. Voor D66-ers en andere belangstellenden geeft de video een indruk van het werk van de D66-Europarlementariër in Brussel en Straatsburg, in commissies, plenaire vergaderingen en "in het land". De video is aan te vragen via het PSVI, en is te koop of te huur.

Speelduur: 20 min.

Koop: f 25,- per kopie.

Huur: f 10,- + verzendkosten.

Nieuwe Directeuren

Per 1 juli treden twee nieuwe directeuren aan: Leo Pinxten voor het PSVI en Christiaan de Vries voor de SWB. In de volgende Democraat worden zij uitgebreid aan u voorgesteld.

De wethouders per provincie

Groningen

Groningen:
-Henk Pijlman
Onderwijs, Sport & Recreatie, Externe Voorlichting, Bestuurlijke Vernieuwing
-Frans Hasselaar
Economische Zaken, Verkeer en Vervoer

Drenthe

Norg (D66/PPR combinatie): W. van der Leest
Portefeuille nog niet bekend

Overijssel

Enschede: Henk Schippers
Onderwijs, Cultuur, Milieu
Hengelo: Paul van Erkelens
Personeel & Organisatie, Onderwijs, Milieu (incl. reiniging), Cultuur (incl. mediabeleid)
Goor: Jan Lentelink
Personeel & Organisatie, Informatiebeheer, Financiën
Kampen: Henk Bastiaan
Welzijn, Sociale Aangelegenheden, Werkgelegenheid, Sport & Recreatie, Woonwagengebeleid, Sociale Vernieuwing
Zwolle: Ernst Reinhardt
Sociale Zaken en Maatschappelijke Dienstverlening, Volksgezondheid, Interne Zaken, Cultuur
Ommen: Ottie Drijber
Welzijn, Milieu, Onderwijs, Culturele Zaken, Ouderengebeleid, Volksgezondheid, Sport, Emancipatie

Flevoland

Lelystad: Tom Stroobach
Onderwijs, Cultuur, Mediabeleid, Gezondheidszorg en Maatschappelijke Dienstverlening

Gelderland

Arnhem:
-Bert Slingenberg
Financiën, Bestuurlijke Vernieuwing, Economische Zaken, Ouderenzorg, Organisatie & Informatie
-Robin Hartogh Heys
Ruimtelijke Ordening, Verkeer en Vervoer, Bestuursvoorzichting
Apeldoorn: Lies Mulderij
Groen&Landschap, Volkshuisvesting, Verkeer, Stadsbeheer, Overheidscommunicatie
Nijmegen: Marja Alofs
Cultuur en Welzijn
Elst: Marga te Lintelo-Overbeek
Welzijn, Milieu, Sport, Voorlichting
Wageningen: Henk van Alderwegen
Milieu, Ruimtelijke Ordening, Grondzaken, Onderwijs
Culemborg: Minke Wijkmans
Algemeen Bestuurlijke Zaken, Openbaarheid & Voorlichting, Sport, Maatschappelijke Dienstverlening, Volksgezondheid

Utrecht

Utrecht:
-Nicky van 't Riet
Cultuur, Monumenten, Personeel & Organisatie
-Herman Kernkamp
Economische Zaken, Energiebeleid, Sport & Recreatie
Amersfoort: Carel Bruring
Stadsvernieuwingplan, Verkeer, Vervoer & Taxizaken, Financiën
Breukelen: Marjo van Dijk
Welzijn, Cultuur, Minderheden, Onderwijs, Sport en Recreatie, Volksgezondheid, Emancipatie, Sociale Zaken, Monumentenzorg
Zeist: Hans Bauer
Financiën, Verkeer en Vervoer, Sociale Zaken (w.o. woonwagengebeleid)
De Bilt: Maria Limborgh-van der Houven
Personeelszaken, Sociale Dienst, Groenvoorziening
Soest: Mieke Swinkels
Onderwijs, Milieu, Recreatie, Groenbeheer, Ver-

keer en Vervoer

Wijk bij Duurstede: Jan Meiresonne
Sport en Recreatie, Jeugd- en Culturele Zaken, Maatschappelijke Dienstverlening, Bejaardenzorg, Volksgezondheid, Milieu, Onderwijs
Nieuwegein: Margreet Steenhuisen
Welzijn, Onderwijs, Cultuur, Emancipatie, Voorlichting en Inspraak
Baarn: Gert Jan van Rossum
Economische Zaken, Verkeer, Onderwijs

Noord-Holland

Amsterdam:
-Rick ten Have
Verkeer (w.o. stadswachten), Milieu
-Marja Baak
Onderwijs, Jeugdzaken en Volksontwikkeling, Cultuur, Bestuurlijke Betrekkingen (w.o. stadsdelen, bestuursinformatie)
Amsterdamsche deelraadwethouders:
- Slotervaart-Overtoomseveld: Hans van der Straeten
- De Pijp: Karin de Moes, Leo Nieberg
- Noord: Pam de Soete
- Oud-West: Pierre Wimmers
- Baarsjes: Nico Kamphorst
- Geuzenveld: Warner Hemmes
- Zuid: Herman Wals
- Rivierenbuurt: Hein Jaarsma
Haarlem:
-A.P. Marselje
Ruimtelijke Ordening, Verkeer
-mw J.C. (Riny) Gieske-Mastenbroek
Volksgezondheid, Groenvoorzieningen, Civiele Werken
Zaanstad: Bert Bouwmeester
Milieu, Volksgezondheid, Emancipatie
Alkmaar: Ineke v.d. Stok
Gemeentelijk Bestuur, Milieu, Energie, Media
Amstelveen: Rob van Kamp
Verkeer en Vervoer, Openbare Werken, Groen en Natuurbeheer, Onderwijs, Emancipatiebeleid
Haarlemmermeer: Hanneke Combee
Volkshuisvesting, Personeel, Organisatie & Informatie
Heemstede: Marijke Mous
Welzijn, Maatschappelijke Zorg, Onderwijs, Personeel & Organisatie
Den Helder: Erwin Kip
Economische Zaken, Regionale Zaken, Personeel, Voorlichting, Bestuurlijke Vernieuwing
Bennebroek: Quirien van Trigt
Volksgezondheid, Openbare werken, Onderwijs, Sport en Jeugdzaken
Hilversum: Hugo Versloot
Verkeer en Vervoer, Cultuur, Emancipatie, Personeel en Organisatie
Castricum: Theo Rouwhorst
Gemeentewerken, Milieu, Economische Zaken
Huizen: Dhr. W. Vrieze
Sociaal- en Cultureel Werk, Jeugd- en Ouderengebeleid, Volksgezondheid, Onderwijs, Personeelszaken
Muiden: Vera den Hartog
Ruimtelijke Ordening, Volkshuisvesting, Verkeer en Vervoer, Cultuur, Milieu
Naarden: Maud Arkestein-van Willigen
Onderwijs, Kinderopvang, Sport en Recreatie, Cultuur en Museumbeleid, Toerisme en VVV
Ouder-Amstel: Ruud Frische
Gemeentewerken en Bedrijven, Milieu, Verkeer en Vervoer
Diemen: Rob 't Hart
Volkshuisvesting, Openbare werken, Milieu, Sociaal-cultureel werk, Kinderopvang, Emancipatie
Velsen: Paul Erftemeyer
Milieu, Welzijn, Cultuur, Sociaal- en Cultureel Werk, Emancipatie, Monumenten, Kinderopvang
Wognum: Dhr. J. Tigges
Welzijn, Sportzaken, Onderwijs
Zandvoort: J. Termes
Cultuur, Jongeren-, Minderheden-, Ouderen-

Mediabeleid, Sociale Zaken en Maatschappelijke Dienstverlening

Zuid-Holland

Den Haag: Rene Vlaanderen
Milieu, Groenvoorziening, Openbare Ruimte, Toerisme en Promotie
Voorburg: Marianne de Leur
Sport en Recreatie, Groenvoorzieningen, Volkshuisvesting
Rijswijk: Joke Regouw-Vellinga
Volksgezondheid, Ouderengebeleid, Automatisering & Personeelsbeleid
Delft: Arjan van der Hout
Volkshuisvesting, Onderwijs, Financiën
Dordrecht: Hubert Fermina
Sociale Zaken (w.o. minimabeleid), Volksgezondheid (w.o. ouderengebeleid), Sociaal-culturele zaken
Zoetermeer: Peter Kamminga
Milieu, Energiebeleid, Cultuur (w.o. monumenten, mediabeleid), Sport en Recreatie
Schiedam: Adri Reynhout
Wonen, wijk- en buurtbeheer, Voorlichting
Vlaardingen: Ton van der Steen
Stadsontwikkeling & Volkshuisvesting, Openbare Werken, Voorlichting & Inspraak & Participatie
Maassluis: Jan Storm
Civiele Werken, Verkeer en Vervoer, Milieubeheer, Voorlichting en Inspraak
Spijkenisse: Dick Teegelaar
Financiën, Ruimtelijke Ordening, Economische Ontwikkeling, Stedelijke Identiteit, Grondzaken, Verkeer en Vervoer
Hellevoetsluis: Marijke Parker Brady
Economische Zaken, Onderwijs, Kinderopvang, Verkeer en Vervoer, Mediabeleid, Voorlichting en Inspraak
Leiderdorp: Hanneke Veldstra-van Donk
Ruimtelijke Ordening, Volkshuisvesting, Verkeer en Milieu
Ridderkerk: Rob Kroeze
Welzijn, Coordinator Sociale Vernieuwing
Oud-Beyerland: Wim Pietersen
Verkeerszaken, CAI en Energiezaken, Sport en Recreatie

Brabant

Eindhoven: Jan van der Veen
Cultuur, Mediabeleid, Personeel, Emancipatie, Azielzoekers
Breda: Erik de Bruyn
Sport en Recreatie, Volkshuisvesting, Facilitaire Zaken, Voorlichting en Inspraak
Den Bosch: Peter Claessen
Algemeen Bestuurlijke Zaken, Financiën
Waalre: Hans Teeuwen
Ruimtelijke Ordening, Milieu
St. Michielsgestel: H. van der Linden
Burgerzaken (w.o. welzijn, onderwijs, recreatie, ouderenzorg)

Limburg

Maastricht: Armand Cremers
Milieu, Volksgezondheid, Verkeer en Vervoer, Personeel & Organisatie, Stadsbus, Gemeentelijk Woningbedrijf
Brunssum: Toon Pierik
Financiën, Milieu, Werkgelegenheid
Gennepp: Paul Wessels
Milieu, Ruimtelijke Ordening, Volkshuisvesting en Monumenten, Openbare werken en Verkeer

In de provincies Friesland en Zeeland heeft D66 geen wethouders.

Erik van der Hoeven neemt afscheid als directeur SWB

BEVLOGENHEID GEVRAAGD

Hartje Utrecht, in het hoogste punt van Hoog Catharijne zetelt Erik van der Hoeven. Tot voor kort was hij directeur van de Stichting Wetenschappelijk Bureau D66, nu ontwikkelt hij het product NS. Ook al heeft hij afscheid genomen van het SWB, ideeën heeft hij nog volop. En zo hoort het ook voor het voormalige opperhoofd van de Denktank van Ideeënpartij D66. Zelf ziet hij hwt directeurschap van de SWB als een filiaal-chef. 'Je zit op een prima plek als je niet zelf mee wilt spelen'. Met Erik van der Hoeven kijken we terug op 9 jaar D66. De partij toen en nu.

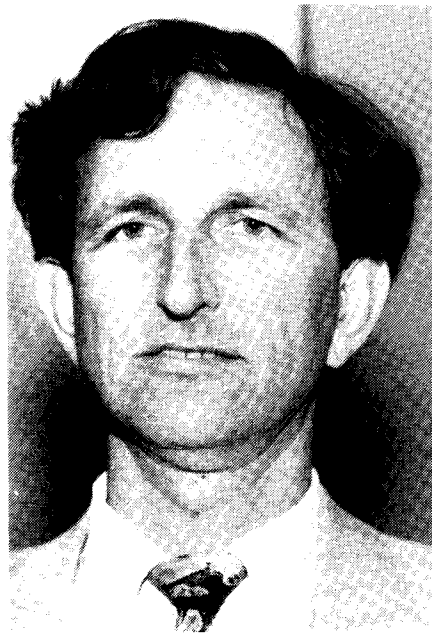
Erik van der Hoeven studeerde scheikunde, maar na zijn kandidaats stapte hij over naar filosofie. In de jaren zeventig was hij werkzaam voor de milieubeweging en kreeg een aantal publicaties op zijn naam over de maatschappelijke achtergronden van milieu en energie. Dat was een thema dat binnen D66 toen volop in de belangstelling stond. Met deze achtergrond werd hij 'leidinggevend functionaris' van de SWB. 'Dat viel', aldus Erik van der Hoeven, 'op het meest ongelukige moment dat je kon bedenken. Toen ik in augustus 1981 begon waren de formatie besprekingen van het tweede kabinet Van Agt in volle gang. Ik had op dat moment geen contacten met de partijtop. Enige invloed op die formatie had ik dus niet. De partijcultuur was er op dat moment ook niet naar. Een jaar later waren er nieuwe verkiezingen en D66 werd gehalveerd. Zo ook het budget van de SWB. Daar zat ik plotseling als 6/10 directeur met een halve secretaresse'.

Geen weerklank in de maatschappij

Erik van der Hoeven kijkt met verdeelde gevoelens terug op zijn eerste jaren als directeur van de SWB. 'Ondanks de terugval in leden en zeteltal functioneerde de landelijke organisatie uitstekend. De samenwerking tussen SWB, Hoofdbestuur en Tweede Kamerfractie was in deze periode uitstekend. Werkgroepen liepen als een trein en er werden vele belangrijke nota's geproduceerd. In de maatschappij vonden we totaal geen weerklank. D66 had een slecht image. Niets wat je deed was goed. Er werd toen uitge-

breid nagedacht over arbeid en lange tijd werd gediscussieerd over het basisinkomen. Uiteindelijk kwam deze discussie op een dood spoor'.

'Vanaf 1987, met het overeind krabbelen van de partij, pakte het SWB grotere projecten aan. Er werden Conferenties georganiseerd. In 1987 over de verzorgingsstaat, in 1988 over de actieve overheid. Thema's die uitste-

kend pasten in het profiel van D66 en veel aandacht opleverden. Met name op ministeries. In de partij gingen ze echter onopgemerkt voorbij. Met de nieuwe groei van D66 werd ook de communicatie binnen de partij moeilijker'.

Hierop heeft Erik van der Hoeven forse kritiek. Communicatie naar buiten toe is voor hem altijd het grootste probleem geweest, zowel binnen de partij als naar de pers. Het verbeteren van deze communicatie is in de ogen van Erik van der Hoeven de belangrijkste taak voor zijn opvolger.

Mandarijnen-cultuur

De toekomst van de ideeën-ontwikkeling binnen D66 maakt deel uit van de notitie 'Organisatie van kennis'. Wat vindt Erik van der Hoeven van de voorstellen die hierin zijn opgenomen. Wordt de open structuur van de partij niet te veel aangetast? 'Organisatie van

kennis formaliseert de bestaande situatie. De wezenlijke besluitvorming in D66 is niet goed toegankelijk. Ze vindt informeel op centraal niveau plaats. Ik heb dat wel de mandarijnen-cultuur genoemd. Er zijn gesloten, informele circuits, waar de beleids- en besluitvorming plaatsvindt. Met name rond de Tweede Kamer fractie'. Als directeur van de SWB voelde Erik van der Hoeven zich als chef van een filiaal waar het hoofdkantoor, de Tweede Kamerfractie, ieder moment doorheen kon marcheren. 'Het formaliseren van de besluitvorming brengt deze meer in het openbaar, in die zin is het zeker toe te juichen'.

Organisatie van kennis

Het rapport 'Organisatie van kennis' is opgesteld door vertegenwoordigers van het Landelijk Secretariaat, PSVI, SWB en de Kamerfracties. Het doel is te komen tot een beter gebruik van het beschikbare potentieel binnen de partij.

'De Tweede Kamerfractie is tot de conclusie gekomen dat wat zij beslissen bepalend is voor de lange termijn. Maar daarvoor zijn zij niet geëquipeerd. Zij zijn er voor de korte termijn. Je kunt ze dat niet verwijten. Maar je moet het probleem zien, dan kun je er wat aan doen. Dat een eigen verantwoordelijkheid van fractie en SWB tot inhoudelijke meningsverschillen zal leiden, hoeft geen probleem te zijn. D66 mag best opener zijn met conflicten over inhoud. De huidige situatie werkt verstikkend op ideeën'.

Angst voor grote concepten

Erik van der Hoeven is niet gelukkig over de manier waarop binnen D66 met ideeën wordt omgegaan. 'Er is binnen D66 sprake van een volgzzaamheid die slecht uitpakt. Er is te veel angst voor grote concepten. Neem Oort. De basis werd gelegd door D66. Het belastingstelsel moest eenvoudiger, dat stond al in het eerste verkiezingsprogramma. Nu is er door de Tweede Kamerfractie niet meer gekeken naar de grote lijn. Er zit geen groot concept meer achter.

Een ander voorbeeld is de sociale zekerheid. Die is nog steeds gebaseerd op het kostwinners-beginsel en de scheiding tussen betaalde en onbetaalde arbeid. De maatschappelijke ontwikkelingen geven echter alle aanleiding om die uitgangspunten grondig te herzien. Het filosofische debat hierover ontbreekt en wij hebben dat nooit gestimuleerd'. Erik van der Hoeven erkent dat het bevorderen van zo'n debat typisch een taak is voor het SWB.

'Nauw samen met de angst voor grote concepten, hangt de overdreven aandacht voor het haalbare en het kijken naar andere partijen. Er is maar één loon wat je daarmee kunt bereiken, en dat is het loon van de angst'. Erik van der Hoeven wijt dit aan een trauma uit de periode Terlouw. 'Jan Terlouw was een idea-

Vervolg op pagina 12

Vier kamerleden kijken terug op een bewogen jaar

KOUDE START KABINET

"Ik ben aangenaam verrast door het feit dat de nieuwe mensen van het begin af aan meteen zo volledig hebben meegedraaid, wat heel belangrijk is in de fractie. Er zijn veel nieuwe mensen, en zij bepalen mede de sfeer." Dick Tommel is tevreden over de D66-fractie die in september is aangetreden. Drie van de nieuwe fractieleden zijn Machteld Versnel, Olga Scheltema en Arthie Schimmel. Vlak voor het zomerreces kijken we met hen, en met het doorgewinterde kamerlid Tommel, terug op de afgelopen maanden in de Tweede Kamer.

Tommel: "De grote vraag was natuurlijk: 'Hoe gaat de nieuwe fractie functioneren? Wordt het een echte club, of een verzameling losse individuen? Ik heb de indruk dat het wat dat betreft in ieder geval een goede fractie is. Als je ziet hoe het in sommige andere fracties rommelt, en hoe daar allerlei personen naar buiten komen met hun mening... Nou, wij vinden ook wel van alles, maar gelukkig heerst bij ons het klimaat dat punten van discussie, die er gelukkig wel zijn, intern besproken worden." Volgens de nieuwe Kamerleden hebben zij niet eens de kans gekregen om af te wachten

en zich in het begin wat rustig op te stellen. Arthie Schimmel: "Je moet je wel snel inwerken, vooral in een middelgrote fractie als de onze. Je kunt het werk niet aan iemand anders overlaten. Gemakkelijk is het niet. Je mist veel voorkennis, je staat blanco in de Kamer. Als mensen zeggen 'dat D66 twee jaar geleden toch dit of dat gezegd heeft' voel je de grond onder je wegzakken, je mist die informatie. Meestal weet je daar gek genoeg toch meestal wel een antwoord op."

Bibbers

Voor Olga Scheltema was de Sociale Vernieuwing het eerste grote onderwerp. "Dat onderwerp loopt al sinds het regeerakkoord als een rode draad overal doorheen. Daar is ontzettend veel verwarring rond geweest. In februari bleek tussen de ministers zoveel onenigheid over dit onderwerp te bestaan, en iedereen begon z'n eigen definitie van sociale vernieuwing te geven, dat zo langzamerhand alles er wel onder viel, tot aan het aanleggen van een tunnel toe. Lubbers heeft toen moeten ingrijpen, en dat was voor mij de reden om een interpellatie aan te vragen. Dan merk je wel dat je nog niet ervaren bent, en dan is zo iets toch wel een moeilijke onderneming. Ik herinner me dat ik daar toen met de bibbers heb gestaan."

Nu is Scheltema druk bezig met de Wet Europese Verkiezingen. Dat is het onderwerp waarover zij negen maanden geleden haar maidenspeech hield. "Dat lijkt al zo lang geleden. Het was de eerste normale vergadering, en daar moest ik direct al optreden als eerste nieuw ingetreden kamerlid. Ik wist dus helemaal nog niet hoe het allemaal ging. Ik had al veel ervaring in de gemeenteraad en het college van B&W, maar toch zijn de procedures hier heel anders. Sommige onderwerpen lenen zich bijvoorbeeld meer voor mondelinge vragen dan andere, en als je het verkeerde middel pakt om een onderwerp onder de aandacht te brengen kan dat verkeerd uitpakken."

"Ik kreeg een portefeuille waarvan ik wel al veel wist, en dat maakte ook dat men in de Kamer op een aantal gebieden wel verwachtte dat ik wist waarover ik het had. Sommige kamerleden hadden er ook wel eens lol in om eens flink lastig te zijn, om te zien of ik nu wel echt stevig in mijn schoenen stond. Dat was in het begin best griezelig, wat moet je nou met een directe interruptie of iets dergelijks. Naarmate je je zekerder voelt, en je de mensen en de gang van zaken in de Kamer beter kent reageer je steeds slagvaardiger."

Arthie Schimmel houdt zich bezig met de regeling van kinderopvang. Dat doet ze niet alleen vanuit haar werkkamer op het Binnenhof. "Wat ik heel leuk vind is dat ik samen met Ina Brouwer van Groen Links diverse wethouders bezoek van grote en kleine gemeenten, om te weten te komen hoe het er in de

Vervolg van pagina 11

list in de politiek. Toen hij weg was, kregen we als D66-ers niet alleen het gevoel dat we elkaar moesten vasthouden, maar ook dat we niets zouden moeten zeggen wat we niet konden waarmaken. Alles moest haalbaar zijn. Hans van Mierlo heeft niet echt iets gedaan om die sfeer van het haalbare te doorbreken. Ik denk dat Hans nu pragmatischer is dan in 1966. Toen blaakte hij van het idealisme. Ik zou die bevoegenheid terug willen hebben, ik denk dat het publiek dat verwacht van D66. Als we niet met onafhankelijke oplossingen blijven komen, dan zal onze aanhang weer afkalven'.

Duurzame groei als uitdaging

'D66 moet aan de slag met het thema van de duurzame ontwikkeling. We moeten dat praktisch gaan invullen. Terlouw en Lambers waren daar in feite al mee bezig. Zij zagen de samenhang tussen technologie, economie en milieu. Het rapport 'Zorgen voor morgen' biedt een uitdaging: belasting en premieheffing moeten op de schop. De financiering van de overheid op de helling. De juiste financiële impulsen moeten uitgaan om tot duurzame ontwikkeling te komen. Er is ook een uitstraling naar de sociale zekerheid, de heffings-

grondslag daarvan moet van loon naar kapitaal. Natuurlijk moet er wel groei blijven, want groei betekent verandering. Alleen die groei hoeft niet in het BNP tot uitdrukking te komen. Er kan ook groei zijn in cultureel opzicht. Duurzame groei zal leiden tot een daling van het BNP, maar dat betekent niet dat je die daling op zichzelf moet nastreven'.

Radicale democratisering serieus nemen

'Behalve duurzame groei moet de partij ook artikel drie van de statuten weer serieus gaan nemen: een radicale democratisering van de samenleving. Waarom houdt de democratie op bij de fabriekspoort? De rechten van burgers moeten geregeld worden. Dat is nu vooral bij de grote bureaucratische organisaties, juist ook in het bedrijfsleven, zoek. D66 moet het paternalisme aan de kaak stellen. D66-ers moeten aan hun principes worden herinnerd: democratie moet bevochten worden, steeds opnieuw. Nu blijft het steken in een lokaal referendum en de gekozen burgemeester. Dat wordt een doel op zich, maar dat is niet alles'.

'De praktische betekenis van dit alles is dat democratisering de creativiteit van iedereen maximaal benut. Dat is geen jaren '70 idee.

Dick Tommel onderhoudt het contact tussen SWB en de Tweede Kamerfractie. Hij ziet een tweeledige taak voor de SWB. Ten eerste bundelt ze de – per onderwerp gerangschikte – werkgroepen en daarmee de kennis binnen de partij. Daarnaast heeft de SWB een taak in het genereren van ideeën voor de lange termijn. Tommel: "In de dagelijkse politiek bestaat toch de neiging ideeën die niet direct in je straatje passen opzij te leggen, vaak ook omdat je niet weet wat het gaat kosten. Een partij als D66 moet een groep mensen hebben die zulke ideeën uitwerkt. Op dit moment gebeurt dat onvoldoende".

Het past prima in het huidige no-nonsense denken. In de management handboeken uit de jaren tachtig is het oproepen van creativiteit een van de belangrijkste thema's. Wat sociale vernieuwing betreft: met name het mondig maken van mensen, hen betrekken bij bestuur en samenleving, ligt geheel in de D66-lijn'.

Alexander Osten/Elmer Klaasen.

praktijk aan toe gaat met de financiering en de kwaliteit van de kinderopvang. Zo kom je vanuit je stapels papier in de werkelijkheid. Werkbezoeken vind ik sowieso altijd zeer verhelderend. De kennis die je in de praktijk opdoet is misschien wel de basis van de kennis die je nodig hebt om allerlei beslissingen te nemen. Het papierwerk op het Binnenhof levert dan voornamelijk aanvullende kennis. De abstracties op papier zien er altijd eenvoudiger uit dan de weerbarstigheid van de praktijk."

Overzicht

Machteld Versnel: "Eigenlijk zou je drie keer zoveel tijd willen hebben om de dingen werkelijk goed te kunnen bekijken, in rust, met overweging. Maar je rent echt van hot naar haar.

Ik had wel verwacht dat ik altijd tijd tekort zou hebben, dat was ik in de tijd dat ik in de Utrechtse gemeenteraad zat ook wel gewend. Alleen had ik daar het overzicht over het totaal, en dat is hier absoluut niet zo. Je behandelt een klein stukje, en in de fractievergadering hoor je wel wat er verder speelt, maar af en toe moet je stemmen over dingen waarvan je geen idee hebt waar het over gaat. Dat vind ik erg jammer."

"De Vierde Nota Ruimtelijke Ordening, waarmee ik bezig ben, raakt een heleboel gebieden uit portefeuilles van andere fractieleden: landbouw, natuurontwikkeling, milieu, verkeer en vervoer, en daarom wilde ik ook graag dat de anderen goed naar de nota keken. Ik vond het moeilijk om in m'n eentje een fractiestandpunt te verwoorden."

Arthie Schimmel moet ook nog een beetje wennen aan de enorme hoeveelheid onderwerpen die behandeld wordt in de Kamer. "Er komen nu dingen voor op de agenda waarvan ik nog nooit gehoord heb, maar ik neem aan dat je na een tijd wel het idee krijgt dat je de dingen al eens hebt zien passeren, of dat je weet waaruit dingen voortvloeien. Ik heb twee jaar in de Provinciale Staten gezeten, en op het moment dat ik daar wegging zag ik allerlei onderwerpen weer terugkeren.

De fractieleden zijn het erover eens dat het een rommelig half jaar was in de Kamer. Schimmel noemt de eerste maanden "niet inspirerend". "Ik vond het niet zo gemakkelijk om gemotiveerd te zijn. Er heerste geen politiek werkklimaat. Iedereen zat te wachten op de nieuwe regering. Dan zijn er wel allerlei dingen te doen, maar het kader waarbinnen je die dingen doet ontbreekt. Na het paasreces had ik wel gedacht dat wat meer grote onderwerpen aan bod komen. Ik had gehoopt dat de Jeugdwerk-garantiewet behandeld zou worden voor het reces, en, misschien tegen beter weten in, het NMP+. Maar dat gaat in ieder geval al niet door."

Kabinetssaden

De verwachtingen omtrent de daadkracht van het nieuwe kabinet liepen nogal uiteen.

Tommel: "Ik had wel verwachtingen van het kabinet, maar niet zulke hoge. In het regeerakkoord hebben ze veel beslissingen voor zich uitgeschoven, zoals bijvoorbeeld over de euthanasie, en dat is geen sterk punt voor een beginnend kabinet. Er is natuurlijk een enorm cultuurverschil tussen CDA en PvdA, en dat is in de afgelopen jaren met het CDA in de regering en PvdA in de oppositie alleen maar gegroeid. In het kabinet hebben die cultuurverschillen tot nu toe niet tot problemen geleid, men voelt zich kennelijk in de eerste plaats vakminister. Dat is goed voor de stabiliteit van het kabinet, maar er gaat dan ook zeer weinig inspiratie vanuit. Men is zo voorzichtig tegenover elkaar. Tussen de kilo's brieven en nota's die ik per dag krijg zit zelden iets waarvan ik zeg "Tjonge, wat een

'Olga Scheltema: twijfel...'

briljant nieuw idee." Schimmel vindt dat je van een centrum-links kabinet wel het één en ander mag verwachten. "Een trendbreuk op het gebied van het milieu en arbeidsmarktpolitiek, dat is voor mij de toetssteen voor dit centrum-linkse kabinet." Of haar verwachting waarheid wordt moet dus nog blijken. Scheltema had verwacht dat de PvdA krachtiger achter de Sociale vernieuwing zou staan. "Zoals de PvdA telkens weer aanschurkt tegen het CDA, niet nalatend te benadrukken dat het bijzonder onderwijs geen haar gekrenkt zal worden... dan vraag ik me af waar die eigenheid van die partij in dit kabinet blijft. Wie weet hoe het gelopen zou zijn als D66 toch in het kabinet was gekomen. Het zou me niet verbazen als de PvdA zich nu zo af en toe eens achter de oren krabt en denkt 'Hadden we nu maar...'"

"Als dit kabinet barst, dan gebeurt dat intern. Daar kunnen wij hoogstens wat bij helpen... ", vindt Versnel. "Het is natuurlijk voor iedereen waanzinnig spannend hoe de Statenverkiezingen volgend jaar zullen verlopen. Als de PvdA nog verder zakt... ze doen nu allemaal wel flink, maar ze zitten in een diep dal. Bij het CDA leunen ze rustig achterover, en zeggen

"Nee" tegen veel dingen, en ze krijgen hun zin."

Dick Tommel: "De partijen zijn zo voorzichtig met elkaar, en het CDA maakt toch de dienst uit. De PvdA weet dat ze gedoogd wordt, en niet meer dan dat. Bovendien is dit kabinet weinig ambitieus. Op het moment dat het kabinet ambitieus wordt krijg je grote problemen, omdat dan de tegenstellingen duidelijk worden."

Olga Scheltema betwijfelt of dit kabinet zijn volle rit uitmaakt. "Je ziet toch nu al weer hoe er telkens weer fricties zijn tussen CDA en PvdA, hoe moeizaam het allemaal gaat. Het is geen vanzelfsprekend samengaan, maar meer het tot elkaar verordeeld zijn en daar het beste van maken."

Het CDA maakt dus de dienst uit, en werkt volgens de fractieleden remmend op veel goede ontwikkelingen. Hoe is het om in zo'n situatie oppositie te voeren? Tommel: "Naar buiten toe hebben we ons nog teveel bezig gehouden met kruimelwerk, te weinig nog met nieuw beleid. Maar we zitten wel voortdurend ministers achter de voddens over allerlei dingen. D66 heeft een duidelijke rol in de zakelijke oppositie. Als we het met het kabinet eens zijn zullen we dat eerlijk zeggen, maar punten waarmee we het niet eens zijn zullen we nadrukkelijk naar voren brengen. Soms krijg je steun, andere keren niet. Ik moet zeggen dat we veel meer binnen gehaald hebben dan op grond van het aantal zetels te verwachten was. We zijn tenslotte altijd afhankelijk van steun van derden. Dat betekent dat je of moet zien dat je een kamermeerderheid krijgt, of dat je de regering voor je kar spant. Dat laatste lukt soms ook." Machteld Versnel ziet de komende jaren optimistisch tegemoet wat de rol van D66 in de oppositie betreft. "Voor ons zullen de komende jaren niet frustrerend zijn, omdat wij goed positief kritisch oppositie kunnen voeren. Wij wijzen het kabinet erop als het niet doet wat het hoort te doen. Het oogt wat minder dan een oppositie waarbij je alles wat het kabinet doet fout vindt, maar ik denk toch dat het inhoudelijk sterker is."

Liesbeth Tettero

Oude Liefde Roest Niet

Het lidmaatschap van het Europees Parlement heeft voor Jan-Willem Bertens geen volledige breuk met het (zijn) verleden betekend. Van de ervaring en deskundigheid, opgebouwd gedurende opeenvolgende diplomatieke plaatsingen in verschillende Derde Wereldlanden, en met name in Latijns-Amerika, wordt graag gebruik gemaakt. En ook de belangstelling van de D66-Europarlementariër zelf voor deze landen is onverminderd groot. De achtergrond van de individuele leden speelt in niet onbelangrijke mate mee bij de taaktoedeling in de fractie, en al evenzeer bij de invitaties door regeringen en organisaties in en buiten de Europese Gemeenschap. Bertens verkeert daardoor beroepshalve met een zekere regelmaat op het Westelijk Halfrond, in het bijzonder het Latijnse deel daarvan.

Zo was hij eind november vorig jaar met een aantal andere fractieleden in Nicaragua om de voorbereidingen voor de verkiezingen daar in ogenschouw te nemen, zowel als Europarlementariër als in de hoedanigheid van ex-ambassadeur in de regio. De "politiek" ter plaatse hecht sterk aan zulke contacten, en kent daarbij veel waarde toe aan het ex-ambassadeur zijn. Daar wordt nu eenmaal meer aandacht aan gegeven dan aan "zomaar" een Europarlementariër. In februari van dit jaar was hij opnieuw twee weken in Nicaragua (een week voor en na de verkiezingen van 25 februari) als waarnemer voor onder andere het comité' voor de dialoog tussen Nederland en Nicaragua.

In januari van dit jaar was Bertens in Viñ del Mar (Chili), waar hij op persoonlijke titel was uitgenodigd deel te nemen aan een conferentie georganiseerd door de Comisión Sudamericana de Paz: een groep Latijns-Amerikaanse (ex-)politici waaronder de oudpresidenten Barrantes (Peru), Betancur (Columbia), Andres Perez (Venezuela) en mevr. Gueiller (Columbia), en de Nobelprijswinnaars de schrijver Gabriel Garcia Marquez (literatuur) en de schrijver/politicus Perez Esquivel (vrede). Thema van de conferentie was het garanderen van blijvende vrede in Latijns-Amerika door middel van democratisch verkozen regeringen. "We hebben een democratische schuld aan onze bevolking", zoals één van de betrokken politici het uitdrukte.

Latijns-Amerika kampt -het is bekend- nog steeds met gigantische problemen: een enorme buitenlandse schuld, grote sociaaleconomische achterstand, plus binnen deze landen zelf een brede kloof tussen arm en rijk. Ter illustratie: het equivalent van het totaal aan

buitenlandse schuld van Latijns-Amerika wordt particulier in de Verenigde Staten geïnvesteerd. Eén van de invalshoel en van de conferentie was de vraag welke bijdrage Europa kan leveren aan de oplossing van deze problemen. Bertens: "Europa is sterk 'in beeld' in Latijns-Amerika; de band met Europa is groter dan met Noord-Amerika, het denken is eerder Europees dan Amerikaans".

In Latijns-Amerika is de vrees groot om buiten de boot te vallen van de speciale relaties en programma's die de Europese Gemeenschap met bepaalde groepen landen onderhoudt: met de Lomé landen en met Oost-Europa met name. Daarbij moet niet vergeten worden dat de markt voor veel exportartikelen van Latijns-Amerika (als wol, huiden, vlees) verloren is gegaan als gevolg van EG-beleid, waardoor landen als Argentinië, Uruguay en Chili economisch zwaar getroffen zijn. Ook nu men in Europa ziet dat de democratie in Latijns-Amerika (inclusief landen als Paraguay en Bolivia) voet aan de grond krijgt, is er desalniettemin weinig aandacht (m.n. economisch) voor het continent.

In november a.s. vindt een nieuwe bijeenkomst plaats in Caracas (Venezuela), waar Bertens weer voor is uitgenodigd. Daar zal verder worden gesproken, onder meer over de rol van de EG. De Europese Commissie heeft inmiddels wel enig beleid ontwikkeld, maar veel is het nog niet. Bertens: "Het is niet een kwestie van het zomaar kwijtschelden van schuld; dan is morgen de schuld weer terug. Vergeet niet dat er grote potentiële rijkdommen zijn in bijvoorbeeld Argentinië. Ook Chili en Brazilië zijn geen Derde Wereldlanden. Waar grote behoefte aan bestaat is know-how uit Europa, met name op het vlak van het financieel management en van efficiency bij het beheer van schulden en ook van het milieu.

Latijns-Amerika kan profiteren van het wegvallen van de Oost-West-tegenstelling: economisch, door het ontstaan van nieuwe afzetmarkten, en politiek, door vermindering van binnenlandse spanningen. Maar tegelijk is er een gevaar verbonden aan het wegvallen van die tegenstelling, namelijk dat ze in een zonsverduistering terecht komen, waardoor de sociaal-economische situatie opnieuw een bron van conflicten kan gaan vormen. Daaruit is dit initiatief van de Zona de Paz geboren. Prioriteit van deze mensen is de noodzaak van het opheffen van de sociale ongelijkheid voor vrede in Latijns-Amerika".

De week na Pasen was Bertens met twee collega-Europarlementariërs (een christendemocraat en een socialist) in Guatemala. Hij was daar uitgenodigd om zijn visie te geven op de oprichting van het Centraal-Ameri-

kaanse Parlement. Dit is een onderdeel van het vredesakkoord voor Midden-Amerika, Esquipulas II. Het Europees Parlement staat model voor dit initiatief. Bertens: "Het is natuurlijk niet helemaal vergelijkbaar, maar niet alleen ten ongunste van de Middenamerikaanse variant. Ik heb onder meer gewezen op de verschillen die tussen de twaalf EG-landen bestaan, en de overeenkomsten tussen de vijf Middenamerikaanse landen (plus Panama als waarnemer). Zij hebben bijvoorbeeld het voordeel van één taal". Vanzelfsprekend is Jan-Willem Bertens ook in het Europees Parlement zelf actief met betrekking tot Latijns-Amerika. Middels resoluties en bijdragen aan debatten hield hij zich o.a. bezig met kwesties als de vernietiging van het Braziliaanse regenwoud, de rechten van de indianen, de verkiezingen in Nicaragua, de Amerikaanse interventie in Panama en de mensenrechtensituatie in Cuba. Maar daarover is bij eerdere gelegenheden al verslag gedaan in de Democraat.

Bestuurlijke Vernieuwing

De bestuurlijke vernieuwing speelde in de lokale verkiezingscampagnes een belangrijke rol. In een aantal gemeenten zijn er al vergaande voorstellen over tafel gekomen, maar elders komt het maar moeilijk op gang. Vanuit enkele lokale fracties is daarom het idee gekomen om een overleg op te starten over de bestuurlijke vernieuwing. Naast uitwisseling van ideeën is het de bedoeling aandacht te besteden aan een gezamenlijke D66-aanpak. Raadsleden die belangstelling hebben voor deze werkgroep kunnen contact opnemen met Roel Bukman, Hermelijnedreef 16, 5343 XD Oss (Na half augustus ook telefonisch: tel. 04120-31244).

Adreswijzigingen

Dick Tommel
Kronenland 1204
6605 RR Wijchen
08894-22752
Gerrit Jan Wolffensperger
De Breekstraat 55
1024 LK Amsterdam
020-321450

Burgemeestersmakelaar Jacob Kohnstamm:

BLINDGANGERS ZIJN FUNEST VOOR DE LOBBY

"De meest geschikte burgemeesterkandidaat voldoet aan de volgende criteria: Zij is 8 jaar succesvol wethouder geweest, is deugdzam getrouwd, heeft derhalve 1.75 kind - het Nederlands gemiddelde - en heeft het juiste geloof voor de desbetreffende plaats. Waarom juist dit de enige geschikte kandidaat is? Omdat zij slechts kans maakt dat haar het lidmaatschap van D66 vergeven wordt."

Het Tweede kamerlid Jacob Kohnstamm lobbyt nu vier jaar voor D66 in het burgemeesterscircuit. Eerst vooral bij de minister en de ambtenaren, sinds enige tijd veel vaker bij de commissarissen van de koningin en de lokale gemeenteraadsfracties. Soms klinkt enig cynisme door als hij over de kansen van D66-kandidaten spreekt, maar van ontevredenheid is toch geen sprake. Van de 14 burgemeesters van D66-signatuur werden er 11 'onder' Kohnstamm benoemd. "Er zijn jaarlijks een zestigtal burgemeestersbenoemingen. D66 loopt nu in 10 procedures waar we een redelijke kans hebben mee. Als we op gelijke voet doorgaan hebben we over drie jaar 25 burgemeesters. Dat is een mooi resultaat, ook al omdat het bij benoemingen heel vaak om doorstroming gaat van burgemeesters naar grotere gemeenten. Er wordt voor burgemeesters heel zwaar gehecht aan dagelijkse politiek-bestuurlijke ervaring. Soms lijkt het alsof je burgemeester moet zijn om het te kunnen worden. Dat is niet terecht, maar beperkt wel het aanbod aan kandidaten. D66 heeft natuurlijk nog niet zoveel bestuurlijke ervaring opgedaan. Dat begint net. We moeten inzetten op de kleinere gemeenten met minder dan 8.000 inwoners en dan doorstromen." "Dat vraagt om specifieke kandidaten, want iemand met een relevante positie in het bedrijfsleven moet al snel financieel te veel inleveren. Waar ik om zit te springen zijn vrouwelijke kandidaten die maatschappelijk redelijk aan de weg hebben getimmerd. Stuur een commissaris van de koningin die door dan helpt hij immers twee minderheden in een klap: vrouwen en D66-ers."

Gekonkelefoes

"Het beeld dat in het land bestaat dat in Den Haag de benoemingen gekonkelefoesd en geregeld worden is vanaf 1982 en zeker na het regeerakkoord steeds minder waar. In het regeerakkoord staat nu: Niet dan bij hoge

uitzondering zal afgeweken worden van het advies van de vertrouwenscommissie van een gemeenteraad", vervolgt Kohnstamm. Het zwaartepunt in de besluitvorming is verlegd naar de gemeenten, met een nadrukkelijke rol van de commissaris van de koningin. Zo doet deze de eerste, belangrijke selectie van sollicitanten en verwijst slechts een aantal van hen door naar de gemeente. Een voordracht van de gemeente wijzigen is vervolgens alleen mogelijk op grond van procedurele fouten of slecht functioneren van de vertrouwenscommissie. Maar door de selectie kan de commissaris de hele sollicitatie sturen.

Kohnstamm: "Die selectie kan doorslaggevend zijn. Bijvoorbeeld omdat van de ene partij een zeer geschikte kandidaat wordt doorgestuurd tegenover drie minder geschikte kandidaten van andere partijen. Dat gebeurt. Prachtig voorbeeld is dat een gemeenteraad vroeg om een katholiek, gegeven de samenstelling van de bevolking, en van de commissaris vervolgens drie socialistische kandidaten van protestantse of zelfs humanistische achtergrond en een katholieke CDA-er kreeg doorverwezen. Dan kun je wel raden hoe het loopt. Op zich is het niet zo gek om de commissaris de eerste selectie te laten maken. Maar ik vind wel dat de commissaris met die selectie de gegevens van alle sollicitanten aan de vertrouwenscommissie moet doorsturen."

Oude rotten

Kohnstamm ziet zichzelf als 'door de partij ingehuurde makelaar'. Het Tweede Kamerlid lobbyt uit hoofde van zijn lidmaatschap van de referentie-commissie van D66, waar ook de partijvoorzitter, Hans van Mierlo en oude rotten als Max Rood en Henk Zeevalking deel van uitmaken. "Alle leden van de referentiecommissie nemen een vertrouwenspositie in en we hebben geheimhoudingsplicht. De referentiecommissie is verantwoordelijk verschuldigd aan het Hoofdbestuur. Het is een klankbord, voor mij, maar ook voor kandidaten of betrokkenen die menen dat wij ons werk niet goed doen."

Genant

"Omdat de coördinatie van de burgemeestersbenoemingen binnen D66 steeds nadrukkelijker bij mij en de referentiecommissie is komen te liggen is het van essentieel belang

dat ik alle informatie heb. Ik handel in informatie en ben de spin in het web. Zowel voor de lobbyist als voor de kandidaat is het belangrijk te weten of iemand zich als D66-er profileert, of dat er essentiële informatie is over de burgemeesterspost.

Het is nogal genant wanneer een fractie in de Raad meedeelt dat er per se een D66-burgemeester moet komen als er geeneen gesolliciteerd heeft. Het is ook genant als ik niet weet dat iemand zich als D66-er presenteert in een procedure. We noemen dat blindgangers. Die zijn in mijn ogen niet geschikt als D66-burgemeester, maar ze schaden de partij wel. Feit is dat er geen enkele burgemeester meer wordt benoemd die niet ook een partijpolitieke kleur heeft. Als ik als makelaar zie dat er mensen van mijn eigen politieke kleur langs mij heen schieten, dan zijn het of ongeschikte kandidaten voor het burgemeesterschap of geen goeie partijgenoten en in beide gevallen zal ik ze niet steunen."

"Ik maak per jaar een tachtigtal procedures mee en weet dus een beetje hoe het gaat en welke problemen sollicitanten, leden van vertrouwenscommissies, raadsfracties tegen kunnen komen. Ik zoek contact met raadsfracties, kandidaten, de commissaris over de procedure, achtergrond-informatie, de meer plaatselijke politieke verhoudingen. Er stapelt zich een hoop 'know how' op die ik ter beschikking wil stellen aan alle partijgenoten die daar hun voordeel mee kunnen doen."

Lennart van der Meulen

"De contactpersoon en secretaris van de referentiecommissie is Michiel ten Brink. Voor meer informatie over de commissie kunt u contact met hem opnemen via tel. 070-31 82638."

CDA te weinig burgemeesters?

Volgens de voorzitter van het CDA, mijnheer Van Velzen, heeft die partij te weinig burgemeesters. Het worden er steeds minder en die ontwikkeling is in strijd met de landelijke verhoudingen. Het baart de partij zorgen. Aldus een mededeling van de voorzitter. Toen de rest van Nederland hierop in schaterlachen uitbarstte, haastte mijnheer v.V. zich om te verklaren dat het niet om het aantal gemeenten ging, maar om het aantal inwoners van al die gemeenten te zamen. Is het niet zo dat de nieuwe benoemingen van burgemeesters de verhoudingen steeds beter benaderen? Het CDA en in mindere mate de PvdA hebben er nog wat te veel, maar er komt toch een zeker evenwicht. Jacob Kohnstamm zei naar aanleiding van de noodkreet van Van Velzen: Als de lijn die Van Velzen voorstaat wordt gevolgd - welk rekensommetje van het CDA je ook aanhoudt - dan moeten de komende 60 à 70 burgemeesters uit D66 komen.'
Solliciteren, dames en heren!

A.O.Z.T.

Vreest niet: geen nieuwe club in de partij! A.O.Z.T. betekent volgens Guus den Besten uit Noordbroek: Afkortingen Onbegrijpelijk Zonder Toelichting. Hij is boos en verklaart zich geen super-ingewijde in de partij die dat hele afkortingenarsenaal voortdurend paraat heeft. Daarom vraagt hij de C.V.V.A. (Commissie Verklaringen van Afkortingen) om eens een nieuwe lijst uit te brengen. Waar gaat het nou om? Zie nr. 5, pag. 6. Daar staat RVC, maar vijf regels daarboven staat Regionale Verkiezingscommissie. Op pag. 7

wordt gesproken van ARV (Algemene Regiovergadering) dat staat in de statuten en het huishoudelijk reglement van de partij. Ook met SWB heeft Guus moeite. En dat niet alleen: hij stompt daar keer-op-keer op af. Hij veronderstelt dat dit niet de bedoeling van een ledenblad kan zijn. Guus heeft gelijk. De redactie zal de aan het C.V.V.A. gerichte opdracht overnemen en een lijstje maken. Nog even geduld Guus. We begrijpen overigens niet precies de afkorting die onder je brief staat: M.vr. gr.' Betekent dat wellicht: Meer vreugdeloos grijnslachen?

WW-er te Muiden

Muiden heeft dertien raadszetels. D66 vier, VVD vier, CDA drie en PvdA twee zetels. Poging tot coalitievorming van VVD en CDA (krappe meerderheid) mislukt. Informatief gesprek volgt tussen CDA, PvdA en D66 (negen zetels).

Tot nu toe waren er twee wethouders en iedereen vindt dat voldoende. Het CDA gunt de PvdA een wethouderspost en is zelf bereid genoeg te nemen met een Waarnemend Wethouder, die het recht krijgt de collegestukken in te zien en de collegevergaderingen bij te wonen. Ook D66 gaat daarmee accoord. In de loop van de onderhandelingen vertoont de PvdA steeds meer bezwaren tegen waarnemend wethouder. Is dit niet op slinkse wijze een derde wethouder binnenhalen? Draagt deze verantwoordelijkheid en hoe is hij daarop aanspreekbaar? Tenslotte vindt de PvdA het hele voorstel ondemocratisch en zot. Ook een tussenvoorstel, waarbij de waarnemend wethouder niet deelneemt aan collegevergaderingen en van de burgemeester moet vernemen wat er in het college besproken is, is voor het CDA niet aanvaardbaar. Het CDA besluit nu zelf een wet-

houder te leveren en een college te vormen met D66. PvdA buiten spel. Conclusie: WW-er te mijden? D66 Muiden wil in de persoon van Joop Lahnstein, Het Hert 14, 1398 EJ Muiden, graag vernemen wat men in de partij van zo'n WW-constructie vindt. (tel. 02942-4469). Overigens hebben CDA en D66 in Muiden hun voorlopig collegeprogramma huis aan huis in de gemeente laten verspreiden met een verzoek om op een openbare vergadering met suggesties voor verbeteringen te komen. Een geval van werkbare democratie.

Ziedend bintje

In Wageningen opereert ondergronds een club met de naam "Het ziedend bintje", die zich verzet tegen de genetisch gemanipuleerde aardappel door bij nacht en ontij proefvelden met dergelijke knollen te verwoesten. De B.V.D.* benadert minstens even slinks een lid van Groen Links met het verzoek om in dat Ziedend Bintje te infiltreren. De man doet of hij daarop ingaat en neemt twee gesprekken met mensen van de B.V.D. op een bandje op. In overleg met de gemeenteraadsfractie van Groen Links wordt besloten de tekst van die gesprekken in de openbaarheid te brengen via de lokale omroep. De kamerfractie van Groen Links stelt vragen aan de minister van Binnenlandse Zaken. Op 12 juni komen er vragen aan Michel Jager, burgemeester van Wageningen. Die richt zich per omgaande tot de B.V.D. met het verzoek om eens in een openbare commissievergadering te komen uitleggen hoe de werkwijze van de B.V.D. is geregeld. Tot ieders verbazing wordt dit unieke verzoek ingewilligd. De B.V.D. in de openbaarheid. Wie had dat 25 jaar geleden durven dromen? Wanneer deze Democraat verschijnt, heeft die commissievergadering inmiddels plaats gehad. Wij houden u op de hoogte.

*Voor Guus: B.V.D. betekent Binnenlandse Veiligheidsdienst.

Weg organisatie

'Organisatie van kennis' zou een nieuwe impuls moeten geven aan het omgaan met kennis (macht?) binnen de partij. De voorstellen werden in goed overleg tussen secretariaat, SWB, PSVI, Kamer en besturen besproken. Niets aan de hand dus: verandering is nooit slecht voor een groeiende club als D66. Opvallend is echter dat de organisatie van kennis verwordt tot een wegliep van kennis. Na Maarten Brackel (directeur PSVI), en Erik van der Hoeven (directeur SWB) heeft nu ook Veronie Smeulders (hoofd Landelijk Secretariaat) het Bezuidenhout verlaten. Ook bij de Kamerfractie heeft intussen een belangrijke spel, Carla Pauw, haar vertrek al aangekondigd. Blijft er eigenlijk nog wel kennis over om te organiseren?

"Tijdens de Oost-West-conferentie was er ook tijd voor ontspanning. Op de foto de financiële experts uit het westen tijdens een rondvaart door de Amsterdamse grachten. Links Rostov, rechts het verse lid van de Rekenkamer Maarten Engwirda."

WERK VOOR MINDERHEDEN PARTICIPATIE IN HET ARBEIDSPROCES

Voorlopige concept-agenda ALV-51
zaterdag 3 november 1990
Congresgebouw te 's-Gravenhage

1. OPENING door de partijvoorzitter
2. Benoeming Notulen- en Stemcommissie
3. Toelichting stemprocedures

4. FINANCIËN
  - jaarrekening 1989
  - begroting 1991
5. Presentatie kandidaten besturen en commissies/Opening stembussen

6. MINDERHEDEN
Lunchpauze

- FRINGEMEETING OOST-EUROPA
7. Toespraak afscheidnemende voorzitter
Sluiting stembussen

8. OOST-EUROPA
9. Toespraak fractievoorzitter Tweede Kamer

10. ACTUELE POLITIEKE MOTIES
11. Uitslag stemmingen
12. Toespraak aantredende partijvoorzitter
13. Sluiting door de partijvoorzitter

waarbij drie stappen zijn te onderscheiden:

- leerlingwezen/werkend leren
- toetreding
- arbeidsvoorzieningsbeleid

4.1 Scholing

Veel van de in Nederland verblijvende leden van minderheidsgroepen zullen pas een kans van slagen hebben op de arbeidsmarkt als ze zich beter kwalificeren. Op dit moment blijft de scholing van de minderheden vaak ver achter. Het eerste markeringspunt is bij de overgang van basis- naar voorgezet onderwijs. Bijna alle leden van minderheidsgroepen komen gemiddeld later van het basisonderwijs af, en hebben dan al een 'leeftijdsachterstand'. Die heeft gevolgen voor de verdere schoolloopbaan. Veel van de leerlingen zijn al kort na de genoemde overgang niet meer leerplichtig. Vaak zullen die leerlingen -overigens net als autochtone leerlingen onder dezelfde omstandigheden- liever snel de arbeidsmarkt opgaan dan voortgezet onderwijs af te maken.

De doorstroom naar het voortgezet onderwijs is relatief gering bij Turken en Marokkanen. Als deze deelnemen betreft het vooral het lager beroepsonderwijs: voor jongens het technisch onderwijs en voor meisjes het huishoudonderwijs (met nauwelijks beroepsperspectieven). Surinamers en Antillianen stromen veel vaker door naar het algemeen voortgezet onderwijs (MAVO, HAVO). Oorzaken voor de situatie - vroege 'drop-outs', lage schoolopleidingen - zijn velerlei: slechte geïnformeerdheid van de ouders, weinig belangstelling bij vooral de zij-instromers (dit zijn leerplichtigen die het begin van de schoolloopbaan niet in Nederland hebben gevolgd), relatief beperkte Nederlandse taalbeheersing, slechte afstemming van het Nederlands onderwijsaanbod op de behoefte van de leerlingen uit de minderheden. Onder de niet-leerplichtige leden van minderheidsgroepen zijn er velen wier opleiding ontoereikend is om op een bevredigende wijze de Nederlandse samenleving te participeren. Sommigen hebben slechts enkele jaren onderwijs genoten in het land van herkomst.

Dit geldt ook voor een deel van de niet meer leerplichtige migranten die zich in de komende tijd in Nederland zullen vestigen, bij voorbeeld in het kader van de gezinshereniging of als vluchteling.

Beoordeling

D66 vindt dat van leden van minderheidsgroepen mag worden verwacht dat zij moeite doen om de Nederlandse taal machtig te worden. Dit is een noodzakelijke, maar geen voldoende voorwaarde voor succesvolle deelname aan scholing en arbeid. Meer algemeen gesteld gaat het bij de scholing om twee situaties n.l.:

Reguliere schoolleerlingen

Uitgangspunt hier moet zijn het percentage afvallers zo gering mogelijk te maken. Verbetering van het onderwijs van het Nederlands aan van huis uit niet-Nederlandstaligen taal heeft prioriteit. Voor kwaliteitsverbetering van dit onderwijs moeten extra geldelijke middelen beschikbaar worden gesteld. Zij-instromers behoeven specifieke extra aandacht en begeleiding, omdat zij het gewone onderwijs nog niet kunnen volgen.

D66 acht het nodig dat alle leden van minderheidsgroepen zich ervan bewust zijn dat het voordelig en praktisch is om een schoolopleiding af te maken, ook omdat er over enige tijd aanzienlijk minder banen voor ongeschoolden zijn dan thans. De organisaties van de minderheden zullen hieraan veel meer moeten doen.

Niet-leerplichtigen

Om te voorkomen dat leden van minderheidsgroepen in de marge van de Nederlandse samenleving terechtkomen, dienen zij het recht te krijgen alsnog onderwijs te volgen tot een niveau dat in eerste instantie tenminste mogelijk maakt, zich in de Nederlandse taal uit te drukken en bepaalde maatschappelijke vaardigheden te beheersen. Dit noemen wij het niveau van de basiseducatie. Invoering van een dergelijk leerrecht is een eerste vereiste. Dit verplicht de overheid zorg te dragen voor voldoende onderwijsaanbod tot het niveau van de basiseducatie.

Thans zijn de voorzieningen op dit punt verre van toereikend.

De kosten voor de noodzakelijke uitbreiding van die voorzieningen zijn niet gering. (Echter het alternatief voor relatief grote aantallen niet- of nauwelijks opgeleiden die voor hun levensonderhoud overwegend afhankelijk zijn van de overheid, rechtvaardigt deze investering.) Het recht op dit onderwijs veronderstelt tevens kostenloze deelname. Deelname moet door voorlichtingsactiviteiten zoveel mogelijk worden gestimuleerd. Nieuw binnen te komen leden van minderheidsgroepen moeten bovendien actief benaderd worden, zodat zij bij de eerste opvang in gemeenten op het bestaan van het leerrecht geattendeerd worden. Overigens zouden in voorkomende gevallen, ook autochtonen gebruik moeten kunnen maken van dit leerrecht. Het leerrecht zou in een later stadium van het niveau van de basiseducatie moeten worden uitgebreid tot een niveau van beroepsgeoriënteerde educatie.

Werkloze, uitkeringsgerechtigde leden van minderheidsgroepen zullen worden verplicht van het leerrecht gebruik te maken, indien en voor zover zij niet reeds vaardigheden tot op het niveau van de basiseducatie machtig zijn. Om dit vast te kunnen stellen, is derhalve nodig dat op

het arbeidsbureau een test wordt afgenomen. Het weigeren deel te nemen aan het basiseducatie-onderwijs, wordt gesanctioneerd met een korting op de uitkering. Voor meisjes en vrouwen zonder basiseducatie-vaardigheden die vallen onder de 1990-maatregel, geldt deze verplichting evenzeer. (Voorzover zij althans verplicht zijn zich in te schrijven als werkzoekende.) De eventuele korting vindt in dat geval plaats op de uitkering van de partner, ook als deze zelf reeds een korting ondervindt wegens het weigeren deel te nemen aan het basiseducatie-onderwijs. De specifieke problematiek die juist meisjes en vrouwen uit minderheidsgroepen veelal ondervinden, maakt overigens noodzakelijk, dat in voldoende mate speciale klassen voor meisjes en vrouwen worden opgezet.

Het relatief zware karakter van een dergelijke verplichting maakt het stellen van een maximum leeftijd voor het verplicht gebruik maken van het leerrecht in bovengenoemde gevallen esentiëel. Deze zou moeten worden gesteld op 50 jaar. Zeker tot op deze leeftijd kan worden verwacht dat men actief aan de samenleving deelneemt. En om dat te bereiken, zijn zowel leerrecht als ook leerplicht bedoeld.

Overigens geldt hier, dat autochtone werkloze uitkeringsgerechtigden in voorkomende gevallen eveneens worden verplicht van het leerrecht gebruik te maken.

4.2 Aansluiting scholing-arbeidsmarkt

4.2.1 Leerlingwezen

Het leerlingwezen is een voorziening op het snijvlak van onderwijs en arbeidsmarkt. Per jaar krijgen nu zo'n 50.000 jongeren via het leerlingwezen toegang tot het arbeidsproces.

Het leerlingwezen is juist voor jongeren uit minderheden gegeven hun schoolachtergrond een goede mogelijkheid om zich beroepsmatig te kwalificeren. Opvallend komt in het kader van onderzoeken naar voren dat minderheden-jongeren relatief minder leerlingplaatsen weten te bemachtigen. Oorzaken daarvoor lijken te zijn:

- onvoldoende screening van praktijkprogramma's toetsen en examens op elementen die onnodig zijn geënt op de Nederlandse cultuur;
- relatieve onbekendheid van het leerlingwezen bij minderheden en bij organisaties van minderheden;
- de rolopvatting van consulente bij arbeidsbureaus. Zij streven binnen het kader van het Sozawe aanbevolen beleid naar de gemakkelijker te behalen successen. Daardoor komt de jongere uit een minderheid niet zo eenvoudig aan een plaats in het leerlingwezen.

Momenteel wordt overigens door de overheid in samenwerking met minder-

heidsorganisaties een actieplan leerlingwezen voor leden van minderheidsgroepen ontwikkeld.

Beoordeling.

D66 acht het leerlingwezen - leer-/arbeidsplaatsen - een voor jongeren uit minderheidsgroepen heel zinvolle weg voor het verkrijgen van de gewenste toerusting. Betrokken arbeidsorganisaties dienen te worden gestimuleerd tot het creëren van leer/arbeidsplaatsen. Daarnaast dient het scheppen van tijdelijke werkervaringsplaatsen voor hen te worden gestimuleerd.

4.2.2 Toetreding tot de arbeidsmarkt en arbeidsvoorzieningsbeleid

Globaal genomen zijn er bij de toetreding tot de arbeidsmarkt drie soorten criteria op grond waarvan kandidaten voor een baan worden geselecteerd. Dat zijn technisch-instrumentele vaardigheden, opleidbaarheid en sociaal-normatieve overwegingen. Als iemand buiten Nederland een opleiding heeft genoten is er het probleem van onbekendheid met, of vooroordelen over de kwaliteit van de vaardigheden. Voorts geeft de nu nog relatief ruime arbeidsmarkt werkgevers nog steeds de gelegenheid functie-eisen op te schroeven. De minst opgeleiden worden hiervan de dupe. Bij de sociaal-normatieve overwegingen gaat het om zaken als motivatie, betrouwbaarheid, flexibiliteit, inpasbaarheid en voorkomen. Zij worden vaak ten nadele van minderheden gehanteerd. Openlijke discriminatie komt echter weinig voor: de handelwijze is meer diffuus van aard. In elk geval is een zekere selectiviteit ten nadele van minderheden bij toetreding tot de arbeid wel aanwijsbaar. Hun in het algemeen lagere opleidingsniveau speelt daarbij natuurlijk ook een rol. En daarnaast lijkt van belang dat het zoekgedrag op de arbeidsmarkt zich voor een belangrijk deel afspeelt via informele kanalen. Informatie over vacatures via formele kanalen bereikt leden van minderheidsgroepen minder eenvoudig.

Met het arbeidsvoorzieningsbeleid wordt getracht de positie van de minderheden op de arbeidsmarkt te beïnvloeden. De organisatie van de arbeidsvoorziening is getripartiseerd. Vanaf 1990 overlegt de overheid op gelijkwaardige voet met werkgevers en werknemers over het arbeidsmarktbeleid. Op centraal niveau worden in het Centraal Bestuur voor de Arbeidsvoorziening (CBA, thans nog in oprichting) de hoofdlijnen uitgezet. In het land voeren 28 regionale besturen (RBA's) deze lijnen uit, met veel mogelijkheden voor eigen inbreng. D66 heeft in dit verband tot nu toe als standpunt ingenomen dat de sociale partners een grotere verantwoordelijkheid moeten

krijgen voor het arbeidsvoorzieningsbeleid, waarbij de vaststelling en de controle daarop bij regering en parlement behoren te blijven. De rol van de overheid is echter, wat D66 betreft helaas in de tripartite structuur dermate diffuus dat de parlementaire controle daardoor wordt belemmerd. In het arbeidsvoorzieningsbeleid is nu een scala van maatregelen beschikbaar. In de praktijk is hun effectiviteit voor minderheden echter beperkt. Op papier zijn doelstellingen voor minderheden geformuleerd. In sancties op niet-nakoming door werkgevers is echter vooralsnog niet voorzien.

Bij het gebruik van de meeste arbeidsvoorzienings-maatregelen blijken minderheden ondervertegenwoordigd te zijn. Die ondervertegenwoordiging neemt toe naarmate de voorzieningen meer zijn gericht op directe inschakeling in het arbeidsproces. Dit is des te opvallender omdat minderheden meestal juist nadrukkelijk tot de doelgroepen voor die maatregelen behoren. Uit onderzoek komt naar voren dat de verklaring vooral in handen ligt van werkgevers en arbeidsbureaus. Werkgevers hebben vaak een voorkeur voor autochtonen. Het door het Ministerie van SoZaWe voorgestane vraaggerichte beleid vergroot bij de arbeidsbureaus de kans dat bij bemiddeling op deze voorkeur wordt geanticipeerd. Bovendien zal men door dit beleid het accent leggen op resultaat, en zal men zich derhalve toeleggen op de werklozen van wie de slaagkans het grootst wordt geacht. Deze voorselectie doet de kansen voor de minderheden afnemen. Daarbij komt nog dat bij de vraaggerichte benadering het accent ligt op de zelfredzaamheid van de werklozen. Ook dat maakt het niet gemakkelijker voor werklozen uit minderheidsgroepen.

In de tripartite structuur voor de arbeidsvoorziening welke nu gaat ontstaan zullen in de RBA's de gemeenten de vertegenwoordiging uit de overheid vormen. Verwacht mag worden dat zeker de gemeenten die onder hun werklozen veel leden van minderheidsgroepen tellen in de RBA's zullen proberen een beleid juist voor deze categorieën te ontwikkelen.

Beoordeling

Het veld van de arbeidsvoorzieningsbeleid is sterk in ontwikkeling. Duidelijk is dat denkwijze en uitwerking tot het door het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid geïnitieerde vraaggerichte arbeidsmarktbeleid niet gunstig voor de minderheden heeft gewerkt. De regelingen worden te weinig door en ten behoeve van minderheden aangewend. Wellicht valt een verbetering via de tripartisering te verwachten als daarbinnen tenminste een strikte hantering van de

doelstellingen plaatsvindt. Vooralsnog is ten aanzien van de werklozen uit minderheidsgroepen, meer actieve en meer alerte en zeker meer toegespitste aanpak door de arbeidsbureaus wel nodig. Er is al een aantal goede voorbeelden op dit vlak. Daarbij is een medebetrokkenheid van de minderheden zelf onmisbaar.

4.2.3 Inleiding tot Hoofdbestuursmotie I

De eerste motie behandelt het hier besproken toerustingsbeleid.

Zij verzoekt de fracties op alle niveaus de voorstellen nadrukkelijk naar voren te brengen.

5 De toegankelijkheid van de arbeidsorganisaties

Een betere toerusting van het arbeidsaanbod en een betere en intensievere bemiddeling zullen de positie van minderheden op de arbeidsmarkt stellig verbeteren. Het zal echter niet voldoende zijn. Uit veel onderzoek is bekend dat er ook knelpunten bestaan aan de vraagzijde van de arbeidsmarkt.

Een belangrijk knelpunt is dat de vraag naar laaggeschoold werk reeds sinds geruime tijd kleiner is dan het aanbod. Dit verklaart ten dele de extreem hoge werkloosheid onder minderheidsgroepen, onder wie immers verhoudingsgewijs veel laaggeschoolden voorkomen. Geconstateerd kan worden dat een verruiming van de vraag naar laaggeschoolde arbeid hier een oplossing zou kunnen bieden. Dit is echter een kwestie van sociaal-economisch beleid in meer algemene zin en valt buiten het kader van dit congresstuk.

Binnen de huidige vraag naar arbeid is duidelijk sprake van een scheve verdeling tussen minderheden en autochtonen. Minderheden hebben aantoonbaar minder kansen op een baan dan autochtonen met gelijke kwalificaties omdat zij bij toetreding tot arbeidsorganisaties met hogere barrières worden geconfronteerd. Dit geldt op alle scholingsniveaus, al is de problematiek getalsmatig het meest nadrukkelijk aanwezig op de lagere niveaus.

De barrières doen zich voor bij werving en selectie, maar ook bij de doorstroming van werknemers binnen arbeidsorganisaties.

Bewuste discriminatie door werkgevers speelt hierbij een zekere rol. Het aantal werkgevers dat bij gelijke kwalificaties de voorkeur geeft aan autochtonen boven leden van minderheidsgroepen moet niet worden onderschat. Wellicht is echter nog belangrijker de indirecte discriminatie: het hanteren door werkgevers van procedures en regels die, vaak onbedoeld, in het nadeel werken van minder-

Hoofdbestuursmotie I

Toerusting minderheden voor de arbeidsmarkt

De ALV van D66, in vergadering bijeen in Den Haag op 3 november 1990,

1. erkennende

1.1. – dat op dit moment de verwezenlijking van de doelstelling van sociaal-economische gelijkwaardigheid voor leden van minderheids-groepen op de arbeidsmarkt eerder verderweg raakt dan dichterbij komt;

1.2. – dat vooral daardoor het integratieproces van minderheden in onze samenleving stagneert;

2. spreekt uit

2.1. – het noodzakelijk te achten de leden van de minderheidsgroepen voor hun functioneren op de arbeidsmarkt zo goed mogelijk toe te rusten;

2.2. – dat er m.b.t. de toerusting voor de arbeidsmarkt ook een grote verantwoordelijkheid ligt bij de leden van minderheids-groepen zelf;

3. beveelt daarvoor aan

– een scala van maatregelen, gericht op verbetering van scholing en op verbetering van de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt en

4. acht de volgende maatregelen wenselijk:

4.1. Verbeteren van de scholing:

4.1.1. – verbetering van het onderwijs van het Nederlands aan niet-van oorsprong Nederlandse leden van minderheids-groepen van wie kan worden verondersteld dat hun aanwezigheid in Nederland blijvend zal zijn;

4.1.2. – specifieke extra aandacht en begeleiding voor zijinstromers in het onderwijs;

4.1.3. – een leerrecht tot op het niveau van de basiseducatie voor alle leden van minderheids-groepen;

4.1.4. – een gesanctioneerde leerplicht (d.w.z. de verplichting $\times$ van het leerrecht gebruik te maken) voor werkloze, uitkeringsge-rechtigde leden van minderheids-groepen tot 50 jaar, die geen vaardigheden tot op het niveau van de basiseducatie beheersen;

4.2. Aanpak van de aansluitingsproblematiek:

4.2.1. – forse uitbreiding van het aantal stage-plaatsen en plaatsen in het leerlingwezen voor leden van minderheids-groepen;

4.2.2. – screening van praktijkprogramma's, toetsen en examens op elementen die onnodig zijn geënt op de Nederlandse cultuur;

4.2.3. – meer actieve, meer toegespitste en meer alerte aanpak van de aansluitingsbemid-deling door de arbeidsbureaus, in overleg met gemeentelijk sociale diensten, bedrijven, onderwijsinstellingen en minderheden-organisa-ties;

5. verzoekt de D66-fracties op alle niveaus

– de totstandkoming en/of invoering van deze maatregelen met kracht te bevorderen en zono-dig daartoe initiatieven te nemen;

en gaat over tot de orde van de dag.

Hoofdbestuursmotie II

Toegankelijkheid van de Arbeidsorganisaties voor de minderheden

De ALV van D66, in vergadering bijeen in Den Haag op 3 november 1990,

6. erkennende

6.1. – dat op dit moment de doelstelling van sociaaleconomische gelijkwaardigheid voor leden van minderheidsgroepen op de arbeidsmarkt eerder verderaf raakt dan dichterbij komt;

6.2. – dat mede daardoor het integratieproces van minderheden in onze samenleving stagneert;

7. spreekt uit

7.1. – dat naast een verbetering van de toerusting van leden van minderheidsgroepen voor de arbeidsmarkt aanvullende maatregelen gericht op verbetering van de toegankelijkheid van de arbeidsorganisaties noodzakelijk zijn;

7.2. – dat voor verbetering van de toegankelijkheid van de arbeidsorganisaties een grote verantwoordelijkheid ligt bij de werkgevers;

8. acht de volgende maatregelen wenselijk:

8.1. – introductie van een Wet Bevordering Arbeidskansen, met daarbij een rapportageplicht met sancties voor arbeidsorganisaties met meer dan 35 werknemers;

8.2. – introductie van contract compliance in die zin dat - onverlet de geldigheid van andere criteria - overheden alleen grote contracten mogen afsluiten met bedrijven die zich aantoonbaar inspannen c.q. hebben ingespannen om voldoende werknemers uit minderheidsgroepen in dienst te nemen of te krijgen;

8.3. – aanmoediging van het etnisch ondernemerschap;

8.4. – de intensivering van het quoteringsbeleid bij de overheid vanuit de overweging dat de overheid in deze een voorbeeldfunctie heeft voor andere arbeidsorganisaties dan de overheid; Voor andere arbeidsorganisaties dan de overheid kunnen quotaregelingen alsnog in beeld komen indien enige jaren na de introductie van een Wet Bevordering Arbeidskansen blijkt dat deze onvoldoende effectief is;

9. verzoekt de D66-fracties op alle niveaus

– de totstandkoming en/of invoering van deze maatregelen met kracht te bevorderen en zonedig daartoe initiatieven te nemen;

en gaat over tot de orde van de dag.

Congresreglement

Ter uitvoering van art. 25 lid 6 van het Huishoudelijk Reglement heeft het Hoofdbestuur het navolgende congresreglement vastgesteld voor de 51-ste ALV op 3 november 1990.

ART.1

Het congres van 3 november 1990 te Den Haag is een algemene ledenvergadering in de zin van art.20 van het Huishoudelijk Reglement.

ART.2

Moties en amendementen met betrekking tot de onderwerpen, vermeld op de congresagenda, dienen:

- a. te zijn vastgesteld door een ARV, ASV, of AAV, hetgeen moet blijken uit ondertekening door twee betrokken bestuursleden, voorzitter en secretaris, of te zijn voorzien van vijftientig handtekeningen (met vermelding van lidmaatschapsnummer) van leden van D66;
- b. uiterlijk, doch liefst eerder, op maandag 1 oktober 1990 's middags om 14.00 uur in de juiste vorm op het landelijk secretariaat van D66 te zijn ontvangen;
- c. te zijn opgesteld op het daartoe in het Huishoudelijk Reglement bijlage G afgedrukt standaardformulier;
- d. voorzover het moties en amendementen betreft die betrekking hebben op de actuele politieke situatie uiterlijk op donderdag 1 november 1990 vóór 10.00 uur op het landelijk secretariaat van D66 te zijn ontvangen.

ART.3

De reglementair ingediende en door de Rapportagecommissie goedgekeurde moties en amendementen worden in één congresboek samengebracht. Dit congresboek is ter vergadering beschikbaar.

ART.4

De Rapportagecommissie beslist over nummering en volgorde van plaatsing der moties en amendementen in de congresboeken.

ART.5

- a. Voorstellen tot wijziging van een tekst kunnen uitsluitend per concreet wijzigingsvoorstel (amendement) worden ingediend. Moties die naar het oordeel van de Rapportagecommissie de strekking hebben een tekst te wijzigen worden als amendement in behandeling genomen. Indien echter de tekst van de motie daarvoor onvoldoende aanknopingspunten bevat naar het oordeel van de commissie, kan de commissie de indieners de gelegenheid geven om hun voorstel te herformuleren binnen een door de commissie te stellen termijn.
- b. Voorstellen om agendapunten te schrappen zijn buiten de orde.
- c. Indien de congresvoorstellen beslis-

punten bevatten, dan zullen voorstellen om deze beslispunten, dan wel afzonderlijke onderdelen daarvan, te schrappen worden beschouwd als een schriftelijk uitgebrachte tegenstem en niet in het congresboek worden opgenomen (n.v.t.).

ART.6

Wanneer indieners van moties en/of amendementen in overleg met het Hoofdbestuur en/of de Programmacommissie wijzigingen aanbrengen in hun voorstellen, dienen zij de Rapportagecommissie en de Congresleiding hiervan onverwijld in kennis te stellen.

ART.7

De behandeling van moties en amendementen ten congresse geschiedt als volgt:

- a. de door de indieners aangewezen woordvoerder geeft desgewenst een beknopde toelichting;

b. de Congresleiding verleent gedurende een door deze te bepalen tijd het woord aan diegenen die zich vóór een door de leiding te bepalen tijdstip als spreker hebben aangemeld op een bij de Congresleiding berustende sprekerslijst en wel in de volgorde van aanmelding;

c. het Hoofdbestuur en de Programmacommissie brengen desgewenst een advies aan de ALV uit over het aan de orde zijnde voorstel (n.v.t.);

d. de Congresleiding geeft desgewenst de woordvoerder van de indieners de gelegenheid tot een reactie op de sprekers van de sprekerslijst en de adviezen van Hoofdbestuur of Programmacommissie;

e. de Congresleiding brengt de AMENDEMENTEN in stemming in volgorde van hun ingrijpendheid, zoals door de Rapportagecommissie in het congresboek aangegeven en daarna het al dan niet geamendeerde voorstel; indien het voorstel bestaat uit beslispunten, al dan niet opgedeeld in sub-beslispunten, dan worden deze beslispunten en de eventuele sub-beslispunten ieder afzonderlijk in stemming gebracht;

f. de Congresleiding brengt de MOTIES en/of RESOLUTIES met betrekking tot een bepaald agendapunt in de door de Rapportagecommissie in het congresboek vermelde volgorde in stemming, echter niet dan nadat alle moties en/of resoluties bij het betreffende agendapunt

zijn toegelicht op de wijze onder a t/m d geregeld;

bij actueel politieke moties dient de vergadering afzonderlijk en zonder toelichting of debat te beslissen of die motie in behandeling wordt genomen.

ART. 8

Voorstellen van orde kunnen tijdens de ALV uitsluitend worden ingediend omtrent:

- a. verdeling spreektijd;
- b. de volgorde van behandeling van en besluitvorming over agendapunten en daarbinnen de sub-agendapunten, alsmede over beslispunten en daarbinnen de sub-beslispunten;
- c. vaststelling of een agendapunt, of een onderdeel daarvan, dan wel een beslispunt, of een onderdeel daarvan voldoende is behandeld en rijp voor besluitvorming is.

ART. 9

In alle gevallen betreffende de gang van zaken tijdens het congres, waarin dit congresreglement niet voorziet, beslist de Congresleiding met inachtneming van de Statuten en het Huishoudelijk Reglement.

Het standaard-formulier voor het indienen van moties en amendementen vindt u op pagina 54 en 55 van het Huishoudelijk Reglement dat in het bezit van iedere afdelingssecretaris is. Het formulier is tevens op te vragen op het landelijk Secretariaat D66, Bezuidenhoutseweg 195, 2594 AJ Den Haag, telefoonnummer 070-3858303.

DEMOCRAT

D66
 DEMOCRATEN

KABINET KWETSBAAR IN DE GOEDE RICHTING

 DOCUMENTATIECENTRUM
 NEDERLANDSE POLITIEKE
 PARTIJEN

Het Kabinet gaat wat de prioriteiten van haar beleid betreft aarzelend de goede kant op, maar brengt het bereiken van haar doelstellingen in gevaar door een kwetsbare en onvolledige begroting. Dat was het gemengde oordeel van de D66-fractie over de beleidsvoorname die het Kabinet dinsdag 18 september in de Miljoenennota presenteerde.

Het Kabinet gaat met de accentverschuivingen naar de prioriteiten onderwijs, infrastructuur, criminaliteitsbestrijding en evenwichtiger inkomensverdeling in ieder geval in de goede richting, concludeerde de fractie. Voorzichtig positief was de D66-fractie ook over de introductie van het begrip milieuschuld naast nationale schuld. Maar dan moet het kabinet daaruit wel de consequenties trekken. De week voor de presentatie van de Miljoenennota toonde de regering in dit opzicht al goede wil door zich te scharen achter het initiatief van D66-woordvoerder Dick Tommel om in het BNP de effecten op het milieu en van het milieubeleid mee te gaan rekenen.

Ongerust toonde de D66-fractie zich over de kwaliteit en de soliditeit van de begroting zelf, zowel naar de inkomsten als naar de uitgavenkant. Het kabinet heeft de begroting moeten opmaken onder moeilijke omstandigheden. De grote gaten in het beleid en de onbetaalde rekeningen, die door de Kabinetten van CDA en VVD zijn achtergelaten werken door in de toekomst.

Het economisch perspectief is minder rooskleurig dan men dacht. De afname van de bedrijfsinvesteringen en de woningbouw wijzen daar al op. Daar bovenop komen de onvoorspelbare effecten van de Golfcrisis en de Duitse eenwording. De olieprijs, de dollarcoers, de rentehoogte en de loonontwikkeling zijn onzekerheden die het beeld van de economische en financiële mogelijkheden drastisch kunnen wijzigen. Tegen die achter-

De D66-fractie in de Kamerbanken bij de presentatie van de Miljoenennota. Op de voorste bank Hans van Mierlo, Louise Groenman en Geert Jsema. (vlnr.)

grond stelt de fractie met zorg vast dat de dekking van het voorgestelde beleid kwetsbaar is, en mogelijk niet bestand tegen de tegenvallers, die onvermijdelijk gaan komen.

De fractie is bang dat de pretenties van het Kabinet op een aantal punten die de instemming van D66 hebben niet of onvoldoende waargemaakt kunnen worden. De terugdringing van de werkloosheid neemt gevoelig af. De sociale vernieuwing dreigt in gevaar te komen door verminderde mogelijkheden tot stadsvernieuwing en te beperkte bundeling van geldstromen. De buiten de financiële sfeer vallende milieumaatregelen blijven beneden de intenties van het regeerakkoord. Ook de koppeling komt in de gevaarzone. Zeker als de loonontwikkeling niet in de hand gehouden kan worden. Daarom vindt D66 dat koopkrachtbehoud eigenlijk uitgangspunt van de loononderhandelingen zou moeten zijn en niet de door het Kabinet genoemde 3 procent loonsverhoging. Wel

moet budgettaire ruimte gevonden worden om de positie van bejaarden met een klein pensioen en alleenstaanden met een laag inkomen te verbeteren.

Deze maand:

- Aandacht voor landelijke en plaatselijke begrotingen
- D66 over de grenzen
- Congresinformatie
- De nieuwe directeurs van SWB en PSVI

Inhoud

- Begrotingshandel
-
- D66 op zoek naar 'common ground'
-
- Meer congresinformatie
-
- De adviesraad over macht
-
- De nieuwe directeuren van SWB en PSVI
-
- Binnenhof

Colofon

De Democraat is een uitgave van de politieke partij Democraten 66 en verschijnt onder verantwoordelijkheid van een door het Hoofdbestuur benoemde redactieraad.

Redactieraad: Peter van den Besselaar, Bob van den Bos, Kees Dietz, Eduard Groen, Elmer Klaasen, Lennart van der Meulen, Alexander Osten, Bob de Ruiter, Marie-Louise Triesinga, Sjoen Verbeek, Martin Voorn.

Eindredactie: Lennart van der Meulen en Alexander Osten.

Foto's: Alexander Osten en Dennis Sies

Correspondentie richten aan:
redactiesecretariaat De Democraat:
t.a.v. Tineke Knaap
Bezuidenhoutseweg 195,
2594 AJ Den Haag.

Democraat nr. 8 verschijnt 26 oktober
kopij sluit op 6 oktober
De redactie verzoekt kopij aan te leveren
op floppy-disk, opgemaakt in DOS en
WP4.2. Diskettes worden geretourneerd.

Oplage: 11.000 stuks

Druk: Brouwer Offset BV/Utrecht

Partijsecretariaat D66
Bureau SWB D66
Bureau PSVI D66
Bezuidenhoutseweg 195
2594 AJ Den Haag
Telefoon: 070-3858303
giro 147777

Secretariaat Tweede Kamerfractie
Telefoon: 070-3183066.

Principes en macht

Het einde van de koude oorlog markeerde het begin van een ongekend optimisme over een vreedzamer wereld. De nieuwe situatie in Europa was weliswaar nog lang niet gestabiliseerd, maar de machtsverhoudingen tussen de staten zouden voortaan veeleer door democratische en economische factoren worden bepaald, dan door militaire. Had de zwaarbewapende Sovjetunie haar invloedrijke positie in de wereld niet verloren door de ineenstorting van haar economie? Gorbatsjov en Bush waren de profeten; wapenbeheersing en verlaging van defensie-uitgaven de leidende beginselen.

De Golfcrisis heeft ons ruw met de neus op de cynische werkelijkheid gedrukt. Reeds nu kunnen enkele duidelijke lessen worden getrokken. Onmiskenbaar bleken de tekortkomingen van de wijze waarop de statengemeenschap nog steeds is georganiseerd en het gemak waarmee beginselloze schurken daar misbruik van kunnen maken. Zo hebben de internationale regelgeving en afspraken veel te eenzijdig betrekking op het verkeer tussen staten. Zoals eerder op deze plaats betoogd, het principe van „geen inmenging in binnenlandse aangelegenheden” dient hoognodig te worden bijgesteld: het geeft heersers de ruimte om op eigen grondgebied ongestoord de meest gruwelijke terreur uit te oefenen. Het „buitenland” moet in zeer specifiek gedefinieerde situaties paal en perk kunnen stellen aan nationale soevereiniteit. Saddam Hoessein mocht van de wereld Koerden vergassen en medeburgers ophan-gen; hij werd zelfs door het Westen gesteund in zijn even bloedige als onzinnige oorlog tegen het overigens net zo moorddadige Iran. Pas toen hij Koeweit was binnengevallen werd hij tot de orde geroepen.

En is het niet te dwaas voor woorden dat Irak zich tot de tanden heeft kunnen bewapenen door toedoen van staten zoals de Sovjetunie, China en Frankrijk, die nu zelf aan de boycot meewerken en wellicht het slachtoffer worden van wapens van eigen fabricaat?

Het wordt de hoogste tijd dat er veel stringenter afspraken worden gemaakt over de voorwaarden voor wapenleveranties. Het Franse wapenexportbeleid – Saddam Hoessein werd indertijd op het Elysée als „mon cher ami” ontvangen – moet uitdrukkelijk in Europees verband aan de orde (d.w.z. aan de kaak) worden gesteld. Een geloofwaardige en efficiënte buitenlandse politiek in het verband van de Europese Politieke Samenwerking is onmogelijk, zolang de Fransen hun immorele en onverantwoordelijke houding niet wijzigen.

Ook de internationale controle op produktie en bezit van nucleaire, chemische en bacteriologische wapens dient zeer drastisch aangescherpt te worden. Staten die medewerking weigeren moeten door de internationale gemeenschap zwaar worden gestraft.

Het zal niet altijd makkelijk zijn om tot doeltreffende sancties tegen overtreders te komen. Dat geldt in versterkte mate wanneer eenzijdig de wapens ter hand worden genomen. Als het erop aan komt zijn principes (en als principe verpakte belangen) in de internationale politiek alleen af te dwingen met geweld, zelfs als men dat principieel afwijst: de werkelijkheid is harder dan de leer. Misbruik van macht kan alleen met macht worden tegengegaan. De Golfcrisis zal ongetwijfeld door belanghebbenden worden aangewend om verdere afbraak van hun krijgsmacht tegen te gaan. Zij zijn zich er van bewust dat de machtspositie van het eigen land niet alleen berust op de mate van welvaart of democratie.

Ook de positie binnen de eigen kring van bondgenoten wordt nog steeds grotendeels door militaire capaciteit bepaald. De Iraakse leider heeft in zijn meedogeneloosheid inmiddels ook de onderliggende verhoudingen tussen zijn bestrijders blootgelegd. Deze konden immers naar vermogen militaire, financiële, dan wel verbale bijdragen leveren. Aldus werd een machtspolitieke wereldhitparade vastgesteld. Nederland neemt daarop een bescheiden positie in. Ook al is onze militaire presentie wellicht niet in overeenstemming met onze politieke pretentie, zij lijkt onze werkelijke positie in de statenhiërarchie goed te markeren.

Op dit moment (15-9) bestaat nog grote onzekerheid over de afloop van de crisis. Zeker is dat met het verdwijnen van de Oost-West tegenstelling de wereld er niet automatisch minder cynisch op is geworden. Er is nog hoop als we dit cynisme weten in te dammen. De politieke wedergeboorte van de Verenigde Naties en van de Veiligheidsraad in het bijzonder biedt nieuwe mogelijkheden.

De moraal van dit verhaal: met macht, maar zonder principes „schiet men er op”, doch met principes, maar zonder macht schiet men niets op.

Bob van den Bos

BEGROTINGSHANDEL

De derde dinsdag in september is voorbij.

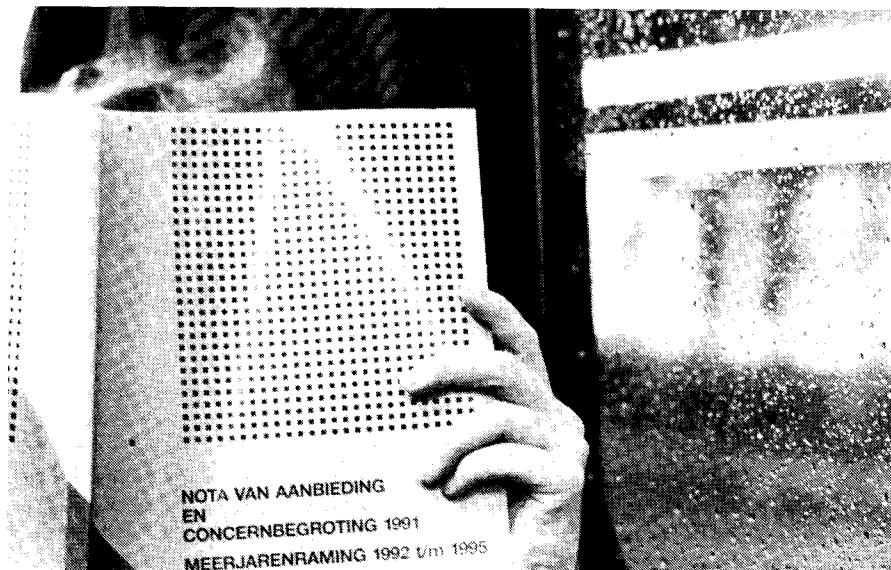
Hare Majesteit heeft de troonrede voorgelezen en de minister van Financiën heeft de nieuwe begroting van het kabinet laten uitdelen. De discussies zijn in volle gang. Straks in december doen we het in de gemeente nog eens over. Daar geen troonrede, maar wel een wethouder van Financiën, die de cijfertjes op een rij heeft gezet. We hebben oude rotten in het vak en nieuwe raadsleden die er voor het eerst mee te maken krijgen gevraagd ons eens wat over de begrotingsbehandeling in hun gemeente te vertellen. Wij spraken deze week met Marja Alofs, wethouder in Nijmegen, Henk Bleumink, fractievoorzitter in Berkel en Rodenrijs, Jan Brink, raadslid in Rotterdam, Jan Wouter Vegter, raadslid in Haarlem en tusslotte met Dineke Westerdijk, fractievoorzitter in de stad Groningen. Wellicht herkent u uzelf of neemt u er nog wat van mee.

Bijna routine

Dikke boeken met cijfers en al dan niet samenhangende verhalen moeten de gemeenteraad een beeld geven van het beleid dat het college in het komende jaar wil gaan voeren. Veel werk voor fractie en steunfractie. Eerste keuze voor de fractie: Wat doen we? De grote lijn of de krenten uit de pap? Hoewel de procedures wel eens worden bijgesteld, verandert er in wezen aan de essentie van het gebeuren niet zo veel. De algemene beschouwingen vormen een moment van bezinning op het beleid, toetsing aan het programma van het college of het eigen verkiezingsprogramma. De pers toont extra interesse, dus dat biedt gelegenheid tot politiek profileren. Het college wordt aangesproken op zijn hele beleid. Een buitenkansje voor de burger om daar een beeld van te krijgen. Alle spelers kennen de randvoorwaarden van het spel. Er zijn kleine succesjes, maar er worden ook ideeën gelanceerd die op langere termijn de beleidsrichting veranderen. Hoogtepunt blijft het interruptiedebat bij het finale antwoord van het college voor de stemmingen.

De eerste keer

De financiële infrastructuur ligt vast. Zelfs een politieke aardverschuiving doet daar niets aan af. Eerst bestuderen hoe het vroeger ging. Navragen bij ervaren leden wat je eigenlijk te wachten staat. Dossiers opvragen. Wat nou hoofdlijnen? Tientallen centimeters begroting tot in decimalen. Dus: een afspraak maken met de afdeling financiën en met de meest ervaren ambtenaar regelen hoe

De begroting: ideaal voor een regenachtige dag.

je naar zoiets moet kijken. Daarna nog een keer de chaos overzien met politieke vrienden en dan er tegenaan!

Toen en nu

Vorig jaar nog als fractievoorzitter van een oppositiepartij, nu achter de groene tafel bij de begrotingsbehandeling. Een heel verschil! Toen hield ik me bezig met de grote lijnen, de details waren voor de specialisten. We bespraken samen met de steunfractie in twee weekends en enkele avonden hoe onze opstelling zou zijn. Nu moet ik in het overleg met collega-wethouders mijn eigen portefeuille overleiden zien te houden. We hebben wel een goed contact onderling, maar politiek blijft toch politiek, nietwaar. Bovendien zitten we in een gigantische bezuinigingsoperatie en we hebben ons bovendien verkeken op de noodzakelijke kosten voor ons milieubeleid. Dat betekent dat een "subsidieportefeuille" als de mijne zwaar onder druk komt te staan.

Verbazing

In de fractie was het vanzelfsprekend even wennen aan elkaar. Nu zijn we goed bezig, waarbij ook de fractie-assistentie zijn eigen rol speelt. Na enige tijd wordt wel duidelijk waar je je prioriteiten moet leggen. Mijn voornaamste gewaarwording in de afgelopen tijd is die van verbazing. Onder andere over de hoeveelheid informatie die je wordt toegeschoven. En over de constatering dat het niet zozeer om het beleid ter zake gaat maar vooral om de procedures. Een aantal zaken wordt raadsleden bekend doordat zij kranten lezen. Daar staan beslissingen van het college of afzonderlijke wethouders in, waarover formeel geen mededeling is gedaan. Uit dat gevoel ontstaat bij mij de indruk dat er weinig

rekening wordt gehouden met de mening van commissies en raad. Geen wonder dus dat de burger zo weinig van politiek moet hebben.

Goed voorbereiden

Het nieuwe college heeft direct na zijn aantreden in een keuzenota aangegeven hoe zij de centen onderling heeft verdeeld waaraan het geld - na goedkeuring door de raad - zal worden besteed. In de raadscommissie financiën gaf elke partij zijn eerste indruk. De voorjaarsnota gaf enig inzicht in de uitkomsten van de keuzenota. Nu is het tijdpad uitgestippeld en de agenda's zijn getrokken om de begrotingsbehandeling voor te bereiden. In een weekend met bestuur en fractie komen de belangrijkste thema's aan de orde. Bij ons zal het vooral gaan om bestuurlijke vernieuwing en milieu. Het is onze taak om de vaart erin te houden en te zorgen dat prachtige nota's ook daadwerkelijk worden uitgevoerd.

De begroting zelf komt eerst aan de orde in alle raadscommissies. We zullen er in de fractie vele avonden aan besteden om onze bevindingen in de betreffende commissies naar voren te kunnen brengen. In december is de plenaire discussie in de raad.

Goed afwerken

Vergeet niet na alle gevechten goed af te kicken. Met een etentje kun je eventueel beschadigde persoonlijke verhoudingen weer herstellen. Je moet immers ook ná vandaag nog zaken doen met elkaar! Wij wensen alle raadsleden veel succes bij hun begrotingsbehandeling.

Stijn Verbeek

D66-delegatie op zoek naar 'common ground' in Oost-Europa

'TYPISCH D66'

Vlak voor het zomerreces kregen de politieke partijen in Nederland een forse financiële injectie toegediend. Door het ministerie van Binnenlandse zaken werd per partij 50.000 gulden overgemaakt, plus nog eens ruim 10.000 gulden per zetel in de Tweede Kamer. Met zulke bedragen in de hand moeten die partijen in staat zijn de banden met geestverwante groeperingen in Oost-Europa aan te halen. En aldus een bijdrage te leveren aan de democratiseringsprocessen aldaar.

Nog geen twee maanden later, in augustus, maakte een delegatie van D66 een rondreis door Oost-Europa. Geestverwanten werden gezocht, en nog gevonden ook.

Van de subsidieregeling werd D66 ruim 170.000 wijzer. Toch vielen er in eigen kring kritische geluiden over deze regeling te beluisteren. Zowel bij de omvang van deze fondsen als bij de gehanteerde verdeelsleutel werden vraagtekens geplaatst. Hoe groter de politieke partij, des te omvangrijker het bedrag dat het tegemoet kan zien. Dit betekent dat in feite de politieke verhoudingen in Nederland als uitgangspunt gelden. Lennart van der Meulen, medewerker van de Tweede Kamerfractie, stelt zich gereserveerd op.

'Westeuropese partijen werpen zich met zoveel dadendrang op de Oosteuropese kiezersmarkt, dat het soms lijkt of zij hun kwijnend bestaansrecht willen opvijzelen door middel van een sterke Oosteuropese zusterpartij. De nadruk bij steun moet liggen op scholing en vorming, het functioneren van politieke partijen. Inhoudelijke betutteling moet zoveel mogelijk worden vermeden'. Frits Herman de Groot nam als secretaris buitenland deel aan het voorbereidende overleg met de andere politieke partijen over de subsidieregeling en gaat nader in op de gehanteerde verdeelsleutel. 'Ik heb de stelling verdedigd dat de verzuilde verhoudingen in Nederland niet als maatstaf kunnen dienen. Het leek mij logischer dat eerst eens gekeken zou worden naar de behoeften in Oost-Europa. Een consequentie van de huidige regeling zou kunnen zijn dat een kleine christen-democratische partij met financiële steun overladen wordt. En dat terwijl bijvoorbeeld een brede democratiseringsbeweging, waar niet direct een etiket op valt te plakken, veel minder steun tegemoet zal zien.' Toch heeft De Groot hier geen hard punt van gemaakt. 'Ik heb het denken langs deze lijnen meteen stopgezet, toen het mij duidelijk werd dat een poging om deze zaak open te breken,

volstrekt onrealistisch zou zijn. De grote politieke partijen willen daar uit welbegrepen eigenbelang nu eenmaal niet aan meewerken.'

Gepast of niet, D66 ontving een fors bedrag. Het hoofdbestuur besloot naar aanleiding daarvan een nieuwe stichting in het leven te roepen: het Instituut voor Vorming en Samenwerking Oost-en Midden-Europa (IV-SOM). Het instituut zal een reeks van activiteiten gaan ontplooiën, die gericht zijn op de verdieping van de contacten met Oosteuropese groeperingen.

Waar mogelijk zal men Oosteuropese partijen die radikaal streven naar democratisering, met raad en daad ter zijde staan. Ter voorbereiding van een scala aan activiteiten, begon – begin augustus – een D66 delegatie aan een rondreis door Hongarije, Tsjecho-Slowakije

Begin september bezochten vier Hongaarse kandidaat-burgemeesters ons land. De heren Gyula, György, Marton en Géza waren door D66 uitgenodigd.

en de (binnenkort soevereine?) deelrepublieken van Yougoslavië.

'Common ground'

Geestverwanten, maar dan in de brede zin van het woord, werden gezocht, en gevonden. Zo kreeg de delegatie tijdens de ontmoeting met vertegenwoordigers van de Alliantie van Vrije Democraten (SDS) al snel het gevoel helemaal 'thuis' te zijn. Secretaris buitenland en delegatie-lid Michel Groothuizen over deze groepering. 'De SDS blijkt een bij uitstek met D66 geestverwante groep. Ze baseert zich namelijk, zo blijkt uit haar programma, op zowel het liberalisme als de sociaaldemocratie. Maar tijdens de gesprekken bleek, dat zij zich eigenlijk aan geen enkele tradionele ideologie of 'isme willen binden. Markteconomie staat hoog in het vaandel, maar is geen doel op zichzelf. Zeker niet tot elke prijs. Sociale zekerheid en milieu

staan op hetzelfde plan, of zijn misschien nog wel belangrijker. De SDS streeft radikaal naar democratisering, ze hecht sterker dan andere groepen aan waarborgen voor minderheden. De oprechte ergernis over het gekonkel en de vriendjespolitiek van de huidige regering gaf ons het gevoel thuis te zijn.' En dat gevoel kregen hij en de andere delegatieleden wel vaker. Bijvoorbeeld ook tijdens de ontmoetingen met leden van het Tsjechische Burgerforum (van Havel) of met diens Slowaakse zusterorganisatie 'Burgers tegen Geweld.' 'Na een algemene aftastende fase krijgen we het idee dat er 'common ground' bestaat.'

In die 'aftastende fase' had men echter wel eens te kampen met een begripsverwarring. Sommige Oosteuropese gesprekspartners hanteren begrippen als 'sociaal', 'liberalisme' en 'sociaal-democratie' niet altijd even consequent. Delegatie-lid en medewerker van het hoofdbestuur, Leo Keus, bemerkte dat bijvoorbeeld een begrip als 'sociaal' besmet is geraakt. 'De eerste vertegenwoordiger van de SDS die wij spraken, omschreef zijn groepering zoals wij D66 ook wel karakteriseerden: als een 'sociaal-liberale' partij. Het begrip liberalisme sec deed hem te veel aan het

grootkapitaal denken. Een aantal SDS-leden die wij later zagen, bekleemtoonden evenwel dat hun partij – anders dan D66 – geen 'sociaal-liberale' partij is. De SDS was volgens hen louter 'liberaal'. Vervolgens hielden zij evenwel een vlammend pleidooi voor de oprichting van vakbonden en allerlei maatschappelijke voorzieningen. Het woord 'sociaal' riep echter associaties op met het oude bewind en werd dus niet in de mond genomen.' Keus concludeert: 'Natuurlijk oriënteren onze Oosteuropese gesprekspartners zich op het sociaal-democratische en liberale gedachtegoed. Zij zijn zich echter ook terdege bewust van de beperkingen van deze ideologieën, zeker in de huidige tijd. Dat is toch allemaal heel herkenbaar. Typisch D66, zou ik haast zeggen'.

Bob de Ruiter

PARTIJNIEUWS

D66

DEMOCRATEN

PEAC-inalshoek voor congres

Minderheden beleid

Op zaterdag 3 november a.s. zal D66 congresseren over het minderhedenbeleid waarbij participatie in het arbeidsproces centraal zal staan. Mij is als vice-voorzitter van het PEAC gevraagd een schriftelijke bijdrage te leveren met betrekking tot de positie van zwarte- migrantenvrouwen.

Anno 1990 vormen allochtonen ruim 5% van de Nederlandse bevolking en volgens berekeningen van het Nederlands Interuniversitair Demografisch Instituut (NIDI) zal het allochtone aandeel in de bevolking verder toenemen.

De allochtone bevolking in Nederland is gemiddeld jonger dan de autochtone bevolking; verhoudingsgewijs zijn er veel allochtone jongeren.

Volgens prognose van het NIDI zal in het jaar 2032 de allochtone bevolking van Nederland – thans bijna één miljoen – zijn toegenomen tot circa drie miljoen op een totale bevolking van 17,1 miljoen.

Hierbij moet bedacht worden dat er sprake is van een toenemende ontgroening en vergrijzing van de autochtone bevolking.

Allochtonen zullen dus steeds meer een wezenlijk, zichtbaar en herkenbaar deel van de Nederlandse samenleving vormen.

Op dit moment valt te constateren dat de algemeen maatschappelijke positie van de etnisch minderheden veel slechter is dan die van de autochtone Nederlandse bevolking. Hierbij zijn vier hoofdgebieden te onderscheiden: onderwijs, arbeidsmarkt/werkgelegenheid, huisvesting en rechtspositie.

Deze slechte positie vindt zijn oorzaak in een groot complex van uiteenlopende factoren zoals bijvoorbeeld cultuur- en taalverschillen, onderwijs-verschillen, maar ook racisme en seksisme.

Wanneer de overheid constateert dat:

- etnische groepen in slechte huizen wonen en discriminatie op de woningmarkt ondervinden;
- dat zij onvoldoende gebruik kunnen maken van onderwijs voorzieningen;
- de rechtspositionele status onzeker is en tot achterstelling leidt;
- werkloosheid onevenredig hoog is en de werkenden leden van die groepen voornamelijk in lager gekwalificeerde beroepen werkzaam zijn;

dan dient zij maatregelen te treffen om aan deze achterstelling een einde te maken.

De regering heeft dan ook in de afgelopen jaren een aantal gevraagde en ongevraagde adviezen gekregen om het minderhedenbeleid gestalte te geven. In deze adviezen blijkt dat er nauwelijks aandacht aan vrouwen en meisjes wordt besteed, laat staan specifiek beleid gericht op vrouwen en meisjes.

Dat dit mijn inziens hard nodig is blijkt uit het feit dat vrouwen en meisjes binnen de zwarte/migranten minderheidsgroepen in een nóg slechtere positie verkeren, om redenen van factoren in hun eigen cultuur.

Sinds de tweede feministische golf nemen vrouwen in het algemeen actiever deel

Vervolg op pag. 7

Hoe u er komt

Het Congresgebouw heeft een totale parkeercapaciteit van slechts 800 plaatsen. We raden u dus aan per openbaar vervoer te komen. Vanaf NS-station Den Haag CS kunt u gebruik maken van tramlijn 7, die op 200 meter van het Congresgebouw stopt.

Wie, wat, waar?

De toegangsprijs voor de ALV in het Congresgebouw Den Haag is vastgesteld op f 15,-. Het volledige adres van de lokatie: Nederlands Congresgebouw Churchillplein 10 - Den Haag - tel. 070-3512851

Het zijn interessante tijden, dat zijn het! Maak en stuur ze mee als lid van het D.B. D66

Naast de eerder gemelde vacatures in het Dagelijks Bestuur van D66, die van partijvoorzitter, eerste en tweede penningmeester, is door omstandigheden ook de positie van vice-voorzitter politiek vacant.

Andere vacatures zijn er in de volgende commissies:

- Landelijke Verkiezingscommissie
- Programmacommissie
- Rapportagecommissie
- Financiële Commissie

Welke tijdsbesteding, kosten en andere verplichtingen deze functies met zich meebrengen, kunnen de huidige functionarissen u het beste vertellen. Zij zijn bereikbaar via het Landelijk Secretariaat.

Nog nooit op een congres geweest?

U had al lang eens naar een congres van de partij willen gaan, maar het kwam er maar niet van. Niemand uit uw afdeling had zin om mee te gaan en alleen is ook maar alleen! Je kent er immers geen hond en de hele dag in je eentje zitten is ook geen aanlokkelijk vooruitzicht. Als u er zó over denkt dan moet u *het congres van 3 november bijwonen!* D66 heet u daar van harte welkom!

Dit is niet zo maar bij wijze van spreken gezegd. In de hal van het congresgebouw in Den Haag staan enkele partijgenoten klaar om u te ontvangen. Een lid van die commissie van ontvangst stelt u voor aan een paar andere partijleden en maakt u wegwijs in de gang van zaken en in de papierwinkel van het congres.

Hebt u in de loop van de dag nog vragen dan kunt u daarmee terecht bij de vrouw of man die u 's morgens heeft ontvangen. U bent dus echt van *harte welkom* op zaterdag 3 november a.s. in Den Haag. Leden van de ontvangstcommissie zijn herkenbaar aan een groene rozet.

Adviesraad in conferentie over principe en macht

In de voor velen wat nostalgische omgeving van jeugdherberg "De Grote Beer" te Apeldoorn hield de nieuwe Adviesraad van D66 een ongesubsidieerde studieconferentie met een driedelig doel: Een bezinning op belangrijke onderwerpen, die in de nieuwe zittingsperiode in ieder geval aan de orde moeten komen, het als nieuwe groep mensen samen bezig zijn met een voor het politiek handelen en denken fundamenteel vraagstuk en het elkaar beter leren kennen, opdat de AR als belangrijk adviesorgaan van partij en fracties ook de komende twee jaar weer goed zal kunnen functioneren.

Het conferentiethema "principe en macht" werd door inleiders uit bestuur, overheid en partij belicht. Zowel gemeentelijk en provinciaal, als ook landelijk en Europees niveau werd in stellingen aangegeven waar belangrijke vraagpunten liggen.

Na de verkiezingsoverwinning is het duidelijk, dat de kiezer van D66 veranderingen verwacht, die waargemaakt zullen moeten worden. Dat gaat echter het best in het bestuur, maar derhalve ook noodgedwongen samen met anderen. In het bijzonder gaat dat gelden voor de bestuurlijke vernieuwing, die de positie van de provincies ter discussie zal stellen en in het verlengde van "Montijn" ook bestuurlijke oplossingen zal moeten leveren voor de problematiek van de grote steden en hun randgemeenten en de grote bezwaren tegen de Wet gemeenschappelijke regelingen.

De partij zal na de sterke groei het evenwicht moeten bewaren tussen politiek en organisatie. Ruimere deelname aan lokaal en provinciaal bestuur vraagt ook van het landelijk partijapparaat meer dan in het verleden. Op het gebied van coördinatie, ondersteuning en informatievoorziening zal een verdere professionalisering moeten plaatsvinden. Bovendien is verdere groei van het ledental van levensbelang. Van AR en HB zal meer worden gevraagd bij de voorbereiding van de politieke besluitvorming in het spanningsveld van politieke actualiteit en reflectie.

Op Europees niveau zal D66 zich op haar positie moeten beraden in het veelkleurige tapijt van nationale partijen. Waar ligt verwantschap, wat betekent federatieve samenwerking voor het nationale gezicht en hoe kunnen ook Europees de D66 ideeën het meest effectief worden uitge-

dragen. Het begrip "liberal" wordt internationaal anders verstaan dan ons "liberaal" ,waarvan de VVD de inhoud overigens allang heeft vergeten. Voor de verdere toekomst is het toch een onderwerp om eens nader naar te kijken. Uit de AR is een voorbereidingsgroep gevormd om materiaal voor een gedachtenwisseling over Europese politieke samenwerking samen te brengen.

Voor de kortere termijn zal de aandacht moeten uitgaan naar Oost Europa.

Milieu

Voor een partij als D66 kan in de AR ook het milieu niet onbesproken blijven. Ook hier spelen (gebrek aan) principe en (on-)macht een grote rol. Immers het NMP was niet nodig geweest als ieder zich aan de reeds bestaande wetten had gehouden. Te vaak is politieke onwil schuil gegaan achter beweerd gebrek aan financiële ruimte. Het begrotingstekort in de toekomst zal evenwel worden bepaald door het milieubeleid van nu. Doorgaans ontbreekt het aan een strategie om de milieuproblematiek aan te pakken.

Op 22 september a.s. vergadert de AR weer in de Jaarbeurs te Utrecht vanaf 10.00 uur, zoals gewoonlijk in het openbaar.

Henk Bleumink

De verenigingen D66 en de Jonge Democraten zijn op zoek naar een:

Administratieve/receptionele medewerker

In samenwerking met het Arbeidsbureau Den Haag hebben de JD/D66 toestemming gekregen om in het kader van de regeling 'Werkervaringsplaats' een medewerker (m/v) voor 32 uur per week, voor de duur van een jaar, aan te trekken. Betrokken functionaris zal werkzaam zijn op het landelijk secretariaat van de JD/D66 in Den Haag. Het takenpakket van deze functie bestaat uit de volgende elementen:

- receptionele taken
- archivering-tekstverwerking
- postverwerking
- ondersteuning bestuur

Betrokkene zal zowel voor de JD (16 uur) alsook voor D66 (16 uur) werkzaam zijn. De werkbegeleiding zal voornamelijk via een D66-medewerker plaatsvinden.

De volgende mensen komen in aanmerking om in het kader van een werkervaringsproject aangenomen te worden:

- zij die langer dan drie jaar ingeschreven staan bij het Arbeidsbureau Den Haag, of
- zij die als vrouw herintreden op de arbeidsmarkt, of
- zij die politiek vluchteling zijn.

Als opleidingsachtergrond kan men globaal denken aan MAVO/HAVO/MULO/ULO niveau.

Middels een jaar werkervaring hoopt men de kansen op de arbeidsmarkt voor betrokkene te vergroten. Behalve werkervaring wil JD/D66 de betrokkene ook de mogelijkheid bieden om in goed overleg een aantal gerichte cursussen te volgen (bijvoorbeeld een cursus tekstverwerking).

JD/D66 willen bij beloning de regelingen volgen zoals die gehanteerd worden voor rijksambtenaren.

Nadere inlichtingen kunt u inwinnen bij Tineke Knaap (0703858303) of bij Roel van der Poort (050-424409).

U kunt uw sollicitatiebrieven schrijven tot uiterlijk 1 oktober aan: D66/JD tav. Tineke Knaap/Roel van der Poort Bezuidenhoutseweg 195 2594 AJ Den Haag

Interne Verkiezingen voor de Eerste Kamer

De kandidaatstelling voor de Eerste Kamer is geopend op 23 augustus 1990 en sluit op 23 januari 1991.

De kandidaatstellingsformulieren zijn verkrijgbaar op het landelijk secretariaat: 070-3858303.

Emancipatienetwerk

De eerstvolgende bijeenkomst van het Emancipatie Netwerk zal gehouden worden op dinsdag 6 november in de Noenzaal van de Eerste Kamer, Binnenhof 22. De spreker is Jacquelin Soetenhorst-de Savornin Lohman, hoogleraar sociale hulpverlening Universiteit van Amsterdam en voorzitter van het Stimuleringsfonds Emancipatie onderzoek (STEO). Nadere inlichtingen bij Marie-Louise Tiesinga, tel. 075-286966.

Vervolg van pag. 5

aan het arbeidsproces. Het heeft er alle schijn van dat deze ontwikkeling aan zwarte- en migrantenvrouwen voorbij gaat.

Aangezien vrouwen uit minderheidsgroepen nog meer en op andere facetten in een achterstandspositie verkeren dan de mannen van deze groepen, is er sprake van een dubbele achterstand.

Zo hebben migrantenvrouwen geen zelfstandige rechtspositie, vrouwen en kinderen zijn geruime tijd aan de verblijfsstatus van de man. De mogelijk om als individu keuzen te kunnen maken hebben zij niet. Algemene maatregelen voor etnische minderheden komen meer ten goede aan de mannen dan aan de vrouwen, terwijl de arbeidsmarktpositie van vrouwen veel slechter is dan die van mannen. Ook algemene maatregelen voor vrouwen blijken zwarte- en migrantenvrouwen niet evenredig te bereiken. Voor hen is daarom een extra inspanning nodig. Een van de hoofddoelstellingen van het emancipatiebeleid is immers het vergroten van de economische zelfstandigheid van vrouwen door het verrichten van betaalde arbeid. Voor allochtone vrouwen is betaalde arbeid ook een manier om hun afhankelijkheid en isolement te doorbreken.

Gezien het feit dat ik hier maar beperkte ruimte heb, verwijs ik verder naar de nota's van de E.R. en de publicaties van o.a. zwarte- en migrantenvrouwenorganisaties. Wel wil ik kort aangeven welke punten aandacht behoeven.

- Het is belangrijk dat minderheidsgroepen gedifferentieerd worden benaderd. Een algemeen beleid voor alle minderheden zal niet goed uitwerken, daarvoor zijn de cultuurverschillen te groot. Er dient rekening mee gehouden te worden dat de 1990-maatregel negatieve gevolgen kan hebben, vooral voor migrantenmeisjes (botsingen in de eigen omgeving).
- Positieve actie: het openbreken van een aantal sectoren op de arbeidsmarkt en toegankelijk maken voor witte, zwarte- en migrantenvrouwen.
- Beleidscoördinatie: voorkomen dient te worden dat minderheden en emancipatiebeleid met elkaar gaan concurreren.

Van belang is een specifiek gedifferentieerd beleid te ontwikkelen voor zwarte- en migrantenvrouwen.

- Mbt. Regionale Bureau's Arbeidsvoorziening (RBA's): aanstellen van allochtone consulenten; outputdoelstelling voor etnische minderheden met speciale aandacht voor witte, zwarte- en migrantenvrouwen en meisjes.

Tenslotte, minderheden zijn een veel besproken onderwerp, maar al te vaak blijkt hun eigen stem onvoldoende te kunnen doorklinken!

Trudy Theuvenet-Hageman

Stormloop PSVI

Vele nieuwe gemeenteraadsleden, wethouders en nieuwe afdelingsbestuurders bezorgen op dit moment het PSVI handen vol werk: Het jaarlijks GPO-congres werd volledig overtekend met meer dan 250 inschrijvingen, een cursus Gemeentefinanciën moest vanwege die stormloop vijf-maal worden georganiseerd, een Presentatietraining vier-maal etc.. Voor het GPO-congres moesten helaas tientallen mensen worden teleurgesteld, vol is nu eenmaal vol. Dankzij de vrijwillige inzet van ervaren partij-leden en enig kunst en vliegwerk bij de organisatie, kan aan alle vraag naar cursussen en trainingen voorlopig nog worden voldaan. Bij het hierna volgende cursus/trainings-aanbod dient er echter rekening mee te worden gehouden dat bepaalde activiteiten snel vol zullen zijn. De mogelijkheden van het PSVI zijn noodzakelijkerwijze beperkt. Dit betekent wellicht dat niet al uw honger naar scholing en vorming direct kan worden gestild. Het PSVI zal dan echter, zij het op later tijdstip, zeker met een nieuw aanbod komen.

Workshop "Politiek Argumenteren" 20/10

Onder leiding van Peter de Lange, communicatietrainer bij het bureau "Didakt" te Gouda organiseert het PSVI op 20 oktober een workshop politiek argumenteren. De volgende trainings-elementen komen daarbij aan de orde:

- Het helder formuleren van een politiek standpunt.
- Het overtuigend presenteren daarvan.
- Het vasthouden van het eigen gedachtegoed.
- Het luisteren naar anderen.
- Het bepalen van een houding wanneer anderen niet overtuigd raken etc.

Aantal deelnemers: maximaal 12.

Kosten: f 75,- inclusief lunch.

Plaats: Gouda.

Aanmelding tot uiterlijk 12 oktober.

Oriëntatiedag "Steunfracties" op 17/11

Het effectief functioneren als steunfractie-lid staat deze dag centraal. De voorbereidingen voor deze dag zijn nu in volle gang.

Meer informatie volgt na inschrijving.

Kosten f 17,50 inclusief ondersteunend materiaal.

Plaats: Utrecht.

Aanmelding tot uiterlijk 1 november.

Kennismakingsdag met D66 op 15/12

Een dag bestemd voor eenieder die meer wil weten over de achtergronden van D66, de positie van D66 ten opzichte van andere politieke partijen én zich willen oriënteren op de mogelijkheden die D66 kan bieden aan hen die meer politiek/bestuurlijk actief willen zijn.

Kosten f 15,- inclusief documentatiepakket.

Plaats: Utrecht.

Aanmelding tot uiterlijk 30 november.

Let op de uiterste inschrijfdatum!

IK MELD MIJ AAN BIJ HET PSVI VOOR DEZE BIJEENKOMSTEN:

Workshop "Politiek Argumenteren" 20-10, Gouda, f 75,- (sluiting 12-10).

Oriëntatiedag "Steunfracties" 17-11, Utrecht, f 17,50 (sluiting 1-11).

Kennismakingsdag D66 15-12, Utrecht, f 15,- (sluiting 30-11).

IK BESTEL DEZE PUBLICATIES BIJ HET PSVI; (prijzen excl. porti).

INLEIDING GEMEENTEPOLITIEK 70 pag. f 7,50.

RAADSWERK; introductiebrochure 20 pag. f 2,-.

MAP GEMEENTELIJK MILIEUBELEID 130 pag. f 15,-.

OVER BERG EN DAL, D66-historie brochure 32 pag. f 2,-.

D66 & DEMOCRATISERING, de concrete ideeën 20 pag. f 2,-.

VOOR DE D'RAAD, D66-tijdschrift voor lokale/regionale politiek. Abonnement f 40,- / gratis nummer (geef uw keus aan).

STANDPUNTENBRIEF, periodieke catalogus van D66-opinies Abonnement f 35,- / gratis nummer (geef uw keus aan).

Voornaam: _____

Achternaam: _____

Adres: _____

PC/plaats: _____

Telefoon: _____

Functie D66: _____

Opsturen naar: PSVI-D66, Bezuidenhoutseweg 195, 2594 AJ Den Haag, 070 - 3858303.

'Verfrissend' effect van directiewisselingen:

NIEUWE HEREN, NIEUWE WETTEN

De nieuwe directeuren van PSVI en SWB waren geen lid van D66 toen zij werden benoemd. Beiden sprak in eerste instantie vooral de functie-inhoud aan. Ze zijn samen op dezelfde dag begonnen in Den Haag. Beiden benadrukken dat ze niet de intentie hebben het werk van hun voorganger te bekritisieren. Integendeel: zij hebben goed werk verricht. Toch is nu al duidelijk dat ze graag eigen accenten willen leggen. Beiden hebben gedachten en wensen die binnen de partijcultuur op zijn minst als ongebruikelijk kunnen worden gekenschetst.

Hoe zijn de eerste maanden bevalen?

"Ik ben hier met mijn neus in de boter gevallen", meent Leo Pinxten over zijn nieuwe baan. "Als je er lol in hebt om trainingen te ontwikkelen en te organiseren, ja dan kun je hier je hart ophalen." Van de hem toegezegde rustige inwerkperiode is niets terecht gekomen. "Het begrip gekkenhuis is nog net niet op zijn plaats, maar de rinkelende telefoons en partijleden die 'van alles' willen, maken de associatie aannemelijk." Pinxten somt olijk enkele cijfers op: het GPO congres is overtuikend, we moeten tientallen mensen teleurstellen. Uitwijken naar een andere lokatie bleek (helaas) niet mogelijk. De scholingscursus financiën start vijf keer in het hele land op dezelfde dag! De training presentatietechnieken algemene beschouwingen ("wilden we gezellig in huis doen") wordt drie keer gegeven, eveneens geografisch gespreid. Het resultaat van een behoeftepeiling bij de wethouders naar de zin van een training politiek management is overweldigend. Kortom: de nieuwe PSVI-directeur heeft de handen vol, mede als gevolg van de enorme aanwas in de gemeenteraden.

Christiaan de Vries: "Ik ben bezorgd. De SWB is bij geen benadering een wetenschappelijk bureau. De formule 'wetenschappelijk werk' is slechts gebruikt om iets zinvol voor te partij te kunnen doen, gericht op politieke reflectie en advisering. Mijn voorganger noemde zich wel eens 'filiaalhouder'. Nu, zo wens ik mij nadrukkelijk niet te afficheren. De vereniging D66 heeft de SWB gebruikt als organisatorische opvang voor belangstellende leden van de partij. Dat functioneert fantastisch als er voldoende ideeën zijn en dynamiek. Echter, de huidige actieve leden zijn bij

De nieuwe directeur van het PSVI, Leo Pinxten. (Christiaan de Vries was ten tijde van de foto-reportage helaas verhinderd).

wijze van spreken een 'derde generatie': de aanvankelijk aanwezige dynamiek is eruit. En dan, constateer ik, heb je behoefte aan iets anders."

Wat trekt je aan in de functie?

Christiaan de Vries: "Ik geloof dat de grondslag van D66 een cultuur-kritische is. Dat botst met de sterk juridisch-technische benadering van het begrip de democratie. De culturele invalshoek trekt mij aan, niet verwonderlijk natuurlijk gegeven mijn achtergrond. De democratiethematiek moeten we m.i. meer cultureel benaderen: dat betekent de thematiek verbreden; haar inhoudelijk nuanceren en verdiepen.

Uiteindelijk is daar de partij mee gediend, omdat het profiel erdoor wordt versterkt. Vanuit het principe 'niets is zoals het lijkt' dien je diep in de problemen te duiken om ze echt te leren kennen. Daarmee legitimeer je op termijn ook politiek handelen." Een voorbeeld: mensen worden bestempeld overeenkomstig hun levenswijze. Binnen het scala van werklozen bijvoorbeeld bestaan er weer allerlei deelgroeperingen, van 'bijstandsmoeders' tot 'langdurig arbeidsongeschikten'. De hele individualiseringstrend is in feite een

spiegel van de bureaucratisering. Zo wordt er in sociale wetgeving een bureaucratisch antwoord geformuleerd op specifiek geformuleerde maatschappelijke belangen. En er is een mechanisme ontstaan, waarbij je jezelf mag afvragen: hebben mensen zelf eigenlijk nog wel iets te zeggen over de wijze waarop zij worden ingevoegd in het politiek-culturele schema van de levenswijzen! Door de culturele invalshoek positioneer je tevens de SWB. Geen enkel ander wetenschappelijk bureau komt een dergelijk cultureel geïnspireerd programma. Vanuit PvdA oogpunt is het elitair, het CDA zou het altijd langs de lijn van de levensbeschouwelijkheid uitvoeren en de VVD staat te kritisch ten opzichte van de maatschappelijke macht."

Leo Pinxten: "Om werkelijk effectief aan de macht deel te nemen is voldoende kennis nodig en natuurlijk vaardigheden op het vlak van de menings- en attitude-vorming. Ik zie het PSVI als een organisatie die mede erop gericht is om het kader instrumenten in handen te geven om beter te functioneren. Partijleden moeten worden gesterkt in hun politieke overtuiging. Het is eigenlijk gewoon te gek dat er in diverse plaatsen D66 raadsleden zouden zijn, als er maar kandidaten voor be-

schikbaar waren geweest. Dan zeg ik: er is een belangrijke taak weggelegd om mensen te overtuigen van eigen kwaliteiten en eigen kunnen. Daar kan het PSVI een rol in vervullen."

Het moet mogelijk zijn om nu (na bijna drie maanden - red.) in hoofdlijnen een visie te geven op het werk: welke speerpunten ervaar je zelf? Leo Pinxten: "Globaal kun je zeggen dat de scholingspoot al sterk is ontwikkeld. Daar gaan we mee verder. De vormingspoot wil ik verder uitbouwen. De training politiek management is een voorbeeld. Of trainingen teamwork, want met grotere fracties krijg je ook met andere problemen te maken. Verder constateer ik dat de honger van partijleden naar materiaal groot is. Ik wil graag een scholingsdeskundige aantrekken. In de PSVI-begroting 1991 is daarvoor gelukkig ruimte.

Nieuwe directeuren SWB en PSVI

Niemand zal ontkennen dat ze belangrijk zijn: het PSVI D66 (Politiek Scholings- en Vormings Instituut) en SWB D66 (Stichting Wetenschappelijk Bureau). Toch is het beeld bij gemiddelde partijleden waarschijnlijk diffuus. Misschien ooit een stand bezocht tijdens het congres? Of een PSVI-handboek besteld? Of zelfs een PSVI- of SWB-activiteit bezocht? Dan nog blijven PSVI en SWB clubs die 'op afstand' goed werk verrichten. De nieuwe directeuren Leo Pinxten (PSVI) en Christiaan de Vries (SWB) hebben geen D66 partij-achtergrond. Beiden geven in dit vraaggesprek hun visitekaartje af.

Door die uitbreiding in menskracht hoop ik onder meer een continue stroom van publikaties te kunnen waarborgen. Ik denk dat een samenwerking met SWB ook bevruchtend kan werken: we kunnen eventueel samen symposia ontwikkelen. De SWB zou dan verantwoordelijk zijn voor de inhoudelijke component, het PSVI voor de werkvorm."

Christiaan de Vries: "De partij kan zich voor het eerst echt 'vestigen' in het politieke spectrum. Maar dan moet D66 wel onherroepelijk partij worden. Daarmee bedoel ik: kritische doelstellingen herformuleren gegeven de organisatorische eisen die aan je gesteld worden. D66 is veel meer dan een club geëngageerde vrijwilligers. Het hoofdbestuur spreekt nu over drie pijlers van beleid: organisatie, professionalisering en organisatie van kennis. Ik zeg: laat de SWB jullie 'organisatie van kennis' zijn. En ik bedoel dan: laat ons nu een echt wetenschappelijk bureau worden! Een centrum van studie en onderzoek dus. Zorg ervoor dat je als partij zelf een organisatorische opzet kiest, waarbij ideeën kunnen doorstromen. In directe zin heeft een modaal lid op korte termijn minder van de SWB te

verwachten, maar op langere termijn en indirect zijn onze activiteiten wezenlijk voor de partij. De oprechte kennisontwikkeling moet op afstand van het centrum van politieke macht gebeuren: kennis en macht kunnen immers strijdig zijn. De SWB moet commentaar kunnen leveren op de politieke actualiteit. Op dit moment moet de SWB de hand in eigen boezem steken. Veel wetenschappers zijn passief lid. Ik vind het mijn persoonlijke opdracht en rol om deze mensen te prikkelen te participeren en te engageren. Ik vraag ook geduld: het kwalitatief resultaat zal pas in het tweede jaar zichtbaar worden."

Zowel SWB als PSVI hebben een kleine bezetting en zijn verder afhankelijk van vrijwilligers. Belemmert het werken met vrijwilligers de ambitieuze doelstellingen?

Leo Pinxten: "Ik heb tijdens mijn sollicitatiegesprek gezegd: 'Ik ben niet geïnteresseerd in de groei van D66. Wat mij wel interesseert is het wortelschieten van de partij. Het PSVI moet leden helpen in de partij een zinvolle plek te vinden. Dat klinkt heel sociaal, maar is feitelijk gewoon nodig. Daarom organiseren we kennismakingsdagen voor nieuwe leden. Ik ben zelf een voorstander van consultants, en ik vind dat die betaald moeten worden. Zij kunnen behoeftes en problemen inventariseren, lokaal organiseren en hebben een informerende en enthousiasmerende rol. Ze kunnen bemiddelen richting PSVI. Momenteel worden voorstellen besproken in mijn bestuur en het HB met betrekking tot de financiering. Zo'n werkwijze met consultants biedt voordelen ten opzichte van de huidige werkwijzen. Per slot van rekening kun je consultants op afgesproken tijdstippen aanspreken of het werk klaar is." Pinxten is moridicus tegen sponsoring. "Ik ben niet vies van commercie, maar wel wars van verlies aan onafhankelijkheid en ook bang voor verkeerde associaties."

Christiaan de Vries stoort zich aan de vrijblijvendheid waarmee SWB-werk tot nog toe was omgeven. "Laten we wel zijn. Er zijn legio leden die iets willen doen, actief zijn. De SWB activiteiten vormen een mogelijkheid. Je kunt bestaande belangstelling uitbouwen, het verplicht je tot niets en het is bovendien goed voor je image. ...Niet iedereen heeft de gelegenheid om met kamerleden te stoeien over onderwerpen op de politieke agenda!

Leo Pinxten (35) volgde Mulo, Havo en Sociale Academie alvorens psychologie te studeren. Getuige zijn vier functies tot nu toe heeft hij een brede 'scope' opgebouwd: hij kwam in aanraking met organiseren en leidinggeven, met financieel beleid en beheer alsmede met voorlichting. De werkdruk bij het PSVI is groot ("In mijn eerste tien weken ben ik al vier zaterdagen op pad geweest"), maar zijn enthousiasme lijkt niet te stuiten.

Ik wil eisen kunnen stellen aan de leden die in SWB-verband actief zijn. Ten eerste moeten ze gekwalificeerd zijn op een specifiek terrein; de werkgroepen zouden multi-disciplinair moeten worden samengesteld. Ten tweede moeten de groepen willen werken met een resultaatgericht werkschema: per definitie moeten activiteiten uitmonden in

Christiaan de Vries (38) studeerde cultuurfilosofie/sociale filosofie. Hij was gedurende tien jaar stafmedewerker bij het Nederlands Instituut voor Volksontwikkeling en Natuurstudie (NIVON), onder meer belast met de ontwikkeling van scholingsactiviteiten gericht op maatschappelijke vraagstukken. Hoewel bedachtzaam formulerend, spreekt hij helder en scherp over de status quo van het SWB ("Het is bij geen benadering een wetenschappelijk bureau").

een nota, een artikel, een boek of een werkconferentie. Zo'n werkwijze breekt met de huidige cultuur. In mijn ogen moeten er drie typen werkgroepen zijn. Allereerst algemene reflectiegroepen die thematisch en gericht op de langere termijn culturele ontwikkelingen analyseren. Daarnaast zouden er projectmatige werkgroepen moeten zijn die sectoraal beleidsonderzoek doen: een verbijzondering van de opdracht die aan de eerste groepen is gesteld. En tot slot als derde de huidige werkgroepen, maar dan wel 'nieuwe stijl'. Zij moeten kamerleden helpen en adviseren, voorzover zij behoefte blijken te hebben aan theoretische reflectie."

De SWB ontvangt subsidie over eigen inkomsten: 100 gulden opbrengst is ook 100 gulden subsidie. We hebben dus behoefte aan een geldopbrengend programma. Om zo'n programma te kunnen waarmaken is personele uitbreiding noodzakelijk. In tegenstelling tot Leo Pinxten staat De Vries in principe best open voor sponsoring, maar ziet hij nog teveel obstakels: "Ik zou er erg voor zijn, het moet besproken worden op langere termijn. Uitgangspunt zal steeds zijn: de SWB mag de partij niet in moeilijkheden brengen.

Ik doe een activiteit liever armer zonder steun van sponsors, dan ook maar de idee van afhankelijkheid te geven."

Nieuwe heren, nieuwe wetten: deze oude zegswijze krijgt bij PSVI en SWB inhoud met de komst van Pinxten en De Vries. In hoeverre zij erin slagen de verwachtingen waar te maken, hangt ook af van de criteria die bij het beoordelen van hun werk zullen worden aangelegd. Christiaan de Vries heeft twee criteria duidelijk voor ogen: "Wat de SWB doet, moet vóór alles niveau hebben. En dan wil ik ook enorm veel publiciteit."

HET NATIONAAL MILIEU- BELEIDSPLAN EN DE PLUS

Eindelijk zijn ze dan toch nog behandeld, het Nationaal Milieubeleidsplan en het Nationaal Milieubeleidsplan Plus, meer dan een jaar nadat het NMP werd uitgebracht. Er waren twee dagen in het parlement voor uitgetrokken.

Dick Tommel begon zijn bijdrage met een aanklacht tegen de regering. Het hele plusplan ten spijt, wordt geen antwoord gegeven op de centrale vraag of de behoefte van onze Westerse generatie niet zodanig groot is dat daardoor de mogelijkheden van toekomstige generaties aangetast worden. De voortdurende stijging van het verbruik van de voorraad fossiele brandstof geeft voldoende reden die vraag te stellen. Dat was niet zijn enige kritiek op het NMP. De geformuleerde doelstellingen voor korte en middellange termijn zijn onvoldoende ambitieus. Het verre doel, duurzame ontwikkeling, verdwijnt achter een woud van aangekondigde studies, nota's, wetten en overlegstructuren. Actie is wat nodig is.

Van alle goede voornemens (milieubeleid als derde peiler van het regeringsbeleid) is namelijk nog maar weinig terechtgekomen. Op milieugebied is de geloofwaardigheid van de overheid sterk gedaald omdat zij zelf steeds het slechte voorbeeld geeft. De voorbeelden zijn legio. Geen toereikende hinderwetvergunningen, geen bodembeschermende voorzieningen bij bodembedreigende bedrijven, illegale afvoer van afgewerkte olie, geen vergunningen bij exploitanten van autowrakterreinen, 20% meer mest, geen geluidszoneering rond burgerluchtvaartterreinen, Nederland koploper bij het gebruik van bestrijdingsmiddelen, schade aan de Noordzee vanwege

visserij en olie- en gaswinning, geen aandacht voor natuurwaarden bij landinrichting e.d. Kortom, de praktijk is anders dan de wetgeving, zo concludeerde Tommel dan ook in zijn bijdrage.

Zonder garanties is er geen reden om aan te nemen dat er iets verandert. Tommel vroeg daarom de regering veel energie te stoppen in de uitvoering van overeengekomen doelstellingen. De Kamer moet jaarlijks gedetailleerd op de hoogte worden gehouden van de vorderingen. Ook op gemeenteniveau moet er wat dat betreft het nodige veranderen.

Als gemeenten niet meewerken aan de handhaving van het beleid dan moet eventueel een andere uitvoeringsorganisatie erbij betrokken worden, analoog aan de situatie met waterschappen en zuiveringschappen.

Op een aantal punten is aanscherping van de milieudoelstellingen noodzakelijk. De normen tav. de CO₂-uitstoot (absolute afname van 5% in 2000), afval (in 1997 weer op het niveau van 1988) en verdroging (in 2000 25%

Arthie Schimmel

Eco-Europa

Tijdens het Kamerdebat over het Nationaal Milieubeleidsplan kwam Arthie Schimmel te spreken over de eenwording van Europa. Deze zal volgens haar tot nog meer vervuiling leiden, ook al omdat Europese milieuraandvoorwaarden nog steeds ontbreken. We moeten niet een Europese economische gemeenschap nastreven, aldus Schimmel, maar een ecologische gemeenschap. De verdragswijziging die daarvoor nodig is past uitstekend in de verdragsaanpassingen die de integratie moeten bekrachtigen. Overigens worden volgens Schimmel nog lang niet alle mogelijkheden van de integratie benut. In Denemarken mag bv. bier alleen verkocht worden in flessen met statiegeld. Eenmalige verpakkingen zijn verboden. De Europese integratie zou een goed moment zijn om dergelijke maatregelen ook in andere landen in te voeren.

minder areaal met verdrogingskenmerken dan in 1985) moeten worden aangepast, en er moet een nadere uitwerking komen van het thema verspilling. D66 vindt verder dat er niet gewacht moet worden met de invoering van regulerende heffingen. Het heeft geen zin daar eindeloze studies over te houden, zoals het NMP voorstelt.

Arthie Schimmel kwam als tweede d66-spreker op het thema van het 'duurzaam Bruto Nationaal Product'. D66 waagt te betwijfelen of een verdubbeling van het BNP te combineren valt met emissiereducties van 70-90%, zoals in het NMP staat. Het lijkt te gaan om minder meer en dat zal betekenen dat meer (productie, consumptie, afval, auto's en ener-

(vervolg op pagina 11)

Deining in Golfdebat

Alle middelen moeten worden aangewend teneinde naleving van het embargo tegen Irak te verzekeren. Maar ten aanzien van het ultieme middel – 'raak schieten' – zou onder alle omstandigheden uiterste terughoudendheid betracht moeten worden. Zo luidt de opvatting die door woordvoerder Jacob Kohnstamm verdedigd werd in het eerste plenaire Kamerdebat over de Golfcrisis. Kohnstamm pleitte voor een behoedzaam beleid, gericht op het voorkomen van een militaire escalatie.

Anders dan door sommigen (Thatcher, Kissinger) wordt gesuggereerd, zou een eventuele oorlog wel eens geen beperkte of korte oorlog kunnen zijn. Bij veronderstelling dat het regime van Sadam Hussein door middel van een beperkte militaire actie (een zogenaamde 'chirurgische ingreep') kan worden

uitgeschakeld, heeft Kohnstamm zo zijn twijfels.

De D66-woordvoerder balanceerde af en toe op de grens van het parlementair haalbare. Bijvoorbeeld toen de vraag aan de orde kwam of de minister van Defensie desnoods opdracht zou moeten geven tot gewapende actie tegen koopvaardijsschepen die de blokkade tegen Irak willen doorbreken. In de brief van de minister werd gesteld dat de Nederlandse commandanten ter plekke op eigen gezag waarschuwingsschoten zouden mogen lossen ('schoten voor de boeg'). Voor 'raak schieten' is echter toestemming van de minister nodig. Wat zal de minister doen, indien een schip de waarschuwingsschoten negeert, en hij het bewuste telefoontje krijgt? Die vraag lag op ieders lippen, maar kon in het debat niet worden beantwoord. Kohnstamm wenste de minister veel wijsheid

en hield hem met zoveel woorden voor dat een schot in de boeg een schot in het kruivats van het Midden-Oosten zou kunnen betekenen. Hij erkende echter dat de minister niet het achterste van zijn tong zou kunnen laten zien. Want dan zou de afschrikkende werking van de VN-resolutie 665 (die ruimte laat voor de aanwending van minimaal geweld) deels worden ontkracht.

Kohnstamm's oproep tot matiging en voorzichtigheid vond nog diezelfde week gehoor bij een niet onbelangrijk politiek duo: het tweetal Bush-Gorbatsjow. Althans: na afloop van de topontmoeting van de twee wereldleiders werd een communiqué uitgevaardigd waarin eveneens aan het streven naar een diplomatieke oplossing voorrang wordt verleend. matieke reven naar een diplomatieke oplossing n de twee wereldleiders werd een communiqué uitgevaardigd waarin eveneens aan het streven naar een diplomatieke oplossing voorrang wordt verleend.

OP ZOEK NAAR DE FEITEN IN ZUID-AFRIKA

Acht dagen waren wij, een delegatie van zeven leden van de Tweede Kamer, in Zuid-Afrika. We bezochten Pretoria, Johannesburg, Kaapstad en Durban, townships, squattercamps, hostels en vooral vele vergaderzalen. Het land hebben we niet gezien, noch de bewoners. Wel spraken we met hun vertegenwoordigers. We voerden ruim 50 gesprekken, onder meer met woordvoerders van kerken en vakbonden, met president De Klerk, Mandela en andere ANC- en regeringsfunctionarissen, met Buthelezi, Boesak, Van Zijl Slabbert, zakenlieden, diplomaten, mensenrechtenorganisaties, wetenschappers en lokale politici. Geen van hen kon evenwel perspectief bieden op een resultaat van het tot voor kort nog zo veelbelovende onderhandelingsproces.

Begin februari van dit jaar begon het zo goed met een radicale wending van de regering-De Klerk. Politieke gevangenen zouden worden vrijgelaten en een aantal apartheidswetten zouden worden afgeschaft. Het ANC, onder leiding van de inmiddels vrijgelaten Mandela, was bereid het onderhandelingsproces in te gaan dat uiteindelijk tot de grondwettelijke hervormingen zou moeten leiden, en voorlopig van geweld af te zien. De nationale regeringspartij werd opengesteld voor het zwarte bevolkingsdeel.

Tegen deze achtergrond is het niet verwonderlijk dat alle politieke partijen in Nederland de kans aangrepen dit land, dat voor kort gemeden werd, te bezoeken. We wilden inzicht krijgen in de veranderingsprocessen, die zich in dit land voltrokken. Een fact-finding-missie zou ons bovendien beter in staat stellen de door de regering aangekondigde evaluatie van het Zuid-Afrikabeleid te beoordelen. Kortom, aan de vooravond van ons vertrek

(vervolg van pagina 10)

gie) de met veel moeite afgedwongen vermindering van de vervuiling over enige jaren weer teniet gaat doen. De huidige berekening van het BNP houdt te weinig rekening met milieugevolgen van de economische groei. Een land kan zijn grondstofvoorraden uitputten, zijn bossen kappen, zijn bodems laten wegspoelen, bodem, lucht, water vervuilen, zijn planten en dieren uitroeien of laten uitsterven. Ondanks dat dit een verwoestend effect op milieu en (toekomstige) economie heeft leidt het niet tot een verlaging van het BNP-cijfer. D66 bepleit daarom een nieuwe opzet van het BNP, een zgn. 'duurzaam BNP'.

Deze zou voor het eerst in het NMP van 1993 gebruikt kunnen worden, om daarmee de problematiek doorzichtiger te maken.

hadden we alle reden optimistisch te zijn. Maar toen kwam de golf van geweld, waarin inmiddels meer dan 600 slachtoffers zijn omgekomen. En dagelijks komen er tientallen bij. Dit is een gevolg van de onderlinge 'stammenstrijd' tussen de Inkatha-beweging van Buthelezi en het ANC van Mandela.

Wij kregen tijdens ons verblijf steeds meer aanwijzingen dat er nog een derde in het spel is: het heeft er alle schijn van dat conservatieve blanke groeperingen, met vertakkingen in het politieapparaat, het geweld aanwakkeren en op die manier het onderhandelingsproces proberen te frustreren. Het is inmiddels wel zeker dat talkrijke overheidsfunctionarissen het voorbeeld van De Klerk niet wensen na te volgen...

Het blijft niettemin de verantwoordelijkheid van de regering De Klerk om o.a. samen met Mandela en Buthelezi aan deze gewelddaden een einde te maken. De vraag is op welke wijze ons land en de EG het beleid ten aanzien van Zuid-Afrika moeten bijstellen. Aan de orde is vooral de vraag of het investeringsverbod moet worden gehandhaafd. Tot dat laatste is in EG-verband besloten, doch nationale wetgeving zou dit in elk van de 12 lidstaten moeten regelen. Onze regering heeft daartoe al enige tijd geleden een wetsontwerp ingediend. Een meerderheid in de Tweede Kamer heeft (tegen de zin van vooral de VVD) besloten de wet niet te laten intrekken, maar de behandeling uit te stellen. Ik ben nog steeds voor uitstel van de behandeling. Ook de huidige economische boycot-

maatregelen, hoe beperkt hun betekenis ook mogen zijn, moeten gehandhaafd blijven, totdat het onderhandelingsproces, hopelijk begin 1991, over de nieuwe Grondwet is gestart. Pas dan kan fasegewijs, al naar gelang de onderhandelingen tot resultaten leiden, het sanctiepakket worden afgebouwd.

Sommigen pleiten er voor nu te beginnen met de opheffing van sancties om op die manier De Klerk een steuntje in de rug te geven. Maar in dat opzicht kan de internationale erkenning die De Klerk ten deele, wat ook blijkt uit zijn a.s. bezoek aan Nederland, en het reeds versoepelde Nederlandse visumbeleid in deze fase als voldoende worden beschouwd. Voor wat betreft de culturele sancties kan enige verlichting worden geboden op het niveau van wetenschappelijke uitwisseling, mede mogelijk geworden door het versoepelde visumbeleid. Daarnaast zouden meer gerichte steunmaatregelen genomen moeten worden voor projecten op het gebied van onderwijs en gezondheidszorg voor de zwarte bevolking. Over de (voortzetting) van de sportboycot zullen we ons pas een oordeel vormen, nadat wij kennis hebben genomen van de reacties van de internationale sportorganisaties die zich daarover binnenkort zullen uitspreken.

De Klerk maakte een oprechte indruk, van Mandela hadden we die al. Samen moeten ze een uitweg kunnen vinden uit de spiraal van geweld, gezamenlijk moeten zij het proces van democratisering op gang kunnen brengen.

Doeke Eisma

HERHAALDE OPROEP

Wegens vertrek van de huidige medewerker zoekt de Tweede Kamerfractie van D66 zo spoedig mogelijk een

BELEIDSMEDEWERKER m/v (32 uur)

VOLKSGEZONDHEID, GEHANDICAPTENBELEID, POLITIE

Gezocht wordt naar een jurist die affiniteit heeft met de gezondheidszorg en die bereid is zich in te werken in het politiebeleid.

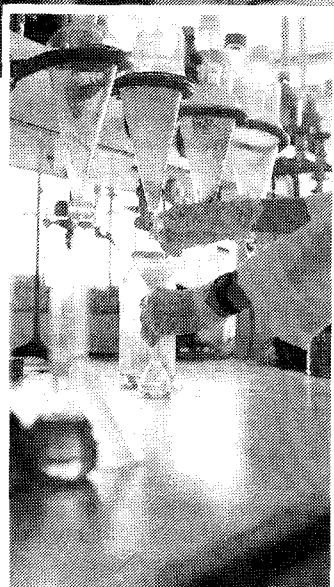
Beleidsmedewerkers ondersteunen rechtstreeks de Kamerleden, o.a. door voorbereiding van de inhoudelijke inbreng van de fractie bij wetgeving, debatten e.d. Daarnaast onderhouden zij zelfstandig contacten met adviseurs, en departementen. Van kandidaten wordt verwacht dat zij zelfstandig kunnen werken, zo nodig op onregelmatige tijden.

Het salaris bedraagt, afhankelijk van leeftijd en ervaring een tijdevredig deel van max. f 5442,- bruto per maand (schaal 9 en 10 BBRA 1984) bij een volledige werkweek.

Voor meer informatie kunt U contact opnemen met het Hoofd personeel en organisatie Michiel ten Brink of Mr. J. Kohnstamm, lid Tweede Kamer via telefoonnummer 070-31 82638 of 3853344 (privé).

Schriftelijke sollicitaties (met telefoonnummer) kunt U binnen 7 dagen richten aan Mr. J.M. ten Brink Postbus 20018 2500 EA DEN HAAG.

'VERWERKERS CHEMISCH AFVAL MAKEN ER EEN POTJE VAN.....'

Ieder jaar komt er in Nederland uit huishoudens en bedrijven een enorme berg chemisch afval vrij. Als met de restanten van de consumptie-maatschappij niet netjes en professioneel wordt omgesprongen, kan er van alles misgaan.

De bedrijven, verenigd in de NVCA, de Nederlandse vereniging van verwerkers van chemisch afval zorgen elke dag weer voor een verantwoorde verwerking van afval.

Ze zamelen afval in zoals klein chemisch afval, olieresten, scheepsafval en afval van de industrie. Behandelen zo mogelijk het afval, om het geschikt te maken voor hergebruik of recycling. Ze ontgiften afvalstromen en maken afvalwater weer schoon. Als er geen andere oplossing is, verbranden ze chemisch afval of zorgen ze voor een veilige opslag.

De NVCA-leden staan garant voor de verwerking van ca. 1 miljoen ton chemisch afval per jaar. Dit is ongeveer 90% van de totale hoeveelheid.

Laboratoriumonderzoek speelt bij de diverse processen een grote rol. Alvorens partijen worden ingenomen, worden vrijwel altijd eerst monsters in potjes verzameld voor analyse. Met behulp van geavanceerde apparatuur worden de analyses uitgevoerd. Dit is maatgevend voor verpakking, transport, acceptatie en verwerking.

In 1989 zijn door de NVCA kwaliteitseisen opgesteld als extra waarborg voor een milieuhygiënisch verantwoorde verwerking van chemisch afval. Om lid te kunnen worden, moeten bedrijven niet alleen beschikken over alle vergunningen; ze moeten ook deze kwaliteitseisen van harte onderschrijven.

Wie chemisch afval afgeeft aan een NVCA-bedrijf is dan ook verzekerd van een verantwoorde verwerking. NVCA-leden maken er geen potje van.

Meer informatie over de NVCA is verkrijgbaar bij het sekretariaat, telefoon 01830-23771. Daar kunt u ook de NVCA-brochure opvragen.

NVCA, CHEMISCH AFVAL IS ONS EEN ZORG

NEDERLANDSE VERENIGING VAN VERWERKERS VAN CHEMISCH AFVAL

DEMOCRAAT

D66
 DEMOCRATEN

ALV 51 in teken 'werk voor minderheden'

NIEUWE IMPULS MINDERHEDENBELEID

 DOCUMENTATIECENTRUM
 NEDERLANDSE POLITIEKE
 PARTIJEN

Vriend en vijand zijn het er over eens dat het minderhedenbeleid van de afgelopen jaren geen succes is. Van het mooie ideaal dat de minderheden zich op den duur zouden inpassen is weinig terecht gekomen. Het opleidingsniveau blijft achter bij wat de markt vraagt en de werkloosheidspercentages zijn schrikbarend hoog. Alle reden dus om deze problematiek als partij te bespreken. De Algemene Ledenvergadering van 3 november a.s. buigt zich over de relatie arbeidsmarkt-minderheden. En daarmee ook over de invloed van de overheid. Werk voor minderheden en politici dus.

In 1987 besloot het kabinet-Lubbers II tot een herbezinning op het tot dan toe gevolgde minderhedenbeleid. De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid deed er twee jaar over om met het rapport 'Alloctonenbeleid' te komen. Dit rapport legde de basis voor een hernieuwde politieke discussie over het minderhedenbeleid. Binnen D66 kwam het onderwerp als punt voor een ledenvergadering naar voren tijdens een overleg tussen fractie en Hoofdbestuur. Hans Jeekel is voorzitter van de D66-voorbereidingsgroep. Gevraagd naar de redenen om speciaal het minderhedenbeleid op de ALV te bespreken wijst hij op de actualiteit van de discussie.

"Bij het najaarsoverleg tussen kabinet en sociale partners was de rol van de werkgevers bij het minderhedenbeleid een hot item. En in de grote steden speelt de discussie rond integratie en werkloosheid in toenemende mate. Het is een moeilijk beheersbaar vraagstuk". Jeekel voegt daaraan toe dat de politiek daarbij een betere rol moet spelen dan in het verleden. "D66 heeft tot nu toe geen bijzonder goed minderhedenbeleid gehad. Ook de andere partijen trouwens niet."

In de benadering van het minderhedenvraagstuk is ten opzichte van het verleden een duidelijke verschuiving te constateren. Leek het vroeger vooral een taak van de overheid

Buitenlandse werknemers bij een technisch installatiebedrijf in Den Haag (foto: Perry Hokke)

om de culturele identiteit van minderheden te waarborgen, in de voorstellen worden duidelijk de werk- en scholingsaspecten voorop gezet. Ook het kabinet maakte met het beleid rond de sociale vernieuwing deze keuze. Hubert Fermina, wethouder voor D66 in Dordrecht en een van de inleiders op het congres van 3 november, is het met de gemaakte keuze helemaal eens. "WVC maakte teveel werk van allerlei culturele activiteiten. Veel geld kwam terecht bij carnaval- en voetbalclubs. Heel nuttig allemaal, maar laat mensen daar zelf voor zorgen. Het geld moet je inzetten voor scholing en arbeid. Dat verdient prioriteit."

De voorbereidingsgroep ziet het werkgelegenheidsbeleid als een onderdeel van een integratiebeleid. Integratie moet voor de overheid hoofddoel van het beleid zijn, en werk is daarvoor een belangrijk element. Dit idee mondt uit in twee Hoofdbestuursmoties. Motie één behandelt de 'toerusting van minderheden voor de arbeidsmarkt' en doet voorstellen voor scholing, werkervaring en ar-

beidsbemiddeling. De andere motie spitst zich toe op de toegankelijkheid van de arbeidsmarkt voor minderheden. Het Hoofdbestuur stelt daarin voor de 'contract compliance' in te voeren, dwz dat de overheid een voorkeursbeleid voer bij het afsluiten van contracten ten gunste van bedrijven die zich actief inspinnen voor het indienstnemen van minderheden. Daarnaast krijgt de overheid in de voorstellen van het Hoofdbestuur een intensivering van het quoteringsbeleid voor minderheden opgelegd. Andere arbeidsorganisaties dan de overheid komen vooralsnog 'weg' met een rapportageplicht voor grotere bedrijven.

De quoteringscijfers lijken al bij voorbaat een belangrijk punt van discussie te worden op de ALV. Er ligt een motie om alle quoteringscijfers maar te schrappen. Hans Jeekel is daar niet voor: "De overheid moet goed functioneren, net als andere organisaties. Maar ze heeft nu eenmaal een voorbeeldfunctie. Quoterings geven een signaal en een symbool. Op de lange termijn heeft dat een belangrijke werking".

Inhoud

Terugblik op de Algemene
Beschouwingen
■
ALV 51 en Oost-Europa
■
November-verkiezingsmaand
■
Gesprek met Gerrit Ybema
■
Binnenhof
■
De Achterpagina

Colofon

De Democraat is een uitgave van de politieke partij Democraten 66 en verschijnt onder verantwoordelijkheid van een door het Hoofdbestuur benoemde redactieraad.

Redactieraad: Peter van den Besselaar, Bob van den Bos, Kees Dietz, Eduard Groen, Elmer Klaasen, Lennart van der Meulen, Alexander Osten, Bob de Ruiter, Marie-Louise Tiesinga, Stijn Verbeek, Martin Voorn.

Eindredactie: Lennart van der Meulen en Alexander Osten.

Foto's: Dennis Sies en Alexander Osten

Correspondentie richten aan:
redactiesecretariaat De Democraat:
t.a.v. Tineke Knaap
Bezuidenhoutseweg 195,
2594 AJ Den Haag.

**Democraat nr. 9 verschijnt 20 december
kopij sluit op 30 november**
De redactie verzoekt kopij aan te leveren
op floppy-disk, opgemaakt in DOS en
WP4.2. Diskettes worden geretourneerd.

Oplage: 11.500 stuks

Druk: Brouwer Offset BV/Utrecht

Partijsecretariaat D66
Bureau SWB D66
Bureau PSVI D66
Bezuidenhoutseweg 195
2594 AJ Den Haag
Telefoon: 070-3858303
giro 147777

Secretariaat Tweede Kamerfractie
Telefoon: 070-3183066.

In de Gloria

Het CDA heeft onlangs zijn tiende verjaardag gevierd. De jarige zelf had, zijn liefdadigheids-tradities getrouw, uitsluitend om bijdragen gevraagd ten behoeve van een goed doel bij uitstek: de versterking van het maatschappelijk middenveld. Op het verlanglijstje dat Brinkman lichtelijk ongegeneerd had laten rondgaan, prijken onderwijs-, gezondheids- en welzijnsinstellingen; welliswaar met een CDA-inhoud, maar prachtig te verpakken als algemeen belang. Voor wiens gedachten eerder uitgingen naar boekenbonnen of CD's was er een toelichting bijgesloten: de samenleving was ontwricht geraakt doordat de traditionele (lees: religieuze) verbanden waren gedisintegreerd, of vermorzeld tussen de bureaucratische staat en het individu dat alleen aan zichzelf denkt. De overheid heeft te veel maatschappelijke taken op zich genomen. Zij is overbelast met als gevolg dat regelgeving -en vooral de afdwinging- tekort schieten. De bestuurders hebben de greep op de samenleving verloren, waardoor kwaadwillenden hun kans schoon zien het milieu te vervuilen, proletarisch te winkelen dan wel stadions, treinen en telefoonsellen geheel naar eigen ontwerp te verbouwen. Ter 'bemoediging' van de hierdoor wellicht afgeschrikte geïnviteerden was tevens het recept van dr. Lubbers voor onze zieke maatschappij meegestuurd: intensive care door politie en justitie, drie maal daags grotere sociale controle en terwille van de consistentie van het beleid, alle bejaarden met een klein pensioen op een permanent dieet. Niet alle verjaardagsgasten waren door deze uitnodiging in de juiste stemming geraakt. Zo deed Ome Thijs namens de coalitiepartner een tamelijk geslaagde poging de feestvreugde te bederven met de mededeling dat hij geen trek had in de (in te kleine partjes gesneden) Christendemocratische taart omdat hij misselijk was van alle maatschappelijk voorgebakken compromissen. De laffe politici -wie zou hij bedoelen- hadden te veel macht aan advies- en overlegorganen overgedragen en moesten nu maar eens zelf de volle verantwoordelijkheid voor hun beslissingen durven nemen.

Proost, op de jarige! In het volle licht van de parlementaire schijnwerpers trad de voormalige coalitiegenoot Bolkestein met lege handen aan. Hij wenste niets bij te dragen aan het, overigens nuttige, maatschappelijke middenveld, zolang dit ondemocratisch was georganiseerd. Had hij dan misschien een paar goede voorbeelden van deze interessante stelling? Nee, ...achterom kijken..., nee, ook de liberale souffleurs in zijn gezelschap konden zo gauw niet iets bedenken. Het enige kadootje dat er bij de VVD af kon was bestemd voor de PvdA: door de onbesuisde oppositie hadden de liberalen zich als alternatieve coalitiepartner van het CDA voorlopig buiten spel gezet.»v»î

D66 bood de tienjarige een scherpe analyse aan van de onmacht van zowel ons politieke stelsel als de bonte verzameling van maatschappelijke organisaties met hun tegenstrijdige belangen en besturen zonder achterban. Toen ook dit niet erg in de Christendemocratische smaak bleek te vallen haalden de Democraten nog enkele ongeschonden (voor-)beeldjes van directe democratie tevoorschijn. Terwijl CDA-back-benchers, uiteraard keurig in koor, het clublied 'We run this country' hadden aangeheven werd een door de parlementaire pers vervaardigd portret van het CDA in ontvangst genomen, voorstellend de grootste (grauwste) gemene deler van Nederland. Gastheer Lubbers was inmiddels vertoornnd geraakt door de geringe volgzzaamheid van zijn gasten. Van de weeromstuit trakteerde hij hen nog eens op zijn enorme dossierkennis, waar iedereen al lang de buik van vol had. Dit werd Ria Beckers te machtig: 'Het zal wel dom zijn, maar dit kan ik echt niet meer volgen', snikte zij. Maar ze werd overstemd door de aanhang van Nederlands grootste partij: lang zal hij leven, lang zal hij leven ...

Bob van den Bos

Terugblik op Algemene Politieke Beschouwingen

WIE IS DE BAAS IN DIT HUIS

De redactie van De Democraat wil een net en fatsoenlijk blaadje maken, dat geen associaties oproept aan de Prawda oude stijl. Aan persoonsverheerlijking zal zij zich niet schuldig maken. En hard van leer trekken tegen politieke rivalen is ook niet chique. Maar in een terugblik op de Algemene Beschouwingen kan niet gezwegen worden over de inmiddels veelbesproken rol van Bolkestein. De verzamelde pers, die kamerdebatten nu eenmaal volgt alsof het om voetbalwedstrijden gaat, riep hem uit tot de grote verliezer. Zelfs de Telegraaf die de VVD doorgaans goed gezind is, maakte gewag van 'een afgang'. De NRC kwalificeerde het optreden als 'een fiasco'.

De fractievoorzitter van de VVD kreeg ook de wind van voren toen hij zich waagde (aan kritiek) op het zogeheten middenveld; een CDA-term voor lagere overheden en koepel-organisaties in de gezondheidszorg, het onderwijs en de sociale zekerheid. Bolkestein maakte zich - terecht - zorgen over 'het democratisch tekort'. Maar door zware nadruk te leggen op financieel-technische aspecten raakte hij in de problemen. 'Openbaar geld kan in dit land toch niet worden besteed voor een openbare taak zonder dat een democratisch gekozen orgaan de mogelijkheid heeft daarin inzicht te hebben', betoogde de VVD'er. Maar op de tegenwerping dat de boeken van die instellingen gewoon open op tafel liggen en controleerbaar zijn, had hij – op dat moment – geen weerwoord.

Van Mierlo en Wöltgens lieten evenzeer hun licht schijnen over de rol van overheid en middenveld. Waar Wöltgens de invloed van de talloze adviesorganen ter discussie stelde en een revival van de politiek bepleitte, betoogde Van Mierlo dat zowel politiek als middenveld de legitimiteit ontberen om met gezag in de samenleving in te grijpen (zie kader). Vooral het middenveld – besturen, instellingen en organisaties van vooral CDA-signatuur – moest het ontgelden in de analyse van Van Mierlo. Totdat Brinkman het te veel werd en hem interrumeerde met de vraag tot welke conclusies de analyse aanleiding geeft. Van Mierlo verwees naar de D66-suggesties voor een meer directe democratie, maar die konden Brinkman niet imponeren. 'Dat zijn ideeën uit de jaren zestig'. Van Mierlo repli-

Van Mierlo, Wöltgens en Brinkman in gesprek tijdens de Algemene Beschouwingen (foto's pag. 3 en 4: Michiel Salerolle)

ceerde: 'Beter de ideeën uit de jaren zestig, dan de zuilen uit de vorige eeuw'. De spanning liep donderdagavond (eventjes) hoog op toen Wöltgens ondanks langdurig aandringen geen aanstalte nam om in te binden in de kwestie AOW-pensioenen. Bejaar-

den met een klein pensioen worden door 'Oort' (het nieuwe belastingstelsel) te zwaar belast. Hij vond een flinke kamermeerderheid aan zijn zijde, maar Lubbers tegenover zich. De kwestie dreigde op een prestigeslag tussen de coalitiepartners uit te lopen. Van

Alternatief

Het kabinet gaat wat de prioriteiten van haar beleid betreft aarzelend de goede kant op, maar brengt het bereiken van haar doelstellingen in gevaar door een te kwetsbare en onvolledige begroting. Zo luidde de eerste reactie van de D66-fractie op de miljoenennota. In het debat over de Algemene Beschouwingen legde Van Mierlo het kabinet een aantal suggesties voor die een meer solide dekking en verdere terugdringing van het financieringstekort beogen, in combinatie met een aantal 'beleidsintensiveringen'.

Extra financiële middelen kunnen en moeten volgens Van Mierlo worden vrijgemaakt voor (onder meer) bejaarden met een klein aanvullend pensioen, alleenstaanden met een laag inkomen, onderwijs in het Nederlands voor minderheden, voor natuurbeheer, energiebesparing en verbetering van het openbar

vervoer. De dekkingsmiddelen voor deze beleidsintensiveringen kunnen, zo betoogde Van Mierlo, worden gevonden door bepaalde nadere omschreven verschuivingen binnen de begroting.

De fractievoorzitter ontvouwde ook enkele specifieke voorstellen voor een verbetering van de dekking en verdere terugdringing van het financieringstekort. Zo kunnen onder meer de aardgasbaten worden aangewend voor de vermindering van het financieringstekort, terwijl de dekking kan worden versterkt met de belastingopbrengsten die voortkomen uit een niet dan wel gedeeltelijk laten doorgaan van de inflatiecorrectie. Van Mierlo erkende dat die laatste maatregel de koopkrachtstijging wat remt. De gevolgen zijn echter gering. In combinatie met diep insnjpende bezuinigingen is volgens Van Mierlo een zekere belastingverhoging onvermijdelijk. 'Geen enkel kabinet is in staat de operatie geheel met bezuinigingen uit te voeren, zonder de samenleving grondig te vernielen.

Mierlo stelde daarop dat het niet de vraag is wie de baas is binnen de coalitie. 'De vraag is wie de baas is in dit huis'. Dat is de kamer-meerderheid, en die kreeg uiteindelijk ook haar zin. Lubbers bond in; de bejaarden met een klein pensioen krijgen volgens jaar iets extra's.

The morning after

Voorzitter Deetman had zijn hamer nog niet neergelegd of politici en journalisten gingen over tot de nabespreking. In de media werden talloze, al dan niet relevante vragen opgeworpen. Is de sfeer binnen de coalitie verslechterd of verbeterd? Zijn de politiek-strategische verhoudingen gewijzigd? Hoe moet het verder met de VVD mét Bolkestein? (En de vraag hoe het verder moet met D66 zonder Van Mierlo zal vast en zeker ook wel weer gesteld zijn.)

The morning after concludeert een tevreden jeltje Van Nieuwenhuizen, kamerlid voor de PvdA, dat 'Thijs en Hans het allebei het heel goed gedaan hebben'. 'Maar', zo vervolgt ze, 'we schieten er strategisch niets mee op. Wij moeten het van jullie hebben en jullie van ons'. Is dat zo? Jacob Kohnstamm is het daar in elk geval niet mee eens. 'Als de PvdA en D66 het allebei goed doen, samen optrekken maar

elkaar ook de ruimte gunnen, dan is dat goed voor beiden. En niet goed voor CDA en VVD. Het gaat er uiteindelijk om dat die twee partijen hun meerderheid verspelen'. Gerrit-Jan Wolfensperger stelt vast dat het CDA zich al met al nog steeds in het centrum van de macht wentelt, en daar mogelijk langer blijft naarmate de VVD zichzelf verder in het isolement manoeuvreert. 'Voor een alternatieve coalitie is nu eenmaal samenwerking nodig tussen PvdA, D66 en de VVD.'

Daar staat tegenover dat tijdens het debat het maatschappelijk middenveld, dat door het CDA wordt gekoesterd en beheerst, onderschot is genomen. En niet alleen door D66, ook door PvdA en VVD. Van Mierlo: 'Het CDA is Nederland en Nederland is het CDA, bij wijze van spreken dan. Maar in dit debat is het andere Nederland, dat kritischer denkt over de gedateerde, maatschappelijke structuren, naar voren getreden en voor het eerst zichtbaar geworden. Er is overhaast te werk gegaan, maar de discussie over de rol van het middenveld is tenminste begonnen. Dat is de grote winst.' Het verloop van het debat heeft Van Mierlo ook gesterkt in zijn overtuiging dat er ruimte is voor het voeren van een oppositie vóór (in plaats van tegen) een centrum-links beleid. 'PvdA en VVD huldigen de

traditionele, Angelsakische opvatting over de oppositierol, die in wezen gebaseerd is op de veronderstelling dat er maar twee partijen zijn. Vanuit de oppositiebanken bepleiten zij een groots alternatief voor het regeringsbeleid. Eenmaal in de regering worden zij echter gemarginaliseerd door het CDA, door de echte werkelijkheid. Dan blijken zij niet in staat een alternatief te bieden. Doorgaans wordt de tol voor deze benadering betaald zodra de gedaantewisseling van oppositie naar regeringspartij zich voltrekt. Ditmaal werd die traditionele benadering de VVD zelfs noodlottig terwijl het zich in de oppositie bevond.'

In een meer-partijstelsel kan volgens Van Mierlo aan het begrip oppositie geen eenduidige betekenis worden toegekend. Hoe is het dan om door journalisten uitverkozen te worden tot de oppositieleider? Van Mierlo: 'Voor zover dat gebeurt, stel ik echt geen prijs op deze hoge onderscheiding. Groen Links, D66, de VVD en klein rechts vormen samen de oppositie. Gelet op de politieke verschillen is het misplaatst om één oppositieleider aan te willen wijzen. Van dat agglomeraat van partijen wil ik helemaal geen leider zijn.'

Bob de Ruiter

Tempel

Een ruïne van een Griekse tempel, zoals men die nooit zal aanschouwen. Een ingestort zuilenveld waarboven op mysterieuze wijze een dak zweeft. Zo typeerde Van Mierlo de Nederlandse democratie in zijn bijdrage aan de Algemene Beschouwingen. Hieronder volgen een aantal passages uit het verhaal van de fractievoorzitter.

De Minister-President zegt dat de samenleving ziek is. Dat is zo, maar als de dokter aan je bed ook niet helemaal lekker is, dan heb je een echt probleem. En dan bedoel ik met de dokter niet de Minister-President in persoon, maar de wereld waar hij voor staat: de overheid, de politiek, wij dus. Wij zijn zelf ziek. De Minister-President ontkent dat niet, maar ik zeg dat je met die diagnose moet beginnen. Collega Brinkman wil een verdere verschuiving van de formele overheid naar het middenveld. Collega Wöltgens wil een verschuiving van het middenveld naar de formele overheid. Dat kan dus leuk worden. De minister van Financiën heeft zich voor de zekerheid vast voorzien van een kasschuif die in ieder geval twee kanten op kan. De cultuur van het grote Haagse schuiven. Zo schuiven we voort. Allemaal tekenen van onmacht der verantwoordelijken om de processen te beheersen.

Collega Wöltgens vindt dat de centrale politiek, parlement en regering, teveel verantwoordelijkheid uit handen hebben gegeven aan advies- en overlegorganen, koepels en instituten, die niet gekozen worden en dat de

politiek die verantwoordelijkheid moet terugnemen.

Dat is op zichzelf juist, maar als je het bij die constatering laat, dan doe je niet veel meer dan op de grond stampen en zeggen dat het mooi weer moet worden.

Wie dit vindt moet zich twee vragen stellen: Hoe komt het dat die situatie is zoals hij is en:

van wie is die politiek dan wel? Want met dit vraagstuk raak je het hart van de Nederlandse politieke geschiedenis, die unieke overleg- en pacificatiedemocratie, die een typisch product was van die eveneens unieke, maar inmiddels overleden zuilenmaatschappij.

En als de verantwoordelijkheden voor de maatschappij vervaagd en zoek zijn geraakt in het gebied tussen middenveld en formele overheid dan is dat omdat met het wegvallen van het zuilenstelsel ook de legitimatie van het gezag verdween.

Dat geldt voor de legitimatie van het middenveld én van de centrale overheid. Het één is niet van de burgerij, de ander niet van de kiezers. Ze zijn beide van zichzelf en een beetje van elkaar. De 'bottom-up'-legitimatie, waar Brinkman en Lubbers het over hebben is grotendeels een fictie. De koepels, de

overlegorganen, de adviesorganen, de ziekenhuizen, de schoolbesturen, zijn niet 'bottom-up' maar 'top-down'. De scholen zijn niet van de ouders, de ouders zijn van de scholen. De vakbonden zijn niet van de werknemers, de werknemers zijn van de vakbonden. En dat werkt niet meer. Met de legitimatie van de overheid is hetzelfde het geval, ook door het wegvallen van de zuilenstructuur.

Nederland heeft een van de meest indirecte democratiën ter wereld, waarin er maximale ruimte en armslag is voor de politici en minimale armslag voor de kiezers. Onze structuur is dat de burgers in principe eens in de vier jaar mogen laten zien waar ze staan en dan mogen ze de rest aan ons overlaten. Wij zorgen dan voor een coalitie en ministers en beleid en burgemeesters en alles wat je maar wilt, als je ons maar maximale ruimte geeft. Die indirecte democratie werkte redelijk zolang het zuilenstelsel effectief was. Toen had de burger immers wel degelijk verbinding met de groep, met z'n leiders. In die zuil woonde de groep, was er sociale controle, was er ook de directe verbinding tussen kiezers en gekozenen. In feite waren de advies- en overlegorganen, maar ook het parlement, de plaatsen waar de zuilen werden overkapt in compromissen. Vervolgens liepen de burgers de zuilen uit, maar de kapen en koepels bleven bestaan. De aanblik van de ruïne van een Griekse tempel, zoals men die nooit zal aanschouwen. Een ingestort zuilenveld, waarboven op mysterieuze wijze een dak zweeft, dat op niets meer rust. Dat is – ik overdrijf nu wat – de Nederlandse democratie.

HET CONGRES EN OOST-EUROPA

Oost-Europa is naast het minderhedenbeleid (zie hiervoor congresbijlage I in de juli-Democraat) het tweede politieke thema van het congres van D66 op zaterdag 3 november a.s. in Den Haag.

Tijdens de Oost-West conferentie in juni en bij enkele andere gelegenheden, zijn er contacten gelegd met democratische burgerbewegingen en partijen in Hongarije (Alliantie van Vrije Democraten), Tsjecho-Slowakije (Burgerforum en Burgers tegen Geweld), Polen en Joegoslavië. Vertegenwoordigers van enkele van deze groeperingen zullen op het congres aanwezig zijn om kennis te maken met D66.

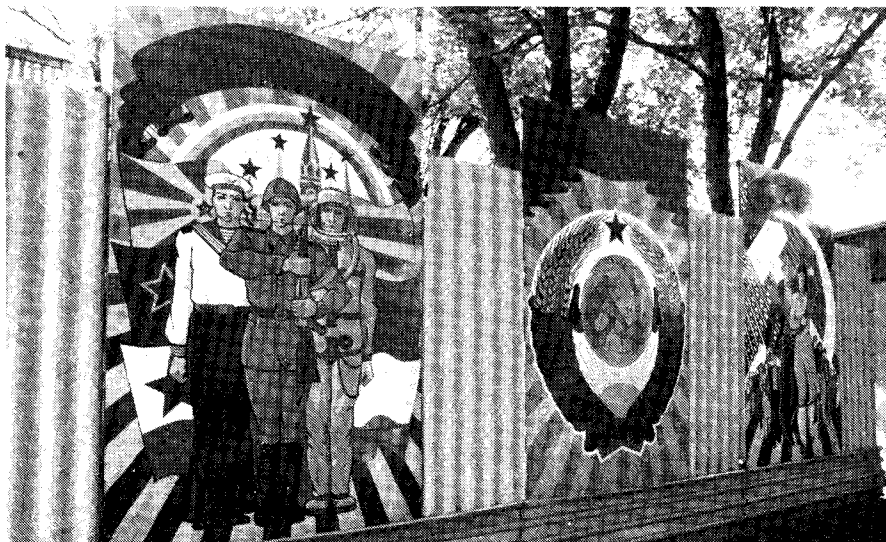
In een aantal gevallen hebben de contacten geleid tot afspraken over samenwerking. Uitwisseling van kennis en ervaringen tussen vooral lokale bestuurders van D66 en geestverwante Oosteuropese organisaties stond daarbij voorop. Op het congres doen we onder meer verslag van de activiteiten die ondernomen worden. Ook de plannen voor verdere samenwerkings- en scholingsprogramma's worden toegelicht. In de lunchpauze vinden 3 parallele sessies plaats over thema's die belangrijk zijn voor het Oost-Europa beleid van D66:

1. Zelfbeschikking versus stabiliteit
2. Midden- en Oost-Europa en Europese politieke integratie
3. Het hulpbeleid voor Midden- en Oost-Europa.

De achterstandpositie van etnische minderheden is voor de relatief stabiele democratieën van West-Europa reeds een groot politiek en maatschappelijk probleem. In Midden- en Oost-Europa bedreigen etnische conflicten echter de democratieën in opbouw. Het groeiend nationalisme van de volkeren -die soms in een minderheids-, soms in meerderheidspositie verkeren- is een belangrijke bron van instabiliteit. Met een beroep op het zelfbeschikkingsrecht komen volkeren tegenover elkaar te staan.

In de Sovjet Unie en Joegoslavië werd daarbij al naar wapens gegrepen. Maar ook Hongarije, Tsjecho-Slowakije, Roemenië en Bulgarije hebben te kampen met ernstige spanningen tussen volkeren die kunnen ontaarden in een gewapend treffen.

Dit roept de vraag op hoe het zelfbeschikkingsrecht gestalte moet krijgen. Moet er sprake zijn van afscheiding en dus van nieuwe staten, of moet er gestreefd worden naar

Beeld van vervlogen tijden: uiting van de vriendschapsband met de USSR in Potsdam, Duitsland-Oost.

autonomie binnen bestaande grenzen? Waar is de stabiliteit het beste mee gediend: Houdt afscheiding en versnippering een gevaarlijke destabilisering in, of zijn juist de gevolgen van het vasthouden aan bestaande staatsverbanden ernstiger? En welke rol moet Nederland en in het bijzonder D66 spelen in het zelfbeschikkingsproces?

Deze en andere vragen komen aan de orde in de sessie "zelfbeschikking versus stabiliteit" die wordt voorgezeten door Eerste Kamerlid Marie-Louise Tiesinga. Als inleiders treden op: dr. J. Löwenhardt, Ruslandkundige verbonden aan de Rijksuniversiteit Leiden en dr. A. Stam, historicus en publicist.

Geconfronteerd met de grote politieke en economische problemen van de jonge democratieën in Midden- en Oost-Europa, staat de Europese Gemeenschap van de Twaalf voor de vraag of toetreding van die landen binnen een aantal jaren wenselijk is. Heeft de EG zich juist ook niet opengesteld voor Portugal en Griekenland om bij te dragen aan de ontwikkeling van een stabiel democratisch stelsel in die landen? Maar hoe staat het dan met de interne markt in 1992 en de Europese politieke unie waar D66 zich sterk voor maakt? Deze vragen zijn het onderwerp van de parallele sessie "Midden- en Oost-Europa en Europese politieke integratie". Onder leiding van voormalig secretaris buitenland Jan Lucas van Hoorn geven Europarlementariër Jan Willem Bertens en Edmond Wellenstein, voorzitter van de SWB-werkgroep Buitenland, de aftrap voor de discussie.

Een andere mogelijkheid om bij te dragen aan de opbouw van een stabiel democratisch stel-

sel in Midden- en Oost-Europa is het bieden van gerichte economische en politieke steun. Daarbij doet zich de vraag voor of de volkeren van Oost-Europa niet de vrijheid moeten krijgen om zonder inmenging van buitenaf hun eigen samenlevingsvorm vast te stellen.

De bestaande bilaterale en multilaterale hulp maakt de landen in Midden- en Oost-Europa in sterke mate afhankelijk en zou daarom als een vorm van inmenging gezien kunnen worden. Welke vorm van inmenging is nog acceptabel in dit verband?

Nederland geeft bilaterale hulp aan Midden- en Oost-Europa. Voor deze hulp staat een, in vergelijking met Duitsland en andere landen, relatief klein budget (200 miljoen voor 1991) ter beschikking. De vraag is dan welke vorm de bilaterale hulp moet aannemen. Moet er prioriteit gegeven worden aan ad hoc-hulp, gericht op kwaliteitsverbetering op de gebieden van milieu, training en landbouw? Of moet, gezien het kleine budget, prioriteit gegeven worden aan culturele uitwisselingsprogramma's, waardoor de band tussen Nederlanders en Oost-Europeanen direct versterkt wordt? Dan wel, wordt Oost-Europa alleen fundamenteel geholpen door intensivering van de Oost-West handel en investeringen van Westerse bedrijven?

Voorzitter van deze sessie over het hulpbeleid voor Midden- en Oost-Europa is voormalig Tweede Kamerlid Maarten Engwirda. Rogier Chorus (jarenlang actief in de Programmacommissie en verschillende SWB-werkgroepen) en Herman Schaper (voormalig Tweede Kamerlid en secretaris buitenland) zijn de inleiders van de discussie.

VERKIEZINGEN ZONDER STEMMING

Als gevolg van gemeentelijke herindelingen worden in november alsnog in 24 gemeenten verkiezingen gehouden voor de gemeenteraad. D66 zal in 7 van deze gemeenten aan de verkiezingen meedoen. Het zullen verkiezingen zijn zonder landelijke verkiezingskoorts: verkiezingen zonder stemming. De plaatselijke kandidaten zullen het moeten hebben van hun eigen campagne.

Waterland

De drie nieuwe gemeenten in de streek Waterland in de provincie Noord-Holland zullen bij deze tussentijdse verkiezingen de spits afbijten op 7 november. D66 doet in elk van deze gemeenten mee: Landsmeer, Waterland en Wormerland. In dit gebied, onder de rook van Amsterdam, heeft D66 electoraal een goede uitgangspositie. Frank van Heusden, de lijsttrekker in Landsmeer, hoopt diep in zijn hart op drie zetels voor D66 (nu 1 zetel). De nieuwe raad telt straks in totaal 15 zetels. Het voeren van een campagne is in Landsmeer geen probleem. Er is een behoorlijk actieve afdeling. De afdeling heeft een aantal verkiezingsacties in petto. Zo zal – in navolging van de campagne eerder dit jaar in Den Helder – met een speciale actie de kam door de plaatselijke politiek gehaald worden.

Noordoostelijk en Midden Zuid-Holland

In Zuid-Holland zal D66 in 2 van de 6 heringedeelde gemeenten aan de verkiezingen deelnemen op 28 november: in Jacobswoude en in Rijneveld. In deze streek hebben de confessionele partijen traditioneel een dominante positie. Hans Brambach is lijsttrekker voor D66 in de Jacobswoude. Hij vertelt dat bij de verkiezingen grote afstanden overbrugd moeten worden. Tussen twee van de kernen in de nieuwe gemeente is de afstand 18 kilometer. Het verbeteren van openbaar vervoer zal zeker een item worden bij deze verkiezingen.

Midden-Limburg

In politiek opzicht is Midden-Limburg bij gemeenteraadsverkiezingen een verhaal apart. Veel plaatselijke partijen en campagnes waarbij personen een belangrijke rol spelen. In slechts 2 van de 15 gemeenten doet D66 mee aan de race om de macht op 28 november. Lijsttrekker in Melick en Herkenbosch is Frans Bongers, plaatselijk zeker geen onbekende. Lodewijk Imkamp is de nieuwe lijsttrekker in Roermond.

Witte vlekken

Dat D66 in lang niet alle gemeenten aan deze verkiezingen deelneemt geeft te denken. In het Hoofdbestuur van 12 juli jl. is besloten dat een 'witte vlekken plan' opgesteld zal worden. In overleg met regiobesturen, statenfracties, raadsfracties en afdelingen zal een inventarisatie gemaakt worden van de witte

vlekken en de meest kansrijke gemeenten voor de verkiezingen over vier jaar. Per regio kan vervolgens een plan van aanpak worden opgesteld. Op deze manier moet het lukken om bij de gemeenteraadsverkiezingen in 1994 in meer plaatsen mee te doen.

Eduard Groen

Overzicht van de gemeenten waar in november 1990 als gevolg van gemeentelijke herindelingen gemeenteraadsverkiezingen plaatsvinden. In de vetgedrukte gemeenten doet D66 aan de verkiezingen mee

Waterland (Noord-Holland) – 7 november

Ipendam en Landsmeer (**Landsmeer**)
Broek in Waterland, Katwoude, Marken en Monnickendam (**Waterland**)
Jisp, Wormer en Wijdewormer (**Wormerland**)

Noordoostelijk en Midden Zuid-Holland – 28 november

Leimuiden, Rijnsaterswoude en Woubrugge (**Jacobswoude**)
Nieuwveen en Zevenhoven (**Nieuwveen**)
Koudekerk aan den Rijn, Hazerswoude en Benthuizen (**Rijneveld**)

Moerkapelle en Zevenhuizen (**Moerhuizen**)
Alkemade Ter Aar

Midden-Limburg – 28 november

Haalen en Horn (**Haalen**)
Beegden, Heel, Panheel en Wessem (**Heel**)
Baexem, Grathem en Heythuysen (**Heythuysen**)
Linne, Maasbracht, Ohé en Laak en Stevensweert (**Maasbracht**)
Melick en Herkenbosch en Vlodorp (**Melick en Herkenbosch**)
Montfort, Polsterholt en Sint Odiliënberg (**Polsterholt**)
Herten en Roermond (**Roermond**)
Neer en Roggel (**Roggel**)
Echt
Hunsel
Nederweert
Stramproy
Swalmen
Thorn
Weert

PARTIJ NIEUWS

DEMOCRATEN

Nog nooit op een congres geweest?

U had al lang eens naar een congres van de partij willen gaan, maar het kwam er maar niet van. Niemand uit uw afdeling had zin om mee te gaan en alleen is ook maar alleen! Je kent er immers geen hond en de hele dag in je eentje zitten is ook geen aanlokkelijk vooruitzicht. Als u er zó over denkt dan moet u **het congres van 3 november bijwonen!** D66 heet u daar van harte welkom!

Dit is niet zo maar bij wijze van spreken gezegd. In de hal van het congresgebouw in Den Haag staan enkele partijgenoten klaar om u te ontvangen. Een lid van die commissie van ontvangst stelt u voor aan een paar andere partijleden en maakt u wegwijs in de gang van zaken en in de papierwinkel van het congres.

Hebt u in de loop van de dag nog vragen dan kunt u daarmee terecht bij de vrouw of man die u 's morgens heeft ontvangen. U bent dus echt **van harte welkom** op zaterdag 3 november a.s. in Den Haag. Leden van de ontvangstcommissie zijn herkenbaar aan een groene rozet.

Bel vandaag,
morgen in huis!
congresboek
3 november 1990
070-3858303

Belangrijke huishoudelijke mededeling:
de ledenadministratie van D66 is vanaf heden alleen nog tussen 13.00 - 17.00 uur telefonisch bereikbaar. Wij vragen hiervoor uw begrip én medewerking.

Agenda ALV-51 Congresgebouw, Den Haag Zaterdag 3 november 1990

- 10.00 uur Opening door partijvoorzitter
Benoeming notulen- en stemcommissies
Toelichting stemprocedures
- 10.10 uur Financiën: • Jaarrekening 1989
• Begroting 1991
- 10.30 uur Presentatie kandidaten besturen en commissies
Opening stembussen
- 10.50 uur Minderheden

13.00 uur Lunchpauze

Tijdens de lunchpauze, van 13.05 tot 14.10 uur, vinden drie fringemeetings over de ontwikkelingen in Oost-Europa plaats

- Zelfbeschikking van volken versus stabiliteit in Europa: is sprake van een keuze en zo ja, wat te kiezen?
- Politieke integratie in Europa: eerst verdieping dan verbreding of vice versa?
- Ondersteuning van Midden- en Oost-Europa: met welk doel, met welke middelen?

14.15 uur Sluiting stembussen

Toespraak vertrekkende partijvoorzitter

- 14.30 uur Oost-Europa
15.00 uur Toespraak fractievoorzitter Tweede Kamer
15.30 uur Actuele politieke moties
16.00 uur Uitslag stemmingen

16.15 uur Toespraak nieuwe partijvoorzitter

16.30 uur Sluiting door partijvoorzitter

CONGRES JONGE DEMOCRATEN

Op 10 en 11 november organiseren de Jonge Democraten hun 16-de Algemene Ledenvergadering te Elst bij Veenendaal.

Op het programma staan o.a. de resolutie "Consumptie en Milieu" en de resolutie "Ecologie en Ontwikkelingssamenwerking".

De openingsspeech van het congres zal worden verzorgd door Drs. Anne Stijkel, voorzitter van de Vereniging Milieudiefensie.

De congresrede zal worden verzorgd door Prof. Peter Hoefnagels, D66 senator, die zal spreken over de "volstrekt heldere norm van de minister-president" met betrekking tot zijn speech in Nijmegen over normverlaging.

Het congres wordt georganiseerd in NJHC-Herberg "Elst", Veenendaalsestraatweg 65, 3921 EB Elst.

Geïnteresseerde D66-leden zijn uiteraard van harte welkom om eens een kijkje te komen nemen op deze ALV van de Jonge Democraten.

Beslispuntennotitie wijzigingen Statuten HR congres febr. '91

De laatste wijziging van de Statuten en het Huishoudelijk Reglement (HR) dateert alweer van november 1986. Het zal zeker niemand bevreemden dat met het simpele verloop van de tijd en zeker ook door het voortschrijdend inzicht de roep om tot bijstelling te komen van de reglementen steeds luider is gaan klinken. Het Hoofdbestuur heeft dan ook in het voorjaar van 1990 het besluit genomen voorbereidingen te treffen voor een algehele – groten-deels technische – wijziging van de Statuten en HR. Het Hoofdbestuur heeft daartoe een reglementencommissie in het leven geroepen, onder voorzitterschap van de oud voorzitter van de rapportagecommissie, Pieter Fokkink. Deze commissie heeft het verzoek gekregen Statuten en HR kritisch te bezien en voorstellen tot wijziging op te stellen. Het Hoofdbestuur heeft het voornemen om op het najaarscongres van 1991 een totaal pakket wijzigingsvoorstellen aan de ALV voor te leggen. Voorafgaande aan deze integrale behandeling van de Statuten en het HR acht het Hoofdbestuur het nuttig reeds op het voorjaarscongres van 1991 enige meer principiële en mogelijk discussie-gevoelige onderwerpen aan de orde te stellen in de vorm van beslispunten.

Dit kan de voortgang van de behandeling van het totale pakket wijzigingen op het najaarscongres aanmerkelijk vergemakkelijken. Het gaat hier om de volgende onderwerpen: incompatibiliteiten, lidmaatschapstermijnvereisten, dispensatieverlening, kandidaat-stellingsprocedure Tweede Kamer, voorkeursacties en bestuursvoordrachten voor vacatures in besturen en commissies.

Onverenigbaarheden

Het lidmaatschap van vertegenwoordigende lichamen is onverenigbaar met bestuurlijke functies op het overeenkomstige niveau. Fracties en besturen hebben geheel eigen taken en verantwoordelijkheden, die elkaar niettemin voortdurend raken. De besturen immers zijn verantwoordelijk voor de totstandkoming en bewaking van de politiek-inhoudelijke uitgangspunten en de fracties dragen deze uitgangspunten zo goed mogelijk uit. Het is nuttig dat in het spanningsveld waarbij aan de ene kant het "sacrale" gedachtengoed zoals neergelegd in het verkiezingsprogramma aanwezig is en aan de andere kant de weerbarstigste dagelijkse politieke praktijk wederzijds voeling wordt gehouden. Dit komt tot uiting in het bijwonen van elkaars vergaderingen. Kortsluiting kan ontstaan, wanneer fractieleiden tevens bestuursverantwoordelijkheid gaan dragen.

In zijn algemeenheid kan derhalve de aan de orde zijnde onverenigbaarheid worden onderschreven. De heel aparte positie van de partijvoorzitter vraagt evenwel om een nuancering van dit uitgangspunt. De partijvoorzitter is uit hoofde van zijn functie heel nauw betrokken bij het dagelijks politiek functioneren van de partij in het algemeen en bij het functioneren van de Tweede Kamer-fractie in het bijzonder. De partijvoorzitter die zo dicht bij het vuur zit moet niet alleen bestuurlijk gezien gewicht in de schaal leggen, maar zeker ook politiek. De veelvuldige contacten van de voorzitter met het politieke circuit in de breedste zin van het woord vragen daar nadrukkelijk om. Tegen deze achtergrond zou het wenselijk zijn de mogelijkheid te openen om de voorzitter van de partij toe te staan lid te worden van de Eerste Kamer. Een eigen politieke positie kan op het functioneren van de voorzitter bepaald een positieve uitwerking hebben.

Beslispunt 1

Het voorzitterschap van de partij is niet onverenigbaar met het lidmaatschap van de Eerste Kamer.

Het huidige stelsel van onverenigbaarheden kent in het geheel geen mogelijkheid tot dispensatieverlening.

In zijn algemeenheid kan gesteld worden dat uit een oogpunt van partijbelang er weinig onderwerpen in de Statuten en het HR vallen te duiden waarbij de mogelijkheid tot afwijking van de getroffen regeling volstrekt moet worden uitgesloten. Ook ten aanzien van de onverenigbaarheden is het opportuun de regeling niet volledig af te grendelen. Zo is bijvoorbeeld bij de succesvolle gemeenteraadsverkiezingen van maart 1990 gebleken dat de onverenigbaarheid van gemeenteraadslid en afdelingsbestuurslid formeel gezien hier en daar problemen heeft opgeleverd. Het Hoofdbestuur heeft hier expliciet voor een soepele opstelling gekozen en dat ook aan alle gemeenteraadsfracties laten weten. Een rigide opstelling immers zou de partij meer kwaad dan goed gedaan hebben. Bij de beoordeling van dispensatieverzoeken zal in ieder geval worden gekeken naar de duur van de combinatie van functies, of er sprake is van een eventuele belangenvermenging en of de combinatie uit fysiek oogpunt niet te zwaar is.

Beslispunt 2

Het Hoofdbestuur dient de mogelijkheid te verkrijgen dispensatie te verlenen, indien het partijbelang zulks vordert.

Om het criterium "belang van de partij" te benadrukken kunnen verzoeken tot dispensatie slecht worden ingediend door het ter zake verantwoordelijke bestuur, op verzoek van de ledenvergadering, en niet door betrokkenen.

Lidmaatschapstermijnvereiste

Bij de interne kandidaatstelling voor bestuursfuncties, bijzondere organen en de Adviesraad, alsmede voor vertegenwoordigende lichamen namens D66 dient een kandidaat onder meer gedurende het jaar voorafgaande aan de dag van de verkiezing (aspirant) lid van D66 te zijn.

Voor zover het gaat om verkiezingen voor gemeenteraden en stads-deelraden kan het Hoofdbestuur op verzoek van het afdelingsbestuur, het regiobestuur gehoord, van dit vereiste dispensatie verlenen.

Een zekere bekendheid met de partij en haar gedachtengoed is een alleszins gerechtvaardigde eis voor het zich kandidaat kunnen stellen voor een functie binnen D66 of namens D66. Een drempel voor opportunisten en geluuzoekers is zeker gewenst. Over de vereiste duur van het lidmaatschap kan uiteraard verschillend worden gedacht. Op de huidige termijn van één jaar valt niet veel af te dingen als het gaat om verkiezingen voor de beide Kamers der Staten-Generaal, Europees Parlement en Provinciale Staten. Bij gemeenteraadsverkiezingen blijkt de termijn van één jaar voor nogal wat kandidaten te lang te zijn. Veel afdelingen zetten namelijk niet, zoals de regels voorschrijven, uiterlijk één jaar voorafgaande aan de verkiezingen voor de gemeenteraad de afdelingskiesprocedure in gang, waardoor dikwijls niet tijdig signaleerd wordt dat potentiële kandidaten als "lokale" leden en plaatselijke sympathisanten niet voldoen aan het lidmaatschapstermijnvereiste.

Veelvuldig wordt dan ook beroep gedaan op de mogelijkheid tot dispensatieverlening. Een verkorting van het lidmaatschapstermijnvereiste bij verkiezingen voor de gemeente-raad tot een half jaar neemt veel problemen weg en doet geen afbreuk aan het "bekendheidsvereiste".

Beslispunt 3

Bij gemeenteraadsverkiezingen en stadsdeelraadsverkiezingen dient voor kandidaten de vereiste duur van het lidmaatschap tenminste een half jaar zijn.

Het verlenen van dispensatie dient zonder uitzondering met grote terughoudendheid plaats vinden, zeker wanneer bij gemeenteraadsverkiezingen de vereiste duur van het lidmaatschap wordt gehalveerd.

Het is echter merkwaardig te noemen dat het Hoofdbestuur louter dispensatie kan verlenen als het gaat om verkiezingen voor gemeenteraden en stadsdeelraden. Niet in te zien valt waarom voor partijfuncties geen dispensatie verleend zou kunnen worden. Er vallen verder ook geen zwaarwegende argumenten aan te voeren waarom de mogelijkheid tot dispensatieverlening zou moeten worden beperkt tot verkiezingen op lokaal niveau. Ook bij verkiezingen voor andere vertegenwoordigende lichamen zou dispensatieverlening onder omstandigheden een partijbelang kunnen dienen.

Voor dispensatieverlening is van groot gewicht het vertrouwen dat de persoon in kwestie in voldoende mate het D66 gedachtengoed eigen kan maken en, als het gaat om verkiezingen voor vertegenwoordigende lichamen, het D66-geluid ook kan uitdragen.

Dispensatieverlening komt alleen dan in beeld wanneer het ter zake verantwoordelijke bestuur aanmerkelijk kan maken dat er een voldoende basis voor dat vertrouwen aanwezig is. Een verzoek om dispensatieverlening kan derhalve slechts in behandeling worden genomen wanneer daaraan een gemotiveerd verzoek ten grondslag ligt.

Beslispunt 4

Het Hoofdbestuur is bevoegd dispensatie te verlenen van de lidmaatschapstermijnvereisten voor interne (bestuurs)functies en voor de verkiezingen van vertegenwoordigende lichamen, indien het partijbelang zulks vordert.

Een verzoek om dispensatie wordt alleen in behandeling genomen indien het een gemotiveerd verzoek betreft, afkomstig van het ter zake verantwoordelijk bestuur, op verzoek van de ledenvergadering.

Kandidaatstellingsprocedure en voorkeursacties

De kandidaatstellingsprocedure voor de Tweede Kamer geschiedt in twee rondes. De eerste ronde bestaat uit schriftelijke voorverkiezingen per kieskringgroep en de tweede ronde uit een landelijke schriftelijke poststemming voor alle leden en verkiezing van de lijststrekker op de algemene ledenvergadering.

Het gaat hier om een tamelijk omslachtige, en vanuit administratie-technisch oogpunt gezien, uiterst bewerkelijke procedure. Gelet op de beperkte organisatorische mogelijkheden van de partij moet veruit de voorkeur gegeven worden aan een simpel, inzichtelijk één-ronde systeem.

Het huidige twee-ronden systeem heeft tot doel nieuwe kandidaten uit verschillende regio's een kans te geven. Het is nog maar de vraag of de meerwaarde van het twee-ronden systeem op dit punt opweegt tegen de extra werkzaamheden die verricht moeten worden en de kosten die daarmee gemoeid zijn.

De zorg voor een kandidatenlijst waarbij voldoende recht is gedaan aan het aspect regionale spreiding vraagt bij een éénronde systeem bijzondere aandacht. Het ligt dan ook voor de hand dat bij het opstellen van een eventueel stemadvies nadrukkelijk rekening gehouden zal moeten worden met regionale kandidaten.

Beslispunt 5a

De kandidaatstellingsprocedure voor de Tweede Kamer dient uit te gaan van een één-ronde systeem.

Vervolg van pagina 8

Het zou daarnaast ook zeker mogelijk moeten zijn dat individuele regio's -of groepen van regio's- een stemadvies uitbrengen om de eigen kandidaten te ondersteunen. Nu is het zo dat alleen het bestuur in kwestie een stemadvies mag geven. Bij de kandidaatstelling voor de Tweede Kamer is dat het Hoofdbestuur.

Deze lijn volgend houdt in dat ook bij andere verkiezingen voor- keursacties mogelijk moeten zijn. Bij verkiezingen voor provinciale staten zouden bijvoorbeeld afdelingen zich kunnen roeren.

Het behoeft geen betoog dat het hier moet gaan om positief gerichte acties, dat wil zeggen een pleidooi voor en niet tegen één of meer personen. Het "vrijgeven" van voorkeursacties brengt wel met zich mee dat duidelijk vastgelegd dient te worden op welke wijze gebruik gemaakt kan worden van adressen van leden. Thans stelt het HR dat ledenlijsten door partijorganen niet gebruikt mogen worden of ter beschikking worden gesteld voor het verzenden van schriftelijke stemadviezen. Vanuit een oogpunt van privacy kan het inderdaad niet zo zijn dat ledenlijsten ter beschikking worden gesteld aan derden voor het houden van voorkeursacties. Partijorganen dienen de ledenlijsten te allen tijde onder zich te houden. Wel is het mogelijk dat partijorganen de eigen ledenlijsten gebruiken voor het houden van eigen voorkeursacties of als "verzendinghuis" optreden als het gaat om voorkeursacties van lagere organen of individuele leden. Een regio bijvoorbeeld die bij een verkiezing voor de Tweede Kamer een voorkeursactie wil voeren voor kandidaten uit de regio kan daarbij zonder enig bezwaar de leden uit de eigen regio aanschrijven met gebruikmaking van de eigen ledenlijst. Indien deze regio het stemadvies echter aan alle leden wil uitreiken dient de verzending plaats te vinden door tussenkomst van het landelijk niveau dat dan als "verzendinghuis" optreedt, uiteraard tegen vergoeding van de kosten. Het landelijke niveau geeft dus niet de adressen uit handen aan de regio.

Beslispuut 5b

Het houden van voorkeursacties - dat wil zeggen het pleiten voor en niet tegen één of meer personen - is zonder beperking toegestaan. Partijorganen stellen ledenlijsten niet ter beschikking aan derden. Wel kunnen partijorganen bij voorkeursacties optreden als "verzendinghuis" ten behoeve van voorkeursacties van lagere organen of individuele personen. Het partijorgaan dat verantwoordelijk is voor het verzenden van een stemadvies toetst of het advies positief gesteld is.

Het vinden van geschikte kandidaten die bereid is in staat zijn bestuursfuncties en functies in commissies te vervullen is dikwijls geen gemakkelijke zaak. Het potentiële kader van D66 is niet zo omvangrijk dat een permanent voldoende aanbod zich aandient. Vanuit de zorg voor een kwalitatief goede bezetting van besturen en commissies zijn besturen voortdurend actief op zoek naar geschikte kandidaten. In de praktijk zijn er voor de meeste functies dan ook bestuurskandidaten voorhanden, zij het dan dat de buitenwacht daarvan vaak niet of slechts gebrekkig op de hoogte is.

Het expliciet invoeren van de verplichting voor besturen om zelf met een voordracht te komen voor de vervulling van vacatures in het eigen bestuur en voor commissies op het eigen niveau maakt aan deze onderhuidse activiteit een einde. De eigen verantwoordelijkheid van besturen voor een verantwoorde continuïteit in besturen en commissies wordt aldus naar voren getrokken, hetgeen voor de leden in informatieve zin een winstpunt oplevert.

Beslispuut 6

Besturen zijn gehouden voor vacatures in het eigen bestuur en voor vacatures in commissies op het eigen niveau een bestuursvoordracht te doen.

Concept contributieregeling 1992

1. Wanneer contributie betalen?

U ontvangt uw acceptgirokaart voor contributiebetaling voor aanvang van het jaar. U wordt verzocht uw betaling per ommekeer te verrichten. De contributie dient uiterlijk op 1 februari te zijn voldaan.

2. Basiscontributie

De hoogte van de contributie is afhankelijk van het belastbaar inkomen en wel volgens de volgende schaal (per jaar):

belastbaar inkomen	verschuldigde contributie
tot en met f 15.000,-	f 25,-
boven f 15.000,-	f 40,-
20.000,-	60,-
25.000,-	85,-
30.000,-	105,-
35.000,-	120,-
40.000,-	140,-
45.000,-	155,-
50.000,-	175,-
60.000,-	220,-
70.000,-	260,-
80.000,-	300,-

(per f 1.000,- meer inkomen, f 40,- meer contributie tot f 500,-).

3. Indien de contributie niet kan worden opgebracht, kan men zich schriftelijk (en vertrouwelijk) wenden tot de penningmeester van het Hoofdbestuur. Deze kan vermindering of ontheffing verlenen voor één of meerdere jaren.

Samenwonende D66-leden kunnen, na hiervan schriftelijk bericht te hebben gestuurd aan D66, f 30,- aftrekken van de basiscontributie van één van de beide leden. Beide leden houden hun volledige rechten als lid. Bij informatieverzendingen wordt dan volstaan met één exemplaar (bijvoorbeeld de Democraat).

4. Proeflidmaatschap

Er bestaat een proeflidmaatschap. De bijbehorende contributie bedraagt f 25,- (voor een welkomstpakket en één jaargang Democraat). Men kan maximaal 12 maanden proeflid zijn. Als proeflid heeft men wel spreekrecht, doch geen stemrecht op D66-vergaderingen.

5. Nieuwe leden|Nieuwe leden betalen alle nog komende kwartalen van het lopende jaar. Voor elk kwartaal is een kwart van de contributie verschuldigd.

6. Betaling in termijnen

De betaling van de contributie kan in termijnen plaatsvinden op voorwaarde, dat door het lid een ondertekende verklaring wordt afgegeven dat de contributie zal worden voldaan door een machtiging tot periodieke overboeking van een rekening bij de Postbank of bij een bank.

7. Contributiejaar

Het contributiejaar is gelijk aan het kalenderjaar.

8. Vrijstelling van contributieverplichtingen voor de duur van het lidmaatschap.

Indien een lid in enig jaar f 3000,- of meer aan contributie betaald, is het mogelijk om voor de duur van het lidmaatschap te worden vrijgesteld van contributiebetalingen. Eenmaal betaalde contributie kan niet worden teruggevorderd.

REGIOBIJDRAGE 1992

De regeling voor 1992 luidt, na aanneming van de motie Friesland op het voorjaarscongres 1989, als volgt:

Het totaal beschikbare bedrag voor de regio's wordt vastgesteld door het aantal leden, dat aan de contributieverplichting heeft voldaan, te vermenigvuldigen met f 10,-.

Dit totale bedrag wordt als volgt verdeeld:

- Vaste bijdrage van f 2.000,- voor elke regio;

- Variabele bijdrage naar regio:

* bedrag beschikbaar voor regio's na aftrek vaste bijdragen

* delen door het totaal aantal leden

* dit bedrag maal het aantal leden per regio beschikbaar stellen aan de regio's.

Voor 1992 betekent dit een variabele bijdrage van f 7,50 per lid, dat aan de contributieverplichting heeft voldaan.

Het Hoofdbestuur stelt voor deze regeling ongewijzigd voor 1992 te laten gelden.

Vacatures bij PEAC

In februari 1991 zal het 4 jaar geleden zijn dat het PEAC-bestuur praktisch geheel werd vernieuwd, met als gevolg dat de toen gekozen bestuursleden dan hun termijn er op hebben zitten en statutair dienen af te treden. Halverwege de periode verliet één bestuurslid de emancipatie-arena, welke vacature toen niet werd opgevuld.

Ook de voorzitter van het PEAC zal in februari aftreden en stelt zich niet herkiesbaar: voor deze vacature dient men apart en gericht te solliciteren.

Het tijdsbeslag als PEAC-bestuurslid varieert, afhankelijk van de functie binnen het bestuur, van 1 tot 2 avonden per maand. Het werkterrein is veelomvattend, omdat emancipatie inmiddels een politiek issue is geworden waar niemand meer omheen kan; er gebeurt heel veel.

De eigen deskundigheid vormt zich gaandeweg; betrokkenheid bij emancipatie van de vrouw is als gezamenlijk uitgangspunt uiteraard wel vereist.

punt uiteraard wel vereist.

Het PEAC onderscheidt zich van deze andere politieke vrouwenorganisaties doordat het juist niet alleen een vrouwenorganisatie is: ook mannen kunnen zich dus aanmelden voor een functie in het PEAC-bestuur. Probleem hierbij is wel, dat in de vertegenwoordigingen meestal geen man als afgevaardigde wordt geaccepteerd, zodat in de praktijk teveel van dit werk op de vrouwelijke bestuursleden blijft neerkomen. Zeker voor de vacature van voorzitter zal de voorkeur naar een vrouw uitgaan.

IK MELD MIJ AAN BIJ HET PSVI VOOR DEZE BIJEENKOMSTEN.

- Workshop „Politiek Argumenteren”
10-11, Gouda, f 75,-
(sluiting 1-11)
- Kennismakingsdag D66
15-12, Utrecht, f 15,-
(sluiting 30-11)
- Cursus „Voorjaarsnota”
16-3-91, plaats nog onbekend
f 25,- (sluiting 23-2-91)

IK BESTEL DEZE PUBLICATIES BIJ HET PSVI; (prijzen excl. porti)

- INLEIDING GEMEENTEPOLITIEK
70 pag. f 7,50
- RAADSWERK; introductiebrochure
20 pag. f 2,-
- MAP GEMEENTELIJK MILIEUBELEID
130 pag. f 15,-
- OVER BERG EN DAL, D66-historie brochure
32 pag. f 2,-
- D66 & DEMOCRATISERING, de concrete ideeën
20 pag. f 2,-
- VOOR DE D'RAAD, D66-tijdschrift voor lokale/regionale politiek
Abonnement f 40,-/gratis nummer (geef uw keus aan)
- STANDPUNTENBRIEF, periodieke catalogus van D66-opinies
Abonnement f 35,-/gratis nummer (geef uw keus aan)

Voor naam:

Achter naam:

Adres:

PC/plaats:

Telefoon:

Functie D66:

Opsturen naar: PSVI-D66,
Bezuidenhoutseweg 195,
2594 AJ Den Haag, 070-3858303

Herverkiezing PSVI-bestuurders

Door omstandigheden is niet tijdig kenbaar gemaakt dat voorzitter en vice-voorzitter van het PSVI-bestuur tijdens het november congres reglementair dienen af te treden. Daarvoor excuses. Met het oog op de bestuurlijke continuïteit stellen de huidige voorzitter Magda Bernds en vice-voorzitter Katrien Penders zich voor een nieuwe periode herkiesbaar.

Workshop „Politiek Argumenteren” op 10 november

Onder leiding van Peter de Lange, communicatietrainer bij het bureau „Didakt” te Gouda organiseert het PSVI op 10 november een workshop politiek argumenteren. De volgende trainingselementen komen daarbij aan de orde:

- Het helder formuleren van een politiek standpunt
- Het overtuigend presenteren daarvan
- Het vasthouden van het eigen gedachtegoed
- Het luisteren naar anderen
- Het bepalen van een houding wanneer anderen niet overtuigd raken etc.

Aantal deelnemers: maximaal 12

Kosten: f 75,- inclusief lunch

Plaats: Gouda

Aanmelding tot uiterlijk 1 november.

Kennismakingsdag met D66 op 15 december:

Een dag bestemd voor eenieder die meer wil weten over de achtergronden van D66, de positie van D66 ten opzichte van andere politieke partijen én zich willen oriënteren op de mogelijkheden die D66 kan bieden aan hen die meer politiek/bestuurlijk actief willen zijn.

Gastsprekers: Artie Schimmel, lid D66-fractie 2de Kamer; Ruby van Essen,

voormalig partijvoorzitter D66

Kosten: f 15,- inclusief documentatiepakket

Plaats: Utrecht

Aanmelding tot uiterlijk 30 november.

In voorbereiding voor 1991:

Training lijsttrekkers statenfracties in het weekend van 19 en 20 januari. Media-training en publiekspresentatie zijn hierin de belangrijkste elementen.

Scholingscursus „Voorjaarsnota” op 16 maart:

Bij de presentatie van de voorjaarsnota geeft het college van B&W aan de raad inzicht in de financiële ontwikkelingen die naar verwachting de komende 4 jaar op de gemeente afkomen. Een tweede belangrijk onderdeel van een voorjaarsnota kan worden gevonden in het voorstel van het college over de totale omvang van de tarieven.

De voorjaarsnota is dan ook voor de raad een belangrijk moment om in een vroegtijdig stadium invloed uit te oefenen op de opstelling van de primitieve gemeentebegroting voor een komend jaar. De cursusgroep wordt zodanig ingedeeld, dat deelnemers van vergelijkbaar kennisniveau bij elkaar komen.

Uw aanmelding moet uiterlijk 23 februari 1991 binnen zijn.

Kosten: f 25,- inclusief cursusmateriaal. Plaats: nog nader te bepalen.

April/mei 1991: Serie werkconferenties rond het thema „Politiek Management”, speciaal voor wethouders van D66.

Let op de uiterste inschrijfdata!

Ruim 650 D66-ers bezochten op 29 september het GPO-congres.

EP & Golfcrisis

Tijdens de plenaire zitting van het Europees Parlement van september was een hele dag gewijd aan een debat over de ernstigste internationale crisis sinds het einde van de Koude Oorlog, de crisis in de Golf. Zoals gebruikelijk bij dit soort belangrijke debatten hadden alle grote fracties eigen ontwerp-resoluties (moties) ingediend. Vervolgens is lang en stevig onderhandeld om de verschillende teksten samen te brengen in één compromis-resolutie, waar een ruime meerderheid van het EP zich in zou kunnen vinden.

De liberaal-democratische fractie (LDR) werd in de onderhandelingen vertegenwoordigd door D66-Europarlementariër Jan-Willem Bertens. Naast een krachtige veroordeling van Irak en ondersteuning van de Veiligheidsraad-resoluties, richtte de gezamenlijke resolutie zich ook op een aantal Europese aspecten van de Golf-crisis. Zo werd opgeroepen tot het verlenen van hulp door de Europese Gemeenschap aan de landen die het meest worden getroffen door hun medewerking aan het embargo tegen Irak. Inmiddels heeft de EG besloten tot een hulpbedrag van 1,5 miljard ECU (zo'n 2 miljard dollar), al was het gekisbeis tussen de lidstaten over wie betaalt hoeveel en waaraan, niet bepaald een verheffende vertoning.

Sociale dimensie 1992.

Een tweede belangrijk onderwerp op de plenaire agenda van het Europees Parlement in september was de sociale dimensie van de totstandkoming van de interne markt ("1992"). Het Europees Parlement hecht sterk aan dit aspect van de Europese integratie, en wil daarbij ook zelf een invloedrijke rol spelen. Dat dit soms leidt tot een spanningsveld, kwam in de debatten herhaaldelijk tot uitdrukking.

Ondanks het feit dat de uiteindelijk EP-resolutie enige centralistische trekken vertoonde, heeft Jan-Willem Bertens toch vóór deze tekst gestemd, vanwege het nadrukkelijke belang dat D66 hecht aan de sociale dimensie van 1992, onder andere op het gebied van minimum-normen van sociale zekerheid en de medezeggenschap, participatie en informatie van werknemers. Maar tegelijk is een waarschuwing hier wel op zijn plaats: we moeten oppassen dat het EP (m.n. de coalitie van christen-democraten en socialisten) niet te ver doorschiet in centralistische richting.

Arjen Bouter

Nieuwe telefoonnummers Eurofractie.

De telefoonnummers van de Eurofractie zowel in Brussel als in Straatsburg zijn gewijzigd. De nieuwe nummers zijn:

Brussel: 09- 32 2 2845602 Straatsburg: 09- 33 88 1756022.

D66 is een politieke partij, organisatorisch ingedeeld in 12 regio's, zo'n 300 afdelingen met 240 gemeenteraadsfracties en een groot netwerk van commissies en werkgroepen. Het secretariaat wordt nu zodanig georganiseerd dat het als Partijbureau de centrale uitvoeringsorganisatie wordt. Er werken 10 - 15 medewerkers in verschillende soorten dienstverbanden. D66 werkt met een geautomatiseerd informatiesysteem voor de leden-en financiële administratie en tekstverwerking (WP) via een PC-Netwerk. Het partijbureau is hét aanspreekpunt voor de leden, de partijorganisatie (hoofdbestuur, regio's, afdelingen, commissies en werkgroepen). En tevens voor de zelfstandige stichtingen die de partij rijk is ten aanzien van de coördinatie van activiteiten voortvloeiend uit de raakvlakken tussen politiek en partijorganisatie.

Voor het management van het partijbureau zoekt D66 op korte termijn een:

DIRECTEUR van het PARTIJBUREAU (V/M)

voor 40 uur per week

Functie-inhoud:

De directeur Partijbureau is eindverantwoordelijk namens het Hoofdbestuur van D66 voor een goede organisatie en beheer van de taken en eisen, die ten behoeve van de leden en hoofdbestuur en haar commissies worden uitgeoefend. Tevens verzorgt het Partijbureau administratieve en ondersteunende taken t.b.v. de SWB, het PSVI en de vele commissies en werkgroepen.

De directeur is verantwoordelijk voor de planning, prioriteitsstelling, werkcoördinatie, personeel en organisatie van het partijbureau, huisvesting en middelen in het pand op de Bezuidenhoutseweg. Hij/zij verzorgt daartoe de bestuurlijke afstemming met de gekozen betrokken vertegenwoordigers uit het Dagelijks Bestuur en de planmatige afstemming met de directeur PSVI, directeur SWB en coördinerende contacten naar het hoofd organisatie van de TK-fractie. De directeur functioneert als secretaris van de bijeenkomsten van het Dagelijks Bestuur en van het overleg tussen de leiding van SWB, PSVI, Partijorganen en TK en EK-fractie.

Functie-eisen:

Aangezien deze functie staat op het kruispunt van politiek-inhoudelijk en administratief organisatorisch werk, dient de functionaris inzicht te hebben en gevoel voor de politieke verhoudingen en de consequenties van politieke evenementen (campagnes, congressen, verkiezingen, thema-bijeenkomsten etc.) Wij zoeken voor de functie een ervaren manager, die in hoge mate zelfstandig t.o.v. het Bestuur en opdrachtgevers en met veel initiatief en verantwoordelijkheidsgevoel werkzaam kan zijn in een goed teamverband met de medewerkers.

De directeur:

moet als gesprekspartner kunnen dienen zowel intern als extern op veel verschillende niveaus;
heeft een academisch werk-en denkniveau met praktisch-organisatorische inslag;
is een inspirerende en motiverende persoonlijkheid, die ook onder druk de werkresultaten in een goede werksfeer weet te bereiken en zonodig ook zelf de uitvoering niet schuwt;
heeft bekendheid en ervaring met automatisering in een PC-werkplek-omgeving;
heeft bekendheid en zo mogelijk ervaring met financiële administratie;
is bereid op onregelmatige tijden te werken;
heeft uitgesproken communicatieve eigenschappen en een goede mondelinge en schriftelijke uitdrucksvaardigheid.

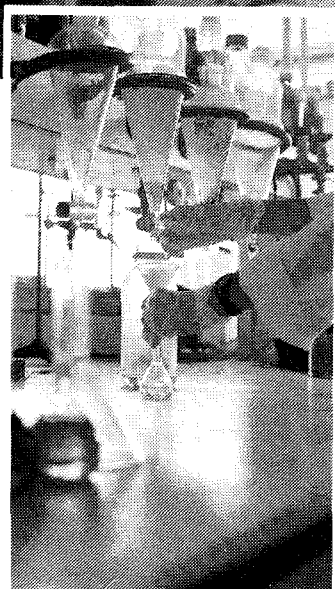
Salaris:

Het salaris is afhankelijk van ervaring vergelijkbaar met maximaal rang 12 (f 5622 - f 7281 per maand) van de Rijksoverheid.

Sollicitatie:

U kunt solliciteren tot 10 dagen na verschijning van deze advertentie d.m.v. een brief met curriculum vitae. Uw brief te richten aan D66, Bezuidenhoutseweg 195, 2594 AJ Den Haag, onder vermelding op de envelop van 'vacature DPB'.

'VERWERKERS CHEMISCH AFVAL MAKEN ER EEN POTJE VAN.....'

Ieder jaar komt er in Nederland uit huishoudens en bedrijven een enorme berg chemisch afval vrij. Als met de restanten van de consumptie-maatschappij niet netjes en professioneel wordt omgesprongen, kan er van alles misgaan.

De bedrijven, verenigd in de NVCA, de Nederlandse vereniging van verwerkers van chemisch afval zorgen elke dag weer voor een verantwoorde verwerking van afval.

Ze zamelen afval in zoals klein chemisch afval, olieresten, scheepsafval en afval van de industrie. Behandelen zo mogelijk het afval, om het geschikt te maken voor hergebruik of recycling. Ze ontgiften afvalstromen en maken afvalwater weer schoon. Als er geen andere oplossing is, verbranden ze chemisch afval of zorgen ze voor een veilige opslag.

De NVCA-leden staan garant voor de verwerking van ca. 1 miljoen ton chemisch afval per jaar. Dit is ongeveer 90% van de totale hoeveelheid.

Laboratoriumonderzoek speelt bij de diverse processen een grote rol. Alvorens partijen worden ingenomen, worden vrijwel altijd eerst monsters in potjes verzameld voor analyse. Met behulp van geavanceerde apparatuur worden de analyses uitgevoerd. Dit is maatgevend voor verpakking, transport, acceptatie en verwerking.

In 1989 zijn door de NVCA kwaliteitseisen opgesteld als extra waarborg voor een milieuhygiënisch verantwoorde verwerking van chemisch afval. Om lid te kunnen worden, moeten bedrijven niet alleen beschikken over alle vergunningen; ze moeten ook deze kwaliteitseisen van harte onderschrijven.

Wie chemisch afval afgeeft aan een NVCA-bedrijf is dan ook verzekerd van een verantwoorde verwerking. NVCA-leden maken er geen potje van.

Meer informatie over de NVCA is verkrijgbaar bij het sekretariaat, telefoon 01830-23771. Daar kunt u ook de NVCA-brochure opvragen.

NVCA, CHEMISCH AFVAL IS ONS EEN ZORG

NEDERLANDSE VERENIGING VAN VERWERKERS VAN CHEMISCH AFVAL

Gerrit Ybema blikt terug op de algemene beschouwingen

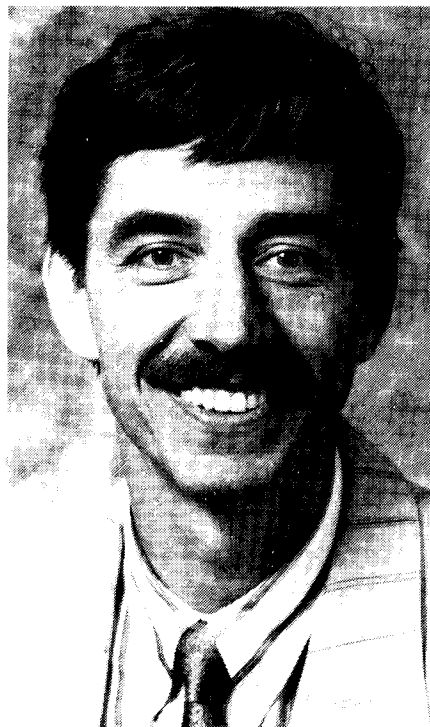
CDA VINDT UITBARSTINGEN LUBBERS OOK GRIEZELIG

Het kabinet kwam natuurlijk niet in de problemen, hoewel het conflict over de bejaarden met een klein pensioen hoog opliep. Premier Lubbers ontplofte even toen fractieleider Wöltgens van de PvdA hem „onrechtvaardig” noemde. Verder was Lubbers ongeïnspireerd, zegt de financiële specialist van D66, Gerrit Ybema. Hij blikt met Martin Voorn terug op de Algemene Beschouwingen: „Over een paar maanden moeten de echte beslissingen worden genomen. En dat wordt pijnlijk.”

Ybema: „Toen Van Mierlo zich in het conflict over de bejaarden met een klein pensioen tot Lubbers richtte en vroeg: „Misschien zou u het ook eens van dié kant (die van de Kamer) kunnen bekijken?”, voelde iedereen de spanning tussen kabinet en Kamer. De druk op het kabinet was maximaal. Maar de emotionele uitbarsting van Lubbers, toen Wöltgens zijn standpunt „onrechtvaardig” noemde, kwam voor iedereen als een verrassing. Ook het CDA vindt de overwachte uitbarstingen van Lubbers griezelig. Hij is het laatste jaar, en vooral de laatste maanden, lichtgeraakt zodra iemand op integriteit, loyaliteit of rechtvaardigheid speelt. Dan reageert hij onberekenbaar, onbeheerst. Vroeger liet hij zich nooit zo provoceren.”

„Door Lubbers kreeg het debat een andere lading. Het was geen financiële discussie, maar een discussie over de politieke consequenties. Het voorstel om bejaarden met een klein pensioen een extraatje te geven kost maar 130 miljoen, terwijl het bij de accijnsverhoging om 300 miljoen ging. Maar Lubbers wilde duidelijk maken waar het kabinet staat. Hij wilde eigenlijk zeggen: „Als je dit weggeeft sta je de komende maanden, bij de tussenbalans, niet sterk.”

„De problemen die nu al opdoemen zijn zo ernstig dat het kabinet daar direct mee aan de slag zou moeten. Daarom heeft D66 voorgesteld om de inflatiecorrectie in 1991 niet toe te passen. Over een paar maanden moeten er namelijk hele ingrijpende beslissingen genomen worden. Dan gaat het echt niet meer om een procentje korting op de subsidies. Het wordt heel pijnlijk. Maar als het kabinet de tussenbalans in een redelijke verstandhouding overleeft is er een goede kans dat het de rit uitzit. Slechte statenverkiezingen voor de PvdA brengen het kabinet niet in gevaar.”

Gerrit Ybema: echte beslissingen komen nog...

Koppeling

„Iedereen is zich bewust van de financiële problemen. Vooralsnog schrikken de regeringsfracties echter terug voor de consequenties, het ligt allemaal gevoelig. Wel stelt Brinkman de koppeling eigenlijk al ter discussie. Dat is voelbaar en hoorbaar. Het werd het mooist zichtbaar op het moment dat hij het kabinet verzocht naar inkomensafhankelijke subsidies te kijken. Van Mierlo vroeg: „Oh, u bedoelt de koppeling?” en de stilte die viel was tekenend. Brinkman verstrakte. Toen het hem nog een keer werd gevraagd liep ie weg, waarop Kok ironisch opmerkte: „Volgens mij neemt hij 't mee.”

„CDA en PvdA sprongen overigens heel behoedzaam met elkaar om. Vooral niet provoceren of bruskeren. Dat heeft natuurlijk te maken met de affaire-Braks, maar vooral met de financiële problemen. Het was tekenend dat Brinkman het had over „het huis op orde brengen, niet meer schipperen.” Soliditeit terwille van de solidariteit. Kok had het ook steeds over het huis op orde brengen, een solide beleid voeren. Maar toch anders. Hier wringt iets, Wöltgens en Van Mierlo hebben een belangrijke bijdrage aan de sfeer in de

debatten geleverd. Het gevoel en het gemoed, ja. De serieuze betrokkenheid bij de problemen. Brinkman deed daar niet echt aan mee, die stond er een beetje buiten.”

Luciferdoos

„En dan het persoonlijk gezag van Hans van Mierlo: als hij spreekt luistert de Kamer, als Bolkestein dat doet wordt er een beetje lacherig gedaan. Niet voor niks werden de VVD-plannen in een lacherig, smalend sfeertje afgedaan. De fractie vertoont ook weinig samenhang. De VVD kiest voor een harde oppositie, maar de onderbouwing ontbreekt en dan word je erg kwetsbaar. Een hoge toon, maar geen echte alternatieven, het klopte gewoon niet. De achterkant van een luciferdoos, dat soort werk. Onze opstelling – bescheiden, constructief – heeft goed gewerkt, vooral ook door de tegenstelling met de VVD, die met een volle mond en lege handen stond.”

Het optreden van Lubbers in eerste termijn was ronduit teleurstellend: ongeïnspireerd, plichtmatig. Hij praatte veel en stroperig. En het historisch besef over de processen die tot de Duitse eenwording hebben geleid leek te ontbreken. Het was voor hem geen aanleiding om er op in te gaan. Hij zei eigenlijk: „Het is nu geregeld, wat moeten we er verder nog mee?”

„Dat is tekenend voor hem: als er een probleem is toont hij betrokkenheid. Maar als het probleem is opgelost hoeven we er niet meer over te praten. Zodra een probleem economische kanten heeft voelt ie zich aangesproken. Zoals de toetreding van Engeland tot het Europees Monetair Stelsel (EMS). Of het forse Nederlandse overschot op de betalingsbalans. Dan wordt de econoom in Lubbers wakker. Bovendien zijn het natuurlijk interessante politieke problemen.”

„Maar verder... een regeringsleider moet inspiratie tonen. Die ontbrak ten enenmale. Ik heb de indruk dat voor Lubbers de uitdaging, de spanning, eraf is. Het wordt allemaal zo plichtmatig. Als je zelfs geen betrokkenheid meer suggereert houdt alles op. Opvallend was dan ook het verschil tussen de vlakke Lubbers en Kok, die juist een grote betrokkenheid aan de dag legde. Heel serieus en concreet.”

Martin Voorn

„Recht in beweging”: kleine vooruitgang

Minister Hirsch Ballin en staatssecretaris Kosto, de twee bewindslieden van Justitie, hebben een concreet plan van aanpak uitgewerkt om „de kwaliteit van de rechtsverzorging” in ons land de komende jaren stap voor stap daadwerkelijk te verbeteren. In dit plan, waarin de hoofdlijnen van het Justitiebeleid worden aangegeven, en dat op 27 september aan de Tweede Kamer werd aangeboden, constateren de bewindslieden dat „de instellingen belast met rechtspraak, rechtshulp en rechtshandhaving op veel terreinen nog steeds symptomen van overbelasting vertonen. Die problematiek dwingt tot een herbezinning op de maatschappelijke positie van de rechtsverzorging”.

Ondanks verbeteringen en vernieuwingen in de afgelopen jaren, zijn er volgens de bewindslieden nog altijd „belangrijke problemen”. De handhaving van democratisch vastgestelde regels schiet tekort, soms in de hand gewerkt door regelgeving van onvoldoende kwaliteit. Het criminaliteitsniveau is nog steeds onaanvaardbaar hoog. Een analyse leert dat ook de komende jaren grote inspanning is vereist om de problemen aan te pakken. Niets minder dan de geloofwaardigheid van de democratische en sociale rechtsstaat staat immers op het spel. Drie hoofdlijnen voor daadwerkelijke verbetering in de rechtsverzorging worden door de bewindslieden onderscheiden:

1. De uitvoering van de kerntaken van het ministerie van Justitie – het algemeen wetgevingsbeleid, de rechtspraak en de rechtshulp, de (strafrechtelijke) rechtshandhaving en de zorg voor bijzondere categorieën, zoals bedreigde minderjarigen en slachtoffers – zal door middel van een groot aantal maatregelen worden verbeterd.
2. De organisatie en bedrijfsvoering binnen het justitiële apparaat moet verder worden gemoderniseerd;
3. Voor een daadwerkelijke verbetering van de rechtsverzorging en het verhogen van de kwaliteit van de rechtsorde moet een beroep gedaan worden op vele anderen, zoals andere bestuursorganen, maatschappelijke organisaties en ook individuele burgers. Daartoe zal worden gewerkt aan de vorming van netwerken en een groter aandeel van de maatschappij.

In het plan worden vele maatregelen opgenoemd die voor de daadwerkelijke verbetering van de rechtshandhaving dienen te worden getroffen.

Enkele belangrijke zijn: de geleidelijke verhoging van de aantallen strafrechtelijke reacties op delicten (zoals woninginbraak, geweldpleging, beroving en heling); meer bevoegdhe-

den voor de politie; het strafbaar stellen van voorbereiding van zware criminaliteit; direct af luisteren met richtmicrofoons; toetsen van wetgeving op handhaafbaarheid; aanpassing van het strafprocesrecht en het burgerlijk procesrecht; en uitbreiding van de capaciteit van het gevangeniswezen.

Voor de uitvoering van het plan is aan de Justitie-begroting 374,5 miljoen gulden toegevoegd.

Ondanks de goede ontvangst van het plan in de pers dient te worden vastgesteld dat van werkelijk nieuw beleid niet echt sprake is. Veel van de plannen en maatregelen zijn al eerder aangekondigd, in het beleidsplan Samenleving en criminaliteit, in 1985 uitgebracht door de toenmalige bewindslieden van Justitie.

Van een echte trendbreuk in beleid, kan ondanks het aantreden van een nieuw kabinet, zeker niet gesproken worden. Hoewel gehoopt mocht worden op wat meer creativiteit, met name waar het gaat om de bestrijding van criminaliteit, betekent dit overigens niet dat D66 afwijzend staat tegenover de plannen. De zorg om de rechtsstaat en het

niveau van criminaliteit is ook een zorg voor ons. Continuering van beleid betekent wel dat eerder door D66 geleverde kritiek over-eind blijft. D66 zal de uitvoering van het plan dan ook kritisch volgen. Daarbij zal onder andere scherp in de gaten worden gehouden of het zoeken naar effectieve middelen in de bestrijding van criminaliteit niet onnodig, nadelige consequenties heeft voor de bescherming van de burgers. Het wankele evenwicht tussen rechtsbescherming en rechtshandhaving dient te worden bewaard. De rechtsbescherming is daarvoor een te belangrijk goed. In dit verband zijn de plannen voor de gefinancierde rechtshulp van belang. De toegang tot de onafhankelijk rechter mag niet in gevaar komen. Het fundamenteel ter discussie stellen van de ingrijpende voorstellen tot herziening van het strafprocesrecht is daarbij ook van belang. Zijn de extra bevoegdheden voor de politie echt nodig en wat zijn de resultaten? Volgens D66 zal ook periodiek moeten worden bezien of de voorgenomen capaciteitsuitbreidingen binnen het gevangeniswezen nog wel een reële basis hebben.

Begroting Binnenlandse Zaken:

Alleen de Grondwet staat niet ter discussie

De begrotingsbehandeling Binnenlandse zaken is voor buitenstaanders vaak een weinig tot de verbeelding sprekende gebeurtenis. Toch is er op dit terrein veel gaande. Alle kabinetsplannen overziende zou men zelfs de indruk kunnen krijgen dat alleen de Grondwet op dit moment niet ter discussie staat. Zowel de Gemeentewet als de Provinciewet worden momenteel herzien. Het kabinet presenteert ambitieuze plannen op het gebied van het binnenlands bestuur. Steeds vaker worden gemeenten aangewezen als dragers van speerpunten van kabinetsbeleid. Sociale vernieuwing, Nationaal milieubeleidsplan, Structuurschema verkeer en vervoer, Vierde nota ruimtelijke ordening, reorganisatie politie en de bestuurlijke reorganisatie; het welslagen ervan wordt grotendeels is handen van de gemeenten gelegd.

Ook D66 vindt dat daar waar mogelijk taken decentraal moeten worden uitgevoerd. Decentralisatie moet dan wel gepaard gaan met overdracht van middelen. Te vaak nog is dat laatste niet het geval. Neem sociale ver-

nieuwing. Het beleid zal welhaast volledig door de gemeenten tot stand moeten worden gebracht, maar zij krijgen daarvoor nauwelijks extra geld.

Integendeel, het kabinet had zelfs plannen om maar liefst 43 miljoen te korten op het zo nauw aan sociale vernieuwing verwante terrein van de stadsvernieuwing. Gelukkig is het kabinet, mede op aandringen van D66, op deze plannen teruggekomen.

De meeste gemeenten blijven onverminderd enthousiast over de sociale vernieuwing, maar dat alleen zal niet voldoende zijn om de hooggespannen verwachtingen waar te kunnen maken.

De problemen rond de financiering van de banenpools maken eens te meer duidelijk dat de sociale problemen alleen in samenhang te benaderen zijn als ook de verschillende bestuursorganen bereid zijn hun eigen werkzaamheden ten dienste te stellen van een intergrale aanpak. De weigering van de Sociale Verzekeringsraad om WW-geld ter beschikking van de gemeenten te stellen is hiervan niet echt een voorbeeld, maar hopelijk wel een incident.

Minuscule grenzen

N naast sociale vernieuwing is ook de be-

stuurlijke organisatie een belangrijk thema deze begrotingsbehandeling. Later dit jaar zal in de kamer nog uitgebreid worden gesproken over de onlangs verschenen kabinetsnota "Bestuur op niveau", maar al tijdens de begrotingsbehandeling kwam Olga Scheltema met een eerste reactie. Dat was namelijk bij uitstek het moment om te wijzen op de samenhang tussen al die kabinetsplannen op het terrein van het binnenlands bestuur, die in de voorliggende begroting ontbreekt. Bestuurlijke reorganisatie, Europese integratie, territoriale en functionele decentralisatie zijn geen los van elkaar staande ontwikkelingen. Ze vragen om een samenbindende visie. Dat deze bij Binnenlandse Zaken nog ontbreekt blijkt onder meer uit het feit dat het departement de provincies vraagt de wenselijkheid van vaak minuscule grenscorrecties te bestuderen terwijl veeleer de grenzen tussen de

provincies in hun totaliteit ter discussie zouden moeten staan. Europees gezien zijn onze provincies te klein en zouden we naar landsdelen toe moeten.

Voor de muziek uit

Terug naar de kabinetsnota "Bestuur op niveau" over het bestuur in stedelijke gebieden. Het kabinet is er helaas nog niet in geslaagd een definitieve reactie te formuleren over de adviezen van de commissie Montijn en de Raad voor het Binnenlands Bestuur uit 1989. Sinds die tijd is van verschillende zijden geweten op de noodzaak van een democratisch bestuur op bovenlokaal niveau. Het kabinet is nog niet tot die conclusie gekomen. In de nota heeft het kabinet de suggestie van D66 (verwoord in een motie bij de begrotingsbehandeling 1990) overgenomen om experimenten met de bestuurlijke organisatie in grootstedelijke gebieden mogelijk te maken. Evenals bij de sociale vernieuwing vraagt D66 zich af of daar resultaat van kan worden verwacht nu er voor de betrokken gemeenten geen enkele financiële tegemoetkoming in het vooruitzicht wordt gesteld. Verbazing wekt ook de keuze van het kabinet voor uitbreiding van de mogelijkheden om intergemeentelijke samenwerking van bovenaf te dwingen. In de eerste plaats vindt D66 dit uit democratisch oogpunt een onwenselijke oplossing, ook al wordt zij nu als

een slechts tijdelijke oplossing gepresenteerd. De al geringe zeggenschap van de betrokken gemeenteraden over de intergemeentelijke samenwerking wordt hierdoor opnieuw verkleind. Ook de effectiviteit van de door het kabinet gekozen oplossing staat ter discussie. Het is nog maar zeer de vraag of de provincie in staat zal zijn de grote steden te verplichten tot samenwerking met haar randgemeenten.

Het kabinet heeft ervoor gekozen bovengenoemde maatregelen vast te leggen in een interimwet. Juist op het moment dat zowel Gemeente- als Provinciewet worden herzien en in het ontwerp voor de nieuwe Provinciewet al mogelijkheid wordt geschapen voor

deelprovincies met een direct gekozen bestuur.

Bij de behandeling van de Gemeentewet heeft Olga Scheltema de staatssecretaris gewezen op de logische consequentie van dat voorstel. Willen deelprovincies zinvol zijn dan zullen gemeenten de mogelijkheid moeten krijgen bovenlokale taken daaraan over te dragen. De staatssecretaris vond dat D66 hiermee "net iets te ver voor de muziek uit loopt". Voor D66 blijft dan de vraag wat het kabinet wil met de mogelijkheid om deelprovincies in te stellen, temeer daar er ook in de nota "Bestuur op niveau" met geen woord over wordt gerept.

Toch een gebrek aan samenhang?

Spitsroeden rijden

"Ik kan het maar beter zelf doen", verzuchtte minister MaijWeggen onlangs in de Tweede Kamer. Een gedachte die ieder mens weleens invalt, maar in dit geval was het toch een opmerkelijke uitspraak.

De minister doelde op de pers-presentatie door de Nederlandse Spoorwegen over de verhoging van de spitstarieven. Volgens Maij-Weggen gebeurde dat zo knullig, dat het voorstel bij voorbaat kansloos was.

Inderdaad was de weerstand niet gering tegen de geplande verhoging, maar ik betwijfel of dat iets met presentatie te maken heeft. Je kunt immers niet alles oplossen door het plaatsen van borden met de afbeelding van een meisje dat uit een bos komt hollen met een ballon in haar hand.

Het is de vraag of die verwijzing naar de NS zo'n sterk nummer was van een minister, die oorspronkelijk met dezelfde voorstellen had ingestemd, en er nu haastig op terug kwam onder druk van de publieke opinie. Tenzij de minister bedoelt dat ook slechte voorstellen door de samenleving heen geloodsd kunnen worden met behulp van een handige reclamecampagne. Het was gewoon niet zo'n goed idee van de NS en dat was aan het gevoelen van de gemiddelde treinreiziger goed te merken.

Je zag ze denken: "Eerst pesten ze je de auto uit en dat heeft zo'n succes dat je 10% meer moet gaan betalen omdat het gelukt is." Op zich had de NS begrijpelijke bedrijfseconomische motieven om de tarieven in de spits aanzienlijk méér te willen verhogen dan die in de daluren. Spitscapaciteit is schaars, die maken we dus duur, en als dat betekent dat er minder reizigers komen is dat jammer maar helaas.

Mijn voornaamste kritiek op die redenering is, dat de NS als door de staat gesubsidieerd bedrijf ook maatschappelijke doelstellingen in het oog moet houden. En zo'n maatschappelijke doelstelling hebben we in het Structuurschema Verkeer en Vervoer nu juist geformuleerd: ook de wegen worden in de spits te vol, je kunt je niet meer permitteren om voor de capaciteit van het wegennet die spits als uitgangspunt te nemen want dan moeten we het hele land vol asfalt leggen. Dus ook bij het autoverkeer moet de spits worden ontlast, en dat moet nu juist gebeuren door mensen in de trein te lokken. Een botsing van doelstellingen dus, en dan behoort de maatschappelijke doelstelling van mobiliteitsbeheersing vòòr te gaan.

En helaas, die afweging was niet terug te vinden in het uiteindelijke voorstel van de Spoorwegen.

Een onevenredig hoge stijging van de spitstarieven zal de reiziger namelijk niet bewegen een andere vertrektijd te kiezen, om de doodeenvoudige reden dat hij geen keuze heeft.

In de toekomst komt er hopelijk meer flexibiliteit in de arbeids- en studietijden en misschien gaat iedereen zelfs wel dichter bij zijn werk wonen, maar tot die tijd zullen wij moeten accepteren dat de gehele samenleving zich rond hetzelfde tijdstip in beweging zet.

Ik vrees dat een te forse verhoging van het spitstarief de keuzevrijheid dan ook zal beperken tot het in ere herstellen van de auto. Kortom, terug naar af.

D66 heeft dan ook gepleit voor een tariefsverhoging van 3½% – als die al noodzakelijk is, maar dat is een verhaal apart – evenredig verdeeld over spits- en daluren.

Daarmee los je het probleem van de overvolle treinen niet op.

Maar die oplossing moet dan ook niet komen van het prijsbeleid voor openbaar vervoer, maar van een drastische uitbreiding van de capaciteit. Een uitbreiding die door D66 al jaren wordt bepleit.

Het is de enige weg om te komen tot een radicale wijziging van het vervoersbeleid, waarin de auto te lang een centrale plaats heeft ingenomen.

Verkiezings- karavaan.

Als tegenbezoek voor de komst van vier Hongaarse burgemeesters van de SDS, de Alliantie van Vrije Democraten, aan D66, woonde een delegatie van vier D66-ers de laatste week van september de SDS-campagne voor de gemeenteraadsverkiezingen in Hongarije bij.

De D66-burgemeester van Bodegraven Sander Brugman, D66-gedeputeerde Jan de Lange, Eerste Kamerlid Hanneke Gelderblom en Paul Captijn trokken drie dagen met de verkiezingskaravaan mee langs de afdelingen van de SDS en de Fidesz, de sociaal-liberale jongerenorganisatie. Hanneke Gelderblom bezocht de plaatsen Tata en Esztergom aan de Hongaars-Tsjechische grens tussen Boedapest en Wenen. Het viel haar op hoe hard en soms nationalistisch de campagne door sommige partijen wordt gevoerd. Gelderblom: "De Hongaren hebben weinig vertrouwen in de democratie, vooral door de chaos die de Russen achterlieten. Het Hongaars Forum, een vrij populistische middenpartij, speelt daarop in met een nationalistische campagne waarin ook het antisemitisme de kop opsteekt. Zo wordt de SDS bestempeld als een club intellectuelen en beschuldigd van het monopoliseren van de media." Gelderblom bespeurde een levendige aandacht voor milieuvraagstukken bij de SDS. "In Esztergom ligt een door de Duitsers gebombardeerde brug over de Donau. Het Forum heeft de renovatie van die brug tot verkiezingsitem gemaakt omdat aan de overzijde in Tsjechoslovakije een Hongaarse minderheid woont. Voor de SDS is het milieuvriendelijk maken van een papierfabriek, die vlak naast de brug ligt en heel Esztergom vervuilt, het belangrijkste thema." Valt er voor D66 iets te doen in Hongarije? Ja, zegt Gelderblom, "ik kreeg veel vragen over hoe de milieuproblemen aangepakt kunnen worden en ik heb beloofd het aan te kaarten bij Laurens Jan Brinkhorst, onze DG-Milieu in Europa."

Dat stemt heel anders!

Landsmeer gaat evenals andere gemeenten in Waterland na de gemeentelijke herindeling op woensdag 7 november a.s. een nieuwe gemeenteraad kiezen. In Landsmeer doen ze er alles aan om van hun éénmansfractie straks een vijfmansfractie te maken. Onder de slogan "Stem D66, dat stemt heel anders!" wordt er danig getamboereerd. Gerrit-Jan Wolfensperger spreekt er op donderdag 25 oktober in "De Eierkorf". Daar wordt dan tegelijkertijd het eerste lustrum gevierd van het politiek café dat op initiatief van onze partijgenoten in dat etablissement regelmatig wordt gehouden. Al was er dan maar één

zetel in de raad, het contact met de burger werd niet verwaarloosd.

Op de avond van verkiezingen komen in diezelfde Eierkorf alle politieke partijen in Landsmeer bijeen om de uitslagen te volgen. Wij lezen dit alles in De Groene Landsmeerder, het periodiek van D66 Landsmeer, dat ook al weer een aantal jaren verschijnt. De redactie van Democraat vestigt naar aanleiding van dit bericht uw aandacht op enkele ook voor kleine afdelingen belangrijke zaken:

- * Politiek café. Makkelijk te organiseren. Laat eens een paar politieke tegenstanders in uw gemeente in het openbaar de degen kruisen over iets dat de algemene belangstelling heeft.

- * Krantje. Daar moet je iemand voor hebben die het leuk vindt om het te doen en die er als een terrier aan blijft hangen dat het uitkomt. Liever klein beginnen. Twee keer per jaar is ook een krantje. Een uitstekend middel om de 'andersdenkenden' op de hoogte te houden van het denken en doen van D66. En als je een krantje hebt, stuur dan van elke uitgave één exemplaar aan Tineke Knaap op het landelijk secretariaat. Zij haalt er uit wat ook voor andere partijleden lezenswaard is vóór het exemplaar in het archief wordt opgeborgen. Dan hebben we er allemaal wat aan en soms kom je in de Democraat. Zoals nu Landsmeer, dat wij succes wensen en een plaats in het college.

Prima

Op vrijdag 28 september organiseerde de stichting Prima een dag waarop Volksvertegenwoordigers ongedwongen kennis konden maken met de zonnige zijden van Amsterdam. Ook de D66Kamerleden lieten zich de kans niet ontglippen een veilig en vrolijk uitstapje te maken naar Neerlands hoofdstad. Dick Tommel bespeelde een draaiorgel, Louise Groenman zette zich op de Bloemenmarkt in de bloemen, Arthie Schimmel sprak met de parel van Ajax, Brian Roy en Hans van Mierlo liet zich afzakken in de riolen van zijn woonplaats. Marie Louise Tiesinga wilde graag met de bereden politie een rondrit maken door de binnenstad. Een paar dagen voor het bezoek trainde zij, zo schreef het NRC, op een manege draf, galop en stapvoets rijden. Uiteindelijk kwam het er niet van. Omdat de politie geen uniform kon regelen, zo ging het gerucht. Maar een paar dagen later kwam de ware reden aan het licht. De Senatrix bleek genomineerd voor de hoogste onderscheiding onder de dierenbeschermers vanwege haar 'niet aflatende verzet tegen dierproeven in de Eerste Kamer'. Zij kon het waarschijnlijk niet over het hart krijgen om getooid met die titel op de rug van een trouwe viervoeter door de Amsterdamse vervuiling te draven.

Krimpen - kromp - bekrompen

In de omgeving van 's lands grootste haven Woont een lid met bestuurlijke gaven. Hij riep op een dag: "Straks word ik...", maar ach, Laat ons die tekst nog even begraven!

Referendelirium

Sinds D66 het referendum onder de aandacht van de Nederlandse kiezer heeft gebracht, wordt er in allerlei vaderlandse gemeenten mee gestoeid. De hoofdstad des lands bracht ruim 300 suggesties op tafel voor onderwerpen die wel eens via een referendum tot klaarheid zouden kunnen worden gebracht. Zelfs Jan Blokker vond het de moeite waard daar aandacht aan te besteden. In Vlaardingen werd de bestemming van de Broekpolder een gaaf onderwerp voor een referendum genoemd. Maar het Vlaardingse volk moet nog even wachten. Een slimme tegenstander van het referendum stelde namelijk voor om het houden van een referendum maar eens tot onderwerp van een referendum te maken. D66 is het daar helemaal mee eens. Democratischer kan het echt niet. We wachten af!

Tegenbegroting

De redactie van de Democraat heeft een onderhoud aangevraagd met Thijs Wöltgens, fractievoorzitter van de PvdA in de tweede kamer. Sinds Hans van Mierlo bij de Algemene Beschouwingen heeft beweerd dat de tegenbegrotingen van Thijs beter waren dan diens echte begroting, wil de redactie graag bij hem in de leer. Wie weet is er voor het volgend boekjaar van de partij een tegenbegroting in te dienen waarbij de Democraat wat beter uit de verf komt dan in de echte begroting. Tien nummers per jaar is voor een partijblad toch wel het absolute minimum? Wordt het niet eens tijd dat we daarover een referendum houden in de partij?

D E M O C R A A T

D66
 NEDERLANDSE POLITIEKE
 PARTIJEN

ALV-51 ziet wisseling van voorzitter

DOCUMENTATIECENTRUM
 NEDERLANDSE POLITIEKE
 PARTIJEN

OUD EN NIEUW

Ruim 600 leden bezochten op 3 november de 51ste Algemene Ledenvergadering die gehouden werd in Den Haag. Naast de vaststelling van twee Hoofdbestuursmoties over minderhedenbeleid trok de verkiezing van een nieuwe partijvoorzitter de meeste aandacht. Michel Jager gaf na twee jaar de leiding over aan Ries Jansen.

Jansen is voor D66 burgemeester van Krimpen aan de IJssel en verder actief lid van de commissie voor sociale vernieuwing Schaefer en de besturen van CJP (bevordering deelname jongeren aan cultuur) en HALT (bureau voor criminaliteitspreventie via alternatieve straffen). Hij ziet de functie van partijvoorzitter vooral als een organisatorische. Met name de aanwas van nieuwe leden vraagt de komende jaren de aandacht. "Van de 10.000 leden zijn er op dit moment 20% op enigerlei wijze actief voor de partij, terwijl dat gemiddelde bij de andere partijen minder dan 5% is. Hoe lang kunnen we nog zo uniek blijven?" vroeg hij zich af in zijn maiden-speech als voorzitter. Het draagvlak is nodig om te voorkomen dat de representativiteit in de lokale raden te gering wordt. Ries Jansen noemt dat het proces van 'natuurlijke selec-

De oude en de nieuwe partijvoorzitter. Boven: Het congres bedankt Michel Jager met een langdurig applaus. Onder: De nieuwe partijvoorzitter Ries Jansen in gesprek met campagneleider Ernst Bakker (foto's: Dennis Sies)

tie': te weinig aanbod betekent te weinig kwaliteit.

Politieke uitspraken zal Ries Jansen niet zo snel maken. De politieke verantwoordelijkheid ligt volgens hem in eerste instantie bij de Kamerfractie, en die profileert zich zeker niet slecht. "Ik heb geen ambitie in die richting".

Met de nadruk op het organisatorische en in mindere mate op het politieke aspect bouwt Ries Jansen voort op de invulling die Michel Jager de afgelopen twee jaar aan de functie gaf. Onder leiding van Jager werden de eerste stappen gezet naar een professionalisering van de partij. Zijn politieke visie kwam slechts een enkele maal naar voren (het beste voorbeeld is zijn bijdrage in de discussie over de reorganisatie van politie), maar was dan wel goed voor de nodige publiciteit.

Naast het afscheid van Michel Jager als partijvoorzitter namen op het congres ook Frits Herman de Groot (vice-voorzitter politiek) en Ruud van der Steeg (eerste penningmeester) afscheid van het bestuur.

Meer over het congres op pagina's 5 en 6

Inhoud

Olga Scheltema over rapport
Commissie Deetman

Impressies van najaarscongres

Nieuws van Adviesraad en
PEAC

Vooruitblik februaricongres

Bestuurlijke vernieuwing op
Europees niveau

Interview met Peter van Dijk

Binnenhof

Colofon

De Democraat is een uitgave van de
politieke partij Democraten 66 en
verschijnt onder verantwoordelijkheid
van een door het Hoofdbestuur benoemde
redactieraad.

Redactieraad: Peter van den Besselaar, Bob van den
Bos, Kees Dietz, Eduard Groen, Elmer Kloasen,
Lennart van der Meulen, Alexander Osten, Bob de
Ruiter, Marie-Louise Tiesinga, Stijn Verbeeck,
Martin Vroom.

Eindredactie: Lennart van der Meulen en
Alexander Osten.

Foto's: Dennis Sies en
Alexander Osten

Correspondentie richten aan:
redactiesecretariaat De Democraat:
t.a.v. Tineke Knaap
Bezuidenhoutseweg 195,
2594 AJ Den Haag.

Democraat nr. 1/91 verschijnt 18 januari
1991

kopij sluit op 31 december
Kopij-adres tijdens feestdagen:
Redactie Democraat
Normandie 38
3524 RK Utrecht

De redactie verzoekt kopij aan te leveren
op floppy-disk, opgemaakt in DOS en
WP4.2. Diskettes worden geretourneerd.

Oplage: 10.500 stuks

Druk: Brouwer Offset BV/Utrecht

Partijsecretariaat D66
Bureau SWB D66
Bureau PSVI D66
Bezuidenhoutseweg 195
2594 AJ Den Haag
Telefoon: 070-3858303
giro 1477777

Secretariaat Tweede Kamerfractie
Telefoon: 070-3183066.

D66 en de ontworteling van de oude partijen.

Is het u ook opgevallen? De drie andere grote partijen gaan steeds meer op D66 lijken. Althans in bepaalde opzichten.

De PvdA is onmiskenbaar realistischer geworden en maakt zich steeds meer los uit de historische omklemming van ideologische blauwdrukken. Het CDA voert onder leiding van Lubbers zo'n zakelijk, no-nonsense beleid, dat veel christenen zich afvragen waar de c eigenlijk voor staat. De VVD tracht zich minder ideologisch te profileren en zet zich (interne partijrapporten en uitspraken Bolkestein) steeds minder af tegen haar 'natuurlijke' tegenvoeter, de PvdA.

Tegelijkertijd neemt het aantal zwevende kiezers toe. De vanzelfsprekende binding met bepaalde groepsbelangen en godsdienstige richtingen maakt steeds meer plaats voor kiezen per verkiezing. De ontzuiling tast de wortels van de traditionele politieke partijen aan.

Volgens sommige waarnemers, zoals prof. Oerlemans (NRCHandelsblad 17-4-90), verliezen de politici door de ideologische vervaging hun morele binding met de kiezers. De afstand tussen burger en bestuur zou hierdoor onaanvaardbaar groot worden. De politieke leiders streven daardoor vooral persoonlijke belangen na en zouden zich nog uitsluitend profileren door stunts: veel plannen en ideeën waar niets van terecht komt. Prof. Oerlemans slaat de plank behoorlijk mis. Het is waar dat door deze ontwikkelingen het relatieve belang van de geloofwaardigheid van de individuele politici toeneemt. De politiek wordt *persoonlijker*. Dit proces wordt versneld door de televisie. Wie dit echter een verarming noemt en terugverlangt naar het blindelings volgen van de zuilenelites, heeft wel een zeer lage dunk van de Nederlandse democratie. Bij ons is het gevaar niet groot dat een filmacteur uitsluitend vanwege zijn geslaagde televisie-optredens de hoogste regeringsmacht krijgt.

Natuurlijk is er op de kwaliteit van veel Nederlandse politici nogal wat aan te merken. Maar onze democratie is volwassen genoeg om het aantal pure egoïsten, opportunisten en glatte leeghoofden in topposities tot een minimum te beperken. Wel verdient het aanbeveling om niet alleen bewindslieden en fractieleiders, maar alle volksvertegenwoordigers via optreden in en buiten de media in veelvuldig(er) contact met de burgers te brengen. Verandering van het kiesstelsel kan hiertoe een middel zijn; veel belangrijker lijkt mij een verandering van de mentaliteit en gewenste vaardigheden van de politici.

Politieke geloofwaardigheid en herkenbaarheid op termijn zijn niet afhankelijk van ideologische bindingen. Het tegendeel is eerder het geval. De traditionele partijen rechtvaardigen hun 'nieuwe' opstelling met oude leuzen waardoor hun kiezers zich dubbel verloochend weten. Wie daarentegen steeds weer opnieuw de kiezer voor zich moet zien te winnen, ontkomt, op straffe van verkiezingsnederlagen, niet aan consequent gedrag waar de kiezer zich mee kan identificeren. Goede presentatie en een doordachte en rechtvaardige standpuntbepaling hoeven elkaar niet uit te sluiten.

Zouden daar misschien de succesvolle episodes uit de D66 geschiedenis op berusten? Zou dat misschien ook verklaren waarom we ons nu weer in de kiezersgunst mogen verheugen?

Partijen en individuele politici zullen het moeilijker krijgen.

Zij zullen meer dan voorheen op hun eigen verdiensten beoordeeld worden. Dat garandeert op zich nog geen blijvend succes voor D66.

Wel vermindert het de zeer ontorechte structurele voorsprong van partijen met traditionele bindingen. Kortom, de ontworteling van de oude partijen is een verrijking van onze democratie.

Bob van den Bos

Eerste resultaten bestuurlijke vernieuwing

RAPPORT DEETMAN POSITIEF ONTVANGEN

Na veelvuldig en intens vergaderen in beslotenheid heeft de bijzondere commissie vraagpunten (commissie Deetman) op 16 november j.l. haar rapport gepresenteerd. De commissie werd in januari 1990 door de Tweede Kamer ingesteld naar aanleiding van de vrijwel kamerbreed gesteunde motie-Van Mierlo c.s. Die was ingediend tijdens het debat over de regeringsverklaring in november 1989. De motie drong aan op een bezinning op de wenselijkheid van staatkundige, bestuurlijke en staatsrechtelijke vernieuwingen in ons land.

Het bijzondere van de commissie was vooral dat zij werd gevormd door de fractievoorzitters van de vijf grootste fracties in de Tweede Kamer, allen vergezeld door een lid van hun fractie, alsmede door een fractievoorzitter namens de kleine rechtse fracties. Hans van Mierlo en ik vertegenwoordigden de D66-fractie. Op verzoek van de Kamer werd de voorzitter van de Tweede Kamer voorzitter. Een ongekend zware parlementaire commissie dus. Alleen de grondwetsherziening van 1917 (onderwijsapificatie, algemeen kiesrecht) in het begin van deze eeuw is een vergelijkbare politieke inspanning ten deel gevallen.

Voor D66 was een zware parlementaire betrokkenheid een belangrijke voorwaarde. De commissie zou zich immers moeten bezighouden met knelpunten in ons staatsrechtelijk en bestuurlijk bestel. Het hachelijke van een dergelijke onderneming zonder politiek commitment vooraf was in het verleden reeds te vaak gebleken. Hoeveel zinnigs er ook over de knelpunten in ons democratisch bestel werd neergeschreven, toch heeft dat de politiek (regering en parlement) niet tot ingrijpende veranderingen kunnen bewegen. Om een enkel voorbeeld te noemen: de staatscommissie Cals-Donner over wenselijkheid van veranderingen in ons grondwettelijk bestel (gekozen premier of formateur; districtenstelsel, gekozen burgemeester), de commissie hoofdstructuur rijksdienst (Vonhoff) over de organisatie van de rijksdienst en de staatscommissie Biesheuvel over de relatie kiezer- beleidsvorming en over het referendum als onderdeel daarvan. Geen van deze voorstellen leidde tot wijzigingen in ons staatsrechtelijk of bestuurlijk systeem. Om die reden achtten wij een hernieuwde bezinning op ons staatsbestel alleen zinvol als er van het begin af aan sprake zou zijn - en blijven! - van een breed politiek commitment. Dat commitment is ook noodzakelijk om eventueel wenselijk geachte veranderingen te kun-

nen realiseren.

Een kostbaar moment

Een belangrijke eerste stap is nu gezet. "Een kostbaar moment", aldus Hans. De commissie is unaniem met een rapport gekomen dat weinig heilige huisjes onbesproken laat, dat analyseert, knelpunten signaleert en in een aantal gevallen ook oplossingsrichtingen aandragt. Met dat laatste gaat de commissie overigens verder dan zij krachtens haar opdracht behoefde te gaan.

Centraal staan de thema's "kwaliteit van de overheid" en "de relatie kiezer-gekozenen". Opvallend is daarbij de kritische houding van de commissie ten opzichte van het functioneren van het parlement zelf.

Het is niet zo verbazingwekkend dat de concreet aangedragen oplossingen zich vooral richten op een meer optimaal en minder verkokerd functioneren van de Tweede Kamer zelf en op de verbetering van de kwaliteit en de snelheid van het wetgevingsproces. Op die terreinen kon de commissie zich terecht deskundig achten.

Ook ten aanzien van de overheidstaken worden oplossingsrichtingen aangereikt. De commissie suggereert de kamer zelf het heft in handen te laten nemen als de regering onver-

De commissie Deetman tijdens de presentatie van haar rapport. „Een kostbaar moment”, aldus Hans van Mierlo. Achter de tafel naast Deetman zelf de fractievoorzitters van de grote partijen. (foto: Hans Kouwenhoven).

hoopt niet of niet in voldoende mate met voorstellen voor verdergaande territoriale/en/of functionele decentralisatie van taken zou blijken te komen. Misschien een efficiency-schot voor de boeg?

Ook de coördinatieproblemen bij de rijksoverheid blijven niet onbesproken, de verschillende ministeriele verantwoordelijkheden evenmin. Uitdrukkelijk worden daarnaast de integratie van beleidsterreinen binnen departementen, een samenvoeging van departementen, alsmede een herverdeling van bevoegdheden tussen ministeries weer aan snee gebracht. Heel uitvoerig wordt ook ingegaan op de Europese ontwikkelingen.

Een directere democratie

Op de vraag of het wenselijk is onze Nederlandse democratie iets directer te maken, wordt echter nog geen rechtstreeks antwoord gegeven. Wel wordt er - en dat is bepaald niet onbelangrijk - geconstateerd dat de door de verschillende staatscommissies gesignaleerde spanningen op het terrein van democratie en rechtsstaat niet of niet in voldoende mate zijn verminderd. Ook wordt erkend dat de hechte verankering van de politiek in ideologieën en levensbeschouwingen tanende is. De commissie acht de discussie over het systeem van kabinetsformatie, en daarmee over de legitimatie van de minister-president, niet beëindigd. Zij wijst daarbij op het toenemend belang van de regeringsleiders van de lid-staten in het Europese integratieproces en op het ontstane gebruik de lijsttrekkers van de grote partijen als kandidaat-minister-president te kwalificeren. Dat zijn nieuwe facetten die naar het oordeel van de commissie een herbezinning op de legitimatie van de minister-president rechtvaardigen.

Naast een gematigd districtenstelsel, al dan niet overeenkomstig het Duitse stelsel, worden ook de verschillende vormen van het referendum een nadere beschouwing waard geacht. De wijze van verkiezen van de leden van de Eerste Kamer wordt weer in de discussie gebracht, evenals een mogelijke verkiezing van de burgemeester. Zeer concreet wordt de commissie als het gaat om de introductie van een terugzeggingsrecht voor de Eerste Kamer. Een flink aantal door D66 belangrijk geachte staatsrechtelijke onderwerpen heeft zo weer een plaats op de politieke agenda gekregen.

De commissie geeft ook een vervolgtraject aan en stelt voor dat zij in stand blijft om de follow-up te begeleiden. De staatsrechtelijke punten waarvoor veelal nog nader onderzoek noodzakelijk wordt geacht zouden onder auspiciën van de commissie bestudeerd kunnen worden. Als dit voorstel door de kamer wordt overgenomen, zal de commissie Deetman dus voorlopig blijven voortbestaan.

De toekomst zal moeten uitwijzen of de nu ingeslagen weg begaanbaar blijft en tot gunstiger resultaten leidt dan de eerdere pogin-

gen tot vernieuwing van ons staatsbestel. Het feit dat de commissie zich gedurende bijna een jaar met de in het rapport genoemde knelpunten intensief heeft beziggehouden, geeft hoop. De materie is echter weerbarstig, uiteindelijk zijn ook machtsverhoudingen in het geding. De eerste reacties op het rapport waren in ieder geval overwegend positief. Nu

worden de reacties vanuit het land tot 15 januari a.s. ingewacht. Daarna zal de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken van de Tweede Kamer bezien of er nog een schriftelijke behandeling nodig is of dat het rapport direct plenair in de Tweede Kamer kan worden besproken. Begin februari weten we meer.

Olga Scheltema

'Het perputuum mobile van de democratie'

Denken en praten over democratie is essentieel voor het voortbestaan ervan. Op het symposium ter gelegenheid van het eerste lustrum van de Vereniging voor Democratisch Bestuur en vertegenwoordiging "Thorbecke" bleek dit maar weer al te waar. Op 22 oktober jongstleden vond in de vergaderzaal van de Eerste Kamer een discussie plaats over het probleem van de lage opkomst bij verkiezingen. De discussie tussen Hans van Mierlo en Frits Bolkestein werd ondersteund door een speciale uitgave van "Namens", het orgaan van de Vereniging Thorbecke en uitslagen van een NIPO enquête.

Een opkomstpercentage van 62 procent bij de gemeenteraadsverkiezingen in maart jongstleden zet grote vraagtekens bij de legitimatie van de gekozenen en de kwaliteit van onze democratische besluitvorming. Volgens de voorzitter van de Tweede Kamer Deetman dient de vraagpuntennota over staatkundige vernieuwingen mede dit verlies van "klanten" tegen te gaan.

Opnieuw instelling van een opkomstplicht (afgeschaft in 1970) wordt niet als een oplossing gezien daar het in eerste instantie om een recht gaat. Hans van Mierlo vroeg zich daarbij af wat nu eigenlijk de persoonlijke motieven zijn van mensen om de gang naar de stembus te maken. Veel is daarover eigenlijk niet bekend.

Het percentage thuisblijvers zal voor een deel bestaan uit mensen die tevreden zijn met de huidige situatie. Dit werd door de forumleden niet als een probleem ervaren. Voor het overige liepen de meningen ver uiteen, vooral waar het ging om de binding met de kiezers weer te vergroten.

Frits Bolkestein bleef steken in opmerkingen dat de politiek saai is geworden doordat echte keuzes niet gemaakt of doorgeschoven worden naar adviesraden. Hij zoekt het in het overdragen van steeds meer bevoegdheden naar zowel lokale (gemeenten, provincies) als supra-nationale overheden (EEG).

Hans van Mierlo ziet structurele problemen in onze democratie. Het wezen van de democratie is de keus, ook de keus om te zeggen: „Ik wil van een regeringspartij af.“ Nu zie je dat door coalitievorming geen rekening wordt gehouden met de opinies van de burgers. De partij van discussiegenoot Bolkestein gaf daarvan bij de voorlaatste verkiezingen nog een voorbeeld: de VVD bleef ondanks een zetelverlies van 10 toch in de regering.

Het geven van twee stemmen: een voor de het gezag en een voor de controle op dat gezag maakt dat wel mogelijk. De basis van een goede democratie is dat alle mogelijke coalities denkbaar, uitvoerbaar en strafbaar moeten zijn. Dat voorkomt dat een partij (CDA) ongeacht hoeveel zetels ze winnen of verliezen als vanzelfsprekend deel uitmaakt van de regering. Daarnaast dient de democratie directer en persoonlijker te worden. Instrumenten hiervoor (referenda, gekozen burgemeester e.d.) wilde Van Mierlo, vooruitlopend op het verloop van de discussie, niet opwerpen voor de analysefase. Opmerkelijk is dat ruim een derde van de stemgerechtigden van oordeel is dat het stemgedrag weinig of niets uithaalt. Een oorzaak hiervan is dat een politieke stroming niet meer een maatschappelijke emancipatorische beweging, is maar dat de medezeggenschap ook in andere maatschappelijke bewegingen vorm gegeven wordt. Deze organisaties missen vaak een helicopterview en richten zich primair op belangenbehartiging.

De Thorbecke Vereniging heeft met haar eerste vijf jaar bewezen dat zij gerechtigd is het gedachtengoed van onder andere Rousseau en Montesquieu (zie NRC 22 + 23 oktober jl door Jan Glastra van Loon) te bewaken en steeds opnieuw weer leven in te blazen. Het debat tussen Bolkestein en Van Mierlo is hiervan slechts één voorbeeld.

Rik Rolleman

Congresimpressies van Stijn Verbeek

DE RUST VAN DE WANDELGANGEN

Niets te horen in de wandelgangen van wat zich ter vergadering afspeelt, f 2,25 voor een kopje koffie, f 3,- voor een broodje en een internationaal accordeonconcours in de belendende zalen. Dat is kort samengevat de impressie van ons jongste congres in Den Haag op zaterdag 3 november j.l. De commissie van ontvangst van leden die voor het eerst een congres bijwonen, was zó mager vertegenwoordigd, dat wij gedwongen waren permanent in de hal te verblijven. Als je daar niets hoort van de teksten uit de vergaderzaal, ben je voor je impressies aangewezen op de informatie die van andere leden tot je komt. Die vindt u hieronder. Maar eerst een herhaalde smeebede aan de organisatoren: laat ons de volgende keer (2 februari 1991) weer vergaderen in een ruimte met faciliteiten.

Het hoofdonderwerp van onze 51ste Algemene Ledenvergadering (ALV) was het vreemdelingenbeleid. Hans van Mierlo noemde in zijn congresrede het vraagstuk van de vreemdelingen en de minderheden de testcase voor het Europa in wording. Dat en het milieu, veel meer dan de economie. 'Laten we ons geen enkele illusie maken. Het vraagstuk van de minderheden, de asielzoekers, de vreemdelingen kan alleen maar groter worden. Het zal ons naar de keel vliegen en onze maatschappij ontwrichten als we het niet beter gaan aanpakken.'

Het congres had op dat tijdstip het enigszins geamendeerde beleidsstuk al vastgesteld. Een steun voer de afgevaardigden op alle niveaus.

Eén van hen, wethouder Fermina uit Dordrecht had eerder bij de behandeling van het stuk het woord gevoerd. Hij stelde vast dat wanneer je een wat donkerder huidskleur hebt, je vrijwel automatisch als 'minderheden-specialist' door het leven gaat. Hij vond het belangrijker dat hij het minderheden-beleid in zijn wethoudersportefeuille had. Hij hield een pleidooi voor minder theorie en méér aanpak. Werkgevers hebben van nature iets van: Ho, ho, niet zo snel, tuut tuut, even rustig aan! Een Wet Bevordering Arbeidskansen vindt Fermina een uiterst geschikt instrument. Het summum van integratie durfde hij nauwelijks te noemen: de eerste gekozen zwarte burgemeester!

Met enige moeite kan het nieuwe DB op het podium tijdens het congres. Vlnr: Ries Jansen, Marijke Augustijn, Ruud Hessing, Hans Jeekel, Eduard Groen, Coosje Fijn van Draadt, Jet de Bussy, Linze Schaap, Michiel Groothuizen en Steven van Schilfgaarde.

Aan het eind van de dag gaven enkele leden spontaan hun impressie van het gebeuren. Jeanne Cremers uit Maastricht vindt één kandidaat voor het voorzitterschap toch een beetje 'ermoei'. Meer kandidaten, dat verhoogt de spanning en maakt er een echte verkiezing van.

Hans Strijers is verrukt dat ook Hans van Mierlo nu pleit voor een liberale partij in het midden van het politieke krachtenveld. Steeds meer een alternatief voor het CDA, maar op een veel minder vrijblijvende manier en met een paar radicale standpunten. Magda Berndsen, tien jaar notulencommissie en nu sinds 1 september 1990 burgemeester van Obdam. Dat komt ervan als je af en toe eens over 'oude rotten' schrijft. Obdam is sinds jaar en dag een CDA-bolwerk. Geen D66-fractie, maar wel partijlid Stan Nuveen als gemeente-secretaris en een college van B&W dat uit louter vrouwen bestaat! Magda heeft voor het eerst het congres eens in de wandelgangen beleefd.

Michel Jager vindt dat de basis van de partij echt verbreed is. Het bewijs daarvoor zijn de ruim zeshonderd bezoekers op dit congres. Hij heeft het voorzitterschap met genoeg twee jaar bekleed, maar er is ook een gevoel van opluchting dat hij zich nu volledig aan Wageningen kan wijden. Het was niet zozeer

Oproep Bestuurlijke

"Na de verkiezingen hebben veel raadsleden zich ingespannen om door middel van bestuurlijke vernieuwing te komen tot het beter functioneren van het gemeentelijk en provinciaal bestuur. Er zijn voorstellen voor referenda gedaan, ombudsfuncties voorgesteld en voorlichtingssuggesties gedaan. In het land wordt op dit punt juist van D66-vertegenwoordigers bijzonder veel verwacht. Juist vanuit het begin van ons bestaan zijn we bezig met de vraag hoe de kiezer, de burger beter bij het bestuur kan betrekken".

Vanuit die achtergrond deed Olga Scheltema op de ALV de oproep om haar schriftelijk op de hoogte te brengen van alle initiatieven die nu plaatselijk en regionaal ontplooit worden. De werkgroep Binnenlandse Zaken zal in samenwerking met het PSVI een brochure met suggesties uitbrengen om bestuurlijke vernieuwing verder vorm te geven.

Het adres: Fractie D66, tav. Olga Scheltema-De Nie, Binnenhof 1A, 2513 AA Den Haag.

► het tijdsbeslag dat het moeilijk maakte, maar veel meer de psychische belasting van het steeds maar weer omschakelen van een volle baan als burgemeester naar het dikwijls onverwachte appél op je voorzitterschap. Tot slot de nieuwe voorzitter *Ries Jansen*, burgemeester van Krimpen a/d IJssel en daarvoor raadslid en zes jaar wethouder in Rotterdam. Nu een heel ander soort groene tafel. 'Ik zal nog een hoop moeten leren, maar er staan veel mensen om me heen. Mijn belangrijkste opdracht is de verbreding van het draagvlak van de partij en daarmee samenhangende de interne organisatie van D66 en de professionalisering van het management van de partij. De band kiezer-gekozenen is in elke partij aan de orde. Misschien is die juist bij ons niet zo slecht, maar dat is een reden te meer om er aandacht aan te besteden. Speciale aandacht wil ik daarbij besteden aan de Jonge Democraten. Of ik het voorzitterschap langer dan twee jaar denk te bekleden, laat ik nog maar even in het midden. Dat is overigens ook ter beoordeling van de partij, maar dat zien we over twee jaar wel.' Wij wensen onze nieuwe voorzitter een succesvolle ambtstermijn toe. *Stijn Verbeek*

Democraten uit het Oosten

Vorig jaar rond deze tijd van het jaar was het nieuws dat de communistische partijen in Midden Europa hun macht verloren. De muur ging open, Ceausescu werd verdreven. Nu is de DDR geschiedenis. Het laatste restje muur in Berlijn is opgeruimd en de CVSE heeft geleid tot een gemeenschappelijke verklaring waarin de parlementaire democratie en de markteconomie tot uitgangspunt zijn genomen. Ook aan D66 is deze ontwikkeling niet voorbij gegaan.

In een sneltreinvaart is het vroegere Oost Europa aan het veranderen. In het ene na het andere land zijn er nationale, regionale of ideale verkiezingen. Aangezien alles nieuw is voor de Oost-Europeaanen zoeken ze naar contacten met partijen in het Westen om verkiezings- en bestuurservaring uit te wisselen. In september ontmoetten vier Hongaarse burgemeesterskandidaten van de SDS, de Alliantie van Vrije Democraten, lokale D66-ers. En met succes. Toeval of geen toeval, maar allen werden ze gekozen. Begin december kwamen 40 pasgekozen gemeenteraadsleden van het Slowaakse Publiek tegen Geweld en het Tsjechische Burgerforum op uitnodiging van D66 naar Nederland voor een werkconferentie gemeentepolitiek. Kortom, reden genoeg voor partij en SWB om de fringe meetings van de ALV in het teken van Oost-Europa te plaatsen.

Midden-Europa

Als speciaal thema waren de Fringe Meetings zonder twijfel een succes. De acht 'Democraten uit het Oosten' die op het congres aanwezig waren, vertegenwoordigden vijf volkeren uit drie staten. Voor hen bestaat Oost-Europa niet meer, ze spreken van Midden Europa. Daarbij verwees Marton Modos van de Hongaarse Jonge Democraten (Fidesz) naar het

Geen woorden maar daden

Een opvallende aanwezige op het congres was Han Entzinger, secretaris van de projectgroep Allochtonenbeleid van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, en daarnaast lid van D66. Met die kwalificaties is hij de aangewezen persoon om in te gaan op de besluiten van het congres.

In hoeverre wijkt het D66 standpunt nu af van dat van het WRR?

„Het WRR-rapport beslaat een veel breder vlak. Verder zijn de verschillen niet zo gek groot.”

Is er dan nog wel sprake van een D66-lijn in het op dit congres vastgestelde minderhedenbeleid?

„O, heel duidelijk. D66 en WRR sporen heel duidelijk met elkaar op het gebied van de individuele benadering. Dus niet primair de minderheden zien als groep of groepen, zoals in de afgelopen vijftien tot twintig jaar steeds het hoofdkenmerk van het overheidsbeleid is geweest. We spreken mensen aan als individuen, op hun individuele verantwoorde-

lijkheid. Daarbij ligt een heel nadrukkelijke taak voor de overheid die instrumenten moet hanteren en ontwerpen om die integratie ook daadwerkelijk mogelijk te maken. Ik denk dat we ons daarin onderscheiden van een partij als de VVD. Je kan wel roepen, 'ze moeten integreren', maar als je als overheid daartoe geen mogelijkheid geeft, blijft dat een loze kreet. Die mogelijkheden zitten er bij het D66-stuk wel in. Ik denk aan de faciliteiten in het onderwijs, maar het is ook te vinden in de benadering naar bedrijven toe, bijvoorbeeld in de vorm van de nieuwe wet bevordering arbeidskansen en via contract-compliance.”

De meeste betrokkenen zijn het er over eens dat het minderhedenbeleid de afgelopen jaren niet gewerkt heeft. Nu is er sprake van een nieuwe start. Wanneer wordt duidelijk of we nu wel op de goede weg zijn?

Dat moet met een jaar of vijf te zien zijn. Minderhedenbeleid heeft te maken met integratie in de samenleving. Dat is een proces dat lang duurt. Er zijn in het begin van de jaren '80 verwachtingen gewekt die nooit waargemaakt hadden kunnen worden.

„Dat is niet alleen de schuld van de overheid, er is ook sprake van maatschappelijke en economische ontwikkelingen die voor tegenwind gezorgd hebben. Er is als gevolg daarvan een enorme discrepantie tussen de vriendelijke woorden waar Nederland in het buitenland beroemd om is en wat er feitelijk gebeurt. Zo'n discrepantie kan niet zo lang voort blijven bestaan. Het WRR-rapport is al weer anderhalf jaar oud, en er is nog niet veel gebeurd.

Han Entzinger

(foto: Bert Houweling)

Functioneert de sociale vernieuwing niet als zodanig?

„Woorden, tot nu toe. Wel enige aanzetten, maar als ik feitelijk naar de cijfers kijk, bijvoorbeeld van de werkloosheid, zie ik geen verandering. Kijk naar wat de overheid bereid is uit te trekken voor allerlei activiteiten op dit gebied. De toon is wel enigszins veranderd, maar de feitelijke beleidsinstrumenten nauwelijks.

De politiek is vaak geneigd te denken tot en met volgende verkiezingen. Dit zijn typisch lange-termijn-vragen, waarmee de gevestigde partijen niet zo goed raad weten. Dat verklaart ook de impasse van het beleid.”

Alexander Osten

Oostenrijks-Hongaarse Rijk. Alle acht kwamen ze uit streken die tot 1918 hiervan deel uitmaakten. Hiermee wilde hij aangeven dat er een historische band bestaat tussen deze streken en het Westen.

Wat betreft hun ideeëngoed hadden onze gasten niets meer van ons te leren. Als belangrijke thema's werden genoemd individuele rechten en vrijheden en democratie. De partij van de Hongaarse minderheid in Slowakije zag voldoende mogelijkheden om een democratische samenleving binnen een federatief verband met Tsjechoslowakije te realiseren. De sociaal-liberalen uit Kroaten en Slovenen waren pessimistischer over een soortgelijke ontwikkeling in hu land. De wens tot afscheiding uit Joegoslavië komt hieruit voort. Nationalisme wordt door hen verworpen, maar als vrijheid binnen de grenzen van Joegoslavië niet mogelijk is, dan is er geen reden om deel van die staat te blijven uitmaken.

Een opvallend 'D66'-verhaal hield het parlements lid van Burger Forum: Kud Lacek. Volgens hem had een ideologische discussie geen zin. Om tot een oplossing te komen is er volgens hem slechts een weg: de pragmatische aanpak.

Elmer Klaasen

PARTIJ NIEUWS

DEMOCRATEN

Concept agenda ALV-52 2 februari 1991 Buitensociëteit, Zwolle

10.00 uur	Opening door partijvoorzitter. Benoeming congresleiding, notulen- en stemcommissie. Toelichting stemprocedure.
10.15 uur	Financiën - contributieregeling 1992 - regiobijdrage 1992
10.45 uur	Presentatie kandidaten besturen en commissies. Opening stembussen.
11.00 uur	Beslispunten Huishoudelijk Reglement
12.00 uur	Toespraak partijvoorzitter
12.15 uur	Lunchpauze
12.45 uur	Inleiding over milieu. Sluiting stembussen.
13.15 uur	Parallele sessies over milieu: * Duurzame ontwikkeling * Provinciaal beleid voor afvalverwerking * Gebiedsgericht milieubeleid
14.30 uur	Campagnestart Provinciale Staten Toespraak Ernst Bakker
15.00 uur	Toespraak fractievoorzitter Tweede Kamer
15.45 uur	Actuele Politieke Moties
16.15 uur	Uitslag stemmingen
16.30 uur	Sluiting door de congresvoorzitter

In de Democraat van maart 1988 stond op de achterpagina een stukje over 'Het meisje achter de congresbalie'. Daarin wordt melding gemaakt van het feit dat zij Laurens Jan Brinkhorst vroeg z'n naam te spellen, omdat hij zonder lidmaatschapskaart het congres wilde bijwonen. Na drie jaar 'de stem van het landelijk secretariaat' te zijn geweest, gaat Mieke van den Berg op een andere plek haar talenten verder ontwikkelen. Van groentje ontwikkelde zij zich tot een waardevolle kracht die ook nog feilloos vier inkomende telefoonlijnen wist te bedienen en menig nieuw lid van een welkomspakket voorzag.

Vacatures voor ALV-52

Dagelijks Bestuur

De positie van vice-voorzitter organisatie komt vacant. Inlichtingen over de inhoud van de functie en het tijdsbeslag kunt u krijgen bij de huidige functionaris: Ruud Hensing, 01830-20447. Daarnaast komt, reglementair, de functie van 2e publiciteitscoördinator vacant. De huidige functionaris stelt zich herkiesbaar.

PEAC

Zoals al gemeld in de vorige Democraat zijn er 5 vacatures binnen het PEAC-bestuur waar onder die van voorzitter. Informatie bij Mirjam Hommes 020-767689.

Geschillencommissie

Adriëne Vrisekoop treedt, na bijna drie termijnen, terug als voorzitter. Informatie over deze positie is bij haar te verkrijgen: 023-291144.

Landelijke Verkiezingscommissie. Hier is één vacature te melden. Informatie bij de voorzitter, Arno van der Avort: 04997-75024.

PSVI-bestuur

Vacatures binnen het PSVI-bestuur zijn die van secretaris (en lid DB-PSVI) en van twee leden van het AB. Meer informatie bij de directeur van het PSVI, Leo Pinxten 070-3858303.

Kandidaatstellingsformulieren zijn te verkrijgen op het landelijk secretariaat 070-3858303.

Sluitingsdatum is 15 januari 1991!!

JA IK ONTVANG GRAAG EEN EXEMPLAAR VAN HET CONGRESBOEK 2 FEBRUARI 1991

Naam: .....

Adres: .....

Opsturen naar: D66
Bezuidenhoutseweg 195
2594 AJ Den Haag

Termijnen moties ALV

Op de volgende pagina vindt u de sluitingsdata voor moties en amendementen van het februaricongres. De sluitingsdatum is vastgesteld op dinsdag 15 januari 1991 om 14.00 uur. Actuele politieke moties kunnen tot donderdag 31 januari 1991 om 10.00 uur aangeleverd worden bij het Partijbureau.

**Het partijbureau zal van
maandag 24 december tot en met
vrijdag 4 januari gesloten zijn!**

Gerrit Ybema is verhuisd

Zijn nieuwe adres is:
Zuidvliet 344
8921 ET Leeuwarden
tel. 058-157984

Milieu centraal op februari-congres

Op 2 februari a.s. zal op het congres uitgebreid over het thema milieu worden gesproken. Er vindt zo snel na vaststelling van het verkiezingsprogramma geen besluitvorming daarover plaats. Wel is relatief ruim tijd uitgetrokken voor de behandeling van drie concrete onderwerpen.

Die onderwerpen zijn door het Hoofdbestuur gekozen uit een lange lijst van mogelijke onderwerpen variërend van milieu in het internationale handelsbeleid tot het opzetten van een Nederlandse milieu-uitvoeringsorganisatie. Bij de selectie van onderwerpen is vooral gelet op actualiteit, op algemene aard (niet specifiek-technisch) en is gekozen voor sterke nadruk op milieuthema's die in de besluitvorming op provinciaal niveau aan de orde zijn. Het congres van 2 februari is immers ook onze campagnestart voor provinciale staten.

Op het congres zal aan de hand van inleidingen worden ingegaan op de volgende onderwerpen:

A. Duurzame ontwikkeling en koopkracht

Wat is de verhouding tussen het streven te komen tot duurzame ontwikkeling en de koopkracht. Twee aspecten zijn hier aan de orde: milieuverbetering leidt tot hogere lasten voor de burger, en meer koopkracht leidt tot grotere consumptieve uitgaven, met vaak direct of indirect een nadelig effect op het milieu.

B. Afvalbeleid en de provinciale verantwoordelijkheid.

Provincies hebben een belangrijke taak in het afvalstoffenbeleid. Zij maken plannen gericht op het realiseren van een goede aanpak voor de verschillende afvalstromen. Alleen: ook omdat preventie niet goed lukt wordt veel afval én afvalverwerking doorgeschoven over de provinciegrenzen. Wat moet veranderen in het afvalbeleid, opdat oplossen niet langer doorschuiven betekent?

C. Bijzondere gebieden: wie betaalt de extra bescherming?

In het milieubeleid wordt nu een beleid gericht op het schoon krijgen van geheel Nederland voorgestaan: het algemene milieubeleid. De maatregelen daarvoor zijn echter niet streng genoeg om ook die gebieden waar grote rust heerst, waar natuur prioriteit heeft, of waar het drinkwater wordt gewonnen afdoende te beschermen. Meer is nodig: en de vraag wordt dan: wie betaalt de extra maatregelen, die natuurlijk doorwerken in extra beperkingen aan de industrie, de landbouw, de recreatie e.d.? Geldt ook hier het principe: de vervuiler betaalt?

Drie actuele thema's, die zullen worden toegelicht in drie zalen door telkens een deskundige inleider. Daarna is het woord aan u. In de Democraat van januari zullen de drie gekozen onderwerpen alvast wat verder worden uitgewerkt.

Hans Jeekel secretaris politiek HB

foto-onderschrift: Regiobestuur en statenfractie van Gelderland organiseerde 20 oktober j.l. een uitwisselingsbijeenkomst met de regio's Flevoland en Overijssel. Er werd aandacht besteed aan de toekomst van kastelen en particuliere landgoederen, die steeds moeilijker aan milieu- en recreatie-eisen kunnen voldoen.

Congresreglement

Ter uitvoering van art. 25 lid 6 van het Huishoudelijk Reglement heeft het Hoofdbestuur het navolgende congresreglement vastgesteld voor de 52-ste ALV op 2 februari 1991.

ART.1

Het congres van 2 februari 1991 te Zwolle is een algemene ledenvergadering in de zin van art. 20 van het Huishoudelijk Reglement.

ART.2

Moties en amendementen met betrekking tot de onderwerpen, vermeld op de congresagenda, dienen:

- te zijn vastgesteld door een ARV, AVS of AAV, hetgeen moet blijken uit ondertekening door twee betrokken bestuursleden, voorzitter en secretaris, of te zijn voorzien van vijftientwintig handtekeningen (met vermelding van lidmaatschapsnummer) van leden van D66;
- uiterlijk, doch liefst eerder, op *dinsdag 15 januari 1991 om 14.00 uur* in de juiste vorm op het landelijk secretariaat van D66 te zijn ontvangen;
- te zijn opgesteld op het daartoe in het Huishoudelijk Reglement bijlage G afgedrukt standaardformulier;
- voorzover het moties of amendementen betreft die betrekking hebben op de actuele politieke situatie uiterlijk op *donderdagdag 31 januari 1991 voor 10.00 uur* op het landelijk secretariaat van D66 te zijn ontvangen.

ART.3

De reglementair ingediende en door de Rapportagecommissie goedgekeurde moties en amendementen worden in een congresboek samengebracht. Dit congresboek is ter vergadering beschikbaar.

ART.4

De Rapportagecommissie beslist over nummering en volgorde van plaatsing der moties en amendementen in de congresboeken.

ART.5

- Voorstellen tot wijziging van een tekst kunnen uitsluitend

per concreet wijzigingsvoorstel (amendement) worden ingediend. Moties die naar het oordeel van de Rapportagecommissie de strekking hebben een tekst te wijzigen worden als amendement in behandeling genomen. Indien echter de tekst van de motie daarvoor onvoldoende aanknopingspunten bevat naar het oordeel van de commissie, kan de commissie de indieners de gelegenheid geven om hun voorstel te herformuleren binnen een door de commissie te stellen termijn.

- Voorstellen om agendapunten te schrappen zijn buiten de orde.
- Indien de congresvoorstellen beslispen bevatten, dan zullen voorstellen om deze beslispen, dan wel afzonderlijke onderdelen daarvan, te schrappen, worden beschouwd als een schriftelijk uitgebrachte tegenstem en niet in het congresboek worden opgenomen.

ART.6

Wanneer indieners van moties en/of amendementen in overleg met het Hoofdbestuur en/of Programmacommissie wijzigingen aanbrengen in hun voorstellen, dienen zij de Rapportagecommissie en de Congresleiding hiervan onverwijld in kennis te stellen.

ART.7

De behandeling van moties en amendementen ten congresse geschiedt als volgt:

- de door de indieners aangewezen woordvoerder geeft desgewenst een beknopte toelichting;
- de Congresleiding verleent gedurende een door deze te bepalen tijd het woord aan diegenen die zich voor een door de leiding te bepalen tijdstip als spreker hebben aangemeld op een bij de Congresleiding berustende sprekerslijst en wel in de volgorde van aanmelding;
- Het Hoofdbestuur en de Programmacommissie brengen desgewenst een advies aan de ALV uit over het aan de orde zijnde voorstel;

d. de Congresleiding geeft desgewenst de woordvoerder van de indieners de gelegenheid tot een reactie op de sprekers van de sprekerslijst en de adviezen van Hoofdbestuur of Programma-commissie;

e. de Congresleiding brengt de amendementen in stemming in volgorde van hun ingrijpendheid, zoals door de Rapportagecommissie in het congresboek aangegeven en daarna het al dan niet geamendeerde voorstel; indien het voorstel bestaat uit beslispen, al dan niet opgedeeld in sub-beslispen, dan worden deze beslispen en de eventuele sub-beslispen ieder afzonderlijk in stemming gedacht;

f. de Congresleiding brengt de moties en/of resoluties met betrekking tot een bepaald agendapunt in de door de Rapportagecommissie in het congresboek vermelde volgorde in stemming, echter niet dan nadat alle moties en/of resoluties bij het betreffende agendapunt zijn toegelicht op de wijze onder a t/m d geregeld; bij actueel politieke moties dient de vergadering afzonderlijk en zonder toelichting of debat te beslissen of die motie in behandeling wordt genomen.

ART.8

Voorstellen van orde kunnen tijdens de ALV uitsluitend worden ingediend omtrent:

- verdeling van spreektijd;
- de volgorde van behandeling van en besluitvorming over agendapunten en daarbinnen de sub-agendapunten, alsmede over beslispen en daarbinnen de sub-beslispen;
- vaststelling of een agendapunt, of een onderdeel daarvan, dan wel een beslispunt, of een onderdeel daarvan voldoende is behandeld en rijp voor besluitvorming is.

ART.9

In alle gevallen betreffende de gang van zaken tijdens het congres, waarin dit congresreglement niet voorziet, beslist de Congresleiding met inachtneming van de Statuten en het Huishoudelijk Reglement. Het standaardformulier voor het indienen van moties en amendementen vindt u op pagina 54-55 van het Huishoudelijk Reglement dat in het bezit is van iedere afdelingssecretaris. Het formulier is tevens op te vragen op het landelijk secretariaat D66, Bezuidenhoutseweg 195, 2594 AJ Den Haag, 070-3858303.

Even slecht is even ver

Op 26 november j.l. vond de uitgebreide commissie-vergadering plaats over het emancipatiegedeelte van de begroting. Door de diverse commissieleden werd de staatssecretaris ondervraagd over haar plannen voor het komende jaar. Namens onze D66 fractie was het Louise Groenman die het woord voerde.

Zij begon met te stellen dat de commissie 'in blijde verwachting' is van een concreet beleidsplan, dat steeds maar uitgesteld wordt. Over het algemeen was de commissie van oordeel dat gezien de hoge verwachtingen die men ten aanzien van het beleid van de staatssecretaris koesterde, gezien haar emancipatoir verleden, niet helemaal waren uitgekomen.

Als gelijkheid steeds wordt ingevuld vanuit de gedachte: "even slecht is ook gelijk", wat schieten vrouwen er dan mee op in de praktijk? Voor de rest werd 'bevriezing' en 'pas op de plaats' politiek geconstateerd (PvdA), terwijl tot teleurstelling van de VVD het duo-denken bij alle vormen van beleid nog centraal blijft. Het gezin blijft de vertrouwde hoeksteen en moeders zorgen nog steeds voor kinderen. Verzorging in de basisvorming om de achterstand die mannen in de zorg heb-

ben, weg te werken, lijkt weer van de baan, evenals zaken als arbeidstijdverkortening en flexibele werktijden voor mannen en vrouwen (Groen Links).

Algemeen wil men langzamerhand concretisering van beleid zien.

Waarom nu bv. weer een adviesaanvraag aan de Emancipatieraad over toename van het aantal vrouwen in politiek en bestuur? Laat de overheid gewoon beginnen met zelf meer vrouwen aan de top te plaatsen, daar is echt geen advies meer over nodig. Hoe ging het met de rondgangsgesprekken door de verschillende departementen over het interne beleid? Hoe ver is men daar met positieve actie?

Volgt een rapportage?

Het lobby-bureau, waarover in de vorige uitgebreide commissievergadering emancipatie nog zoveel gesproken werd, werd

nu zeer kritisch bezien door vrijwel alle partijen, behalve door Louise Groenman, die zich verwonderd afvroeg waarom iets waarop door de vrouwenbeweging zo was aangedrongen, nu plotseling met verwijzing naar die zelfde vrouwenbeweging - die het allemaal best zelf zou kunnen - min of meer van tafel werd geveegd.

Wat de arbeidsmarkt betreft, constateerde Louise nog veel indirecte discriminatie in verschillende CAO's. Zij vroeg Elske ter Veld om als overheid dergelijke CAO's niet zomaar zonder meer verbindend te verklaren. Ook ten aanzien van het systeem van functiewaardering opverde Louise bezwaren: waar gelijke behandeling verplicht is, wordt door verschillen in functiewaardering de ongelijke behandeling indirect weer binnengehaald. Ter Veld had zich hier in haar verleden eveneens vaak kritisch over uitgelaten, en of zij dat nu vooral niet wilde vergeten. Tenslotte sprak Louise haar waardering uit voor de Directie Coördinatie Emancipatiebeleid (DCE), die met 11 mensen zoveel werk verzet en aan wie het werkelijk niet ligt als emancipatie nog niet op alle terreinen ingeburgerd is.

Adviesraad hecht aan bestaande minimum lidmaatschaps-termijn

Op 17 november vergaderde de Adviesraad in een steenkoude Jaarbeurszaal o.a. over de beslispunten, zoals die door het HB zijn geformuleerd als voorbereiding op het wijzigen van statuten en huishoudelijk reglement.

Dat een partijvoorzitter ook lid van de Eerste Kamer moet kunnen zijn stuitte niet op veel weerstand, al werd en passant aan Ries Jansen, die voor het eerst als fractievoorzitter de AR bezoekt, fijntjes gevraagd naar een eventuele kandidatuur in die richting. Overigens bleek hij geen kandidaat te zijn.

Wel waren de AR-leden sterk gekant tegen versoepeling van de lidmaatschaps-termijnvereiste. Een termijn van minimaal 1 jaar lidmaatschap werd zondermeer nodig geacht om functies in en namens de partij te kunnen vervullen. Ook is de AR het oneens met het HB ten aanzien van de kandidaatstellingsprocedure voor de Tweede Kamer. De raad hecht aan een procedure in twee rondes, zoals nu is opgenomen.

De concrete voorstellen tot wijziging zullen o.a. in de AR volgend jaar een voorbehandeling krijgen voor ze aan de ALV worden voorgelegd.

Milieu

Uit de themaconferentie van de AR kwam naar voren, dat het milieu als on-

derwerp opnieuw aandacht diende te krijgen. Dit keer ligt daarbij het accent op maatregelen, die moeten leiden tot gedragsverandering ten opzichte van het omgaan met het milieu. Uitgangspunt daarbij is, dat hoewel de milieunormen nog niet in alle opzichten vast liggen toch nu duidelijk met maatregelen moet worden aangegeven in welke richting we willen gaan. Geconstateerd werd, dat van veel milieu-nota's weinig overblijft als deze op concrete maatregelen worden beoordeeld. Brongericht beleid kan slechts op termijn oplossingen bieden, maar het milieu is echter al te ver heen om te kunnen zonder een interventie en correctiebeleid. Een veelsporenbeleid is dus nodig evenals een fundamenteel ander denkpatroon. Deze discussie zal op 12 januari 1991 weer in de Jaarbeurs en voor ieder toegankelijk worden afgerond. Aan de hand van de dan genomen besluiten zal ik dan dieper ingaan op de achterliggende gedachten, die door een voorbereidingsgroep uit de AR onder leiding van Loek Locht zijn ontwikkeld.

Henk Bleumink

De partij leeft

Als gevolg van de aanstaande Provinciale Statenverkiezingen begint de campagnekoorts in het land weer langzaam vat te krijgen. We krijgen veel verzoeken tot het opnemen van een campagne-agenda. Om 1991 goed te beginnen daarom een overzicht van de spreekbeurten van de Tweede Kamerleden in januari:

- 10/1 Werkbezoek Doeke Eisma en Pieter ter Veer aan De Weerribben, Kalenberg
- 17/1 Olga Scheltema in afdeling Dongeradeel (20.00 uur)
- 18/1 Doeke Eisma bezoekt afdeling Delft (20.00 uur) en Machteld Versnel brengt een werkbezoek aan Amersfoort
- 21/1 Dick Tommel zit in een Oosterhouts forum over ontwikkelingssamenwerking
- 28/1 Pieter ter Veer bezoekt de afdeling Appelscha, Machteld Versnel doet Alphen a/d Rijn aan en Olga Scheltema is aanwezig bij het Regionaal overleg Gelderland (allen 20.00 uur)

Ook de D66-TV-uitzendingen gaan in 1991 gewoon door. Voor januari staan uitzendingen op de 4de en de 30ste gepland (Nederland 3, 19.55 uur). Elke twee weken komt via zender Radio 5 op woensdagen (van 18.20-18.30 uur) D66 via de radio bij u thuis.

IK BESTEL DEZE PUBLICATIES
BIJ HET PSVI

(prijzen excl. porti)

HANDBOEK VOOR BESTUREN
70 pag. + bijlagen f 17,50
INLEIDING GEMEENTEPOLITIEK
70 pag. f 7,50
GEMEENTELIJK MILIEUBELEID
130 pag. f 15,-
D66 & DEMOCRATISERING
de ideeën en doelstellingen
20 pag. f 2,-
OVER BERG EN DAL
De geschiedenis van D66
32 pag. f 2,-
VOOR DE D'RAAD
Hét D66-tijdschrift voor
lokale/regionale politiek
Abonnement f 40,-/gratis nummer
(geef uw keus aan)
STANDPUNTENBRIEF
Periodiek overzicht van D66-opinies
Abonnement f 35,-/gratis nummer
(geef uw keus aan)

Naam: : .....

Adres : .....

PC/Plaats : .....

Telefoon : .....

Functie D66: .....

Opsturen naar: PSVI-D66 Bezuidenhoutseweg 195,
2594 AJ Den Haag, 070-3858303

Handboek voor besturen volledig vernieuwd

Onder eindredactie van Monique Terwiel is bij het PSVI een volledig herziene en uitgebreide versie van het "Handboek voor Besturen" verschenen.

Het handboek is opgebouwd uit drie delen. Deel 1 bevat een kennismaking met de landelijke werkverdeling bij D66. Uitvoerig wordt ingegaan op de werkwijze, positie, organisatie etc. van alle geledingen en organisaties binnen D66. Deel 2 is een leidraad voor de regionale en lokale functionaris. Onderwerpen zoals het regio- en afdelingsbestuur, de ledenvergadering, de steunfractie, publiciteit, financiën en nog veel meer komen hier uitgebreid aan bod. Deel 3 tenslotte bevat een aantal handige bijlagen waaronder een regionale adressenbijlage en een schema voor 'n congresvoorbereiding. Naast de veranderde inhoud is ook de vormgeving in een nieuw en handzaam jasje gestoken. Het "Handboek voor Besturen" is te bestellen bij het PSVI en kost f 17,50. Warm aanbevolen!

Stroom van aanmeldingen

Het houdt maar niet op. Nagenoeg elke cursus of training die het PSVI op dit moment aanbiedt, is in een mum van tijd volgeboekt. Een voorbeeld: in de vorige "Democraat" stond een kennismakingsdag voor leden aangekondigd. Drie dagen na het verschijnen van dit blad was deze activiteit al overtekend. Inmiddels hebben zich vijf maal meer mensen opgegeven dan er plaats is. Het PSVI zou het PSVI echter niet zijn, als niet alle aanmeldingen zouden worden gehonoreerd.

Dankzij de welwillende medewerking van enkele Tweede Kamerleden en leden van het Hoofdbestuur, zij vormen telkens een begeleiders-duo op zo'n dag, worden nu maar liefst 5 verschillende kennismakingsdagen georganiseerd. Weliswaar niet allemaal op dezelfde dag, maar toch.

Cursus "Voorjaarsnota" 16/3

Inmiddels heeft het PSVI 3 financieel-deskundigen als docent voor deze belangrijke en nieuwe cursus weten aan te trekken: Cees en Mieke Bloemendaal en Dick Tegelaar. De cursus is in principe voor iedereen toegankelijk, maar wordt speciaal aanbevolen voor raadsleden. De voorjaarsnota is voor de raad een belangrijk moment om in een vroegtijdig stadium invloed uit te oefenen op de opstelling van de primitieve gemeentebegroting voor het komend jaar. De cursusgroep wordt zodanig ingedeeld, dat deelnemers van vergelijkbaar kennisniveau bij elkaar zitten. Uw aanmelding moet uiterlijk 23 februari 1991 binnen zijn. Kosten: f 25,- inclusief cursusmateriaal.

PSVI even afwezig

Vanaf vrijdag 21 december tot maandag 7 januari a.s. is het PSVI voor niemand bereikbaar. Wij maken na alle inspanningen even pas op de plaats. Daar zijn we allemaal wel aan toe. In het nieuwe jaar kunt u ons weer terugvinden op deze pagina met een aanbod van vele, nieuwe activiteiten. Ziet u een cursus, training of congres aangekondigd welke u aanspreekt, reageer dan snel en alert. Dat voorkomt mogelijke teleurstelling.

Resultaten gemeenteraadsverkiezingen na herindeling.

Op 7 en 28 november 1990 hadden in enkele opnieuw ingedeelde regio's uitgestelde gemeenteraadsverkiezingen plaats. Bijna overal heeft de partij het goed gedaan. Hier zijn de uitslagen:

Zuid-Holland

In de nieuwe gemeente *Jacobswoude*, samengesteld uit de vroegere gemeenten Leimuiden, Woubrugge en Rijsaterwoude, haalde D66 met 5,9% van de stemmen één zetel in de raad. Daarvoor hadden we alleen in Leimuiden één zetel. In *Rijneveld*, een combinatie van Koudekerk a/d Rijn, Hazerswoude en Benthuisen, kregen we 11,5% en twee zetels. D66 was daar nog niet in de raad vertegenwoordigd.

Limburg

In *Melick en Herkenbosch* haalden we 4,2% van de stemmen, maar nét geen zetel in de raad. In Roermond kwam D66

met 4% van de stemmen voor het eerst in de raad met één zetel.

Noord-Holland

In de nieuwe gemeente *Wormerland* gingen we van één naar twee zetels met een stemmenpercentage van 15,2. In het nieuwe gegroeide *Landsmeer* haalde D66 met 22,8% van de stemmen drie van de vijftien zetels, terwijl er in de oude raad één zetel op dertien was bij een percentage van 7,2. D66 is in Landsmeer nu de tweede partij en haalde meteen haar eerste succes met een aangenomen voorstel de college-onderhandelingen openbaar te houden.

Tony van Verre ontmoet

JAN GLASTRA VAN LOON

De tekst van twaalf zondagse radio-interviews bewerkt door
Stijn Verbeek.

Met onder meer:

'De noodzaak van de basso continuo'

'Verwijten aan humanisten'

'De gebreken van de politiek'

'Een definitie van tolerantie'

'De "affaire" Mulder'

'Het hoofd van de lijsttrekker'

Nú in de boekhandel
f 22,-

Europees platform steeds machtiger, maar

DEMOCRATISCH TEKORT EUROPA VRAAGT OPLOSSING

De nationale parlementen vormen steeds meer een schakel in een groter besluitvormingsproces. Steeds meer beslissingen worden op Europees niveau genomen. Ruim 30 jaar na de oprichting van de EG zijn echter nog steeds vraagtekens te zetten bij het democratisch gehalte en de daadkracht van het Europees platform. Daniel Hanekuyk gaat in onderstaand artikel in op de stappen die gezet moeten worden. Bestuurlijke vernieuwing op Europees niveau.

Het democratisch tekort van de Europese Gemeenschap werd evident bij de inwerking-treding van de Europese Akte in 1986 waardoor de Raad nu besluiten kan nemen met meerderheid van stemmen. Voorheen was altijd unanimité tussen de lidstaten vereist. Een nationaal parlement kan moeilijk een Minister tot de orde roepen als het nationale standpunt het tegen een Raadsmeerderheid heeft moeten afleggen. Dankzij de Europese Akte van 1986 werden voor het eerst op een aantal terreinen besluiten per meerderheid mogelijk. Dat in 1992 daadwerkelijk de interne Europese markt zal kunnen worden gerealiseerd is niet in de laatste plaats te danken aan de Akte. Een interne markt die overigens al in 1970 werd voorzien door de ondertekenaars van het Verdrag van Rome en de nationale parlementen die dat verdrag ratificeerden!

Het Europese Parlement heeft in de afgelopen maanden een hele reeks voorstellen op tafel gelegd om in een Europese Politieke Unie het democratische tekort in de EG op te heffen door de bevoegdheden van het Europese Parlement te vergroten. De Commissie en het Parlement willen allebei dat het besluitvaardigheidstekort van de Raad, dat ondanks de Europese Akte nog steeds bestaat, verder wordt verminderd door op veel meer terreinen Raadsbesluiten door een meerderheid toe te staan, bijvoorbeeld inzake het buitenlandse, veiligheids- en sociale en milieubeleid.

Om ongecontroleerde centralisering van het bestuur in de EG te voorkomen is het van wezenlijk belang om vast te houden aan het beginsel van subsidiariteit. Het Europese Parlement vindt dat *subsidiariteit* opgenomen moet worden in het verdrag voor de Politieke Unie en het definieert subsidiariteit als:

"dat de Europese Gemeenschap uitsluitend

optreedt daar waar het bereiken van zijn doelstellingen dat vereist omdat deze qua schaal dan wel qua effecten buiten de grenzen van de lidstaten reiken of omdat Gemeenschapsoptreden efficiënter is dan wanneer elke lidstaat apart opereert".

Deze definitie is wel wat breder dan degene Mevrouw Thatcher in haar tijd hanteerde. Die meende dat subsidiariteit inhoudt dat Gemeenschapsoptreden alleen geoorloofd is indien het aantoonbaar beter is. Over wat aantoonbaar is kan eindeloos worden geredetwist zoals onlangs bleek op de conferentie over het broeikaseffect.

De Intergouvernementele Conferentie over de Europese Politieke Unie, die op 14 december van start is gegaan, vindt plaats op een moment dat zondermeer als historisch kan worden aangemerkt. Niet alleen de EG zit met een democratisch tekort, Oost-Europa heeft er ook een en de EG is als naaste buur de meest aangewezen om de helpende hand te reiken: niet uitsluitend economisch maar ook democratisch.

De hamvraag is of de Regeringsleiders en de Commissie (het Europees Parlement wordt alleen regelmatig gehoord in het zgn Interin-

stitutionele Overleg) de moed zullen hebben om een reuzestap voorwaarts te zetten. Winston Churchill zei het 45 jaar geleden al: "De tijd dringt. Laten wij het verenigde democratische Europa opbouwen voor hen die het willen en voor hen die het kunnen."

Daniël Hanekuyk

Dossier "Democratisch Europa"

De Europarlementariëri en de afdeling Brussel van D66 hebben een Dossier "Democratisch Europa" samengesteld waarin alle recente voorstellen van het Europese Parlement over de Politieke Unie van de 12 voorzien van een uitgebreide toelichting te vinden zijn. Het dossier is schriftelijk of telefonisch ('s-ochtends op dinsdag, woensdag en donderdag) aan te vragen bij:

Jan Willem Bertens
Europees Parlement
Belliardstraat 97
B-1049 Brussel
België
tel: 09-322 284 56 02

'HET GAAT GOED MET DE JD'

Steevast begint JD-voorzitter Roel van der Poort zijn congres toespraken met de zin 'Het gaat goed met de JD'. Rondlopend op het congres van de Jonge Democraten van 10 tot 11 november j.l. kan dat alleen beaamd worden.

Op elk JD-congres zijn zeer veel nieuwe gezichten te zien. Toch is de sfeer nog als vanouds. Een jong en enthousiast publiek. Kritiek op de organisatie en gemopper over het Landelijk Bestuur gaan samen met een grote bevolgenheid als het over politieke standpunten gaat.

Vast onderwerp op de ALV van de JD is een lezing door een politicus of wetenschapper. Ditmaal was het D66-lid van de Eerste Kamer Peter Hoefnagels uitgenodigd. Zijn betoog over waarden, normen, regels en wetten was van academisch niveau. De nodige JD-ers die geen juridisch/filosofische achtergrond hadden, kregen het er nogal moeilijk mee. Des-

ondanks werd driftig meegedaan met de discussie, waardoor het programma voor de rest van de dag danig door de war werd gestuurd. Hoefnagels ging dermate op in de discussie met de zaal, dat hij beslag legde op twee keer zoveel tijd als voor hem was ingeruimd.

Het meest aantrekkelijke van JD-congressen is echter het niveau van de politieke discussie. Jonge Democraten nemen daar ruimschoots de tijd voor. Tot middernacht als dat moet. En dat was nodig. Voor de JD is tijd geen argument om moties en amendementen via een noodprocedure te behandelen: lukt het niet, dan schuift het een en ander door naar het volgende congres. En besluiten heeft de JD genomen: over ontwikkelingssamenwerking, afschaffing van de dienstplicht, invoering van sociale dienstplicht, studiefinanciering en Koeweit. Zolang de JD op deze volwassen manier met politiek blijft omgaan hoeft D66 niet te vrezen voor de toekomst.

Elmar Klaasen

Staatsraad Pieter van Dijk:

WETGEVING LAAT TE WENSEN OVER

De wetgeving laat sterk te wensen over. De Tweede Kamer heeft onvoldoende belangstelling voor de consistentie en de uitvoering van wetgeving. Het is goed dat er een Eerste Kamer is die daar naar kijkt. De Senaat moet blijven. Dat zegt Staatsraad Pieter van Dijk (47), oud-hoogleraar internationaal recht en sinds 1 juli lid van de Raad van State. Hij werd in 1980 lid van D66. "Ik voelde de behoefte me aan te sluiten bij een politieke partij. Ik wilde niet alleen eens in de vier jaar mijn stem uitbrengen."

Waarom D66?

"Laurens-Jan Brinkhorst, de toenmalige fractie-leider, stelde mij vragen over Europa en het internationale recht. De persoon Brinkhorst speelde een rol. Maar de opvattingen van D66 stemmen natuurlijk in grote lijnen overeen met de mijne". "De aandacht die D66 aan Europa besteedde was voor mij belangrijk. Ook op sociaal-cultureel gebied moeten Europese landen veel meer samenwerken. En natuurlijk spraken de opvattingen van D66 over democratisering en staatsrechtelijke hervormingen mij aan."

Wat vindt u van de voorstellen van de commissie-Deetman?

Van Dijk: "Het zijn eigenlijk geen voorstellen, de commissie stelt vooral vragen. Dat is niet vergaand, maar toch..... Het is al opmerkelijk dat die vragen over het functioneren van onze democratie gesteld worden." "De democratisering mag echter niet ten koste gaan van de bevoegdheden van de Europese Commissie. De Raad van Ministers heeft een zekere democratische grondslag. Het zijn toch regeringsvertegenwoordigers die zelf weer door een democratische instantie worden gecontroleerd. Een beetje het idee van een Eerste en Tweede Kamer."

Maar D66 is voor opheffing van de Senaat

"Tja, maar daar ben ik het dan ook niet mee eens. De laatste jaren hebben het bestaansrecht van de Eerste Kamer aangetoond. Het is, ook al door de overbelasting van de Tweede Kamer, goed dat de Senaat nog eens, en met een andere bril, naar de plannen kijkt. "De Tweede Kamer heeft weinig belangstelling voor de interne en onderlinge samenhang van wetgeving. En dat geldt ook voor de gevolgen van wetgeving. Te vaak blijkt de wetgeving niet of nauwelijks uitvoerbaar."

Is het reiskostenforfait een goed voorbeeld van slechte wetgeving?

"Ja, maar dat geldt ook voor de Harmonisatiewet, de wetgeving rond de OV-jaarkaart, het gedoe rond de boetes voor het zwartrijden, enzovoorts."

Wat moet je doen om belabberde wetgeving te voorkomen?

"De departementen moeten er natuurlijk op letten. Maar vooral moet de samenstelling van de Tweede Kamer zo zijn dat er voldoende expertise is en belangstelling voor de consistentie en uitvoering van wetgeving. Er moeten meer generalisten in, maar dan wel met een speciale belangstelling voor wetgeving. Maar ja, dat scoort niet in de publieke opinie..."

"Justitie zou de coördinerende taak moet hebben voor de consistentie in de wetgeving, al schijnen daar haken en ogen aan te zitten. Buitenlandse Zaken zou moeten coördineren hoe je Nederlandse wetgeving in overeenstemming brengt met Europese wetgeving."

Kijkt D66 wél naar de consistentie van wetgeving?

"Kohnstamm let er wel op, en Eisma voor wat betreft de internationale aspecten. Van Mierlo is een voorbeeld van een generalist met veel verschillende belangstellingsgebieden. Hij is bepaald niet alleen een stemmentrekker. Zijn gezag in de Kamer ontstijgt die van de grootte van zijn fractie. Dat geldt ook voor Schutte van het GPV en vroeger van Andree van Es."

OV IDEE

OVEE-IDEE is een klein, dynamisch bureau dat zich met name richt op de marketing- en beleidsaspecten van het openbaar vervoer. Uitgangspunt van OVEE-IDEE is dat de 'OPENBAAR-VERVOERGERBRUIKER' als KLANT centraal komt te staan in het beleid.

Enkele punten die hier een belangrijke rol bij spelen zijn:

- rechtstreekse, stipte en frequente lijnroutes,
- klantgerichte publiciteit over lijnroute en overstapmogelijkheden,
- een mensvriendelijke omgeving op en rond spoor-, metro- en busstations,
- klantgericht ontworpen overstappunten voor stads- en streekvervoer met eenvoudig winkel- en koffiefaciliteiten,
- veiligheid op metro- en spoorstations, onder andere door een personele bezetting,
- een goede training van het personeel in het omgaan met klanten,
- tochtvrije en goed verlichte halte-abri's,

OVEE-IDEE beschouwt werken aan een beter openbaar vervoer voor alle belanghebbenden als een enorme uitdaging om te laten zien dat OV X TWEE – of misschien wel OV X DRIE – zeker mogelijk is.

OVEE-IDEE wil uw beleid graag met raad en daad ondersteunen, dus: voor OV X TWEE, denk eens aan OVEE-IDEE!

**Bel voor informatie:
010 - 434 83 71
(Hans Casteleijn)**

Ondernemerscentrum Rijnmond,
Olivier van Noortlaan 110 118

Telefoon 010 - 4348371, Telefax 010 - 4356965, Telex 24319
Postadres: Postbus 69, 3130 AD Vlaardingse

Drukte is toch niet de enige reden voor flodderwerk van de Tweede Kamer?

"Nou, flodderwerk... De Tweede Kamer is geneigd om te zeggen: het staat in het regeerakkoord. Of: er moeten gaten gedekt worden. De regeringspartijen willen het eigen bewindslieden ook niet al te lastig maken. De Eerste Kamer is minder gepolitiseerd."

Maar de Raad van State juist meer. De oud-ministers Scholten en Gardeniers hebben een plekje en recent de voormalige Tweede-Kamer-voorzitter Dolman!

"Dat er oud-politici in de Raad zitten hoeft nog niet te betekenen dat het college gepolitiseerd is. Er is een zeker overwicht.

Trouwens: er zitten niet meer politici in dan vroeger. Ik zou het zelfs betreuren als mensen met een lange politiek ervaring in de Raad van State zouden ontbreken."

Wordt de rol van de Raad van State in het nieuwe Europa straks groter?

"Dat hangt af van de aandacht van de departementen voor de Europese wetgeving. De rol bij rechtspraak en geschillen zal echter hoe dan ook sterk toenemen. Steeds meer zullen mensen een beroep op het Europese recht doen."

Minister Dales (binnenlandse zaken) wil de Raad van State afslanken. Toch merkwaardig als de Raad meer werk krijgt

"Alleen de afdeling rechtspraak en geschillen wordt afgeslankt, de afdeling wetgeving niet, die wordt vermoedelijk juist uitgebreid. Een zekere afslanking van delen van de Raad is ook redelijk."

U bent nogal positief over D66. Doen ze dan niks fout? Dat bestaat toch niet?

Van Dijk: Ik kan zo gauw niets verzinnen. Maar het verbaast me wel dat ze dingen soms niet doen. D66 heeft zich nooit sterk geprofileerd op het gebied van de rechten van de mens. Daar is nooit structureel aandacht aan besteed. De adviescommissie Mensenrechten is een jaar of tien terug opgeheven. Daar was en is geen reden voor, integendeel."

Martin Voorn

D66 gaat Vierde Nota Extra bespreken

Twee jaar geleden presenteerde de toenmalige minister van VROM, minister Nijpels, het nieuwe ruimtelijke beleid. De Vierde Nota over de Ruimtelijke Ordening (Vierde Nota) heeft in het hele land discussies doen oplaaien. Concepten uit de nota als "stedelijke knooppunten" en "dagelijkse leefomgeving" werden snel opgenomen in het taalgebruik van bestuurders, politici en belangenorganisaties.

De minister heeft 14 november jongstleden De Vierde Nota Extra aangeboden aan de voorzitter van de Tweede Kamer. De Nota neemt het milieubehoud als uitgangspunt van beleid, tot genoegen van de D66-fractie. Daarbij ligt een grote nadruk op de Randstad. Het centrale thema van de Nota is het terugdringen van de mobiliteit. De discussie over de toekomstige inrichting van Nederland is daarmee hervat.

Politici en bestuurders van provincies en gemeenten hebben goede redenen om aan de discussie over de Vierde Nota Extra deel te nemen. Ze kunnen gezamenlijk proberen het beleid van de regering te beïnvloeden. Dit kan door middel van inspraak en bestuurlijk overleg. Zoals gezegd ligt een belangrijk deel

van de uitvoering van ruimtelijk beleid bij de lagere overheden. Momenteel zijn provincies en gemeenten volop bezig met het maken van reacties op de Vierde Nota Extra. Binnenkort vindt bestuurlijk overleg plaats. Bestuurders en politici van D66 moeten dan een mening hebben over de beleidsuitspraken in de Vierde Nota Extra.

Ook provinciale en plaatselijke afdelingen worden, samen met hun fracties, opgeroepen om gebruik te maken van de formele mogelijkheden voor inspraak. Lokaal kunnen op korte termijn discussies georganiseerd worden over de Vierde Nota Extra.

Daarbij kunnen de afdelingen hun aandacht vooral richten op de uitspraken over de eigen regio, provincie of stadsgewest. Dit standpunt moet allereerst ingebracht worden bij het eigen provinciaal en gemeentelijk bestuur, opdat het D66-geluid via deze kanalen kan doorklinken tot de regering. Het standpunt kan daarnaast ook rechtstreeks bij de regering worden kenbaar gemaakt. 'Een ieder' kan zijn reactie op de Vierde Nota Extra tot 31 januari 1991 sturen naar:

Inspraak Vierde Nota Extra
Postbus 976111
2509 GA Den Haag

Cyclus van werkconferenties

D66 is in principe een groot voorstander van decentralisatie. Centralisatie kan niettemin wenselijk zijn. Nederland heeft, mede door zijn grote bevolkingsdichtheden, te maken met grote milieu-problemen. Die problemen zijn van dien aard, dat alleen een nationale aanpak effectief kan zijn. Het voeren van ruimtelijk beleid is een onderdeel van die aanpak.

Door de centrale werking van een zogenaamde Planologische Kernbeslissing (PKB) in de wet op te nemen, heeft de regering een instrument in handen gekregen om aan het ruimtelijke beleid van lagere overheden een aantal belangrijke randvoorwaarden te stellen. Toch zal het regeringsbeleid uiteindelijk door provincies en gemeenten vertaald en uitgevoerd moeten gaan worden. De kamerfractie van D66 is niet alleen uit pragmatische overwegingen van mening, dat het zinvol is om de mening van de statenfracties raadsfracties over het regeringsbeleid te kennen. De fractie vindt het bestaan van het centralistische instrument van de PKB wenselijk, maar wil niet haar principes over decentralisatie uit het oog verliezen.

Randstad

De Kamerfractie heeft daarom het initiatief genomen, samen met het SWB en de PSVI,

een cyclus van werkconferenties over de Vierde Nota Extra te houden. De eerste werkconferentie zal gaan over de toekomstige ruimtelijke orde van de Randstad. De organisatie van de overige werkconferenties is nog niet geregeld. De gedachte gaat uit naar het opzetten van werkconferenties over het Noorden, het Oosten en het Zuiden van het land, in samenwerking met de regiobesturen.

De werkconferentie over de Randstad vindt plaats op zaterdag 23 maart 1991. De lokatie is op dit moment nog niet bekend. De werkconferentie is bestemd voor statenfracties en raadsfracties uit de Randstad, die wij zullen vragen met een vertegenwoordiging van maximaal twee leden te komen. Het is de bedoeling dat deze fracties, voorafgaand aan de werkconferentie, een standpunt innemen over de Vierde Nota Extra.

Tot slot nog enige praktische informatie. Een exemplaar van de Vierde Nota Extra is te bestellen bij de SDU, telefoon 070-3789880, en kost fl. 35,-. De samenvatting van de notaris gratis verkrijgbaar bij de afdeling Distributie en Beheer van het Ministerie van Vrom. Telefoon: 070-3264201. Vragen naar toestelnummer 2983 of 2301.

Edgar de Bruijn

stagiaire kamerfractie D66; namens de voorbereidingsgroep vanuit het SWB en het PSVI

Duurzame ontwikkeling nu ook doelstelling Europa

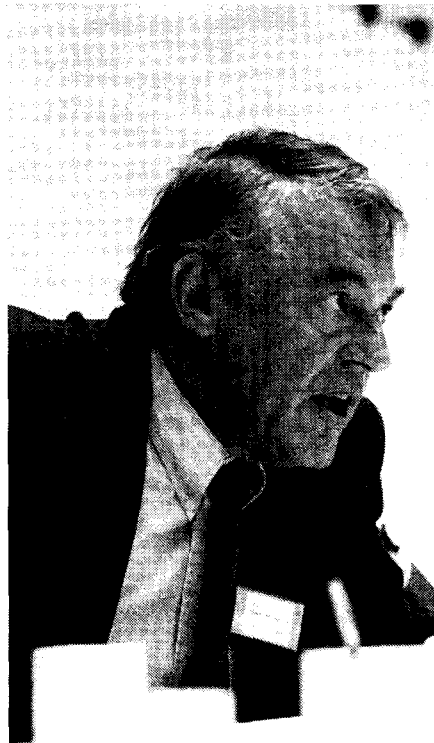
VAN MIERLO ALS ASSESSOR

In de laatste week van november werden in de vergaderzaal van de Italiaanse Tweede Kamer de "Europese Assizen" gehouden, een gezamenlijke vergadering van het Europese Parlement met de nationale parlementen van de 12 EG-lidstaten. Deze vond plaats in verband met de Intergouvernementele Conferentie (IGC) over de verdere vormgeving van de EUROPESE POLITIEKE en MONETAIRE UNIE.

Beide operaties zijn van essentieel belang voor de totstandkoming van de Europese eenheid. Dat verenigd Europa lijkt, is volgens D66, kansloos, als niet tegelijkertijd het gat gedicht wordt in de democratische besluitvorming en controle op Europees niveau. Deze zorg had ook de Franse president Mitterrand en hij nam daarom het initiatief tot deze "Assizen" (eigenlijk de term voor een middeleeuwse vergadering ter advisering van de koning) om een begin te maken met het opvullen van dit hiaat. Het was voor sommige landen een ideale gelegenheid om de vaak wat afstandelijke relaties tussen haar nationale- en Europarlementariërs te herstellen. 85 Europarlementariërs zaten eerst naast en later tussen 173 van hun nationale vakbroeders, en ze maakten daar handig gebruik van. De nationale parlementariërs (waaronder Hans van Mierlo) werden in de wandelgangen en in de debatten een week lang geconfronteerd met de eis dat het Europarlement bredere en meer effectieve bevoegdheden dient te hebben om de Europese Commissie en de door haar genitieerde besluitvorming te controleren. Nu kan het EP bijvoorbeeld alleen de Europese Commissie en bloc afzetten, wat de aanspreekbaarheid en verantwoordelijkheid van de afzonderlijke commissarissen vertroebelt en vermindert. Het EP ontbeert ook het recht van Initiatief bij wetgeving, en kan niet echt als mede-wetgever optreden. Dit reeds jaren bestaande "democratisch gat" dreigt nu tot een diepe kloof uit te groeien; de Europese Ministerraad, de Raad van regeringsleiders en de Europese Commissie worden steeds minder parlementair gecontroleerd.

Ver van m'n bed

De Europarlementariërs vinden ook, dat de nationale parlementen het gebeuren in Brussel en Straatsburg teveel als een "Ver van mijn bed/zetel show" benaderen, terwijl de EG-besluiten met het "Europa 1992"-project en met de Europese subsidie- en andere regelge-

ving een steeds grotere invloed hebben op de doorsnee-EG-burger. Ook geeft die "ver van mijn bed"-houding de nationale ministers in Brussel teveel de vrije hand. Deze Assizen waren een goede gelegenheid om deze punten nadrukkelijk onder de aandacht van de nationale parlementariërs te brengen.

Duurzame ontwikkeling

Bij monde van Hans van Mierlo deed de delegatie van Nederlandse parlementariërs een voorstel het milieu een EG-prioriteit te maken. Dat gebeurde toen het erom ging adviezen te formuleren aan de regeringsleiders voor hun komende IGC; in dit geval in de vorm van een advies over amendering van de EG-verdragen. Van Mierlo diende een amendement in dat stelde dat de economie en de economische ontwikkeling zich moest afspelen binnen de grenzen van, mpest "luisteren naar" de ecologie, het milieu (kortom, men moet streven naar duurzame groei). Dit voorstel werd in de Redactiecommissie weggestemd ten gunste van een Duits voorstel, maar in het plenaire debat koos men voor de D66-formulering boven de Duitse. Daarmee kwam milieu in het basisverdrag van de EG, en wel als een randvoorwaarde: duurzaam beleid wordt, als de regeringen dit overnemen, een EG-doelstelling. Volgens Van Mierlo is het milieubeleid en zijn de milieu-aspecten bij alle andere sectoren, door dit amendement eindelijk op het transnationale niveau geplaatst waar ze thuishoren. Van Mierlo hield de interparlementaire donferentie voor dat de Europese burger pas de laatste jaren 'de scherpte en allesoverheersende importantie' van het milieuvraagstuk is duidelijk geworden. "Geleidelijk dringt door dat het niet alleen maar gaat om het opruimen van de vuile boel, maar dat wij in wezen al onze economische processen, die op zich zo gedijen in de vrijheid die wij kenne, zullen moeten brengen binnen de bedding van economische randvoorwaarden. Dat betekent onvermijdelijk een inperking van die vrijheid en een grondige aanpassing van onze consumptie- en productiepatronen. Als we zo scherp het verband zien tussen de economische processen en de vernietiging van het milieu, dan kunnen we ons niet permitteren het verdrag van Rome vol te laten staan met economische beginselen zonder de vermelding dat ze begrensd moeten worden door ecologische randvoorwaarden", aldus Van Mierlo in Rome.

Bernard Aris

Schuld of ziekte?

Heleen Dupuis, hoogleeraar medische ethiek gooide onlangs de knuppel in het hoenderhok door een medisch congres de volgende vraag voor te leggen: op de hoender-care afdeling ligt een vrouw van 65 jaar met ernstige hartklachten en ze wordt de volgende dag geopereerd. 's-Nachts wordt een zwaar gewonde man binnengebracht die met veertig pilsjes in zijn lichaam tegen een boom is gereden. Ook hij heeft intensieve zorg nodig, maar de afdeling is vol tenzij het bed van de vrouw aan de jongen wordt toegewezen. Kortom, uitstel van de noodzakelijke operatie. Wat moet de arts doen?

Mevrouw Dupuis kiest voor de vrouw; van de aanwezige artsen is tweederde deel een andere mening toegedaan. Het klinkt gek, maar met beide uitkomsten kan ik, zij het om verschillende redenen, vrede hebben. Dupuis wilde met haar antwoord proberen een discussie te starten over de vraag welke keuze

de arts moet maken als hij echt aan de grens van zijn zorg staat: als hij alle medische criteria ten spijt blijft zitten met het probleem van twee patienten en maar een bed. Volgens de hoogleeraar moet in het genoemde voorbeeld de jongen wijken omdat hij zo overduidelijk schuldig is aan zijn eigen onge-

val, dat hij - ten opzichte van de "onschuldige" vrouw - het morele recht verliest om haar plaats in te nemen. De waarde van deze opmerkelijke keuze, zit vooral het feit dat mevrouw Dupuis de moed heeft om in het openbaar een criterium te noemen voor de keuzes die onafwendbaar op ons afkomen binnen de gezondheidszorg. Soms worden ze al gemaakt, maar dan binnenskamers. En dan de schuldvraag zelf. Ook de professor erkent dat schuld moeilijk is vast te stellen en dat de arts niet op de stoel van de rechter moet gaan zitten. Zij wil alleen een uitzondering maken voor extreme gevallen, zoals ongelukken waar alcohol in het spel is omdat mensen dan tegen beter weten bewust spelen met hun eigen gezondheid. Hoewel ik begrip heb voor dit standpunt, denk ik toch dat Dupuis vergeet haar eigen redenering door te trekken. Want een arts mag natuurlijk nooit op de stoel van de rechter gaan zitten, ook niet als de binnengebrachte patient veertig biertjes achter zijn kiezen heeft. Hoe terecht de verontwaardiging over dergelijk gedrag ook is, principes of ethiek mogen niet afhankelijk worden van de mate waarin artsen (en hoogleraren) op basis van subjectieve rechtvaardigheidsgevoelens een oordeel vellen. Objectieve rechtvaardigheid dan, of, met andere woorden, is de samenleving in staat algemeen geldende schuldcriteria op te stellen. Ik denk het niet. Ik geef toe, oppervlakkig gezien is het soms zo veracht eenvoudig, maar mag de schuldvraag alleen worden beslist aan de hand van het waarneembare feit dat iemand met teveel bier op tegen een boom rijdt? Of moeten wij ook rekening houden met de vraag welke "ziekte" iemand tot dergelijk gedrag heeft gebracht? Zelfmoordpogingen zijn een ander voorbeeld, waar de schuldigen op het eerste gezicht makkelijk aan te wijzen zijn. Volgens Dupuis moet er onderscheid gemaakt worden tussen iemand die een eerste poging heeft gedaan en iemand die voor de zoveelste maal op de intensive care terecht komt omdat hij een einde aan het leven probeerde te maken. De eerste moet geholpen worden, de tweede misschien niet. Als zij bedoelt dat hier de ethische vraag aan de orde is of iemand het recht heeft een eind aan zijn leven te maken, ben ik het met haar eens. Maar als zij vervolgens het antwoord op deze vraag afhankelijk maakt van het aantal mislukte pogingen of het aantal beschikbare bedden, dan lopen onze meningen uiteen.

De arts is geen rechter en zelfs een rechter kan moeilijk een vonnis vellen over een patient, wiens enige objectief vast te stellen schuld is dat er door zijn komst te weinig bedden zijn. In die zin ben ik het eens met de artsen die tegen het schuld criterium hebben gestemd. Maar mevrouw Dupuis heeft het grootste gelijk van de wereld als zij stelt dat de politiek de taak heeft om een keuze te maken over de grenzen en selectie in de gezondheidszorg.

Jacob Kohnstamm

Algemene Beschouwingen in Eerste Kamer

De Eerste Kamerfractie, binnenkort in een nieuwe samenstelling. Jan Glastra van Loon, Jan Vis, Marie-Louise Tiesinga, Peter Hoefnagels en Hanneke Gelderblom zullen ongetwijfeld versterking krijgen.

De zittingsperiode van de Eerste Kamer loopt op z'n einde. In maart gaan de kiezers naar de stembus voor het kiezen van de Provinciale Staten en indirect voor het kiezen van een nieuwe Eerste Kamer. Jan Vis, voorzitter van de Eerste Kamerfractie van D66, hield zijn laatste Algemene Beschouwing in deze periode. Een blik op een bewogen wereld.

Vis ging kort in op de achtergronden van de Nederlandse stellingsname t.a.v. de gijzelaarskwestie in de Golfcrisis. "Wij onderschrijven het standpunt dat gewapend ingrijpen slechts gebaseerd kan zijn op een resolutie van de Veiligheidsraad en wij onderschrijven het standpunt dat gijzelaars niet kunnen worden losgeweekt in ruil voor politieke concessies. De regering heeft in de gijzelaarskwestie steeds het juiste standpunt ingenomen al zijn wij er niet van overtuigd dat dat standpunt ook steeds met grote overtuigingskracht naar voren is gebracht. Waarom is het welzijn en misschien het leven van de gijzelaars niet een knieval voor de Iraakse dictator waard? De vraag is de afgelopen weken dikwijls gesteld en de regering heeft er niet altijd duidelijk op geantwoord. Waarom deed Nederland niet wat andere landen kennelijk zonder veel gewetensproblemen hebben gedaan? We begrijpen wel dat de verhoudingen een duidelijk Nederlands protest tegen het gedrag van sommige bondgenoten vrijwel onmogelijk maakte maar dat het zenden van een humanitaire missie zo weinig is bevorderd door de regering blijft moeilijk te begrijpen".

Het grootste deel van zijn beschouwing ging

echter over normvervaging. "We zijn nu zo ver dat je bij ons eerder high definition TV hebt dan gescheiden huisvuil en makkelijker een fax dan een recept van een oogarts". De overheid heeft deze situatie in de hand gespeeld. De oplossingen die in politieke kring te horen is verwerpt Vis echter. "Wat we in ieder geval niet moeten doen is teruggrijpen naar de oude moraal. Burgerzin kan niet door politici worden opgewekt afgedwongen. De politicus die daarom vraagt verwoordt vooral zijn eigen schuldgevoel en spreekt verder tegen dovemansoren". Over de reorganisatie van het onderwijs maakte Vis zich kwaad. "Weten de bewindslieden eigenlijk wel wat ze aanrichten met het advies van de projectgroep schaalvergroting onderwijs met de conclusie dat veertig procent van de basisscholen moet worden opgeheven en dat de overblijvende scholen een gemiddelde grootte van 500 leerlingen moeten hebben. Ik zal over die omvang van 500 nu niets zeggen, ook niet over al die dorpen, ja zelfs hele gemeenten, waar straks helemaal geen school meer zal zijn en dus het sociale verband zal verzwakken. Ik wil de bewindslieden vragen om zich voor te stellen hoe de toekomst er voor een kind uitziet, voor zijn ouders en voor de leerkracht van het kind als het vermoeden bestaat dat op termijn de eigen school zal verdwijnen".

Vis ziet deze voorbeelden als typerend voor de "eigen werkelijkheid van Den Haag: vreemd van die van het land en typerend voor onze democratie".

Huiswaarts

Op vrijdag 26 oktober toog Eerste Kamerlid Marie-Louise Tiesinga naar Budapest om het congres van de Alliantie van Vrije Democraten (SDS) toe te spreken. Er was alle reden voor felicitaties! De Alliantie kreeg in 162 gemeenten boven de tienduizend inwoners 20,2% van de stemmen en 405 gemeenteraadszetels, levert de burgemeester (gekozen) van Budapest en in vele andere plaatsen en beschikt in de grote steden samen met de jonge Liberalen van Fidesz over een ruime meerderheid.

Aangekomen in Budapest kon Tiesinga echter weer onverrichter zaken huiswaarts keren: het congres bleek afgeblazen omdat de wegen rond Budapest werden geblokkeerd door boze taxichauffeurs als protest tegen de forse verhoging van de benzineprijs door de regering Antall. De sfeer was geladen en de staking dreigde over te slaan naar de andere vervoersbedrijven. De SDS-top kon Tiesinga niet garanderen dat ze nog veel langer een

vliegtuig terug zou kunnen nemen. De laatste mogelijkheid die dag was een vliegtuig naar München via het andere vliegveld in de stad. Met secretaris buitenland Istvan Podkonicsky maakte Tiesinga een wilde rit van barricade naar barricade. Duidelijk werd dat de SDS niet alleen de steun heeft van Hongaarse intellectuelen. Zodra de SDS-vlag uit het raam werd gestoken, weken de barricaden en werden stalen kabels losgetrokken. Bij de laatste barricade volgde nog een korte ontmoeting met SDS-bestuurder Laszio Rajk jr., zoon van de in 1948 door de Stalinisten geëxecuteerde minister van Buitenlandse Zaken. Het vliegtuig werd gehaald, net. De staking heeft overigens succes gehad: de verhoging van de benzineprijs is binnen de perken gebleven.

Fragment uit de rede van Peter Hoefnagels voor het JD-congres

„Stijlfiguur uit de rede van minister-president Lubbers, uitgesproken in de aula van de Universiteit van Nijmegen op 3 september 1990:”En dan spreek ik nog niet over de functies voortkomend uit het feit dat waardevolle

beginselen als 'draagkracht' en 'gelijke behandeling' moeilijk met elkaar te verzoenen zijn als althans boven het minimumniveau niet langer de concrete wet het evenwicht mag weergeven omdat toetsing van de wet aan een van de internationaal aanvaarde, in handvesten en verdragen vastgelegde beginselen de wet al snel als defect -als om wetswijziging vragend- kwalificeert”.

Dit is 'Binnenhofs'

Het Binnenhofs is een taal waarvan de gebruiker denkt: hoe zeg ik het zo dat niemand het begrijpt en als iemand het begrijpt of meent te begrijpen, hoe ik er dan onderuit en als iemand dan nog meent dat ik iets gezegd heb, hoe bereik ik dan dat ik niets gezegd heb, hoe bereik ik dan dat ik niets gezegd heb of dat ik iets gezegd zou hebben waar ik onderuit kan. Dat is Binnenhofs.

Ik heb God-zij-geloofd een D66-er nog nooit zo horen praten, ook niet op het Binnenhof, maar Lubbers is zeker niet de enige daar, die deze taal spreekt.”

Op de foto ontvangt Marie-Louise Tiesinga de prijs uit handen van dhr. P. Blauw, kamerlid en dhr. Reilingh van de dierenbescherming. (foto: Carel Richel)

Een vreemde zaak, daar achterop *Democraat* nr. 8

Een wazige foto van iemand te paard. Die iemand was, zo wist de fotograaf te vertellen, het D66-Eerste Kamerlid Marie Louise Tiesinga, in oefening voor een politiepatrouille te paard door Amsterdam. Of die foto ook echt van haar was weten we nog steeds niet.

Dat ze intussen benoemd is tot "Dierenbeschermster van het jaar 1990" is wel zeker. Tiesinga dankt deze uitverkiezing aan haar jarenlange strijd tegen dierproeven ten behoeve van het defensie-onderzoek. Sinds 1984 heeft de D66-senator 71 vragen over dit onderwerp aan de verantwoordelijke bewindslieden gesteld en volgens de Dierenbescherming heeft deze voortdurende aandacht ervoor gezorgd dat het dierproefgebruik ten behoeve van het defensie-onderzoek in diezelfde periode met 50 % is gedaald. Bij dit onderzoek gaat het voornamelijk om de ge-

volgen te bestuderen van chemische, biologische en nucleaire wapen, waarbij dieren het slachtoffer worden van de meest verschrikkelijke uitvindingen waartoe de mens in staat is. In haar dankwoord kondigde Marie Louise Tiesinga aan haar strijd tegen het dierenleed voort te zetten, waarbij haar aandacht in eerste instantie uitgaat naar de Gezondheids- en Welzijnswet voor dieren, een wetsontwerp waar ook Tweede Kamerlid en dierenbeschermster van 1985 Dick Tommel een betrokkenheid mee heeft.

Nieuwe bezems

Het is de laatste tijd opvallend rustig op de dinsdagavonden, de traditionele vergaderdag, op de Bezuidenhoutseweg. De nieuwe partijvoorzitter van D66 heeft het streven van het partijbureau naar efficiëntere werkwijzen meteen in praktijk gebracht. Het Dagelijks Bestuur vergadert nog maar eens in de twee weken, en dan nog niet langer dan een paar uur. Kennelijk wil men een einde maken aan de vergadercultuur die D66 zo typeert, en dat is een goede zaak.

De voortvarendheid van de nieuwe voorzitter heeft echter tot een eerste complicatie geleid. Met een begeleidende brief van Ries Jansen die de titel 'De Democraat gedemocratiseerd' draagt, ontvingen een paar honderd leden een enquête over de inhoud van de Democraat. Prima initiatief natuurlijk, ware het niet dat de redactie van het blad zelf van niets weet. Op geen enkele manier is bij de redactie het verzoek binnengekomen mee te werken aan de vraagstelling of de uitvoering van de resultaten van de enquête. Een partijvoorzitter bepaalt niet de inhoud van een blad, dat doet een (onafhankelijke) redactie.

Nu wil het toeval -en niet meer dan dat- dat de redactie zelf al besloten had in het jubileumjaar met een nieuwe vormgeving en opzet te komen. Niet dat binnen het beschikbare budget veel mogelijk is, maar om de paar jaar moet er toch weer kritisch gekeken worden naar de doelstellingen. De resultaten van de enquête zullen, als de onderzoekers een beetje doorwerken, dus wel meegenomen worden. Maar kan het overleg niet ook wat voortvarender?